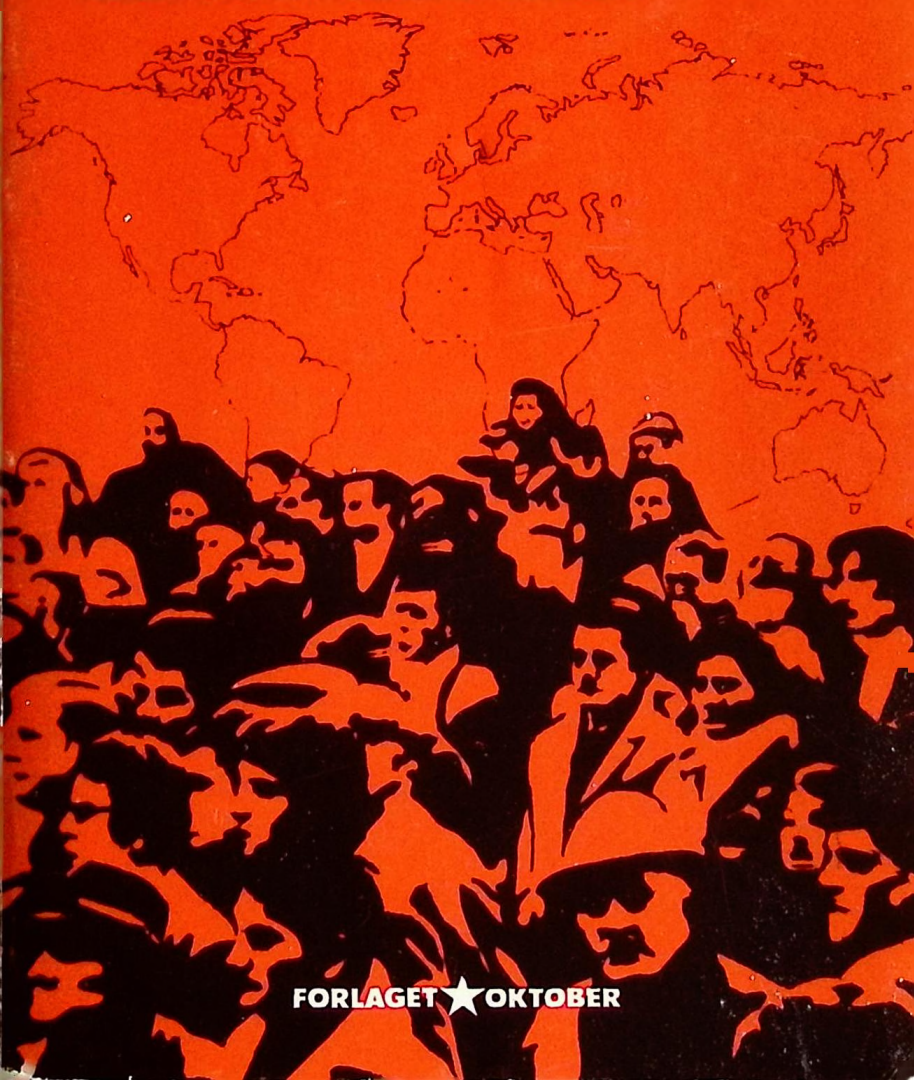

Benito Scocozza

DANMARK I DEN INTERNATIONALE KLASSEKAMP

FORLAGET ★ OKTOBER

Benito Scocozza er lektor i historie ved Københavns Universitet og har bl.a. skrevet

»FEUDALISMEN« – klassekampen i Danmarks historie (1976).

– DANMARK I DEN INTERNATIONALE KLASSEKAMP. En historisk skildring af Danmarks placering i verdenspolitikken.

– Hvorfor førte Danmark neutralitetspolitik indtil 2. Verdenskrig?

– Hvorfor kom Danmark ind i NATO og EF?

– Hvorledes har de forskellige klasser forholdt sig til dansk udenrigspolitik?

– Hvorledes har venstrefløjen opfattet de udenrigske spørgsmål?

– Hvorledes har den internationale politik udviklet sig?

– Bogen behandler især tiden efter 2. verdenskrig og frem til i dag.

– DANMARK I DEN INTERNATIONALE KLASSEKAMP tager alle disse spørgsmål op og sætter dem ind i vore dages vigtigste internationale klassekampsperspektiv: Kampen mod imperialismen og i første række kampen mod de to imperialistiske supermagter, USA og Sovjetunionen.

757
43/774
Komm
see

Danmark i den internationale klassekamp

DANMARK I DEN INTERNATIONALE KLASSEKAMP

Benito Scocozza

FORLAGET OKTOBER

**Danmark i den internationale klassekamp
af Benito Scocozza.**

® **Forlaget Oktober**

Studiestræde 24

1455 København K

1. Oplag 3000, juni 1978

Tryk: Special-Trykkeriet Viborg a-s

ISBN 87 87587 29 7

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kapitel 1: Indledning	9
1.1. Danmark og verden	9
1.2. Hvad er et land?	10
1.3. Hvad er en nation?	12
 Kapitel 2: Danmarks internationale placering indtil 1945	 14
2.1. Under feudalismen	14
2.2. Neutralitetspolitikken	16
2.3. Socialdemokratiets forsvarspolitik indtil 1933	19
2.4. Danmarks forhold til Nazityskland i 1930'erne	22
2.5. DKP imod fædrelandsforsvaret	24
2.6. DKP og forsvaret for nationen efter 1935	26
2.7. DKPs politik for demokratiets fornyelse	30
2.8. DKP og Norden	32
2.9. Danmark under Anden Verdenskrig	33
2.10. Situationen ved besættelsens ophør 1945	38
2.11. DKPs folkedemokratiske illusioner i 1945	39
 Kapitel 3: USA-imperialismens offensiv og Danmarks stilling. Fra 1946 til 1950'erne	 43
3.1. Churchill erklærer den kolde krig	43
3.2. Det internationale styrkeforhold ved Anden Verdenskrigs afslutning	44
3.3. Fra Truman-doktrin til NATO 1947-49	45
3.4. Danmark tilsluttes NATO	47
3.5. DKP går til kamp mod NATO	49
 Kapitel 4: Fra 'kold krig' til 'fredelig sameksistens'. Verden i 50'erne og 60'erne	 54
4.1. Styrkeforholdet ændres	54
4.2. Den tredje Verden i støbeskeen. Bandung-mødet 1955	55
4.3. Den sovjetiske 'sameksistens' politik	56

4.4. USAs svar på den sovjetiske offensiv	59
4.5. Kritik af Stalin og krise i Østeuropa	63
4.6. Moskva-konferencerne 1957 og 1960	66
4.7. Sprængningen af den internationale kommunistiske bevægelse	68
4.8. Udviklingen i Vesteuropa. EEC og EFTA	70
Kapitel 5: Danmark under amerikansk	
overherredømme	78
5.1. Danmark som NATO-forpost	78
5.2. Danmark bliver medlem af EFTA	83
Kapitel 6: Venstrekræfterne og Danmarks	
internationale placering i 50'erne og 60'erne	87
6.1. Kampen for freden	87
6.2. Fredspolitikken og DKPs strategi	92
6.3. DKP og Geneve'ånden'	97
6.4. DKP og begivenhederne i Ungarn	99
6.5. DKP splittes i 1958. Aksel Larsens afrustningslinie	103
6.6. Titoismens rolle. Et indskud	106
6.7. SFs udenrigs- og forsvarspolitik i 60'erne	116
6.8. DKP i skyggen	120
6.9. Striden i den internationale kommunistiske bevægelse og dansk venstrefløj	121
6.10. Kampagnen mod atomvåben	123
Kapitel 7: Kampen mod de to supermagter i 1970'erne	
7.1. USAs nederlag i Indokina	131
7.2. USA-imperialismens økonomiske position ...	134
7.3. USA-imperialismens politiske position	136
7.4. USA-imperialismens militære position	138
7.5. 'Nedrustnings'forhandlingerne	140
7.6. Sovjetimperialismen i offensiven. Tjekkoslovakiet 1968	143
7.7. Sovjetunionens verdensomspændende offensiv. Økonomisk	148

7.8. Sovjetunionens verdensomspændende offensiv. Politisk	150
7.9. Sovjetunionen – den farligste supermagt	154
7.10. Den tredje Verden – hovedkraften i kampen mod imperialismen	155
7.11. Den tredje Verdens stater som verdenspolitisk faktor	157
7.12. FN og Den tredje Verdens øgede betydning ..	162
7.13. Kinas rolle i den internationale politik	167
7.14. Vesteuropa i 70'erne. EF og NATO	174
7.15. Vesteuropa og Den tredje Verden	181
7.16. Comecon	184
7.17. Den europæiske sikkerhedskonference	191
7.18. Klassekampen i Europa og kampen mod supermagterne	199
7.19. 'Eurokommunismen'	205
7.20. Sammenfatning af den internationale kamp mod supermagterne i 70'erne	213
Kapitel 8: Danmarks internationale placering i 70'erne	215
8.1. Dansk økonomi og udlandet i 1970'erne	215
8.2. Grundlaget for Danmarks udenrigs- og forsvarspolitik i 70'erne	229
8.3. NATO- og forsvarspolitikken	234
8.4. Den danske Europa-politik	237
8.5. Danmarks politik over for Den tredje Verden ..	240
8.6. Den danske udviklingsbistand	245
Kapitel 9: Den antiimperialistiske kamp i	
Danmark i 1970'erne	249
9.1. Vilka'rene for den antiimperialistiske kamp ...	249
9.2. Vietnambevægelsen	251
9.3. Den nationale kamp mod EF-indlemmelsen ..	261
9.4. SFs udenrigspolitiske linie i 70'erne	266
9.5. DKPs udenrigspolitiske linie i 70'erne	270
9.6. VS' udenrigspolitiske linie i 70'erne	276

Kapitel 10: Konklusion. Kommunistisk	
Arbejderpartis udenrigspolitiske linie	289
10.1. KFMLs program fra 1970	289
10.2. KAPs principprogram fra 1976	292
10.3. Slutord	296
 Litteraturliste	 298
 Årstalsregister	 308

Bemærk årstalsregister bag i bogen side 308

KAPITEL 1:

INDLEDNING

1.1. Danmark og verden

Danmark er medlem af NATO og EF. Kun 30 kilometer syd for Gedser støder man på DDR – og dermed på Sovjetunionen og Warszawa-pagten.

Danmark er afhængigt af tilførslen af råstoffer udefra. De arabiske landes olieembargo for nogle år siden viste, at begivenheder fjernt fra Danmark kan gøre vort land bilfrit om søndagen.

I dansk radio og TV tales bestandigt om valutabalance og betalingsunderskud. Dansk økonomi er afhængig af import og eksport.

Danmark er et lille land, placeret i en verden fyldt med modsætninger.

Det danske borgerskab er fuldstændigt klar over, at Danmark er en uadskillelig del af en modsætningsfyldt verden. Det er ikke USA alene, der har trukket vort land ind i NATO; og det er ikke de europæiske monopolborger-skaber, der alene har indordnet Danmark under EF. Hjemlige kræfter har skubbet på, bestemt af den kendsger-ning, at Danmark er et kapitalistisk land.

Og netop fordi Danmark er kapitalistisk, er interesserne i det danske samfund ikke sammenfaldende. Hvor Dan-mark placeres i verden, afgøres af klassekræfterne i vort eget land.

Men kampen om Danmarks placering er ikke vilkårløs. Den foregår under bestemte internationale betingelser, og det er samspillet mellem disse betingelser og den hjemlige danske klassekamp, der afgør Danmarks plads i verden.

Klassekampen i verdensmålestok og klassekampen i Danmark er således indbyrdes afhængige. Uden en sikker orientering i den globale udvikling vil man miste oriente-ringen i den danske klassekamp.

Hensigten med denne bog er at give et overblik over samspillet mellem udviklingen ude i verden og udviklingen i Danmark.

Og netop fordi Danmark er et lille land i en overordentlig stor verden, vil skildringen af den internationale udvikling optage en relativ stor plads.

1.2. Hvad er et land?

Førend man ser på Danmarks internationale placering historisk og idag, må man gøre sig klart, hvorfor man tager sit udgangspunkt i adskillelsen mellem det enkelte land på den ene side og verden som helhed på den anden.

Lande afgrænses fra andre lande ved, at de er statslige enheder. De enkelte lande har en fælles økonomi, et afgrænset, nøjere bestemt landområde, en statsmagt, som hersker over det pågældende område, og klasserne i de enkelte lande er 'organiseret' inden for de enkelte lande.

Jo mere den internationale arbejdsdeling skrider frem, desto mere nedbrydes grænserne. Økonomisk, politisk, militært og kulturelt dannes der enheder og organisationer, som gennemhuller grænserne, bryder dem ned.

På lang sigt vil dette føre til et verdenssamfund, hvor alle grænser er forsvundet, hvor begrebet 'land' ikke længere eksisterer. Kommunisten forestiller sig således et kommunistisk verdenssamfund.

Så længe imperialismen fortsat eksisterer, vil en gennehulning og nedbrydning af grænserne imidlertid finde sted på imperialismens præmisser. De store imperialistiske magter vil bestandigt stræbe efter at underlægge sig de mellemstore og små lande. Det tyvende århundredes historie er ét langt og blodigt bevis på dette.

Under disse globale betingelser går arbejderklassen og folkene i de enkelte lande til kamp for at bevare landenes uafhængighed og suverænitet; de bekæmper imperialistisk aggression og infiltration.

De krav, der under disse imperialismens betingelser stilles til arbejderklassens internationalistiske kamp, er således ikke blot gennemførelsen af aktioner på tværs af grænserne imod forskellige internationale monopolgrupper, men også – og ikke mindst – udfoldelsen af en solidarisk kamp med de folk og lande, der er udsat for imperialistisk aggression.

I vor epoke er denne kamp af altafgørende betydning. Jo mere imperialisterne stræber efter at underlægge sig andre lande og territorier, desto mere forstærkes kampen for at sikre de enkelte lande imod en sådan underlæggelse. Dette viser sig ikke mindst dér, hvor imperialisterne har gennemført åben aggression og kolonialisering, først og fremmest i Den tredje Verden. I kampen mod denne åbne aggression og kolonialisering opstår der statsdannelser, der gør hævde på bestemte, afgrænsede landområder. Som følge af denne kamp er der især i Afrika og Asien, men også i Latinamerika og Oceanien opstået en række nye stater efter Anden Verdenskrig.

I sig selv er disse landes opståen et afgørende nederlag for imperialismen. Men eftersom imperialismen stadigvæk besidder enorm styrke, er de mange, enkelte nye lande *hver for sig* svage, stillet over for imperialistisk, neokolonialistisk aggression og infiltration. Derfor ser man – efter en periode med mange statsdannelser – en tendens til, at landene slutter sig sammen på den ene eller anden måde for at styrke sig i kampen mod imperialismen. Men denne sammenslutningstendens modvirkes igen af supermagternes og andre imperialistmagters indblanding og splittelsesbetræbelser; endvidere modvirkes den af modsætninger mellem de enkelte lande indbyrdes og af forskellige proimperialistiske kræfter i landene selv. Et eksempel på, hvorledes sammenslutningsbestræbelser udfoldes og samtidig på, hvor vanskeligt det er at opnå fælles antiimperialistisk fodslag, er udviklingen af det panafrikanske samarbejde.

Over for imperialisternes aggressions- og infiltrationsbestræbelser må stilles landenes ligeberettigelse og uafhæn-

gighed. Kampen herfor vil være langvarig og kompliceret. Sålænge der eksisterer den mindste gran af imperialismen i verden, vil denne kamp fortsætte. Først i et socialistisk verdenssamfund vil denne ligeberettigelse og uafhængighed for de enkelte lande blive det dominerende aspekt i relationerne mellem staterne. Men eftersom der fortsat eksisterer klasser og klassekamp i det socialistiske samfund, vil der endnu være behov for at værne om landenes uafhængighed og ligeberettigelse. Først under kommunismen vil faren for imperialismen være fuldstændigt forsvundet, og dermed vil også begrundelsen for at bevare landegrænserne endegyldigt være forsvundet.

1.3. Hvad er en nation?

I det foregående afsnit er der konsekvent talt om *lande* og forholdet mellem *lande*.

Når man i vore dage taler om folkenes kamp imod imperialismen, bruger man som regel betegnelsen 'national befrielseskamp'. Imidlertid har mange antiimperialistiske befrielseskampe ført til, at der blev dannet stater, som ikke var *nationalstater*.

En nation er ikke det samme som et land. En nation er – med Stalins udmærkede definition fra 1913 – »et historisk opstået, stabilt fællesskab – med hensyn til sprog, territorium, økonomisk liv og åndeligt særpræg, der ytrer sig som fællesskab i kultur.« (Cit. fra *Om det nationale spørgsmål og kampen mod EEC. Kbh. 1974, si. 7*).

Meget få lande i dagens verden er nationer, hvis man skal følge denne definition. En lang række af de *lande*, der har tilkæmpet sig statslig uafhængighed i kampen mod kolonialismen, består af flere *nationaliteter*, og mange *nationaliteter* lever på tværs af de nye landes grænser.

I sin nationalitetspolitik tager kommunister deres udgangspunkt i nationernes ret til selvbestemmelse og dermed i princippet om, at enhver nation er ligeberettiget.

Dette principielle udgangspunkt indebærer imidlertid ikke, at enhver nation skal være et selvstændigt, uafhængigt land. Naturligvis har ethvert folk ret til at bestemme, om det vil skabe sin egen statsdannelse, men af historiske og andre grunde kan det være korrekt at tilstræbe dannelsen af mange-nationale stater, eller det kan være korrekt at sikre mindre folkeslag nationale mindretalsrettigheder i en stat, der er domineret af et stort folk.

Perspektiverne i kampen for national selvbestemmelsesret er de samme som i kampen for landenes uafhængighed og ligeberettigelse. Men hvor landene vil forsvinde i det kommunistiske verdenssamfund, vil der fortsat eksistere folk med nationale særpræg. Med klassekampens og imperialismens endegyldige forsvinden vil det materielle grundlag for national *undertrykkelse* imidlertid være fjernet.

KAPITEL 2: DANMARKS INTERNATIONALE PLACERING INDIL 1945

2.1. Under feudalismen

Ser vi bort fra de to kolonier, Grønland og Færøerne, der 'formelt' er en del af Danmark, er Danmark både et *land* og en *nation*.

Inden for Danmarks grænser tales det samme sprog; danskerne lever på et fælles, sammenhængende territorium, de har et fælles økonomisk liv og en fælles kultur. Alle kendemærker for en nation er til stede for Danmarks vedkommende.

Danmark har imidlertid ikke altid været en nationalstat. Indtil 1864 bestod det danske rige af en dansk- og en tysktalende del. Den danske statsmagt, repræsenteret af det feudale overhoved, kongen, beherskede ikke blot de dansktalende områder, Jylland og øerne, men også Slesvig og Holsten, hvor befolkningsflertallet talte tysk; før 1814 var også Norge underlagt den danske statsmagt.

Til belysning af Danmarks internationale placering gennem historien vil vi i det følgende tage vort udgangspunkt i den kendsgerning, at Danmark igennem næsten tusind år har eksisteret som et afgrænset stabilt statsområde med Jylland ned til Kongeåen og øerne som den territoriale kerne. Indtil 1658 var Skåne, Halland og Blekinge også dansktalende dele af Danmark.

Under feudalismen, hvor det grundlæggende udbytningsforhold var godsejernes udbytning af fæstebønderne, og hvor landbruget spillede den altdominerende rolle i samfundsøkonomien, kunne Danmark eksistere økonomisk uafhængigt af varetilførsler udefra. Men dette betød ikke, at der ingen handel fandt sted mellem Danmark og

udlandet. Godsejerne solgte landbrugsvarer især til de tyske og senere til de nederlandske områder, og Danmark importerede visse varer fra udlandet, bl.a. luksusvarer. Udenlandske købmænd, indtil midten af det 16. århundrede især nordtyske, ønskede at underlægge sig de skandinaviske lande som markeder. På et tidligt tidspunkt blev Danmark således involveret i de modsætninger, der opstod som følge af konkurrencen om at dominere det nordeuropæiske marked.

Dertil kom, at Danmark geografisk var placeret som nøglen til Østersøen. Efterhånden som verdenshandelen – der dengang i hovedsagen foregik ad søvejen – udvikledes, fik Østersøområdet større og større betydning. Det enorme russiske marked tiltrak ikke alene de nordtyske købmænd, men også de nye handelsmagter, Nederlandene og England, som i det 16. og 17. århundrede blev Europas førende handelsnationer. Nederlandske og engelske skibe måtte passere de danske farvande for at komme ind og ud af Østersøen.

For de fremvoksende handelskapitalister var det centralt, at indsejlingen til Østersøen var så fri og sikker som mulig. Derfor søgte de at undgå, at den magt, der beherskede indsejlingen, blev for stærk. Da Danmark i midten af det 17. århundrede blev truet af svensk erobring, fik det danske folk således støtte fra Nederlandene i sin kamp for at sikre Danmarks eksistens.

Det er således givet, at Danmarks geografiske placering ved indsejlingen til Østersøen på én og samme tid gjorde landet sårbart over for større europæiske magters ønske om kontrol med indsejlingen og gav landet muligheder for at spille på modsætningerne mellem de handelskapitalistiske konkurrenter. Ingen af disse konkurrenter var interesseret i, at Danmark skulle blive lagt under modparten.

Efterhånden som handelskapitalismen i Europa udviklede sig og i voksende omfang blev forbundet med en vækst i de industrielle byerhverv, blev også Danmark mere og mere knyttet til verdensmarkedet. Et handelsbor-

gerskab voksede frem, og i slutningen af det 18. århundrede var den danske handelsflåde en af Europas største.

De indre betingelser for, at Danmark kunne nyde godt af den voksende varehandel, var imidlertid dårlige. Traditionelt solgte Danmark landbrugsvarer, men produktiviteten i det feudale danske landbrug var lav. For at øge udbyttet af landbruget skærpede godsejerne klassekampen mod bønderne bl.a. ved at indføre stavnsbåndet i 1733, en bestemmelse om, at bønderne i den bedste del af deres produktive liv ikke måtte forlade det gods, de var født på. Men intet hjalp. Godsejerne måtte kapitulere over for bøndernes passive og aktive modstand, og i slutningen af det 18. århundrede gennemførte regeringen en række landboreformer, der lagde grunden til den feudale produktionsmådes endelige fald; der opstod en række selvejergårde, og godsejerne baserede i voksende omfang deres produktion på lønarbejdere.

2.2. Neutralitetspolitikken

Fra midten af det 19. århundrede begyndte industrialiseringen at slå igennem. Arbejdskraftens frie bevægelighed blev sikret, kapital bevægede sig fra handelssektoren og landbrugssektoren over i industrien. Fra slutningen af forrige århundrede er Danmark et kapitalistisk samfund, hvis hovederhverv fortsat er landbruget, men hvor industrien er i hastig vækst.

Med kapitalismens gennembrud i det 19. århundrede bliver Danmark integreret i den internationale arbejdsdeling og dermed i den internationale vareomsætning. Hvor Danmark under feudalismen i hovedsagen var selvforsynende, bliver Danmark under kapitalismen i voksende omfang afhængigt af tilførsler udefra. Den danske industri kan ikke eksistere uden import af råvarer; Danmark har ingen råstoffer, som kan holde en industri i gang.

Forudsætningen for, at det kapitalistiske Danmark

kunne finansiere den voksende import af råstoffer, var en voksende eksport. Grundlaget for denne eksport skabes i landbrugssektoren, der i det 19. århundrede – især i de sidste årtier af århundredet – øger produktiviteten og kvaliteten af produkterne enormt. Dette fører igen til, at den danske landbrugseksport vokser både i mængde og værdi. Efterspørgslen på det europæiske marked er voksende bl.a. på grund af industrialiseringen og den deraf følgende vækst i befolkningen.

Danmarks øgede afhængighed af eksport og import får igen til følge, at det danske borgerskabs udenrigspolitik bliver bestemt af bestræbelser på at sikre denne eksport og import. For enhver pris vil man sikre forbindelserne til sine vigtigste handelspartnere, hvoraf den allervigtigste tidligt bliver England. Først efterhånden kommer Tyskland og andre europæiske lande til.

Det danske borgerskabs handelsinteresser er så absolut det økonomiske grundlag for den udenrigspolitik, der fæstner sig i løbet af det tyvende århundrede frem til Anden Verdenskrig. Uanset politisk farve er *neutralitetspolitikken* det faste grundlag for de skiftende regeringer. Dette viste sig med al tydelighed under Første Verdenskrig (1914-1918), hvor Danmark erklærede sig neutralt og handlede med alle de krigsførende parter. Og det viste sig i tredverne, hvor det danske borgerskab på den ene side søgte at bevare de gode relationer til England, samtidig med at man for enhver pris ville undgå at komme i konflikt med Nazityskland.

Når det danske borgerskab så ihærdigt fastholdt neutralitetspolitikken, skal det bl.a. ses på baggrund af Danmarks geografiske placering, dets størrelse og dets militære styrke. Over for de store imperialistiske magter i Europa var Danmark på alle måder underlegent. At engagere sig sammen med den ene eller den anden af disse stormagter ville betyde, at Danmark kom under dennes førerskab, og at handelsforbindelserne til de øvrige magter i tilfælde af krig ville blive afbrudt.

Derfor søgte det danske borgerskab at bevare Danmarks statslige selvstændighed ved at udnytte modsætningerne imellem de imperialistiske magter, samtidig med at man tjente på dem. Man vidste, at ingen af de europæiske imperialistiske stormagter ville finde sig i, at den konkurrerende magt satte sig på indsejlingen til Østersøen. En tysk okkupation af Danmark ville straks få den engelske løve til at rejse børster. Omvendt ville en engelsk kontrol med de danske farvande få den tyske ørn til at slå fra sig.

Det danske borgerskab var således enig om at føre neutralitetspolitik. Men der var forskellige meninger om, hvorledes denne politik skulle føres. Med de konservative – indtil 1915 Højre – i spidsen søgte dele af det danske storborgerskab at fremme en oprustningspolitik, som angiveligt skulle sikre landet mod den ene eller anden af de europæiske imperialistiske stormagter. For at fremme denne oprustningspolitik henholdt man sig til de bitre erfaringer fra den tyske erobring af Sønderjylland i 1864.

Andre dele af borgerskabet, herunder det store småborgerskab, mente i modsætning til de konservative, at Danmark var bedst tjent med at have et så lille militær som overhovedet muligt. Argumenterne herfor var dels, at man gennem en afrustning kunne vise de store europæiske magter, at man ikke var interesseret i at blive kastet ind i stormagtsoppgørene, og dels, at det alligevel ikke nyttede noget at have et stort og kostbart militært beredskab; Danmark ville alligevel blive rendt overende af de store magter, hvis det skulle komme til et angreb på landet.

Lad os fra borgerskabet vende os til arbejderklassens udenrigspolitiske interesser. Arbejderklassen var vokset frem fra midten af det 19. århundrede. For arbejderklassen kunne der ikke være nogen tvivl om, at den for alt i verden måtte undgå at blive kanonføde i krige, udkæmpet mellem rivaliserende kapitalistiske magter. Også den danske arbejderklasse var derfor interesseret i en udenrigspolitik, der i videst muligt omfang sikrede, at Danmark ikke blev inddraget i de europæiske stormagtsoppgør. Overfladisk set

havde arbejderklassen således samme interesse i neutralitetspolitikken som borgerskabet.

Men det var kun arbejderklassen, der *kompromisløst* gik imod, at Danmark blev involveret i de europæiske imperialistiske stridsmål. For borgerskabets vedkommende var neutralitetspolitikken afhængig af, om den kunne tjene kapitalisternes handelspolitiske interesser. Imperialismens ujævne udvikling kunne nemlig meget nemt føre til, at Danmarks økonomiske forbindelser til udlandet blev énsidigt knyttet til en enkelt imperialistisk magt; og i så fald opgav det danske borgerskab gerne neutraliteten med henblik på at alliere sig med den pågældende magt.

Dertil kom, at neutralitetspolitikken skæbne ikke alene afhang af det danske borgerskabs selvstændige interesser; efterhånden som kapitalens monopolisering og internationalisering slog igennem, blev Danmarks infiltreret af udenlandsk kapital, hvis interesser naturligvis i stort omfang var bundet til det land, kapitalen stammede fra.

Men indtil Anden Verdenskrig fandt der ikke en udvikling sted, som énsidigt knyttede det danske borgerskab til et bestemt lands eller en bestemt bloks kapitalister. Først da dette skete, skabtes der et objektivt grundlag for at forlade neutralitetspolitikken.

2.3. Socialdemokratiets forsvarspolitik indtil 1933

Faren for, at det danske borgerskab ville sælge ud af de nationale interesser, eksisterede imidlertid også inden da. Både England og Tyskland bejlede til snart den ene, snart den anden fraktion inden for det danske borgerskab. Og derfor var det en afgørende opgave for den danske arbejderklasse at sikre neutralitetspolitikken fortsættelse.

Hvorledes administrerede arbejderbevægelsen arbejderklassens nationale interesser?

Socialdemokratiet, der blev dannet i 1870'erne, og som voksede sig stærkt i de sidste årtier af det 19. århundrede,

udtalte i sit program fra 1888, at det ønskede den stående hær afskaffet, og at det gik ind for »indførelse af almindeligt folkeværn.« (Cit. fra L. Togeby: *Var de så røde? Kbh. 1968, si. 174*) Desuden gik partiet ind for en styrkelse af neutralitetspolitikken.

Socialdemokratiet slog ligeledes fast, at oprustningen var en dyr spøg for arbejderklassen, og det stemplede militæret som borgerskabets voldsapparat, vendt mod arbejderklassen.

Partiet fastholdt imidlertid ikke sit krav om en folkevæbning. Allerede i sit 1913-program har partiet afløst 1888-programmets folkeværnstanke med følgende program-punkt: »Afrustning. Internationale stridigheder afgøres ved voldgift.« (Cit. fra *Kilder til Danmarks historie efter 1660. IV. 1864-1920. Kbh. 1971. si. 64*).

Programændringen genspejler Socialdemokratiets endegyldige forvandling til et reformistisk parti. Man drømte ikke længere om at mobilisere arbejderklassen til kamp for en folkevæbning, og man udbredte illusioner om, at modsætningerne mellem de imperialistiske magter kunne løses ved hjælp af voldgift.

Det reformistiske standpunkt trækkes klart op under forsvarsdebatten i 1922 – fire år efter Første Verdenskrigs afslutning:

»...Det er en uløselig opgave at tilvejebringe en forsvarsordning, som er i stand til at værgе Danmark mod et alvorligt angreb udefra, og vil man desuagtet forsøge at løse opgaven, bliver resultatet det samme, som når man på en bygning anbringer en lynafleder uden jordforbindelse: Man tiltrækker faren i stedet for at aflede den.

Og faren for vort land bliver dobbelt overhængende, hvis man gennemfører en forsvarsordning, som i hele sit forhold vender sig imod et enkelt land, Tyskland, som den fjende, man fremtidig har at frygte og ruste imod.«

Socialdemokratiet stiller derpå forslag om »straks at skride til fuldstændig afrustning. Vi foreslår ophævelsen af den almindelige værnepligt, kræver bestående fæstnings-

anlæg og forter desarmet og nedlagt og kræver det fra hæren og søværnet frigjorte materiel realiseret.» (Dvs. solgt. Min anm.) (*Cit. fra forsvarskommissionens betænkning 1922, gengivet i Kilder til Danmarks politiske historie 1920-1939. Kbh. 1969, si. 72*).

Uundgåeligt betød denne socialdemokratiske »forsvars-linie«, at partiet udbredte illusioner om, at det parlamenta-risk ville være muligt at fjerne borgerskabets voldsappa-rat, og at det iøvrigt var nytteløst at forsvare den danske nation med våben i hånd. Arbejderklassens berettigede ønske om at holde Danmark uden for de imperialistiske stormagtsøpgør, og dets ønske om i videst muligt omfang at undgå at pumpe penge i det borgerlige voldsapparat blev her forvandlet til national selvopgivelse og forestillinger om et borgerligt Danmark uden voldsapparat.

I 1924 dannede socialdemokratiet under ledelse af partiets formand Th. Stauning den første socialdemokratiske regering. Den faldt i 1926, men i 1929 dannedes en ny regering, bestående af Socialdemokratiet og Det radikale Venstre – ligeledes med Stauning som statsminister; denne koalitionsregering fortsatte tredverne igennem indtil den tyske besættelse i 1940.

Socialdemokratiets regeringsdeltagelse var udtryk for partiets voksende parlamentariske styrke og samtidig udtryk for, at reformisterne var ved at nå det mål, de havde sat sig: at komme til at forvalte det borgerlige samfund.

I første omgang førte regeringsdeltagelsen ikke til, at Socialdemokratiet ændrede forsvarspolitik. Officielt gik partiet fortsat ind for afrustning – ligesom dets regerings-partner fra 1929, Det radikale Venstre –, men der var intet, der tydede på, at det ville sætte hårdt imod hårdt for at få den gennemført. Og sandt at sige kunne Socialdemokra-tiets inddragelse i administrationen af det kapitalistiske Danmark nemt føre til, at partiet selv fik brug for militæret i kampen mod revolutionære arbejdere! At dette kunne blive tilfældet, blev bekræftet den 2. maj 1931, da Stau-

ning-regeringen sendte militær til Nakskov, hvor arbejderne havde tvunget politiet i defensiven efter en række kampe, der var affødt af arbejdernes protest mod, at det kommunistiske partis 1. maj-demonstration i byen var blevet forbudt.

2.4. Danmarks forhold til Nazityskland i 1930'erne

Det var først i efteråret 1933, at Socialdemokratiet ændrede kurs. Dette skete under indtryk af begivenhederne i Tyskland, hvor nazisterne netop havde overtaget magten, hvor de tyske socialdemokrater var blevet forbudt, og hvor naziregeringen begyndte at forberede en revanche for det nederlag, Tyskland havde lidt under Første Verdenskrig.

Ved finanslovsdebatten i efteråret 1933 erklærede den socialdemokratiske ordfører i Folketinget, Hans Nielsen:

»Fra gammel tid har overklassen her i landet haft en tilbøjelighed til at tage patent på fædrelandskærligheden. Vi socialdemokrater anerkender ikke overklassens ret i så henseende, thi vi elsker vort land og vort folk og vort sprog og vor historie lige så fuldt som andre borgere her i landet. Det danske hus er et smukt hus i nationernes række. Dets høje standard har bondestanden og arbejderstanden hver på sin måde bidraget til, og tåbelige måtte arbejderne være, om de ikke ville værne og forsvare dette hus, hvis volds mænd brød ind i det.« (*Cit. fra R. Andersen: Danmark i 30'erne. Kbh. 1968, si. 358*).

Det blev nu ikke arbejderne, man satte til at værne det smukke danske hus. Nok fik de lov til at aftjene deres værnepligt, men det var borgerskabets officerer og generaler, som kommanderede. Stauning forbrødrede sig med hærchefen general With, og With blev en yndet taler ved møder i det socialdemokratiske ungdomsforbund. De ultrakonservative kritiserede With for at smiske for folk, der hidtil blot havde vist foragt for hæren, men den kon-

servative leder, Christmas Møller, forsvarede With; Møller erklærede, at det da kun var prisværdigt, at generalen gjorde et stykke arbejde for at popularisere militæret!

I den socialdemokratiske propaganda agiterede man for, at hæren skulle blive en »folkets hær«, men Staunings kærlige forbindelse til With og dennes foredragsturné i DSU viste med al tydelighed, at det blot var borgerskabets våbenmagt, der skulle have et lag folkelig fernis.

Den ændrede forsvarspolitik, der var en følge af en øjeblikkelig angst for Nazityskland, førte imidlertid ikke til en ændring i udenrigspolitikken. Linien var: Tir ikke Tyskland! Ud fra denne linie stillede Danmark sig fx. afvisende over for den sikkerhedspolitik, Sovjetunionen søgte at etablere. Sovjetunionen ønskede en alliance mellem sig og de borgerligt demokratiske stater i Europa vendt mod Tysklands stadigt mere aggressive politik.

I stedet for at slutte sig til denne kollektive sikkerhedspolitik logrede den danske regering for Hitler-Tyskland. Ved flere lejligheder undlod Danmark i Folkeforbundet – FNs forgænger – at stemme for fordømmelser af tyske aggressive handlinger. Da den spanske borgerkrig brød ud i 1936, undlod man at støtte den demokratiske regering og det spanske folks kamp mod Franco. Tværtimod forfulgte man danskere, der meldte sig som frivillige til den spanske demokratiske hærs internationale brigader.

Og da man i den danske presse i 1936-37 luftede tanken om et nordisk forsvarsforbund, erklærede Stauning på et møde i Lund den 8. marts 1937, at Danmark ikke ville være »lænehund« på Nordens vegne. Enhver tanke om et sådant forbund blev bandlyst. Til stor tilfredshed for Tyskland, hvilket fremgår af et brev fra det tyske gesandtskab i København til det tyske udenrigsministerium syv dage efter Staunings tale. Heri hed det:

»Fra vort standpunkt kan vi i al fald være fuldstændigt tilfredse med Staunings stillingtagen; men vi skal tage os vel i vare for at give dette tilkende i pressen.« (Cit. fra *Kilder til Danmarks politiske historie. 1920-1939. Kbh.*

1969, si. 134).

Som det ses, fortsatte Socialdemokratiet og regeringen 30'erne igennem neutralitetspolitikken, men efterhånden som Nazityskland blev stærkere og stærkere og fremstod som den farligste aggressive imperialistiske magt i Europa, tog neutralitetspolitikken mere og mere form af en vigende kapitulationspolitik over for de tyske imperialister.

Socialdemokratiet og regeringen afslog således både at deltage i de kollektive europæiske sikkerhedsforanstaltninger, som Sovjetunionen foreslog, og at imødegå den tyske krigstrussel gennem en fællesnordisk politik.

Højdepunktet i kapitulationspolitikken blev nået i sommeren 1939, hvor der på tysk initiativ blev underskrevet en ikke-angrebspagt mellem Danmark og Tyskland. Alle de skandinaviske lande plus Finland havde fået tilbuddet; kun Danmark sagde ja.

Danmark lovede ikke at angribe Tyskland – og Tyskland lovede ikke at angribe Danmark! Man har sikkert fået sig et billigt grin i Berlin, når man blev informeret om, hvorledes ikke-angrebspagten af de socialdemokratiske og borgerlige danske politikere blev brugt til at berolige det danske folk, der efterhånden var blevet ret så opskræmt, bl.a. efter Hitler-Tysklands indlemmelse af det meste af Tjekkosllovakiet få måneder forinden, i marts 1939.

Norden var splittet, og de 'ansvarlige' danske politikere havde lagt byttet Danmark til rette for de nazi-imperialistiske jægere.

2.5. DKP imod fædrelandsforsvaret

Før vi ser på de konsekvenser, borgerskabets eftergivenhedspolitik fik for Danmark under Anden Verdenskrig, vil vi skildre Danmarks kommunistiske Partis stilling til udenrigs- og forsvarspolitikken i mellemkrigsårene.

DKPs udenrigs- og forsvarspolitik var nogenlunde uændret fra partiets stiftelse i 1919 til midt i 30'erne. DKP

gik ind for neutralitetspolitikken og lagde særlig vægt på, at Danmark fik et godt forhold til Sovjetunionen; det gik imod militarismen og dermed det borgerlige forsvar, men det nærede ikke de fjerneste illusioner om, at Danmark kunne afrustes, dvs. at det danske borgerskab ville opgive sin militære undertrykkelsesmagt. Over for mulige krigstrusler satte partiet den revolutionære borgerkrig mod bourgeoisiet.

Da Socialdemokratiet i 1933 ændrede kurs i forsvarspolitikken, kommenterede DKP det på denne måde:

»Vi vender os mod dette, som placerer Socialdemokratiet dér, hvor det også hører hjemme, som et kapitalistisk samfundsbevarende parti, med Dybbøl som standplads, Dannebrog som kendemærke, fædrelandets forsvar som løsenet og med de fascistiske midler i brug til forsvar for det bestående kapitalistiske udbyttersamfund«. (*Fra en DKP-tale i Folketinget, cit. fra N. Møller: Danmarks kommunistiske Partis forhold til og opfattelse af Socialdemokratiet i perioden 1932-1941. Specialeafhandling. Kbh. 1974. Si. 25*)

Denne kommentar til det socialdemokratiske omsving i forsvarspolitikken var præget af DKPs daværende opfattelse af Socialdemokratiet som værende et 'socialfascistisk' parti. På denne baggrund opfattede DKP Socialdemokratiets opgivelse af afrustningslinien som et udtryk for, at socialdemokraterne ville skærpe undertrykkelsen af arbejderklassen gennem en styrkelse af militærapparatet, og at socialdemokratiet var blevet et chauvinistisk parti, der i forening med de borgerlige reaktionære nationalistiske kræfter ville styrke det falske fædrelandsforsvar ret over for arbejderklassens fædrelandsløse proletariske internationalisme.

Det afgørende i denne sammenhæng er ikke, om kritikken af Socialdemokratiet er rimelig. Det kunne let påvises, at socialdemokratiske ledere – f.eks. i Tyskland – ikke veg tilbage for at anvende militæret imod aktionerende arbejdere. Det afgørende i en *udenrigs-og forsvarspolitisk* sam-

menhæng er, at DKP, samtidig med at det korrekt afslører det borgerlige militærs og den danske chauvinismes rolle, kommer til at kaste enhver tanke om, at det kunne være berettiget at forsvare 'fædrelandet', overbord.

Det er rigtigt, at det danske bourgeoisie bestandigt viftede med Dannebrog, holdt savlende nationalistiske møder om de heltemodige kampe ved Dybbøl i 1864 og sang danske sange ved enhver lejlighed. Men det var jo netop det selvsamme bourgeoisie, der var villig til at sælge ud af de nationale interesser, hvis der meldte sig en køber. Det skulle med al tydelighed vise sig senere i tredverne, under Anden Verdenskrig og efter Anden Verdenskrig. Det danske borgerskabs 'danskhed' var intet andet end et ideologisk røgslør, som skulle give arbejderklassen forestillingen om, at alle danske var i samme båd, og som i de få situationer, hvor det var muligt, skulle danne baggrund for lilliputimperialistiske eventyr, således som det var tilfældet efter både Første og Anden Verdenskrig, hvor borgerskabet rumlede med planer om at indlemme tysktalende dele af Sydslesvig i Danmark.

I virkeligheden var – og er – det netop den danske arbejderklasse, som bestandigt har måttet forsvare den nationale selvbestemmelsesret. Men det perspektiv findes ikke i DKPs afvisning af den nye socialdemokratiske forsvarspolitik i 1933: Internationalismen stilles tværtimod i modsætning til den nationale kamp.

2.6. DKP og forsvaret for nationen efter 1935

Den voksende trussel sydfra gjorde dette standpunkt uholdbart. Fra midten af 30'erne slog DKP da også om. I et programskrift fra 30. juni 1935 slår partiet fast:

»Hitler-Tyskland med sine rekordrustninger, sin mægtige krigsindustri *stræber bevidst henimod en verdenskrig.*«

For at dæmme op for Hitler-Tysklands aggressionspoli-

tik må »alle bestræbelser, der er i fredens interesse, herunder Sovjetunionens fredsbestræbelser,« støttes.

Men hvordan føres kampen mod krigstruslen?

»Kapitalmagten er international. Den brune pest er international – lad den så aldrig så meget skilte med 'nationale' facader og farver. Det er en simpel pligt og nødvendigt i frihedens selvforsvar, at alle tilhængere af frisind og socialisme fører deres kamp *internationalt*, uden hensyn til nationalitet, landegrænser eller hudfarve. Vor kamp kender ingen landegrænser.«

Og:

»Vi appellerer til... hele den arbejdende befolkning, til alt frisindet i dette land, om sammen med os at skabe den brede demokratiske front, som kan få reaktionens angreb til at bryde sammen, bremse udhytningen og fremtvinge nye fremskridt og sejre for frisindet!« (Cit. fra Aksel Larsen: Taler og artikler gennem 20 år. Kbh. 1953, si. 68, 77-79).

Det var nye toner. Der appelleres til bred samling. Men endnu tales der ikke om den nationale kamp, og i forsvarsspørgsmålet nøjes partiet med at erklære, at det fortsat drejer sig om »*bekæmpelse af alle udgifter og foranstaltninger til militærvæsenet og til krigsformål.*« (Sammensteds, si. 77). Endnu opfatter partiet det, som findes der blot én *international* fascisme over for ét *internationalt* 'frisind' og én *international* socialisme. På det helt generelle plan er denne konstatering naturligvis rigtig, men partiet er endnu ikke nået frem til at lægge en linie for, hvad man bør gøre *specifikt* i Danmark til forsvar af den danske nations uafhængighed over for den *konkrete* imperialistiske trussel fra Hitler-Tyskland.

Dette skete først efter afholdelsen af de kommunistiske partiers verdensorganisation, Kommunistisk Internationale (KOMINTERN)s. 7. verdenskongres i efteråret 1935.

Under indtryk af kongressens beslutninger, der opfordrer til dannelsen af brede folkefronter i de forskellige lande til forsvar mod naziimperialistisk aggression, skrev

DKPs formand, Aksel Larsen, i marts 1936 bl.a. følgende i partiets tidsskrift **KOMMUNISTISK TIDSSKRIFT**:

»Vi har været kaldt 'fædrelandsløse' – og det er rigtigt, at vi er fædrelandsløse for så vidt, som vi ikke anerkender det kapitalistiske fædreland. Det, vi ønsker, er at befri landet, hvor vi lever, nemlig Danmark for enhver form for undertrykkelse. Det er i øjeblikket i hænderne på de danske kapitalister, der arbejder intimt sammen med den internationale højfinans. Vi ønsker at befri det fra politisk og økonomisk undertrykkelse og arbejder for at rejse den danske befolkning til en sådan frigørelseskamp. Deraf følger imidlertid ikke, at vi er tilhængere af, at folket i stedet for at være undertrykt af danske kapitalister bliver undertrykt af tyske fascister. Absolut ikke. Vi ønsker at befri vort land og vort folk fra den danske kapitalismes undertrykkelse, men absolut også at forhindre *enhver anden* undertrykkelse.

Vi har ikke hidtil gjort os dette spørgsmål tilstrækkeligt klart. Nu må vi imidlertid tage vor stilling. Vi behøver ikke at famle i blinde for at finde det rigtige. Den 7. verdenskongres har på usædvanlig klar og rigtig måde trukket retningslinierne op for kommunisternes kamp imod den nationale undertrykkelse og for de enkelte nationers selvstændighed og selvbestemmelsesret...«.

Og:

Ikke kun »kommunisterne er beredt til at forsvare folkets nationale selvstændighed. Naturligvis ikke. Der lever i folket en sund og naturlig hjemstavnsfølelse, som ikke vil lade sig kue, men som ganske vist hidtil har været misbrugt eller søgt misbrugt af de reaktionære partier og militaristerne til at opgejle nationalt had mod andre lande og andre folkeslag og til at bibringe befolkningen den opfattelse, at militarisme og krigsførelse i kapitalistklassens interesse er den eneste måde, hvorpå man kan vise sin nationale følelse.« (*Sammesteds*, si. 95-96).

Denne DKPs analyse i marts 1936 sætter tingene på plads. Partiet gør op med en sekterisk forkastelse af den

ationale kamp, og under indtryk af den 7. verdenskongres' folkefrontsline klargør det forholdet mellem den nationale kamp og den internationale kamp og mellem den nationale kamp i Danmark og kampen mod dansk kapitalisme.

Men hvilke konsekvenser drog DKP så af denne erkendelse? DKP svarer med Aksel Larsens artikel:

»Vi skal sætte ind med den kraftigst mulige agitation og med det mest omfattende oplysningsarbejde for at gøre såvel arbejderklassen som bondebefolkningen klar over stillingen, klar over den fare, der truer, og klar over den nationale forræderlinje, som regeringen og borgerskabet arbejder efter. Vi skal sprede oplysning om, hvor den virkelige krigsfare ligger, og hvilken trussel Danmark er udsat for fra Hitlerregimentets og den tyske militarismes side.

Deraf følger absolut ikke, at vi bliver tilhængere af det danske militærvæsen eller eventuelt endog går ind for en oprustningslinje. Nej, vi ved, at den officielle danske hær, administreret af den tyskvenlige regering og ledet af konservative og fascistisk indstillede officerer absolut ikke er eller ikke kan blive noget som helst tilforladeligt værn for Danmarks selvstændighed mod ydre fjender, men vi ved, at når det passer i kapitalisternes kram, vil den blive anvendt mod deres indre fjender, mod arbejderklassen og den arbejdende befolkning.« (*Sammesteds*, si. 96-97).

DKPs opfattelse af militæret er ligeledes faldet på plads. Dets analyse af militæret dels som en særdeles upålidelig størrelse i det nationale forsvar og dels som et væbnet undertrykkelsesinstrument over for arbejderklassen er præcis.

Men når man ikke kan lide på borgerskabets militær, hvad så, når krigen kommer?

Aksel Larsen svarer ikke særligt klart på dette spørgsmål. Han afviser først i bred almindelighed, at man opbygger »et skema for, hvordan vort parti og arbejderklassen skulle handle i tilfælde af en eller anden opstået situa-

tion...« for derefter at henvise til den kommunistiske verdensbevægelses indarbejdede opfattelse, der havde rod i Lenins anti-krigslinie fra Første Verdenskrig: »...det er vort mål«, siger Aksel Larsen, »såsnart som muligt (efter krigsudbruddet. Min anm.) at forvandle den imperialistiske krig til en borgerkrig mod landets egen kapitalistiske klasse.« Aksel Larsen er imidlertid godt klar over, at krigen meget vel kan komme, uden at den danske arbejderklasse er moden til forvandle krigen til en revolutionær krig mod borgerskabet. Hvad kommunisternes politik vil være i så tilfælde, kommer Aksel Larsen ikke ind på. Han nøjes med at slå fast, at det er »sindssyg overrevolutionær og overspændt revolutionær romantik«, hvis man forestiller sig, at i det øjeblik mobiliseringsordren kommer, skal »den enkelte kommunistiske soldat tage sit konkrete gevær og med den konkrete bajonet vende dette våben mod den nærmeste konkret forhåndenværende befalingsmand...«

Men hvad den kommunistiske soldat ellers skal gøre, siger DKP intet om. Artiklen indeholder ingen forestillinger om, at en national krig imod imperialistisk undertrykkelse kunne føres ved hjælp af et folk i våben, også uden at socialismen vindes derved.

Ser man imidlertid bort fra den uklarhed, der findes omkring det folkelige nationale forsvar af Danmark, en uklarhed, som først blev fjernet af praksis selv gennem den nationale folkekrigslinie, der blev udviklet under den nazityske besættelse, repræsenterer Aksel Larsens artikel en principfast udmøntning af den marxistisk-leninistiske teori om forholdet mellem national kamp og international kamp, mellem kampen for nationen og kampen for socialismen, og mellem kommunisternes nationale opgaver og forholdet til det borgerlige militærapparat.

2.7. DKPs politik for demokratiets fornyelse

DKP og dermed også Aksel Larsen formåede imidlertid

ikke at fastholde disse principper. Blot få år efter udviskedes skillelinien mellem den nationale taktik og den socialistiske strategi.

Man begyndte at sværge troskab mod det borgerlige demokrati; DKP erklærede, at det gik ind for »det sande og virkelige folkestyre«, at det ikke var nok, »at folket selv vælger sine repræsentanter til stats- og kommunalbestyrelserne osv.,« men »at folket bør beholde kontrolret over de valgte«, og »at også administrationen af de vedtagne love og af samfundets anliggender i det hele taget ikke skal være et monopol for overklassen, men lægges i hænderne på folket selv og folkets børn.« Denne den 'demokratiske fornyelse's linie, som DKP aldrig siden har forladt, gav sig endvidere udtryk i et krav om, at man gennem en »demokratisering af statsadministrationen og ikke mindst hæren (skulle) ryge reaktionære og fascistiske elementer ud af deres huler.« (*Min udh.*) (*Fra Aksel Larsens beretning på DKPs landspartikonference 4. juni 1938. I: A. Larsen: Taler og artikler gennem 20 år. Si. 155-56*).

Disse udtalelser strider mod den linie, der blev lagt på KOMINTERNs 7. verdenskongres, og som klart afviste opportunistiske indrømmelser til borgerskabet og dets magtapparat i forbindelse med folkefrontpolitikken gennemførelse.

Det danske partis opportunisme havde imidlertid en forklarlig årsag; trods omfattende aktivitet lykkedes det ikke DKP at skabe en folkefront, hverken ude i befolkningen eller mellem sig selv og de partier – Socialdemokratiet, Det radikale Venstre og Retsforbundet – det ønskede at forene sig med. Tværtimod fortsatte Socialdemokratiet sideløbende med dets nationale kapitulationspolitik kampen mod kommunisterne. Stillet over for den massive afvisning fra de øvrige partiers side, slækkede DKP mere og mere på principperne i håb om at blive anerkendt af det borgerligt demokratiske selskab som et 'demokratisk' parti. Men opportunismen gavnede hverken DKP eller det

danske folk. Tværtimod var sløringen af det borgerlige demokratis virkelige indhold medvirkende til at illusionerne om det blev fastholdt. På den måde svækkede DKP selv partiets muligheder for – med den indflydelse, det trods alt havde – at skabe en forståelse for, at det danske folk i tilfælde af nazitysk aggression måtte støtte sig på egen indsats fremfor at sætte sin lid til den borgerlige statsmagt og dermed til det borgerlige militær.

Selv om DKPs forhold til det borgerlige demokrati og til militæret efterhånden blev mere og mere tvivlsomt, må det ikke glemmes, at DKP var det eneste parti, som satte alle kræfter ind på en bred samling i kampen mod den hitlertyske trussel. Partiet afslørede regeringens forsoningspolitik over for Tyskland og populariserede Sovjetunionens bestræbelser på at skabe en statslig alliance med de borgerligt demokratiske stater vendt mod Nazityskland. DKP agiterede kraftigt for støtte til det demokratiske Spaniens kamp mod Franco-fascisterne, og mange dkp'ere rejste til Spanien og deltog i borgerkrigen på republikkens side.

2.8. DKP og Norden

Udenrigspolitisk vendte partiet sig desuden kraftigt imod regeringens afvisning af en fællesnordisk optræden over for det imperialistiske Tyskland. Staunings ovenfor omtalte Lund-tale blev skarpt angrebet, og i en henvendelse til det danske folk fra partiets centralkomité, marts 1938, hed det:

»Ikke alene vil Danmark være sikret alverdens frihedselskende nationers sympati, om vi kæmper for at bevare vor uafhængighed, men såsandt som *Danmarks sydgrænse er Nordens sydgrænse* og de øvrige skandinaviske folk er besjælet af samme friheds- og forsvarsvilje som vi, kan vi påregne deres aktive støtte, om vi angribes.

I Sverige som i Norge, på Island som i Finland har vi klassefæller, meningsfæller, stammefrænder, om forno-

dent våbenfæller! De nordiske lande med deres naturrigdomme, med deres 16 millioner indbyggere og deres stolte frihedstraditioner udgør tilsammen en magt, hvorimod angrebene fra hele fascismens økonomiske og militære apparat må prelle af.» (*Sammesteds, si. 145*).

Men – som ligeledes nævnt ovenfor – denne politik blev aldrig virkeliggjort – til Berlins store glæde! I stedet fik vi den dansk-tyske ikke-angrebspagt, ligeledes til Berlins store glæde!

2.9. Danmark under Anden Verdenskrig

Den 9. april 1940 rev den tyske regering ikke-angrebspagten i stykker og besatte Danmark, angiveligt for at beskytte det mod England.

På dette tidspunkt havde der allerede eksisteret krigstilstand i Europa i mere end 7 måneder. Den 1. september 1939 havde Tyskland angrebet Polen, og England og Frankrig havde umiddelbart derefter erklæret Tyskland krig. Ikke så meget for Polens skyld, men mere for et syns skyld..! Reelt kom det kun til få krigshandlinger i vinteren 1939-40. De ledende kredse i Frankrig og England håbede endnu, at der kunne opnås en ordening med Nazityskland.

Men de tider var forbi. Hitler-regeringen havde besluttet sig. Den ville først gennemføre sine erobringer i Vest-, Nord- og Centraleuropa. De vesteuropæiske magter, ikke mindst Frankrig og England, havde gennem 30'erne ført en lidet glørværdig kapitulationspolitik over for Tyskland. Hvorfor så ikke gøre det helt af med dem? spurgte man sig i Berlin. Kunne det meste af Europa erobres, ville der blive skabt et materielt og økonomisk bagland for et senere angreb på Sovjetunionen.

Denne nazityske tankegang kom helt bag på de vesteuropæiske regeringer. De havde tværtimod håbet på, at man kunne lokke Tyskland østover, således at det bolsjeviske Sovjetunionen og det nazistiske Tyskland kunne æde

hinanden op. Derfor gav man i 30'erne Hitlertyskland indrømmelser, især på de østeuropæiske folks bekostning, mens man vendte det døve øre til Sovjetunionens ønske om en fælleseuropæisk inddæmningspolitik over for de tyske imperialister. Den danske regering billigede vestmagternes handlemåde.

Fra tysk side var man således interesseret i fred mod øst – i første omgang. Og Sovjetunionen, hvis sikkerhedsanstrengelser havde været forgæves, agtede ikke – som Stalin udtrykte det – at »rage kastanierne ud af ilden« for vestmagterne. På denne baggrund afsluttedes den 23. august 1939 en ikke-angrebspagt mellem Sovjetunionen og Tyskland.

Fra sovjetisk side var ikke-angrebspagten et diplomatisk modtræk mod de tyske imperialister. Man havde ikke de fjerneste illusioner om, at pagten til evig tid ville forhindre et tysk angreb, men med indgåelsen af pagten søgte man at vinde tid.

Det er forståeligt, at de imperialistiske intrigemagere i Vesteuropa var »skuffede« over, at deres forsøg på at pudse Tyskland på Sovjetunionen var mislykket. Nu stod de pludselig selv overfor den tyske imperialistiske konkurrent, der havde fået ryggen fri.

Den danske regering og det samlede danske borgerskab var naturligvis også forarget, og forargelsen fik luft gennem en massiv anti-kommunistisk kampagne. Sovjetunionen var blevet nazismens allierede – og de danske kommunister ligeså! Det var tonen.

På baggrund af den dansk-tyske ikke-angrebspagt virkede raseriet mildest talt besynderligt. Hvor man gennem denne pagt i realiteten havde optrådt som lammet, der lover ulven ligeberettigelse, var Sovjetunionens pagt med Tyskland en reel bestræbelse på at tæmme den tyske ekspansionslyst. Hvor den tysk-sovjettiske pagt gav Sovjetunionen muligheder for forsvarsforberedelser, var den dansk-tyske pagt blot et yderligere udtryk for, at man gav afkald på modstand mod den tyske imperialisme.

DKP afslørede hykleriet, men den antisovjetiske hetz skabte alligevel vanskeligheder for partiet. Og det var selv medvirkende til, at vanskelighederne opstod. Da Danmark blev besat i 1940, gav partiet sig til at angribe englænderne, der fik skylden for, at Tyskland havde besat Danmark: Det var England, der havde provokeret med mineudlægninger i nordiske farvande, og det var dette, der havde ført til den tyske invasion.

Det var ikke ukorrekt, at englænderne uden at respektere norsk neutralitet lagde miner i norske farvande, men det ændrer ikke den kendsgerning, at det trods alt fortsat var *Tyskland*, der var den aggressive og farligste imperialistiske magt i slutningen af 30'erne og begyndelsen af 40'erne, og at dets besættelse af Danmark var et led i dets almindelige erobningsplaner. Det gavnede ikke udviklingen af en national modstand mod den tyske besættelsesmagt, at man rettede skytset mod England, selv om de engelske imperialister naturligvis ikke var uskyldige lam, der blot havde demokratiets bevarelse i tankerne.

Hvordan end det kommunistiske parti fortolkede årsagerne til den tyske besættelse, var det i hvert fald ikke DKPs skyld, at Danmark den 9. april 1940 kunne erobres på få timer! Det var 30'ernes borgerlige forsoningspolitik over for Tyskland, der nu bar frugt. Forgæves gjorde enkelte hærenheder modstand, før de fik ordre til at kapitulere; 13 soldater blev dræbt. Og i den konkrete situation havde det da også været det rene afsind, om man fra regeringens side pludseligt havde mandet sig op til en altomfattende militær modstand. Det danske folk var demobiliseret.

Forsoningspolitikken over for Tyskland blev efter de tyske troppers besættelse af Danmark ført videre i en samarbejdspolitik mellem de tyske myndigheder og regeringen, der blev omdannet til en samlingsregering, bestående af Socialdemokratiet, Det radikale Venstre, Det konservative Folkeparti og Venstre. Man ordnede sig med sine herrer!

Her skal besættelsestidens historie ikke skrives; men vil man have et indtryk af, hvad borgerskabet og dets socialdemokratiske administratorer tænkte om Danmarks placering i verden, endnu mens Tyskland militært var i offensiven, kan man henholde sig til følgende udsnit af en tale, samarbejdsregeringens statsminister, Th Stauning, holdt i Studenterforeningen den 8. marts 1941:

»Det er mit indtryk, at Tyskland har visse planer, der ikke blot sigter efter øjeblikkelige nyordninger, men efter en blivende europæisk nyordning, der skal være rådende ud i fremtiden. Denne nyordning vil kræve et samarbejde inden for Europa, og linjen vil være den fra Tyskland kendte planøkonomi, der sikkert rummer betydelige fordele fremfor den planløshed, som har været rådende hidtil som bestanddel af det liberalistiske samfund, der i udpræget grad bygger på egoisme...«

Og:

»Bedst ville det være, om man roligt og velvilligt medvirker til denne tilpasning, jeg har antydnet, når tiden dertil er inde, og den vil ikke være så afskrækkende, som nogen måske vil synes. Det er usundt og uklogt at vende sig imod en udvikling, som tid og forhold fører med sig. Tilpasningen til det nye Europa vil blive en af tidens politiske opgaver...«

Og endelig:

»Naturligvis kan krigsbegivenhederne ventes udstrakt over lang tid endnu, og det er vel også muligt, at krigens forløb kan ændre det fremtidsbillede, som jeg har dannet mig, men personlig tror jeg ikke på store ændringer i det Europa, som er i færd med at danne sig.« (*Cit. fra Besættelsestidens Fakta, I, si. 179-80*).

For Danmark førte indordningen under den fra »Tyskland kendte planøkonomi« til, at landet blev udplyndret. Da krigen sluttede, skyldte Tyskland den danske nationalbank næsten 8 milliarder kroner i 1938-kroner – og det er som bekendt noget mere end 8 milliarder i 1978! Værnemagten havde simpelthen trukket pengene ud af National-

banken; gælden er iøvrigt aldrig blevet betalt. (*Besættel-
sestidens historie, Radioens grundbøger, Kbh. 1964, si.
50*).

Og dertil kom den bekendte planmæssige undertrykkelse af det danske folk.

Det danske folk rejste sig mod fremmedvældet. Men det skal ikke skjules, at der gik år, førend modstanden blev virkelig omfattende.

Kernen i arbejdet for at rejse folket til modstand var DKP, der var blevet forbudt efter det tyske overfald på Sovjetunionen den 22. juni 1941. Efterhånden dannedes først propagandagrupper og derefter regulære væbnede modstandsgrupper; stadigt mere omfattende strejker udtrykte ligeledes arbejderklassens kamp mod naziherredømmet.

Kommunisternes politik var opbygningen af en national modstandsbevægelse, omfattende alle, der var villige til at slås for Danmarks befrielse fra den tyske besættelse. Denne modstandsbevægelse fik i 1943 sin ledelse i Danmarks Frihedsråd, der var sammensat af repræsentanter for det kommunistiske parti, modstandsvillige socialdemokrater, borgerlige nationale o.a. Frihedsrådets mål var Danmarks befrielse.

Det er klart, at modstandsbevægelsen også drøftede, hvilken placering det befriede Danmark skulle have internationalt. Efter Sovjetunionens – og et halvt år efter – USAs inddragelse i krigen var der dannet en statslig anti-tysk alliance mellem Sovjetunionen, USA og England – for nu at nævne de stærkeste krigsførende magter. Der var imidlertid særdeles mange gnidninger mellem Sovjetunionen på den ene side og de vestallierede på den anden, hvilket næppe kunne undre nogen; ingen med sund sans regnede med, at alliancen ville holde, når krigen var forbi.

Alligevel var alle parter i den danske modstandsbevægelse – fra kommunisterne til de konservative, engelsk-sindede modstandsfraktioner – enige om, at man måtte

arbejde for, at den verdensomspændende antifascistiske alliance kom til at fortsætte efter Hitlertysklands og Japans nederlag. Med stor forventning fulgte man planerne om at oprette De fornede Nationer (FN), der skulle fungere som et internationalt organ til sikring af freden og samarbejdet mellem nationerne; FN blev endeligt oprettet på en konference i San Francisco juni 1945, efter nedkæmpelsen af Nazityskland. (*Om FN, se nedenfor, si 162-67*)

Danmark skulle finde sin plads i De forenede Nationer og yde sit bidrag til, at en ny krig ingensinde mere ville bryde ud. Det var Frihedsrådets, og det var DKPs politik.

2.10. Situationen ved besættelsens ophør 1945

Den 5. maj 1945 kapitulerede de tyske tropper i Danmark. Besættelsen var forbi. Især i de sidste år under okkupationen havde man været vidne til en klassekamp så skarp som på intet tidspunkt tidligere i det 20. århundrede. Den havde taget form af en væbnet national kamp for Danmarks befrielse fra tysk overherredømme; den havde ligeledes formet sig som en skærpet økonomisk kamp mod udplyndringspolitikken, og den havde formet sig som en politisk kamp mod samarbejdspolitikken.

Der var sket et venstreskred i den danske arbejderklasse, og da krigen sluttede og det kommunistiske parti atter blev legalt, fik det stor opslutning, mens Socialdemokratiet blev væsentligt svækket.

Under krigen var den danske økonomi blevet 'forvredet'. Forbindelserne til de vestlige, især det engelske marked, var blevet afbrudt, og afgørende dele af borgerskabet havde indrettet sig på at tjene på forbindelserne til Tyskland. Adskillige firmaer tjente på direkte leverancer til den tyske værnemagt; andre havde allerede planer om, hvorledes de skulle investere i de områder, Tyskland »befriede« for dem i Sovjetunionen.

Da krigen sluttede, ændredes Danmarks økonomiske

placering igen radikalt. De vestlige markeder blev genåbnet. Situationen fra før krigen dukkede op igen. Borger-skabet nyorienterede sig så hurtigt som kamæleonens skifter farve.

Trods tysk besættelse og trods samarbejdsregeringens forsvinden den 29. august 1943 var borgerskabets administrationsapparat så godt som intakt ved krigsslutningen; hæren genopstod, og politiet dukkede op igen. Og de engelske tropper, der var kommet til landet ved befrielsen, skulle nok sikre det borgerlige Danmark imod bevæbnede kommunister.

Men kommunisterne drømte ikke om væbnet oprør – og med rette: Situationen var ingenlunde revolutionær. Imidlertid berettigede denne kendsgerning dem ikke til ihærdigt at deltage i konsolideringen af den danske statsmagt, bl.a. gennem deltagelsen i den samlingsregering, der blev dannet umiddelbart efter befrielsen, og som bestod af repræsentanter for Frihedsrådet og for de partier, der havde samarbejdet med besættelsesmagten.

Men i 1945 rakte alle hinanden hånden. Også internationalt. Og i dette lys udformedes den danske udenrigspolitik i hvert fald i en kort periode uden større politiske modsætninger. Selv Sovjetunionen var blevet populært langt ind i borgerlige kredse; den konservative udenrigsminister i befrielsesregeringen, Christmas Møller, priste Sovjetunionens indsats under krigen.

2.11. DKPs folkedemokratiske illusioner i 1945

Det kommunistiske partis udenrigs- og forsvarspolitiske linie blev udformet i et valgprogram der blev udarbejdet forud for det første folketingsvalg efter befrielsen; valget blev afholdt den 30. oktober 1945. I DKPs valgprogram hed det:

»Fordi det ikke lykkedes før krigen at nå til kollektiv sikkerhed, kom krigen og den tyske besættelse af vort

land. Danmark skal nu føre *en aktiv udenrigspolitik* med deltagelse i det internationale arbejde til fredens bevarelse og sikring af demokratiet. Vi skal søge sikkerhed i De forenede Nationer og påtage os vor part af forpligtelserne i den internationale fredsorganisation.

Danmark skal opretholde et godt og ligeligt forhold til alle demokratiske stater uden at gå ind i nogen blokdan-nelse, der kunne være rettet mod den ene eller anden magt. Vort samarbejde med de nordiske lande skal tilrette-lægges ud fra dette hovedhensyn. Vort handelssamkvem skal til landets gavn udbygges både mod vest og øst.«
(TIDEN, 1945, si. 3).

Dette udenrigspolitiske programpunkt svarede fuld-stændigt til de politiske forhåbninger, DKP havde umid-delbart efter besættelsens ophør. Man tog sit udgangs-punkt i, at internationalt var enheden dominerende; mens modsætningerne var underordnede. Det fremgår bl.a. af en udenrigspolitisk kommentar fra måneden før i DKPs tidsskrift TIDEN. Heri slår man fast, at det verdensom-spændende demokratiske samarbejde trues af monopolkli-ker, som intet har lært; det har ført til uoverensstemmelser på den internationale arena, og – siger kommentaren –: »...som det var at vente, har reaktionens talsmænd i den borgerlige presse atter benyttet lejligheden til at overdrive uoverensstemmelserne ud over al måde og er endda ikke veget tilbage fra i forbryderisk ansvarsløshed at forudsige en ny, snarlig krig.«

Men – tilføjer kommentaren –: »De fem udenrigsmini-stre i London (det var udenrigsministrene fra Sovjetunio-nen, USA, England, Frankrig og Chiang Kai-Sheks Kina, der holdt møde. Min anm.) ved bedre. Der er detailspørgs-mål, hvis løsning måske må udskydes; men de ved fuldt vel, at de underskriver deres egen politiske dødsdom, hvis de ikke opnår principiel enighed om hovedspørgsmålene. Fascismen, dens udløbere og bagmænd, er i dag så svæk-ket, at ingen – allermindst folkets øverste ledere – tør sidde folkeviljen overhørig, når blot fredens frihedskæm-

pere...vil være med til at tage hånd i hanke med landets udenrigspolitik. Den *må* ikke længere være et privilegium for overklassen.« (*TIDEN's udenrigspolitiske oversigt, TIDEN 1945, si. 24-25*).

Linien er tydelig nok: Den *aktive udenrigspolitik*, valgprogrammet taler om, består i at mobilisere de folkelige kræfter dels til at støtte stormagternes »fælles« bestræbelser på at garantere freden og dels til at skaffe folket en anpart i udformningen af landets udenrigspolitik. Dette skulle ske igennem en »handlekraftig folkeregering« – som det hedder i valgprogrammet –, og denne regering skulle bl.a. støtte sig på »de fremskridtsvenlige og demokratiske partier i Folketinget.« (*TIDEN, 1945, si. 7*).

DKP mente altså, at det danske kapitalistiske samfund kunne administreres af en folkeregering, der tjente folkets interesser og udtrykte dets vilje, og at en sådan regering kunne fremstå af et folketingsvalg.

For DKP var de klassemæssige betingelser i landet selv således til stede for gennemførelsen af en fredens udenrigspolitik via selveste regeringen; det drejede sig ikke om at tvinge den borgerlige statsmagt til udenrigspolitiske foranstaltninger, der tjente folket, nej, det drejede sig om at få en folkeregering, der kunne føre det danske folks vilje igennem.

Disse illusioner om, hvad der var muligt inden for det borgerlige samfunds rammer, smittede også af på partiets opfattelse af militæret. I programmet hedder det under overskriften »En virkelig folkehær må opbygges«, at »den påbegyndte demokratisering af hæren skal fuldendes ved den ny forsvarsordning«, og at »hele forsvarsmagten skal gennemsyres af demokratisk ånd og have den bedst mulige tekniske udrustning og uddannelse.«

Og: »Hæren suppleres med et frivilligt hjemmeværn, hvortil frihedskæmperne leverer grundstammen, men som står åbent for enhver våbenfør, der vil forsvare sit land og sit folk.«

Og formålet med forsvaret er, at det »som led i den

kollektive sikkerhed (skal) værne Danmark.« (*TIDEN*, 1945, si. 3-4).

Til oprettelsen af en folkeregering hører således et »demokratiseret« borgerligt militær, og dette militær skal endvidere »suppleres« med et hjemmeværn med frihedskæmpere som kerne. Rent faktisk betød dette forslag, at frihedskæmperne, der havde bekæmpet naziundertrykkelsen med våben i hånd, blev gjort til reservetropper for en hær, der trods alle demokratiserings-illusioner var borger-skabets militærmagt. Dermed er den kommunistiske parole om 'et folk i våben' forvandlet til en ren parodi.

KAPITEL 3:

USA-IMPERIALISMENS OFFENSIV OG DANMARKS STILLING. FRA 1946 TIL 1950-ERNE

3.1. Churchill erklærer 'den kolde krig'.

Illusionerne om den verdensomspændende klasseharmonisk og om det deraf afledte lille danske folkefællesskab skulle imidlertid særdeles hurtigt blive sat på en alvorlig prøve. DKP-valgprogrammet indeholder da også vage anelser om, hvad der kunne ske, og hvad der faktisk også skete. Når det advarer mod en mulig »blokdannelse, der kunne være rettet mod den ene eller anden magt«, er det naturligvis faren for, at der blev etableret en blok, vendt mod Sovjetunionen, der tænkes på. Og partiet, som før krigen havde ønsket en nordisk blok vendt mod de tyske imperialister, ønsker nok fortsat en styrkelse af båndene mellem de nordiske nationer, men det nordiske samarbejde må ikke blive forvandlet til en blokpolitik, ligeledes vendt mod Sovjetunionen.

Blokpolitikken blev imidlertid hurtigt en kendsgerning. Kun få måneder efter udsendelsen af DKPs valgprogram, i marts 1946, holdt Winston Churchill en tale i Fulton, Missouri, USA, hvor han uden omsvøb lagde op til et internationalt korstog mod 'kommunismen'. Churchill, der under krigen havde været engelsk premierminister, var ganske vist ikke længere regeringsleder; hans konservative parti havde i sommeren 1945 lidt et stort valgnederlag, og Labour havde dannet regering under Clement Attlee. Alligevel var Churchill i allerhøjeste grad en repræsentativ talsmand for den vestlige verdens imperialister.

Churchill erklærede i sin tale, at »fra Stettin i det baltiske til Triest i det adriatiske har et jerntæppe sænket sig gennem kontinentet«, og i det Fjerne Østen var »udsig-

terne betænkelige«; overalt trængte kommunisterne frem. I et stort antal lande, bl.a. i de store sydeuropæiske lande. Italien og Frankrig, er der »kommunistiske femtekolonier...«. For at dæmme op for denne kommunistiske trussel »må befolkningen i det engelsktalende Commonwealth føjes til De forenede Staters med alt, hvad et sådant samarbejde omfatter i luften, på havet, over hele kloden og i videnskab, i industri og i moralsk styrke...« Sker denne forening, »vil der ikke længere være nogen skælvende, usikker magtbalance, der frister til ærgerrighed og æventyr.« (*Cit. fra Bay: Sovjetunionen og vestmagterne 1945-1955. Kbh. 1965. si. 38-39*).

Det var den atlantiske alliance, der her blev luftet.

3.2. Det internationale styrkeforhold ved anden verdenskrigs afslutning

Baggrunden for Churchills advarsler var ændringerne i det internationale styrkeforhold. Selv om Sovjetunionen havde måttet ofre millioner af menneskeliv under krigen, og selv om den sovjetiske økonomi i stort omfang var ødelagt, var Sovjetunionens politiske og militære styrke blevet øget betragteligt; folkene i en række østeuropæiske lande forberedte et opgør med kapitalismen, og i Asien stod imperialisterne over for deres største nederlag siden oktoberrevolutionen i 1917: Den demokratiske, antiimperialistiske revolution i Kina under ledelse af Kinas kommunistiske Parti.

Men ikke blot var flere hundrede millioner mennesker ved at bryde totalt med imperialismen gennem en konsekvent national-demokratisk kamp, der havde utvetydige socialistiske perspektiver; også hvor de kommunistiske partier ikke stod i spidsen for befrielseskampene, var den antiimperialistiske og antikolonialistiske kamp ved at udvikle sig i bredden og dybden. Det britiske imperium og det franske kolonirige vaklede: Indien var ved at gøre sig

statsligt uafhængigt, i Indokina førtes en hård kamp mod de franske imperialister, og Indonesien stod på tærsklen til frigørelse fra det hollandske herredømme. Også de undertrykte folk i Afrika var begyndt at røre på sig.

Over hele verden var imperialismen således trængt, og det var god imperialistisk logik, at Churchill opfordrede til imperialistisk modoffensiv. Og det var ligeledes logisk, at han opfordrede USA til at gå i spidsen for denne offensiv. USA var så givet den største og stærkeste imperialistiske magt; USAs økonomi var – i skærende kontrast til både den engelske og franske – gået ud af krigen ikke alene uden den mindste skramme, men tilmed overordentligt styrket. Militært var USA klart verdens stærkeste magt.

3.3. Fra Truman-doktrin til NATO 1947-49

De amerikanske imperialister var ganske enige med Churchill. USA begyndte systematisk sin stræben efter verdensherredømmet, og året efter Churchills Fulton-tale erklærede den amerikanske præsident Truman i et budskab til Kongressen:

»De frie folk i verden ser hen til os om hjælp til at fastholde deres frihed. Hvis vi vakler i vor *ledelse*, bringer vi verdensfreden i fare, og vi vil sikkert bringe vor egen nations velfærd i fare. Et stort ansvar er lagt på os ved begivenhedernes hurtige udvikling.« (*Min udh.*) (*Trumans budskab af 12.3.1947, cit. fra Bay, si. 43*).

Anledningen til Trumans klare erklæring om, at USA ville optræde som imperialismens førerhund, var udviklingen i Grækenland, hvor de britiske imperialister havde opgivet af dæmme op for de folkelige kræfter, der førte væbnet kamp imod den daværende fascistiske regering i Athen; den engelske »arbejder«-regering havde anmodet USA om at erstatte briterne – USA påtog sig naturligvis opgaven og sendte økonomisk og militær bistand til de græske fascister.

Trumans erklæring om USAs 'forpligtelser' – også kaldet 'Truman-doktrinen' – blev fulgt op af hans udenrigsminister Marshall, der den 5. juni 1947 erklærede, at USA måtte yde Europa en storstilet 'hjælp' for at genoprette det normale »business life«, der var blevet ødelagt af krigen. Formålet var ikke til at tage fejl af: »Bortset fra den demoraliserende virkning rundt om i verden og mulighederne for de forstyrrelser, der opstår som resultat af vedkommende folks fortvivlelse (over den økonomiske situation. Min anm.), skulle konsekvenserne for USAs økonomi være åbenbar for alle.« Og den amerikanske politiks mål er »en genoplivelse af den arbejdende økonomi i verden, som tillader opkomsten af politiske og sociale betingelser for eksistensen af frie institutioner.« (Bay, si. 45-46).

Sovjetunionen og Østeuropa sagde nej til Marshall-'hjælpen'; Sovjetunionen slog fast, at hensigten med 'hjælpen' var at fremme amerikanske monopolars infiltration i Europa, og at den desuden skulle danne den økonomiske basis for militær og politisk underkastelse af de lande, der sagde ja til Marshall-planen.

Sovjetunionen fik ret. Marshall-'hjælpen' blev fulgt op af forslag om dannelsen af en militær pagt, der angiveligt skulle sikre 'friheden'; et påskud til denne pagtdannelse var udviklingen i Tjekkoslaviet, hvor et forsøg på at fjerne kommunisterne og deres allierede fra regeringen var brudt sammen i februar 1948.

1949 var Atlantpagten – NATO – en kendsgerning.

Churchills Fulton-tale, Truman-doktrinen, Marshall-planen og endelig Atlantpagten var udtryk for den yderste skærpelse af modsætningerne mellem den imperialistiske og den antiimperialistiske lejr. Verden var trådt ind i den såkaldte 'kolde krig's periode.

Og 25. juni 1950 fik den 'kolde krig' sin varme udløber i Sydkoreas USA-inspirerede og -støttede angreb på Nordkorea. Imperialisterne havde bragt verden til randen af en tredje verdenskrig.

3.4. Danmark tilsluttes NATO

Uundgåeligt måtte Danmark blive inddraget i hele dette imperialistiske spil – og det danske borgerskab var naturligvis ikke i tvivl om, at dets liv og velfærd var knyttet til de vestlige imperialistiske stormagter.

Det økonomiske grundlag for denne vestvendte politik var dels det danske borgerskabs traditionelle bindinger til det vestlige, især det engelske marked, og dels den stadigt kraftigere indsigning af udenlandsk kapital i Danmark; og med underlæggelsen under Marshall-planen blev landet åbnet for en hastig forøgelse af amerikanske kapitalinvesteringer.

Det danske monopolborgerskab, mere og mere infiltreret af udenlandsk kapital, tøvede ikke med at opgive den traditionelle neutralitetspolitik. Det drejede sig ikke længere om at holde sig på afstand af konkurrerende imperialistiske magter for at sikre den gunstigst mulige handel med alle parter. Nej, nu stod valget mellem det imperialistiske og det socialistiske system, hvilket også blev sagt rent ud af den presse, der talte monopolborgerskabets sag. Et eksempel herpå er det konservative blad »Nationaltidende«s kommentar til planerne om et vestligt 'forsvarsfællesskab':

»Den gamle, udmarvede svage verden, hvortil Danmark hører, vil ikke få lov til at forblive neutral i et opgør mellem de to kolosser, – og den kan ikke i dag, hvor den eneste bom mellem fred og krig udgøres af styrkebalancen mellem dem, nøjes med 'klare standpunkter', der intet standpunkt er. Amerikas sikkerhedszone begynder i dag på Grønland, men dets forsvar kommer til at ligge i det Europa, hvor Danmark er placeret. Af dette er der allerede i store amerikanske kredse en klar erkendelse. Dette må også være det efterlyste klare danske standpunkt.«
(*Fra leder i Nationaltidende, 4.9.1947. Cit. i TIDEN, 1947, si. 203*).

Det er rene ord for Marshall-pengene, men det var ikke

nok at tale om »amerikanske sikkerhedszoner«. Det danske folk måtte gøres mørt, så det ikke gjorde alt for stor modstand mod planerne om at opgive neutralitetspolitikken og om at lægge Danmark under amerikansk kommando. Man vidste, at den mest konsekvente modstand ville komme fra kommunisterne, og i slutningen af 40'erne iværksatte borgerskabet derfor en omfattende antikommunistisk kampagne. Nederlaget for det tjekkoslovakiske borgerskab i februar-dagene 1948 gav stof til yderligere oppustning af anklagerne mod kommunisterne for at true det gode, danske demokrati, og påsken 1948 spredte man desuden et rygte om, at et sovjetisk angreb på Vesteuropa var under opsejling; senere viste det sig, at de 'alarmerende meddelelser' om sovjetisk opmarch var en 'and', produceret af det amerikanske efterretningsvæsen.

Det var den socialdemokratiske mindretalsregering under statsminister Hans Hedtoft, – en person, der igennem årene havde været en af de mest energiske kommunistædere –, som forberedte og gennemførte Danmarks tilslutning til NATO.

Men socialdemokraterne gik i første omgang en omvej. Mens de – som tidligere omtalt (*se ovenfor, si. 23*) – i slutningen af 30'erne havde afvist en fællesnordisk optræden mod Nazityskland, blev de nu vældigt nordiske. Socialdemokratiet ville bruge de nordiske folks fællesfølelser til at oprette et nordisk forsvarsforbund, der reelt skulle fungere som NATOs forlængede arm; bl.a. skulle forsvarsforbundets styrke baseres på amerikanske våbenleverancer. Socialdemokratiet mente givetvist, at det danske folk ville have lettere ved at sluge en nordisk alliance end en direkte indlemmelse i det USA-dominerede NATO.

Men – som det uden omsvøb siges i en nutidig socialdemokratisk fremstilling af optakten til NATO –: »Amerikanerne selv erklærede, at man ikke skulle regne med hjælp, hvis man ikke trådte ind i et direkte samarbejde med USA og dets allierede.« (*Udenrigspolitik set med socialdemo-*

kratiske øjne. Kbh. 1974. si. 63).

Nej, USA ville have direkte kontrol med sine alliance-partnere. Og USA fik sin vilje. Over for den socialdemokratiske hovedbestyrelse erklærede Hedtoft den 27. februar 1949 – efter at Norges socialdemokratiske regering havde sagt nej til den nordiske forsvarsunion –, at regeringen ikke 'turde tage ansvaret for en udvikling, der placerede Danmark i isoleret neutralitet.' (*Sammesteds*, si. 64), og hovedbestyrelsen gav Hedtoft frie hænder til at slutte Danmark til NATO på USAs betingelser. Helt isoleret i Norden ville Danmark dog ikke være blevet med sin neutralitet: Sverige og Finland blev ikke medlemmer af NATO...

Den 4. april 1949 blev NATO-traktaten underskrevet i NATOs hovedstad, Washington. Den danske underskriver var den socialdemokratiske regerings udenrigsminister Gustav Rasmussen.

Af Folketingets partier stemte foruden DKP også de Radikale og Retsforbundet imod. For de to sidste partiers vedkommende var det såvel anti-NATO-modstanden i befolkningen som deres traditionelle 'antimilitaristiske' holdninger, der spillede ind. Men det varede ikke længe, førend begge partier indrettede sig efter den nye situation; når vi nu engang *er* blevet medlem, må vi også opfylde forpligtelserne..., var argumentationen. Velkendte toner!

3.5. DKP går til kamp mod NATO

NATO-politikken – eller Atlantpolitikken, som den dengang kaldtes – bragte DKP i defensiven. De skønne drømme fra befrielsessommeren 1945 brast. Man fik ikke den 'folkeregering', som partiets valgprogram havde agiteret for forud for oktobervalget i 1945; ganske vist vandt partiet den største valgsejr, det nogensinde har vundet, – det fik ca. 12 procent af stemmerne –, men regeringen blev en Venstre-mindretalsregering, der i 1947 afløstes af den

socialdemokratiske mindretalsregering under Hedtoft. Den sad til 1950.

DKP fik heller ikke den alliancefri politik, valgprogrammet havde talt om; tværtimod fik man Danmarks tilslutning til Atlantpagten. Og den demokratiske hær, partiet havde ønsket, blev i stedet til en afdeling af atlanthæren, underlagt amerikansk overkommando.

Hele denne udvikling blev ledsaget af en voldsom antikommunistisk hetz, der bl.a. førte til, at partiet led et sviende nederlag ved folketingsvalget i 1947, hvor det kun fik 7 procent af stemmerne mod de 12 i 1945.

Tiden var inde til selvransagelse. I en tale på partiets centralkomitémøde den 18. september 1948 fremlagde formanden Aksel Larsen en selvkritisk vurdering af partiets efterkrigspolitik. Udgangspunktet for denne vurdering var følgende:

»1. Vi undlod eller gav os ikke tid til straks efter befrielsen at foretage en klar analyse af situationen, af dens muligheder og af klassekræfterne.

2. Vi skaffede os ingen klart formuleret forestilling om, at den politik, vi anlagde, kun kunne slå igennem, hvis det lykkedes at antaste selve kapitalismens grundlag og statsapparat. Mere populært sagt: Vi optrådte efter befrielsen til en vis grad, som om Danmark allerede *var* et folkedemokrati eller i færd med at forvandles dertil!« (*Cit. fra A. Larsen: Taler og artikler gennem 20 år. Kbh. 1953, si. 360*).

Det var så sandt, som det blev sagt! Men alligevel gik selvkritikken ikke i dybden. Aksel Larsen mente fortsat, at der i 1945 var »skabt udgangspunkt for en udvikling, som også i vort land giver mulighed for en fredelig overgang til socialismen« – og 4 år efter Larsens tale vedtog DKP da også et program, der fastholder dette udgangspunkt trods erkendelsen af, at borgerskabet var langt stærkere, end man havde forestillet sig i 1945. (*Om dette program, se nedenfor, si. 92-95*) Og endelig mente Aksel Larsen fortsat, at det havde været rigtigt at gå ind i

befrielsesregeringen i maj 1945.

Dér hvor selvkritikken fik de største konsekvenser, var i forholdet til socialdemokraterne; man afviste, at der fandtes en »venstrefløj« i Socialdemokratiet, og man stempede Socialdemokratiet som et aktivt pro-USA-imperialistisk parti. Aksel Larsen udtrykte det således:

»Det er udtryk for fællesskab i synspunkter med imperialismen, når det danske socialdemokratis forsvarspolitik til enhver tid er afpasset efter, hvad reaktion og monopolkapitalister i den givne situation anser for mest hensigtsmæssigt.« (*Sammesteds, si. 355*).

8 måneder efter Aksel Larsens centralkomitétale afholdt partiet sin 16. partikongres. Kongressen godkendte selvkritikken og satte – under indtryk af de skærpede verdensmodsatninger og Danmarks underkastelse under USA-imperialismen – kampen for freden og mod atlantpolitikken i centrum for partiets arbejde.

Kongressen slog fast, at »imperialismens bestræbelser har delt verden i to lejre: den antidemokratiske og imperialistiske lejr og den demokratiske og antiimperialistiske lejr.« »Den imperialistiske lejrs hovedkraft er monopolkapitalisterne i USA, der stræber efter verdensherredømmet.« – »Den demokratiske lejrs hovedkraft er den socialistiske Sovjetunion.«

Og om opgaverne i Danmark hedder det:

»Den nuværende periodes hovedopgave er at samle alle kræfter til kamp for at rive Danmark ud af den engelsk-amerikanske imperialismes greb, mod den krigspolitik, forarmelse og undertrykkelse, der følger i dens spor.«

Og:

»Danmarks kommunistiske Parti erklærer sig rede til samarbejde med alle, der vil kæmpe mod denne politik. Partiet anstrenger sig for at smede en front af alle demokratiske og patriotiske kræfter til kamp for freden og Danmarks selvstændighed, for det arbejdende folks levevilkår og dets demokratiske rettigheder.« (*TIDEN, 1949, si. 166-167, 169-170*).

Partiets – delvise – opgør med illusionerne fra 1945 kom også til at omfatte militærspørgsmålet. I en artikel i *TIDEN*, 1949, kommer en af partiets ledere, Villy Fuglsang, ind på DKPs militærpolitik. Han erindrer om, at partiet i 30'erne og umiddelbart efter befrielse gik ind for en demokratisering af hæren. Men demokratiserings-parolen er ikke længere gyldig, når man fra regeringens side »direkte (giver) sin tilslutning til USAs krigsplaner.« Den socialdemokratiske regering »hindrer...enhver form for hærens tilpasning til et demokratisk samfund.« Og eftersom »den nuværende oprustning er en direkte fare for freden, demokratiet og for Danmarks fremtid, er i direkte strid med vor neutralitetspolitik og vore internationale forpligtelser gennem De forenede Nationer;« er kommunisternes parole nu: »Ikke en mand og ikke en øre til militariseringen!«

Og Fuglsang citerer en af beslutningerne på den 16. kongres:

»Hæren og hjemmeværnet må opbygges direkte på væbning af folket og ledes i demokratisk ånd af folk, der er Danmark og dets frihed absolut hengivne. Men det hjemmeværn, der af regeringen er udformet som et ensrettet, udemokratisk, militariseret korps og som et led i Atlantblokkens krigspolitik, det går vi imod.« (*TIDEN*, 1949, s. 398).

Fuglsangs og kongressens udtalelser nærmer sig parolen om 'et folk i våben', men begrundelserne er ikke principielle. Man gør ikke op med partiets 1945-militærpolitik ud fra det synspunkt, at den skabte illusioner om den væbnede magts klassekarakter. Nej, det er situationen, der er en anden. Det er socialdemokraterne, der har *hindret* »enhver form for hærens tilpasning til et demokratisk samfund..«. Det er *atlantpolitikken*, som efter Fuglsangs og DKPs mening kræver en anden opfattelse af forsvaret.

DKPs selvkritik forud for og på den 16. partikongres i 1949 førte således ikke til et grundlæggende opgør med højreopportunismen, hverken i opfattelsen af vejen til

socialismen eller af den væbnede magts klassekarakter. Alligevel stillede partiet den rigtige hovedopgave: Kampen mod krigen, kampen mod Atlantpolitikken, kampen mod Danmarks underkastelse under USA-imperialismen.

KAPITEL 4: FRA 'KOLD KRIG' TIL 'FREDELIG SAMEKSISTENS'. VERDEN I 50'ERNE OG 60'ERNE

4.1. Styrkeforholdet ændres

I løbet af 1950'erne skete der en ændring styrkeforholdet mellem de imperialistiske og antiimperialistiske kræfter.

Sovjetunionen havde fået genopbygget sin økonomi efter verdenskrigens ødelæggelser, og det sovjetiske forsvar var blevet styrket; i 1949 havde Sovjetunionen prøvesprængt sin første atombombe, i 1953 sprængte den sin første brintbombe, og med opsendelsen af verdens første rumsattelit, Sputnik 1, i 1957 demonstrerede Sovjetunionen, at den var i besiddelse af interkontinentale raketter.

I 1953 blev Korea-krigen afsluttet med en våbenstilstand, der fastslog, at grænsen mellem Syd- og Nordkorea fortsat skulle være nogenlunde dér, hvor den havde været før krigens udbrud; med støtte fra kinesiske frivillige havde det nordkoreanske folk slået USAs angreb tilbage.

1954 led de franske imperialister et definitivt nederlag i Indokina og i slutningen af 50'erne nåede den antiimperialistiske befrielseskamp det amerikanske kontinent: På Cuba gennemførte folket en national-demokratisk revolution; det fascistiske Batista-regime, der var et regulært USA-vasal-styre, blev styrtet.

Det var dog i Kina, at imperialismen led sit største nederlag; den 1. oktober 1949 blev Den kinesiske Folkerepublik proklameret, efter at det USA-støttede Chiang Kai-shek-regime var blevet knust af folkets befrielseshær. Det nye Folkets Kina var endnu ikke et socialistisk samfund, men et folkedemokrati, baseret på en klassealliance mellem arbejderklassen, bønderne, byernes småborgerskab og det nationale borgerskab. Men udviklingen standsede

ikke ved folkedemokratiet; allerede i 1956 var den så vidt fremskreden, at man kunne tale om, at socialistiske produktionsforhold var blevet gennemført.

Alt i alt var de antiimperialistiske kræfter således langt stærkere i midten af 50'erne end ved Anden Verdenskrigs afslutning. Alle muligheder var til stede for en yderligere tilbagetrængen af imperialismen...

4.2. Den tredje Verden i støbeskeen. Bandung-mødet 1955

De afro-asiatiske folks voksende antikolonialistiske kamp fik efterhånden også betydning for udviklingen i den internationale politik.

En række selvstændige stater var opstået i afkolonialiseringens kølvand, og disse staters første fælles optræden på den internationale arena fandt sted i april 1955, da repræsentanter for 29 asiatiske og afrikanske stater mødtes til en konference i den indonesiske by Bandung.

Hovedparten – eller i hvert fald de største af staterne – ønskede at følge en alliancefri linie i den internationale politik. De ønskede, at de nye stater skulle være neutrale i forhold til modsætningerne mellem USA og Sovjetunionen. Bl.a. Indien og Indonesien var fortalere for denne neutralistiske politik.

De imperialistiske magter, først og fremmest USA, var ikke begejstrede for Bandung-mødets neutralitetslinie. Med rette opfattede de denne linie som en politik, der først og fremmest vendte sig imod den *imperialistiske* alliancepolitik. Netop fordi de fleste af de tilstedeværende stater havde vundet deres uafhængighed i kamp mod imperialismen, måtte konferencen komme til at virke som et led i det antiimperialistiske og antikolonialistiske opgør. Og mange af konference-deltagerne fremkom da også med skarpe angreb på imperialismen.

Bandung-konferencen besluttede, at forholdet mellem de deltagende lande skulle baseres på de fem principper om fredelig sameksistens mellem lande med forskelligt

samfundssystem. Disse principper var allerede året før på kinesisk initiativ blevet formuleret på et møde mellem Indiens premierminister Nehru og Kinas ministerpræsident Chou En-lai.

De fem sameksistens-principper er: 1) Gensidig respekt for hinandens territoriale integritet og suverænitet; 2) gensidig ikke-aggression; 3) ikke-indblanding i hinandens indre anliggender; 4) ligestilling og gensidig fordel i de indbyrdes forbindelser; og 5) fredelig sameksistens.

Bandung-konferencen blev en succes. Den gjorde et stort indtryk verden over. Med rette blev den opfattet som det første større forsøg på at markere en 'tredje kraft' i verdenspolitikken; det var Den tredje Verden, som gjorde sin entrée.

4.3. Den sovjetiske 'sameksistens'politik

'Sameksistens' blev også slagordet i forbindelse med et andet internationalt møde, som afholdtes i 1955. Den 18. juli, dvs. 3 måneder efter Bandung-konferencen, mødtes Sovjetunionens ministerpræsident Bulganin, USAs præsident Eisenhower, den britiske premierminister Eden og den franske konseilpræsident Faure til et topmøde i Geneve; til stede var også Nikita Hrusjtjof, der var blevet førstesekretær for Sovjetunionens kommunistiske Parti et halvt år efter Stalins død i marts 1953.

På mødet drøftedes især modsætningerne mellem stormagterne omkring det delte Tyskland, de europæiske sikkerhedsspørgsmål, rustningskapløbet mv. Noget konkret resultat kom der ikke ud af mødet.

Imidlertid blev topmødet af den internationale presse, inklusive den sovjetiske, blæst op til at være et vendepunkt i de internationale forbindelser. Man talte om en 'freden's og 'forhandlingen's 'Geneveånd', der havde afløst 'den kolde krig'; en ny æra var ved at indtræffe. *sameksistensens* æra.

I sig selv var det da også en sejr for de antiimperialistiske kræfter, at de vestlige imperialistiske magter og ikke mindst selveste den amerikanske præsident måtte tale om fred og sameksistens i stedet for om korstog mod kommunismen. Det var udtryk for det ændrede styrkeforhold.

Det skulle imidlertid hurtigt vise sig, at den sovjetiske propagandaoffensiv omkring 'sameksistensen' fik en drejning, som langt overskred den oprindelige mening med opstillingen af de fem principper for fredelig sameksistens.

På Sovjetunionens kommunistiske Partis 20. kongres i 1956 blev sameksistens-politikken gjort til selve *grundlaget* for den kommunistiske verdensbevægelses internationale politik. Eller som Ib Nørlund skriver det i sin DKP-historie:

»USA-imperialismen og dens forbundsfæller kaldte deres aggressive bestræbelser 'den kolde krig', 'styrkens politik', 'at gå til randen af krig', 'atomvåbenafstraffelse', og lignende. *Her over for* stillede kommunisterne som samlende perspektiv for alle fredskræfter: at gennemtvinge *en international orden på grundlag af fredelig sameksistens mellem stater uanset deres samfundssystem.*« (Cit. fra *Det knager i samfundets fuger og bånd*, bd.2, Kbh. u.å. si. 47) (Min udh.).

Hvad den nye linie for en international sameksistensorden indebar, blev efter den 20. kongres skåret mere og mere ud i pap. I sin beretning til den 22. partikongres, der blev afholdt i oktober 1961, hævdede Hrusjtjof, at »*under de nuværende forhold har der åbnet sig udsigter til at opnå fredelig sameksistens i hele den periode, hvor de sociale og politiske problemer, der nu deler verden, finder deres løsning.*« (Cit. fra Centralkomitéens beretning på SUKPs 22. kongres. Særnummer af *Fakta om Sovjetunionen*, 25.11.1961, si. 42.) (Hrusjtjofs egen udh.).

Og:

»Livet har vist, at det af den store Lenin opstillede princip om fredeligt samarbejde mellem stater med forskelligt samfundssystem er *vejen* til at bevare freden og

forebygge en almindelig udryddelseskrig. Vi har gjort og vil gøre alt hvad vi kan, for at den fredelige sameksistens og den fredelige økonomiske kappestrid må komme til at sejre i hele verden.» (*Sammesteds, si. 43. Min udh.*) (At henvise til Lenin er lige stærkt nok, eftersom Lenin aldrig har hævdet, at der kunne skabes en *varig tilstand af 'fredelig sameksistens'*, så længe imperialismen eksisterer.)

De sovjetiske ledere ville i praksis etablere den nye sameksistensens verdensorden gennem et samarbejde med USA-imperialismen; USA og Sovjetunionen var de to stærkeste magter i verden, og blev *de* blot enige, ville ingen krig bryde ud. Og for at sikre samarbejdet med USA-imperialismen, skulle man ikke tirre den. Hrusjtjof advarede mod 'lokale krige', der kunne tænde en verdensbrand og lod dermed de folk, der førte befrielseskrig mod imperialismen, forstå, at de skulle underordne deres politik under sameksistensens internationale generallinie.

Kronen på sameksistens-værket var Sovjetunionens forslag om *generel og total* afrustning, fremsat i FN den 18. september 1959; i følge forslaget skulle denne internationale, totale afrustning finde sted over en fireårig periode.

Med afrustningsforslaget, der naturligvis var et rent og skært propaganda-bluff-nummer, spredte de sovjetiske ledere illusioner om, at man kunne få imperialismen til at blive fredelig, til at opgive sin væbnede magt. Og Hrusjtjof erklærede tilmed, at smed man alle våbnene i havet, ville man ad den vej få kolonialiseringen afviklet; USA og Sovjetunionen fik jo i så fald frigjort så store midler, at de kunne gå i spidsen for ophjælpingen af Den tredje Verdens økonomier!!!

Den sovjetiske sameksistens-linie vendte fuldstændigt op og ned på kommunisternes opfattelse af de betingelser, der findes for kampen for socialismen under imperialismen. Det var ikke længere kampen mod imperialismen, der førte til menneskehedens befrielse fra udbytning og krig, nej, det var sameksistensen med imperialismen, der

var udgangspunktet for folkenes kampe. Reelt afblæste de sovjetiske ledere dermed verdensproletariatets og de undertrykte folks kamp.

Baggrunden for denne radikalt ændrede linie i den sovjetiske internationale politik var den endelige konsolidering af det nye sovjetiske borgerskab, som netop fandt sted i disse år. Dette borgerskab, – hvis tilblivelsesproces det ikke er denne bogs opgave at beskæftige sig med – var nu i besiddelse af så store økonomiske og militære ressourcer, at det mente det muligt at opnå en stilling som USAs ligeværdige partner, når verdensproblemerne skulle ordnes. Til dette formål kunne det anvende sameksistensparolen og dermed fremstille sig selv som stormagten, der ønskede at tæmme USA-imperialismen og tvinge den til fredeligt samvirke.

Men hvor stærk Sovjetunionen end var blevet, kunne den endnu ikke true USAs verdensomspændende indflydelse afgørende. Derfor måtte den i første omgang ordne sig med den, samtidig med at den optrappede sin militære oprustning for at bringe sig i en stadig stærkere position over for USA. Sovjetunionen forberedte sig på at blive supermagt nr. 2, og anerkendt som en sådan af det amerikanske monopolborgerskab.

4.4. USAs svar på den sovjetiske offensiv

USA-imperialisterne var naturligvis klar over, at styrkeforholdet var ændret, men de var samtidig klar over, at USA-imperialismen fortsat var den stærkeste. Derfor greb USA til en dobbelttaktik over for Sovjetunionen. Genevetopmødets sameksistens-linie blev fortsat gennem forskellige møder, hvor man begyndte at diskutere gensidige våbenbegrænsninger og forbud mod atomprøvesprængninger. Men disse skinforhandlinger forhindrede ikke, at rustningskapløbet fortsatte.

Topmøder og våbenbegrænsningssamtaler med Sovjet-

unionen var den ene del af USAs dobbelttaktik. Den anden del var en fortsat udbygning af USAs imperialistiske kontrol rundt omkring i verden. Den 9. maj 1955 blev NATO på trods af omfattende modstand i de vesteuropæiske lande udvidet med Vesttyskland – hvilket iøvrigt førte til oprettelsen af Warszawa-pagten 5 dage efter; Warszawa-pagtens medlemmer var – foruden Sovjetunionen – alle de østeuropæiske lande minus Jugoslavien; DDR blev dog først optaget 28. januar 1956.

NATO var ikke den eneste amerikansk dirigerede militærpagt; september 1954 var SEATO – den sydøstasiatiske 'forsvarspagt' – blevet dannet; den bestod af USA, England, Frankrig, Australien, New Zealand, Pakistan, Thailand og Philippinerne. Endelig dannedes i 1955 Bagdad-pagten, senere kaldet CENTO – Den Centrale Pagtorganisation –, der skulle dæmme op for sovjetisk indflydelse i Mellemøsten og Vestasien; medlemmer blev England, Iran, Iraq, Pakistan og Tyrkiet med USA som medlem af pagtens militærkomité fra 1957. Bagdad-pagten gik imidlertid hurtigt i opløsning som følge af modsætningerne i Mellemøsten.

Regulære militæraktioner for at sikre USAs imperialistiske interesser hørte også til dagens orden. Juni 1954 overfaldt USA-støttede og -udstyrede eksilguatemaltekske tropper Guatemala og fordrev den demokratiske og antiimperialistiske regering, der havde styret den lille mellemamerikanske republik siden 1951, og som havde iværksat en konfiskation af det amerikanske monopol United Fruits store plantager i landet. Juli 1958 landsattes amerikanske styrker i Libanon. Baggrunden var et kup i Iraq; USA frygtede, at kupmagerne var sovjetvenlige, og at det vestvendte Libanon – og ikke mindst de mellemøstlige olieinteresser – ville blive truet. Aktionen løb ud i sandet, bl.a. fordi Iraq undlod at markere større sovjetvenlighed.

September 1958 sendte USA større flådestyrker til Taiwan-strædet som en provokation mod Kina, der 'tillod sig' at gøre forsøg på at befri Chiang Kaishek-besatte øer. Og

1965 sendte USA 42 000 marineinfanterister til Den dominikanske Republik i Det caraibiske Hav for at sikre et vaklende USA-venligt fascistregime imod demokratiske kræfter.

Også andre imperialistiske magter var på spil. I slutningen af oktober 1956 angreb England, Frankrig og Israel Ægypten. Baggrunden var, at Ægypten havde nationaliseret Suez-kanalen, der hidtil havde været imperialistisk fællesejendom. Men krigen blev hurtigt standset, dels fordi Sovjetunionen truede med indgriben, og dels fordi USA – der ikke var nær så afhængig af kanalen som de mindre imperialistiske magter – helst ville undgå handlinger, der kunne true USA-monopolernes olieinteresser i Mellemøsten.

Det var imidlertid USAs forsøg på at knuse den cubanske revolution, der fik den største verdenspolitiske betydning. 1961 forsøgte USA-udrustede eksilcubanere med USAs uforbeholdne støtte at invadere Cuba, men forsøget mislykkedes totalt.

USAs aggression mod Cuba fik den sovjetiske ledelse til at forsøge sig med en styrkeprøve over for rivalen: Sovjetunionen installerede langtrækkende raketter på Cuba; raketterne blev betjent og kontrolleret af sovjetisk personel. Den amerikanske regering opdagede de sovjetiske planer og iværksatte en flådeblokade af Cuba; faren for, at det ville komme til et sammenstød mellem sovjetiske og amerikanske skibe, var overhængende. Men Hrusjtjof kapitulerede og imødekom den amerikanske regerings krav om at fjerne raketterne.

Cuba-krisen – som raket-kraftprøven i 1962 blev kaldt – var et typisk eksempel på, hvorledes Sovjetunionen samtidig med, at Hrusjtjof snakkede om 'fredelig sameksistens', skærpede rivaliseringen med USA. Raket-anbringelsen på Cuba var ikke udtryk for en folkelig antiimperialistisk offensiv, men et ægte stormagtspolitisk skaktræk, hvor den ene stormagt udfordrer den anden på militærbalancens område.

Dette stormagtspolitiske intrigespil står i skarp modsætning til den anttimperialistiske kamp, der føres af folkene. Og det var en sådan kamp, der i begyndelsen af 60'erne mere og mere kom til at svække den amerikanske imperialisme. Netop i begyndelsen af 60'erne optrappede USA sin intervention i Vietnam, men det vietnamesiske folk kapitulerede ikke. Tværtimod startede det en sej og langvarig folkekrig mod de amerikanske imperialister, og det hjalp ikke, at USA fra 1964 påbegyndte en systematisk bombing af Den demokratiske Republik Vietnam i nord.

Krigen i Vietnam, Laos og senere Cambodja skulle blive den vigtigste styrkeprøve mellem imperialismen og folkene siden Kinas befrielse i slutningen af 40'erne. Den skulle føre til en helt ny verdenspolitisk situation..., men herom senere. (*Se nedenfor, si. 131-34*).

Skal man sammenfatte den komplicerede internationale udvikling fra midten af 50'erne til midten af 60'erne, må følgende hovedlinier trækkes op:

På den ene side er der først og fremmest den amerikanske imperialisme, der søger at bevare sin internationale position over for en stadigt stærkere Sovjetunion; midlerne er oprustning og miltærpagter, kombineret med topmøder og 'nedrustnings' forhandlinger. Over for antiimperialistiske kampe griber USA fortsat til militær intervention.

På den anden side er der Sovjetunionen, som i første omgang vil etablere en ligevægtssituation i forhold til USA-imperialismen under sameksistens-politikken ideologiske dække, samtidig med at den arbejder på at trænge den amerikanske rival i defensiven dels gennem forceret oprustning, ikke mindst med kernevåben, og dels gennem direkte styrkeprøver, således som det var tilfældet med anbringelsen af raketterne på Cuba, hvor Sovjetunionen for første gang forsøgte at gøre sig militært gældende på selve den amerikanske halvkugle.

4.5. Kritik af Stalin og krise i Østeuropa

Billedet af den verdenspolitiske udvikling er imidlertid ikke fuldstændigt, hvis man blot ser på styrkeforholdet mellem USA og Sovjetunionen. Tværtimod. Det væsentlige ved udviklingen i perioden er den sprængning af den antiimperialistiske, demokratiske lejr, som den nye sovjetiske internationale kurs medførte.

Sovjetunionens internationale politik var langt fra lydefri før 1956; der findes adskillige eksempler på stormagtschauvinistiske tendenser i sovjetisk udenrigspolitik efter Anden Verdenskrig, såsom indblanding i de folkedemokratiske landes indre anliggender, pression over for Kina mv. Men 1956 markerer alligevel et kvalitativt spring; det var først med den 20. partikongres, at generallinien for den sovjetiske udenrigspolitik blev samvirke og stormagtsrivalisering med USA-imperialismen hen over hovederne på folkenes kampe mod imperialismen. Tydeligere og tydeligere slog det igennem, at den sovjetiske internationale politik var bestemt af et statsmonopolistisk bourgeoisie, der politisk, økonomisk og militært havde konsolideret sine positioner.

Og mens USA-imperialismen efterhånden blev svækket af folkenes kampe og af imperialismens egne indre modsætninger, voksede en ny imperialistisk magt frem i Sovjetunionens skikkelse. Taget som helhed blev imperialismens kræfter således tragisk nok styrket, netop i en periode, hvor den amerikanske imperialisme var ved at komme på hælene.

At Sovjetunionen var ved at blive en vaskeægte imperialistisk stormagt, måtte uundgåeligt få konsekvenser for den kommunistiske bevægelse, der hidtil havde været den ledende i den verdensomspændende kamp mod imperialismen og mod faren for, at en tredje verdenskrig brød ud.

Det var imidlertid ikke den grundlæggende revision af den kommunistiske bevægelses internationale politik, der i

første omgang kom til at placere det sovjetiske partis 20. kongres som en milepæl i den kommunistiske verdensbevægelses udvikling. Det, der fik mest umiddelbare konsekvenser, var kongressens angreb på Stalin. Såvel i kongresberetningen som – især – i en hemmelig tale, Hrusjtjof holdt til kongresdeltagerne, kritiseredes Stalin for at have fremmet dyrkelsen af sin egen person, for at have undergravet det socialistiske demokratis retsorden, og for overhovedet at have regeret tyrannisk.

Baggrunden for, at Hrusjtjof så hidsigt angreb Stalin for at være personlig ansvarlig for såvel faktiske som angivelige brud på partidemokratiet og den socialistiske retsorden, var Hrusjtjofs og hans gruppes ønske om at konsolidere sine egne positioner. Hrusjtjof ønskede at fremstå som demokraten, og alt kritisabelt i de forgange år – som Hrusjtjof selv havde haft et betragteligt ansvar for – skulle tilskrives Stalin og Stalin alene.

Angrebet på 'persondyrkelsen af Stalin', som det kaldtes i samtiden, kom imidlertid til at virke som en boomerang for Hrusjtjof-folkene selv. Få måneder efter kongressens afslutning kom det til uroligheder i Polen, og i oktober opstod der borgerkrigslignende tilstande i Ungarn.

Baggrunden for begivenhederne i Polen og Ungarn var så givet en bred folkelig utilfredshed med den politik, der blev ført. Dels var man kritiske over for den stadige sovjetiske indblanding i de to landes indre anliggender, og dels var man træt af den fremadskridende forpampring af de kommunistiske partier og af statsapparatet.

Især begivenhederne i Ungarn viste, at partiets og regeringens prestige var på vej mod nulpunktet. Derfor var det også muligt for regulære kontrarevolutionære at fiske i rørte vande.

Efter en række væbnede sammenstød, som startede den 22. oktober, greb den i Ungarn stationerede sovjetiske hær ind og standsede borgerkrigen. Det skete den 4. november.

Begivenhederne mellem den 22. oktober og den 4.

november viste med al tydelighed, at det eksisterende parti- og statsapparat var så svækket, at det i realiteten brød sammen. Dermed opstod der et tomrum, som blev udnyttet af det gamle bourgeoisi og de tidligere godsejere til et regulært forsøg på at erobre magten, støttende sig til de vestlige imperialister.

Dette forhindrede det sovjetiske indgreb, men det var unægteligt pinligt for det ungarske kommunistiske parti, at det ikke var det ungarske folk selv, der standsede de reaktionære.

Begivenhederne i Ungarn rystede den internationale kommunistiske bevægelse. De fleste partier godkendte og støttede imidlertid det sovjetiske indgreb, som iøvrigt blev udnyttet af de vestlige imperialister til et gigantisk propagandafelttog mod socialismen i almindelighed og de kommunistiske partier i særdeleshed.

Tyve år efter de ungarske begivenheder må kommunister nødvendigvis se med andre øjne på det sovjetiske indgreb, end de kommunistiske partier gjorde det i 1956. For Hrusjtjof-revisionisterne (*Om begrebet revisionisme, se nedenfor si. 206*) var indgrebet ikke et nødvendigt onde med henblik på at forsvare en samfundsorden, der trods alle fejl var socialistisk, mod imperialistisk aggression og mod en tilbagevenden til fortidens fascistiske diktatur. Nej, for Hrusjtjof-revisionisterne var indgrebet et led i at bevare den sovjetiske indflydelsessfære intakt og et led i at sikre det ungarske folks underkastelse under sovjetisk herredømme.

For det ungarske folk selv bestod situationen i oktober-november 1956 i realiteten i et valg mellem pest og kolera. Enten fik det USA-imperialismen til herre, eller også fik det den fremvoksende sovjet-imperialisme til herre. I den givne historiske situation fandtes der ikke venstrekræfter eller et virkeligt marxistisk-leninistisk parti, der kunne have ledt den ungarske arbejderklasse og det ungarske folk til et opgør med såvel USA- som sovjetimperialismen og dermed til en selvstændig genrejsning af socialismen på

grundlag af et gennemgribende selvkritisk opgør med fortidens bureaukratiske fejl og overgreb.

4.6. Moskva-konferencerne 1957 og 1960

Den 20. partikongres og den krise, der opstod i dens kølvand, mest skærpet i Polen og Ungarn, startede en række diskussioner i de kommunistiske partier; og for at holde sammen på den internationale bevægelse og få den til at danse efter Hrusjtjofs nye taktstok sammenkaldtes de kommunistiske partier til to møder i Moskva, det første i november 1957, det andet i november 1960.

I første omgang fik Hrusjtjof delvis sin vilje. I en erklæring, udsendt af de tilstedeværende statsbærende kommunistiske partier, hedder det fx. i 1957, at »det leninske princip om fredelig sameksistens mellem de to systemer, som under de moderne forhold er blevet videreudviklet gennem beslutningerne på Sovjetunionens kommunistiske Partis 20. kongres, er det ufravigelige grundlag for de socialistiske landes udenrigspolitik og et pålideligt grundlag for freden og for venskabet mellem folkene.« (*Unter dem Banner des proletarischen Internationalismus, Berlin 1960, si. 321*) (Min udh.).

I 1960 er fælleserklæringen, der dennegang omfattede 81 partier, mere tvetydig. Det hedder fx.:

»Den tid er kommet, hvor de socialistiske stater har skabt et verdenssystem og er blevet en international kraft, der øver en vældig indflydelse på verdensudviklingen. Der er opstået reale muligheder for at løse nutidens vigtigste problemer på en ny måde i fredens, demokratiets og socialismens interesser.« (*Særtryk af TIDEN, nr. 8, 1960, si. 10*). (Min udh.).

Der står således intet om, at den fredelige sameksistens kan opnås »i hele den periode, hvor de sociale og politiske problemer, der nu deler verden, finder deres løsning.« eller at den fredelige sameksistens og kappestrid skulle

være *generallinjen* for de socialistiske landes udenrigspolitik.

Alligevel var de sovjetiske synspunkter på en række punkter dominerende på mødet i 1960. I fælleserklæringen hedder det fx.:

»Under disse forhold (en styrkelse af socialismen, nye sejre for arbejderklassen og en fortsat styrkelse af de antikoloniale befrielsesbevægelser. Min anm.) opstår der reel mulighed for at udelukke verdenskrig fra samfundets liv, allede inden socialismen fuldt ud har sejret på Jorden, endnu mens kapitalismen er bevaret i en del af verden.«

Dette sovjetiske sameksistens-synspunkt, der fremhæver krigens undgåelighed, bliver dog modificeret i sætningen umiddelbart efter:

»Socialismens sejr i hele verden vil *endeligt* fjerne de sociale og nationale årsager, der kan bevirke, at der opstår krig i det hele taget.« (*Sammesteds, si. 13-14*).

Næsten uforbeholdent støtter de 81 partier det sovjetiske forslag om generel og fuldstændig afrustning med følgende ord:

»Konferencen mener, at det af Sovjetunionen forelagte program for en generel og fuldstændig afrustning ville have historisk betydning for menneskehedens fremtid. Når det gennemføres, afskaffes selve muligheden for at føre krig mellem landene.« (*Sammesteds, si. 15*).

Ganske vist står der »ville have«, men tilslutningen til forslaget er absolut det dominerende i erklæringen.

Det var først og fremmest Kinas kommunistiske Parti (KKP) og Albaniens Arbejdets Parti (AAP), som modsatte sig en fuldstændig accept af den sovjetiske linie, og som gennemtvang de forbehold, der her kort er refereret, bl.a. i spørgsmålet om krigens uundgåelighed.

Fx. erklærede den albanske delegationsleder Enver Hoxha, at ganske vist var en ny verdenskrig ikke »skæbnesbestemt uundgåelig«, men det albanske parti »kræver, at det (af erklæringen) skulle fremgå fuldstændigt klart for folkene, at der ikke findes nogen absolut garanti mod

verdenskrig, førend socialismen har sejret i hele verden eller i det mindste i de fleste lande«. Og Hoxha kritiserede tendenserne til at »tillade smigren af, besmykkelse af og blødhed overfor imperialismen.« (*Enver Hoxha: Speech delivered at the Meeting of 81 Communist and Workers' Parties in Moscow on November 16, 1960. Tirana 1969. St. 21, 23, 13*).

Men AAP og KKP var i mindretal på mødet; langt den overvejende del af de tilstedværende kommunistiske partier fulgte det sovjetiske i tykt og tyndt.

4.7. Sprængningen af den internationale kommunistiske bevægelse

Erklæringen fra Moskva-konferencen i 1960 var den sidste, som havde såvel AAPs og KKP's som det sovjetiske partis fælles underskrifter. Modsætningerne blev for store; det var ikke i længden muligt at bygge bro over dem. I begyndelsen af 60'erne kom det da også til en åben polemik mellem de marxistisk-leninistiske kræfter med KKP og AAP i spidsen på den ene side og de sovjetiske revisionister og disses allierede på den anden.

I forbindelse med de principielle spørgsmål omkring de kommunistiske partiers internationale politik slog KKP fast, at det var revisionisterne, repræsenteret ved Hrusjtjof, der havde ansvaret for striden i den kommunistiske verdensbevægelse. KKP udtrykte det på følgende måde:

»Idet han fordrejede Lenins rigtige princip om fredelig sameksistens mellem lande med forskelligt samfundssystem, erklærede Hrusjtjof, at fredelig sameksistens var 'generallinien for Sovjetunionens udenrigspolitik'. Dette svarede til fra generallinien for de socialistiske landes udenrigspolitik at udelukke deres gensidige bistand og samarbejde så vel som deres bistand til de undertrykte folks og nationers revolutionære kampe, eller til at underordne alt dette under politikken for såkaldt 'fredelig sam-

eksistens'«. (*Oprindelsen til og udviklingen i uoverensstemmelserne mellem Sovjetunionens kommunistiske Partis ledelse og os. En kommentar fra KKP. 6.9.1963, Kbh. sept. 1963, si. 8*).

KKP påviste videre, at Hrusjtjof-revisionisterne i praksis havde udmøntet deres 'fredelige sameksistens'- og 'fredelige kappestrids'-politik ved at skønmale de amerikanske imperialisters fredsvilje, bl.a. på et møde mellem Eisenhower og Hrusjtjof i Camp David i USA, og ved at fremsætte det illusionsskabende forslag om total afrustning. »SUKPs ledelse,« skrev KKP, søgte »lidenskabeligt samarbejde med den amerikanske imperialisme og løsning af verdensproblemerne ved Sovjetunionens og De forenede Staters regeringschefer.« (*Sammesteds, si. 18*).

Overfor sovjetrevisionismen slog KKP og AAP fast, at så længe imperialismen eksisterede, var krige uundgåelige, at det var kampen mod imperialismen og ikke borgfred med imperialismen, som førte til resultater i kampen for freden, at den fredelige sameksistens' principper ikke måtte gøres til generallinien for den kommunistiske bevægelse, og at samvirket med USA-imperialisterne var forrædderi mod folkene. KKP afviste illusionerne om den totale afrustning, om en verden uden krig, uden våben og med varig fred, og KKP afviste den 20. kongres' tese om, at man i den 'fredelige sameksistens' æra kunne gennemføre overgangen til socialismen ad fredelig parlamentarisk vej.

Modsætningen mellem KKP og AAP på den ene side og det sovjetiske parti og de øvrige revisionistiske partier på den anden måtte uundgåeligt ende i et åbent og fuldstændigt brud mellem parterne. Fra 60'ernes midte var dette brud en uigenkaldelig kendsgerning. KKP og AAP konstaterede, at den kommunistiske verdensbevægelse var sprængt, og at årsagen hertil var den grundlæggende afvigelse fra marxismen-leninismen i teori og praksis, som uvægerligt måtte følge af genrejsningen af kapitalismen i Sovjetunionen.

Resultatet af bruddet inden for den kommunistiske verdensbevægelse blev, at den antiimperialistiske, demokratiske lejr, der havde eksisteret over for den imperialistiske lejr i det første årti efter Anden Verdenskrig, var sprængt.

Netop som styrkeforholdet mellem de to lejre undergik en betydelig ændring til den antiimperialistiske lejrs fordel, netop i en situation, hvor USA-imperialismen blev relativt svækket af den økonomiske og politiske styrkelse af Sovjetunionen, Kina og de øvrige lande i den antiimperialistiske lejr, og netop i en situation, hvor Bandung-konferencen markerede Den tredje Verdens indtræden på verdensarenaen som en neutralistisk, men antikolonialistisk kraft, ændredes verdensbilledet til *imperialismens* midlertidige fordel! Det sovjetiske monopolborgerskab rev endegyldigt Sovjetunionen og en række af dens afhængige lande ud af den antiimperialistiske lejr og sprængte den derved.

Dermed ændredes modsætningerne i verden. I stedet for modsætningen mellem den imperialistiske og den antiimperialistiske lejr, fik man efterhånden modsætningen mellem to imperialistiske *supermagter*, der økonomisk og militært var alle andre magter overlegne, på den ene side og folkene og de undertrykte lande og nationer på den anden.

4.8. Udviklingen i Vesteuropa. EEC og EFTA

Som det ses af de foregående siders redegørelse for ændringerne i verdensudviklingen fra midten af 50'erne til slutningen af 60'erne, gik USA ind i en begyndende svækkelsesperiode, mens Sovjetunionen forvandlede sig til en imperialistisk supermagt, der efterhånden i styrke nåede op på siden af USA. Den tredje Verden gjorde sig for alvor verdenspolitisk gældende; og striden i den internationale kommunistiske bevægelse medførte, at det nu blev det socialistiske Kina, der som den ubetinget største socialistiske stat kom til at udgøre det centrale bagland for den

kamp mod de to imperialistiske supermagter, der kom til at præge udviklingen fra slutningen af 60'erne og fremefter.

Disse afgørende ændringer i verdensbilledet fik naturligvis konsekvenser for Danmarks internationale placering. Men skal billedet afrundes, må også de særlige udviklings-træk i Vesteuropa inddrages.

Oprettelsen af NATO i 1949 var et udtryk for, at monopolborgerskaberne i USA, Canada og i de fleste vesteuropæiske lande politisk og militært stræbte efter at komme socialismen tillivs.

NATO-alliancen omfattede en række af de højst udviklede kapitalistiske lande, og forholdet mellem landene var derfor ikke alene bestemt af det fælles ønske om at inddæmme og tilintetgøre socialismen, men også af de modsætninger, der uundgåeligt udvikles, forandres og skærpes mellem kapitalistiske lande.

Umiddelbart efter Verdenskrigens afslutning var den 'atlantiske' kapitalisme præget af USAs absolutte økonomiske overlegenhed. Denne overlegenhed kan bl.a. fastslås på baggrund af den kendsgerning, at USA i 1947 *alene* dækkede knap 60 pct af den kapitalistiske verdens samlede industriproduktion imod kun omkring 40 pct i 1937.

USAs økonomiske styrke skabte det økonomiske underlag for atlantalliancen. Som tidligere nævnt gik et økonomisk fremstød over for Vesteuropa forud for dannelsen af NATO; det var Marshall-planen fra 1947, der for alvor åbnede op for amerikansk infiltration i og kontrol med økonomien i de vesteuropæiske lande. (*Se ovenfor, si. 46*).

En betingelse for, at de vesteuropæiske lande fik andel i Marshall-hjælpen, var, at disse lande etablerede et nærmere økonomisk samarbejde; USA ønskede en centraliseret kontrol med de dollars, der flød til Europa. Dette førte til, at 16 vesteuropæiske stater i 1948 oprettede *Organisationen for Europæisk Økonomisk Samarbejde (OEEC)*, der fordelte Marshall-pengene under amerikansk overopsyn.

De gamle modsætninger, som gennem tiderne havde eksisteret mellem de europæiske landes borgerskaber, slog ikke for alvor igennem i de første år efter krigsafslutningen. Monopolborgerskaberne havde travlt med at konsolidere sig økonomisk efter verdenskrigens nedtur, og de havde travlt med under den amerikanske paraply at dæmme op for socialismen, der både viste sig som en »trussel« østfra, og som en trussel fra deres egne landes arbejderklasser, der under og efter krigen var rykket til venstre.

Men efterhånden som genopbygningen skred frem, og Vesteuropa atter blev økonomisk, politisk og militært stærkt, dukkede modsætningerne mellem monopolborgerskaberne op igen.

Der var flere forhold, der var bestemmende for, hvorledes disse modsætninger formede sig: Dels var der modsætningerne mellem de store landes monopolborgerskaber, og det vil sige modsætningerne mellem det franske, engelske, italienske og efterhånden også det vesttyske, som med amerikansk støtte hurtigt genvandt en ledende økonomisk position; Vesttyskland var jo det afgørende opmarchområde mod socialismen i Europa. Dels var der modsætningerne mellem de mindre landes monopolborgerskaber og de større landes, og dels var der modsætningerne mellem de mindre landes monopolborgerskaber indbyrdes. Og endelig var der modsætningerne mellem de europæiske monopolborgerskaber og det stærke amerikanske monopolborgerskab.

Alle disse modsætninger krydsede hinanden og skabte efterhånden et overordentligt kompliceret billede af indbyrdes stridigheder og alliancer i Europa. Det foreløbige nogenlunde stabile resultat af disse modsætningers udvikling var opdelingen af Europa i to store handelsblokke, nemlig *Det europæiske økonomiske Fællesskab (EEC)*, der blev dannet i 1957, og *Den europæiske Frihandelssammenslutning (EFTA)*, der blev dannet i 1960.

EEC bestod af Frankrig, Vesttyskland, Italien og Bene-

lux-landene (Holland, Belgien og Luxembourg); EFTA bestod af England, Norge, Sverige, Danmark, Østrig, Schweiz og Portugal.

Hvad er forskellen mellem EFTA og EEC?

Inden for EFTA skal toldmurene for *industrivarer* brydes ned, mens landbrugsvarerne forsat ikke kan omsættes frit; for EFTA-landenes handel med lande uden for frihandelsområdet gælder ingen fælles bestemmelser; hér står det ethvert land frit for at føre den handelspolitik, det ønsker.

I modsætning til det beskedne samvirke inden for EFTA, er EECs formål en økonomisk og politisk union under en overstatslig myndighed.

Dette fremgår med al tydelighed af Rom-traktaten, EECs 'grundlov', underskrevet af repræsentanter for de seks daværende medlemslande den 25. marts 1957; i Rom-traktaten står bl.a.:

»Fællesskabet har til opgave gennem oprettelsen af et fællesmarked og gennem gradvis tilnærmelse af medlemsstaternes økonomiske politik at fremme en harmonisk udvikling af de forskellige former for økonomisk virksomhed i Fællesskabet som helhed...«, og for at fremme dette formål skal man gennemføre en »ophævelse, medlemsstaterne imellem, af told og kvantitative restriktioner ved varers ind- og udførsel«, man skal indføre »en fælles toldpolitik og..en fælles handelspolitik over for tredje-land«, man skal »fjerne hindringerne for den frie bevægelighed for personer, tjenesteydelser og kapital mellem medlemsstaterne«, og overhovedet skal man muliggøre »en samordning af medlemsstaternes økonomiske politik...«. (*Romtraktaten, EF-forlaget 1971, si. 8-9*).

Alle disse økonomiske bestræbelser skal pege frem mod »en stadig snævrere sammenslutning mellem de europæiske folk...« (*Sammesteds, si. 5*). Om en politisk union taler Rom-traktaten ikke. Det er først senere – især efter at fransk modvilje mod de politiske unionstanker var blevet overvundet –, at bestræbelserne på at videreudbygge det

økonomiske fællesskab til et politisk slår igennem. Det sker med bl.a. den såkaldte »Davignon-rapport« fra medlemslandenes udenrigsministre, udsendt den 20. juli 1970. Heri udtryktes det, at udviklingen inden for EEC bør »bane vejen for et forenet Europa«, »som bør realiseres så snart som muligt i kraft af folkenes politiske vilje og deres regeringers beslutninger.« (*Sammesteds, si. 124-125*).

For at fremme først den økonomiske og nu også den politiske sammensmeltning af de europæiske lande er EEC udstyret med en overnational overbygning, bestående af Kommissionen, der er den 'daglige' ledelse, af Ministerrådet, hvori sidder ministre fra medlemslandene, og af Europaparlamentet, der, indtil de kommende EF-parlamentsvalg er blevet afholdt, består af repræsentanter, valgt af medlemsstaternes parlamenter; Europa-parlamentet kan formelt skifte Kommissionen ud, hvis der opnås to tredjedels flertal herfor.

Det afgørende spørgsmål i forbindelse med EECs udvikling var igennem mange år forholdet til England og forholdet mellem Frankrig og de øvrige medlemslande.

Oprindeligt var den britiske monopolkapital aldeles ikke interesseret i en styrkelse af samarbejdet mellem de store magter på det europæiske fastland. Englænderne frygtede, at de ville blive udkonkurreret af først og fremmest Tyskland og Frankrig. Som modvægt mod »Lilleeuropa«, som det tysk-fransk dominerede europæiske økonomiske samarbejde en overgang kaldtes, søgte briterne at styrke deres positioner gennem et intimt samarbejde med USA og gennem en udbygning af Commonwealth-samarbejdet, dvs. samarbejdet med landene i Det britiske Verdensrige, såsom Australien, Canada, New Zealand o.a.

Da de »lilleeuropæiske« bestræbelser tog form af den direkte etablering af det europæiske Fællesmarked, frygtede briterne, at det europæiske kontinent ville blive lukket af for engelske varer. Det engelske monopolborger-skab så ingen anden udvej end at søge om optagelse i EEC. Men forgæves. Frankrig satte sig imod og nedlagde

to gange veto mod britisk optagelse – i 1963 og 1967. Først i 70'erne blev situationen for alvor ændret; Frankrigs indflydelse i EEC blev mindre, og de øvrige medlemslande, især Tyskland og Italien, var efterhånden godt trøtte af det franske monopolborgerskabs forsøg på at genoplive sin fortids 'storhed'; vejen blev nu åbnet for Englands indtræden og dermed for en optagelse af de mindre lande, der imidlertid først ville tilslutte sig EEC, når det ikke kunne skade forbindelserne til England. Danmark var et af disse mindre lande.

1973 blev EEC udvidet med England, Danmark og Irland. Norge, som også skulle have været medlem, kom ikke ind, fordi det norske folk sagde nej tak ved en folkeafstemning i september 1972.

Oprettelsen af EEC, stridighederne mellem EEC og England og stridighederne inden for EEC genspejler modsætningerne mellem de europæiske monopolborgerskaber. Når der trods disse modsætninger alligevel findes en tendens, hvor splittet den end er, henimod et forenet monopolkapitalistisk Europa, skyldes det flere ting:

For det første den almene tendens til, at monopolerne breder sig på tværs af landegrænserne. Ligesom den nationale kapital i kapitalismens barndom nedbrød de toldgrænser og andre restriktioner, der fandtes *inden for* de enkelte lande med henblik på at sikre den frie bevægelighed af varer, kapital og arbejdskraft, og dermed skabte det *nationale* marked, på samme måde nedbryder monopolkapitalen i vore dage grænserne *mellem* landene med henblik på at sikre varernes, kapitalens og arbejdskraftens frie bevægelighed; dermed skabes *overnationale* markeder.

Den anden grund til, at de monopolkapitalistiske europæiske fællesbestræbelser fortsætter, er modsætningen mellem Vesteuropa og USA.

Denne modsætning var – som allerede nævnt – ikke fremtrædende i forbindelse med de første europæiske samlingsbestræbelser. Tværtimod. USA ønskede denne samling. Men efterhånden som de vesteuropæiske økonomier

blev styrket, vendte billedet. USA frygtede, at der skulle opstå en økonomisk supermagt i Europa, der dels kunne blive en ubehagelig konkurrent, og dels blive grundlaget for, at USA mistede kontrollen over Vesteuropa. Især fra slutningen af 50'erne, efter at de Gaulle var kommet til magten i Frankrig, blev der talt mere og mere om Europas selvstændighed i forhold til USA.

I første omgang var det imidlertid ikke disse toner, der bekymrede USA mest; det var opdelingen af Europa i EEC på den ene side og EFTA på den anden, som kunne føre til en svækkelse af den samlede vestlige verdens position i forhold til den fremvoksende og højtstående sovjetiske supermagt. For at undgå denne splittelse og for samtidig at få hånd i hanke med konkurrenterne fik den amerikanske præsident Eisenhower Englands, Frankrigs og Vesttysklands tilsagn til at nedlægge den europæiske økonomiske samarbejdsorganisation (OEEC); i stedet oprettedes *Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling (OECD)*, der ved sin stiftelse i december 1960 havde 20 af verdens rigeste kapitalistiske lande som medlemmer, bl.a. USA selv, Canada, England, Frankrig og Vesttyskland. 1964 blev Japan medlem.

Oprettelsen af OECD kunne nok føre til, at USA vandt noget af sin økonomiske indflydelse tilbage, men den selvstændige europæiske økonomiske samling lod sig ikke hindre. Trods alle amerikanske bestræbelser fortsatte styrkelsen af den vesteuropæiske økonomi i forhold til USA's; de gunstige konjunkturer fra slutningen af 50'erne bidrog kraftigt til denne udvikling. Den tid var forbi, hvor USA's økonomiske overherredømme var en given ting.

En tredje grund til de fortsatte europæiske samlingsbe-
stræbelser er modsætningen til den sovjetiske socialimperialis-
me¹ og dennes fællesmarked, COMECON. Denne

1) Betegnelsen *socialimperialisme* er hentet fra Lenin, der under Første Verdenskrig kaldte de socialdemokratiske partier, der aktivt støttede den imperialistiske krigsførelse, for socialimperialister: eller mere præcist 'socialistiske imperialister', dvs. folk, der på overfladen erklærer sig som socialister, men som i virkeligheden er imperialister.

modsætning vil imidlertid først blive skildret i forbindelse med udviklingen i 70'erne og dermed i sammenhæng med socialimperialismens voksende styrke og indflydelse. (Om COMECON, se nedenfor si. 184-91).

Med EECs oprettelse og senere udvidelse lægger de store vesteuropæiske monopolborgerskaber deres lod i den verdenspolitiske vægtskål. Mellem de to imperialistiske supermagter vokser et Europa af mellemstore imperialistiske lande sig stadigt stærkere. Samtidig former Den tredje Verden sig mere og mere som en politisk kraft, der udfordrer såvel de imperialistiske supermagters stræben efter verdensherredømmet som de mellemstore imperialisters forsøg på at føre nykolonialistisk politik, bl.a. med EEC som redskab. Men de små og mellemstore højtudviklede kapitalistiske lande er selv udsat for supermagternes stræben efter overherredømme, ja, de er i vid udstrækning underlagt den ene eller den anden supermagt. Det forstærker modsætningerne ikke alene mellem de mellemstore og små imperialistiske landes *monopolborgerskaber* på den ene side og supermagterne på den anden, men det skaber også gunstige betingelser for, at *folkene* i de små og mellemstore imperialistiske lande kan skærpe deres kamp imod supermagtdominans og supermagtstrusler.

Men dermed er vi fremme til vore dages verdenspolitiske forhold.

KAPITEL 5: DANMARK UNDER AMERIKANSK OVERHERREDØMME

5.1. Danmark som NATO-forpost.

Hvorledes var Danmark placeret i forhold til de netop skildrede store omvæltninger, der fandt sted i 50'erne og 60'erne?

Med Danmarks underlæggelse under amerikansk politisk og militært overherredømme gennem tilslutningen til NATO i 1949 var det afgjort, at Danmark skulle spille rollen som en af den amerikanske imperialismes yderste europæiske forposter mod øst. Det danske militær blev indrettet herefter, samtidig med at man åbenlyst slog fast, at Danmark næppe kunne bruges til andet end til at tage 'de første stød af' i tilfælde af et angreb østfra.

50'ernes og 60'ernes udvikling betød imidlertid, at Danmark efterhånden kom under dobbelt imperialistisk ild. Sovjetunionens successive forvandling til en supermagt, der over hele verden gik ind i en stadigt mere omfattende politisk og militær rivalisering med USA, måtte af gode geografiske grunde føre til, at sovjetimperialisterne i voksende grad beskæftigede sig med Østersø-udsejlingen – selv om den sovjetiske flådeoprustning, der for alvor tog til fra slutningen af 60'erne gav de sovjetiske imperialister muligheder for at skaffe sig andre tilgange til verdenshavene, bl.a. nord om Norge fra den store flådebase ved Murmansk i Barentshavet.

Den sovjetiske imperialismes fremkomst og hastige vækst i styrke gjorde Danmark mere sårbart end nogensinde. Én ting var, at Danmark med tilslutningen til NATO kunne risikere at blive opmarchområde for et imperialistisk angreb østover; det var ubehageligt nok, men kunne enten forhindres eller forhales gennem en

omfattende kamp for freden og gennem en konsekvent fredspolitik fra den truede antiimperialistiske lejr side. En anden ting var – og er –, at Danmark med den sovjetiske imperialismes fremkomst i voksende omfang blev stillet over for en regulær imperialistisk trussel østfra, og at Danmarks underordning under den amerikanske globale strategi efterhånden kunne føre til, at Danmark *både* blev brugt som opmarchområde for USA-imperialismen og som angrebsmål for socialimperialismen i dennes rivalisering med USA.

Med USA-imperialismens relative svækkelse blev den første af de to muligheder stadig mindre, men uanset forskydningerne i styrkeforholdet mellem supermagterne blev Danmark fra 1960'erne placeret som en lus mellem to negle. Og ved at bevare Danmark som medlem af NATO har det danske borgerskab aktivt anbragt landet mellem neglene.

De store omvæltninger på verdensplan i 50'erne og 60'erne førte således ikke til en ændring i den danske udenrigspolitiske orientering. Danmark blev ved med at være medlem af NATO; det danske borgerskab talte fortsat om, at Atlant-alliancen var et værn for 'friheden' og 'demokratiet' imod 'verdenskommunismen'; og under stadig henvisning til de 'forpligtelser', det atlantiske samarbejde pålagde 'os', adlød skiftende regeringer i det store og hele Washingtons ordrer.

Danmark var så ubetinget en del af den amerikanske imperialismes indflydelsessfære.

Kun to spørgsmål kom til at spille en rolle *inden for* de rammer, NATO-samarbejdet afstak: Det ene var forholdet til genoprustningen af Vesttyskland, det andet var graden af de militære forpligtelser, Danmark skulle påtage sig.

Allerede omkring 1950 begyndte USA at presse på for at få den i 1949 oprettede vesttyske stat genoprustet. På baggrund af de europæiske folks friske erfaringer med, hvad tysk militær kunne bruges til, var det imidlertid alt andet end let at få en tysk remilitarisering gennemført. I

første omgang forsøgte man sig med en såkaldt Europa-hær, der skulle omfatte Frankrigs, Italiens, Benelux' og Vesttysklands militærstyrker, men planen faldt på grund af fransk modstand. Resultatet blev, at Vesttyskland i stedet blev optaget i NATO i 1955.

Også i Danmark måtte den vesttyske genoprustning og Vesttysklands optagelse i NATO naturligvis vække modstand. Men til trods herfor blev den nye vesttyske værne-magt fra 1955 vore våbenbrødre. Og næppe var det tyske militær blevet tilstrækkeligt stærkt, førend dets strategiske overvejelser begyndte at rette sig mod Danmarks placering. Allerede året før Vesttysklands indtræden i NATO erklærede den tyske admiral Friedrich Ruge i tidsskriftet »Der Frontsoldat erzählt« (Frontsoldaten fortæller!!), nr. 6, 1954, at Danmark udgør »den strategiske position nr. 1 i Europa.« Ruges artikel har titlen »Die Bedeutung des Ostseeraums« – 'Østersø'rummet's betydning'! (Cit. fra Bjøl, Haagerup m.fl.: *Danmark og NATO. Kbh. 1968, si. 214*).

Ruges opfattelse bliver den dominerende vesttyske. Og for at sikre 'beskyttelsen' af Danmark foreslår NATO, at der oprettes tyske militærdepoter i Danmark. Men den tyske 'beskyttelse' fra 1940 til 1945 fremkaldte for mange minder i det danske folk, og regeringen blev tvunget til at afvise depoterne. I stedet blev de i efteråret 1959 oprettet under betegnelsen 'NATO-depoter'.

Men det tyske ønske om at sikre den 'strategiske position nr. 1' fik nu en anden form. Man foreslog en dansk-tysk fælleskommando for Østersøområdet. Også dette vakte modstand i Danmark, men resultatet blev alligevel dens oprettelse i 1962. For at få befolkningen til at sluge pillen hævdede regeringen, at Danmark jo også fik indflydelse, eftersom også danske officerer fik lov til at være med i fælleskommandoen!

Ib Nørlund har i »Det knager i samfundets fuger og bånd« citeret den socialdemokratiske politiker Per Hækkerup, der senere blev udenrigsminister, for nogle interes-

sante udtalelser i forbindelse med Danmarks stilling til de vesttyske militærplaner; Hækkerup sagde ifølge »Flensborg Avis« på et møde i Flensburg, Grundlovsdag, den 5. juni 1962:

»Vi måtte gøre det revolutionerende at kaste en over 100-årig tradition over bord (dvs. neutralitetspolitikken. Min anm.) og gå med i forsvarsorganisationen NATO. Det var ikke let, thi en af medlemsstaterne er jo Tyskland, vor 'arvefjende'. Beslutningen måtte vidtgående være imod folkestemningen og bedre blev det ikke, da spørgsmålene om oprettelse af NATO-militærdepoter i Jylland dukkede op i debatten. Det var ikke let at få de hertil nødvendige beslutninger truffet. Men Danmark gjorde det! Jeg nævner udtrykkeligt dette her, fordi vi ikke altid har haft fornemmelsen af, at man på tysk hold er klar over, hvilke ressentimenter (modvillige følelser. Min anm.) danske politikere må kæmpe imod.« (*Cit. fra Nørlund, si. 71-72*).

Den NATO-venlige historiker Erling Bjøl har senere beskrevet betydningen af den dansk-vesttyske fælleskommando på denne måde:

»Oprettelsen af NATOs Østersøkommando i 1962 lå på linie med den tyske integrationspolitik i Centralregionen. Den bød på forsyningsmæssige fordele ved oprettelsen af NATO-depoter på dansk og norsk område og bidrog til at forøge afskrækkelsesstrategiens troværdighed gennem at forøge sandsynligheden af, at også det danske område stod til rådighed i tilfælde af en konflikt i Mellemeuropa..« (*Danmark og NATO, si. 132*).

Hækkerups tapre gennemførelse af fælleskommandoen og NATO-depoterne på trods af det danske folks 'ressentimenter' kommer unægtelig til at stå i et særligt skær, når man sammenholder den med Bjøls kølige opregning af 'fordelene' ved dem!

Genoprustningen af Vesttyskland og det tyske militærs bestræbelser for at få den 'strategiske position nr 1' omfattet af tysk kommando var således det ene af de forsvarspolitiske spørgsmål, som skabte vanskeligheder for det dan-

ske borgerskab i 50'erne og 60'erne. Men vi har set, at til trods for modstand i befolkningen havde vesttyskerne held med sig.

Det andet problem var det danske militærs udstyr. Mere og mere blev den globale militære strategi afhængig af kernevåbnene. Spørgsmålet var nu, om også Danmark skulle have kernevåben?

I 1952-53 fremkom USA med planer om oprettelsen af USA-baser på dansk jord. Det lykkedes imidlertid at mobilisere en så kraftig modstand mod base-planerne, at selv Socialdemokratiet måtte tage afstand fra dem med følgende erklæring:

»For at bevare den brede folkelige samling om Atlantpagten, bør Danmark ikke under de nuværende forhold tage imod tilbuddet om varig placering af allierede flystyrker på dansk grund.« (*Cit. fra Nørlund, si. 21*).

I udtalelsen kan man næsten mærke Socialdemokratiets flovhed over at måtte sig nej til onkel Sams godgørende gaver!

Fra midten af 50'erne begyndte NATO-overkommandoen at forberede placeringen af atom-ammunition i de forskellige NATO-lande. Denne ammunition skulle bruges til forskellige mere eller mindre langtrækkende raketter. Den danske regering tog imod raketterne, men sagde nej til atomladningerne. Modstanden mod, at Danmark skulle blive raseret af en atomkrig, var så stor, at regeringen var ude af stand til at sidde den overhørig.

Afvisningen af atomladninger og dermed kernevåbenoprustning af Danmark er blevet fastholdt siden, men man skal være sig for at tro, at afvisningen er ægte. Afslaget fra regeringen var formuleret tilstrækkeligt vagt – man mente ikke, at det »under de nuværende omstændigheder« var tilrådeligt at anbringe atomladninger i Danmark. Hvertil kom, at de raketter, man modtog, bl.a. Honest John- og Nike-raketterne, faktisk var uanvendelige, såfremt de ikke monteredes med atomladninger.

Disse forhold fik den overordentligt NATO-venlige kon-

servative politiker Niels Jørgen Haagerup til at fremsætte følgende fortrøstningsfulde bemærkninger i forbindelse med atomladningsspørgsmålet:

»Det er dog rimeligt at gå ud fra, at de praktiske vanskeligheder er formindsket med hensyn til at kunne modtage atomladningerne hurtigt – hvis det ellers politisk kan lade sig gøre. Det danske standpunkt (afvisningen af atomammunition. Min anm.) indebærer ... ikke, at man lukker øjnene for en mulig anvendelse af atomvåben også på dansk grund. De danske militære doktriner er udformet med henblik på, at en angriber kan anvende kernevåben, hvilket giver sig udtryk i de danske styrkers øvelsesvirksomhed. Der eksisterer selvsagt en vanskelighed i den omstændighed, at der eventuelt må ske en hurtig omstilling fra konventionel til atomar krigsførelse, *men det er ikke specielt karakteristisk for danske styrker.*« (Min udh. Danmark og NATO, si. 34).

Trods modstand i det danske folk mod at blive den vesttyske værnemagts 'strategiske position nr. 1' og trods modstand mod stationeringen af atomvåben på dansk grund forblev Danmark i 50'erne og 60'erne så ubetinget et loyalt NATO-medlem, og dansk militær blev mere og mere sammenfiltret med alliancepartnernes. Det gjorde ikke noget indtryk, at Frankrig i 1966 forlod NATOs kommando-fællesskab og i stedet oprettede sin egen forsvarsorganisation i protest mod den amerikanske dominans og imod USAs monopolisering af atomvåbnet. Danmark gik ikke Frankrigs vej. Tværtimod har de danske regeringer fastholdt NATO-samvirket over for forskellige forsøg på at løsrive det europæiske forsvar fra USAs.

5.2. Danmark bliver medlem af EFTA

Der var ikke gået mange år efter Danmarks tilslutning til NATO, førend en ny trussel mod den nationale selvbestemmelsesret dukkede op.

Som tidligere omtalt blev EEC oprettet i 1957, og der var kredse i Danmark, som gerne så et dansk medlemskab af EEC. Men i første omgang kom Danmark ikke ind i EEC. I stedet blev det tilsluttet EFTA. (*Om dannelsen af og forskellen mellem EEC og EFTA, se ovenfor si. 70-77*).

Hvorfor blev Danmark medlem af EFTA og ikke af EEC?

Bortset fra den korte afbrydelse under besættelsen var dansk udenrigshandel tæt knyttet til det engelske marked. Det betød, at der fortsat fandtes stærke kræfter inden for det danske borgerskab, som enten var direkte infiltreret af engelsk monopolkapital eller i hvert fald var afhængig af den engelske handel.

Men efterkrigsudviklingen havde vist, at især det vesttyske monopolborgerskab påny var blevet stærkt, og at Vesttyskland var i færd med at blive den stærkeste økonomiske magt i Europa. Ikke mindst landbruget, der for verdenskrigen havde været ret så afhængigt af det engelske marked, øjnede chancen for at profitere af det store vesttyske marked og iøvrigt af hele det nye EEC-marked. Danske landbrugsvarer var særdeles konkurrencedygtige, mente man, og den stærke økonomiske vækst i Vesttyskland og også i Frankrig ville givet fremme efterspørgslen efter danske landbrugsprodukter. Ganske vist var England fortsat et væsentligt marked, men den evindeligt vaklende engelske økonomi lovede ikke den største sikkerhed for en fortsat dansk landbrugsafsætning; desuden skulle de danske landbrugsvarer konkurrere med Commonwealth-produkterne, som blev begunstiget på det engelske marked.

Men landbrugets interesser var ikke længere så dominerende, som de tidligere havde været det. Nok levede den opfattelse videre, at landbruget var selve livsnerven i dansk økonomi og ikke mindst i den danske eksport, men mere nøgterne kapitalister, ikke mindst industrikapitalisterne, erkendte mere og mere, hvad vej, vinden blæste: En fortsat industrialisering på landbrugets bekostning. Fra at have været et agrar-industrielt land var Danmark ved at

blive et industrielt-agrart land. Fra 1950'erne, hvor en stor industrialiseringsbølge satte ind, var det endegyldigt slut med landbrugets afgørende indflydelse på den danske økonomi.

Industriborgerskabet var i første omgang syv sind, da det blev stillet over for valget: EFTA eller EEC. Men resultatet blev, at man valgte EFTA; det danske monopolborgerskab havde fortsat de stærkeste bånd knyttet til England – og Norden –, og det frygtede, at en indtræden i EEC ville betyde, at dansk industri blev opslugt af den vesttyske. Landbruget, især det store hartkorn, der med relativt lave omkostninger og en stor maskinpark kunne producere kvalitetsprodukter, der var konkurrencedygtige – mente man i hvert fald –, ville imidlertid straks have Danmark ind i EEC, og det kunne henvise til, at trods den fortsatte industrialisering, havde landbruget fx. i 1957 endnu den største andel i dansk eksport: nemlig 58 pct. imod industrieksportens andel på 42 pct. (Jvf. *Barfod/Madsen: Nøgle til de europæiske Markedsdannelser. Kbh. 1967, si. 34*).

Juli 1959 traf Folketinget beslutningen; mod Venstres – det store hartkorns – stemmer vedtog man at åbne vejen for Danmarks tilslutning til EFTA.

For det danske monopolborgerskab var EFTA-tilslutningen imidlertid kun et nødvendigt onde. Den europæiske markedsopsplitning bekom det ikke vel. Gik det med EFTA, kom det uomgængeligt til at stå over for EECs toldmure; gik det med EEC, fik det vanskeligheder på det engelske marked.

Derfor var man mere end tilfreds, da England kort tid efter EFTAs oprettelse begyndte at rumle med planer om at søge optagelse i EEC. Nu fik det danske borgerskab travlt, og i efteråret 1961 godkendte Folketinget, at Danmark skulle tilslutte sig EEC, såfremt England også blev optaget som medlem.

Folketingets principielle tilslutning til Danmarks optagelse i EEC blev mødt med omfattende modstand i den

danske befolkning, og der blev fra forskellig side rejst krav om en folkeafstemning. Dette blev afvist.

Imidlertid fik EEC-rumlen en brat afslutning. Frankrig under de Gaulle nedlagde i 1963 veto mod engelsk medlemsskab. Først i 1969 efter de Gaulles og den midlertidige franske 'storhed's fald, der bl.a. skyldtes majkrisen i 1968, hvor det franske folk gennem strejker og massedemonstrationer trængte borgerskabet op i en krog, blev det igen muligt for England – og dermed for Danmark – at håbe på optagelse i EEC.

Som bekendt lykkedes det til sidst.

KAPITEL 6: VENSTREKRÆFTERNE OG DANMARKS INTERNATIONALE PLACERING I 50'ERNE OG 60'ERNE

6.1. Kampen for freden

For venstrekræfterne i Danmark var fredskampen og kampen mod NATO-politikken hovedopgaven i begyndelsen af 50'erne.

Det var Danmarks kommunistiske Parti, der så afgjort var drivkraften i fredskampen. Linierne for denne kamp var blevet trukket op på DKPs ovenfor omtalte 16. partikongres i 1949. (*Se ovenfor, si. 51-53*) I den af kongressen vedtagne principerklæring hed det:

»Den nuværende periodes hovedopgave er at samle alle kræfter til kamp for at rive Danmark ud af den engelsk-amerikanske imperialismes greb, mod den krigspolitik, forarmelse og undertrykkelse, som følger i dens spor.

Danmarks kommunistiske Parti erklærer sig rede til at samarbejde med alle, der vil kæmpe mod denne politik. Partiet anstrenger sig for at smede en front af alle demokratiske og patriotiske kræfter til kamp for freden og Danmarks selvstændighed, for det arbejdende folks levevilkår og dets demokratiske rettigheder.« (*Cit. fra TIDEN, 1950, si. 263*).

DKPs brede arbejde bestod bl.a. i at mobilisere for opslutning bag en række initiativer, der blev taget i verdensmålestok, først og fremmest af *Verdensfredsbevægelsen*, der blev stiftet i 1949; Verdensfredsbevægelsen skulle samle fredens tilhængere i en verdensomspændende kamp mod krig og oprustning. Ved en kongres i Warszawa i 1950 valgte Verdensfredsbevægelsen Verdensfredsrådet, der fik den franske venstreorienterede atomfysiker Joliot-Curie til præsident. I Danmark blev der oprettet en filial af

Verdensfredsbevægelsen: *Fredens Tilhængere*.

Verdensfredsbevægelsen iværksatte to verdensomspændende underskriftindsamlinger. Den første – også kaldet Stockholm-appellen, fordi dens krav var blevet vedtaget på et verdensfredskomitémøde i Stockholm den 15.-19. marts 1950 – havde følgende ordlyd:

»Vi kræver forbud mod atomvåbnet, dette frygtelige angrebsvåben til massetilintetgørelse af folkene.

Vi kræver oprettelse af en streng international kontrol for at sikre gennemførelsen af dette forbud.

Vi mener, at den regering, der først anvender atomvåbnet mod et hvilket som helst land, begår en forbrydelse mod menneskeheden og bør behandles som krigsforbryder.

Vi appellerer til alle ærlige mennesker i hele verden om at underskrive denne appel.« (*TIDEN*, 1950, si. 257).

I alt blev der over hele verden indsamlet mere end 500 000 000 – *en halv milliard* – underskrifter på appellen. Et overvældende resultat, selv om man naturligvis må erindre sig, at de kinesiske og sovjetiske underskrifter bidrog ganske godt til at nå den halve milliard.

I Danmark var det Fredens Tilhængere, som organiserede indsamlingen; det danske resultat var på lidt mere end 140 000, et resultat, der blev nået på trods af den samlede borgerlige presses 'påpegning' af, at Stockholm-appellen var et kommunistisk skaktræk, og på trods af den frygt, der måtte være for at blive noteret i hemmelige kartoteker, hvis underskriftlisterne faldt i gale hænder. (Jvf. Nørlund: *Det knager i samfundets fuger og bånd*, si. 24 og *TIDEN*, 1955, si. 198).

Stockholm-appellen koncentrerede sig om kampen mod atomvåbnene. Og den danske fredskamp omkring 1950 var ligeledes præget af dette spørgsmål. Det var kun naturligt. USA-imperialisterne havde med atombombningerne af de to japanske byer, Hiroshima og Nagasaki, i august 45, hvor Japan allerede reelt havde tabt krigen, demonstreret over for Sovjetunionen og alverdens antiimperialistiske

kræfter, at det ikke ville vige tilbage for at føre kernekrig. Og efterhånden som den 'kolde krig' skærpedes, og USA-imperialismen blev mere og mere aggressiv, var det netop truslen om en kernekrig, der bestandigt hang over verdens folks hoveder. Imperialisterne udnyttede den kendsgerning, at de havde et midlertidigt forspring på kernevåbnes område.

Det var på denne baggrund, at Mao Tsetung i sin berømte samtale med den amerikanske korrespondent Anna Louise Strong i august 1946 erklærede:

»Atombomben er en papirtiger, som de amerikanske reaktionære bruger til at skræmme folk med. Den ser frygtindgydende ud, men den er det i virkeligheden ikke. Naturligvis er atombomben et våben til massenedslagting, men en krigs udfald afgøres af folket, ikke af en eller to nye våbentyper.« (*Mao Tse-tung: Guerilla-krig og politisk strategi. Kbh. 1966. si. 188-89*).

Mao Tsetung advarer her imod at lade sig skræmme til døde af atomtruslen, men samtidig understreger han, at truslen må tages dødsensalvorlig i den konkrete situation; den er en 'tiger' i den øjeblikkelige kamp.

Når Stockholm-appellen og fredskampen overhovedet gjorde så meget ud af kampen mod atomvåbnet, var det for at tvinge imperialisterne til at afstå fra at benytte sig af deres våbentekniske 'overlegenhed', og kampen mod atomvåbnet var populær, ikke mindst fordi fredens tilhængere over hele verden informerede om de rædsler, atombombeangrebene på Japan havde medført for civilbefolkningen. På den måde var bombardementerne af Hiroshima og Nagasaki blevet en boomerang for de amerikanske imperialister.

Den anden af de to underskriftkampagner var kampagnen for 'Fredskravet', der blev startet på Verdensfredsrådets møde i Berlin den 21.-26. februar 1951. 'Fredskravet' var formuleret således:

»Millioner af mennesker over hele verden nærer et brændende ønske om *fred* og international *sikkerhed*.

Denne fredslængsel i folkene er overalt den samme – uafhængig af de modstridende opfattelser af årsagerne til den nuværende fare for en ny verdenskrig.

Vi rejser derfor kravet om afslutning af en *fredspagt* mellem de fem stormagter: *USA, Sovjetunionen, Kinas Folkerepublik, Storbritannien og Frankrig.*

Et afslag på at deltage i forhandlingerne om en sådan pagt – fra hvilken af de fem stormagter det end måtte komme – vil af os blive betragtet som udtryk for en aggressiv indstilling hos den pågældende magts ansvarlige regering.

Vi opfordrer alle fredselskende nationer til at støtte vort krav om en fredspagt, der tillige skal kunne tiltrædes af samtlige stater.

Vi opfordrer samtidig alle rettænkende mænd og kvinder og enhver organisation, der vil være med i bestræbelserne for at sikre verdensfreden, til at underskrive dette krav.» (TIDEN, 1951, si. 78).

'Fredskravet' fik mere end 600 millioner underskrifter over hele verden; i Danmark indsamledes ca. 160 000.

Verdensfredsrådet tog også andre initiativer, men dette var det sidste, der for alvor fik verdensomspændende betydning.

Ligesom Stockholm-appellen skal 'Fredskravet' ses i lyset af den overhængende fare for en tredje verdenskrig. Men 'Fredskravet' har unægtelig en illusionsskabende tendens; det tager sit udgangspunkt i, at det vil være muligt at etablere en varig international fredstilstand, hvis blot stormagterne enes om fred, og alle andre stater slutter op om stormagternes fredsforbund.

Springet til forestillingerne om, at der kan opnås varig sameksistens med imperialismen er ikke stort. At et sådant spring lå lige for, bekræftes iøvrigt af Stalin, der i april 1952 fik stillet følgende spørgsmål af en gruppe amerikanske bladredaktører:

»På hvilket grundlag er kapitalismens og kommunismens sameksistens mulig?« – Og Stalin svarer: »Kapitalis-

mens og kommunismens fredelige sameksistens er fuldt ud mulig, når der findes et gensidigt ønske om at samarbejde, når man er rede til at opfylde de forpligtelser, man har påtaget sig, og når princippet om ligeberettigelse og ikke-indblanding i andre staters indre anliggender overholdes.« (Cit. fra *Pravda*, 2.4.1952, i *TIDEN*, 1952, si. 73).

I den danske fredskamp kom Stockholm-appellen og Fredskravet til at spille en overordentlig stor rolle. Det gav fredsaktivisterne lejlighed til at kontakte tusinder og atter tusinder af mennesker.

Men organiseringen af fredskampen havde alvorlige svagheder. Den danske afdeling af Verdensfredsbevægelsen, Fredens Tilhængere, var en tro kopi af forbilledet. Der var ikke tale om en virkelig frontbevægelse, men om en organisering, der først og fremmest byggede på 'kendte personer's tilslutning. Fx. var der blandt de 96 personer, der havde udsendt Verdensfredskomiteens Stockholm-appel kun 3 personer, der angives som arbejdere; resten var fredsorganisationsfunktionærer, sagførere, professorer og andre akademikere. Fredens Tilhængere i Danmark var bygget over samme model.

I 1952 gør man – på kommunistisk initiativ – et vist forsøg på at gøre op med denne indsnævring af fredskampen. Der blev indkaldt en række lokale fredskonferencer, der socialt skulle have bred sammensætning; efter konferencernes afholdelse dannedes Dansk Fredskonference. Men »fælles for disse fredskonferencer er., at der som indbydere står en omfattende kreds af *kendte* kvinder og mænd fra forskellige samfundslag og af divergerende politisk opfattelse...«, som det hedder i en artikel om fredsbevægelsen i *TIDEN*, 1953, si. 242.

Alligevel var fredskonferencerne noget bredere end Fredens Tilhængere, men til trods for afholdelsen af lokale konferencer skabtes der aldrig en egentlig bevægelse i basis. Nørlund har mere end ret, når han skriver:

»En svaghed ved den organiserede fredsbevægelse var, at arbejderklassen, som var (eller burde være. Min anm.)

det mest aktive element i de folkelige fredsbevægelser, var for svagt repræsenteret i dens komitéer og øvrige organer.« (Nørlund: *Det knager...*, bd. 2, si. 25).

6.2. Fredspolitikken og DKPs strategi

Det var DKP, der spillede den ledende rolle i fredsbevægelsen ganske i samklang med den hovedopgave, partiet havde opstillet på den 16. kongres i 1949, – »at samle alle kræfter til kamp for at rive Danmark ud af den engelsk-amerikanske imperialismes greb, mod den krigspolitik, forarmelse og undertrykkelse, som følger i dens spor« – for nu at repetere kongresbeslutningen. (Jvf. ovenfor si. 51 samt *TIDEN*, 1950, si. 263).

Men hvorledes forbandt DKP fredskampen og den nationale kamp med partiets perspektiv?

Det programmatisk grundlag for DKPs politik blev udformet på partiets 17. partikongres den 22.-25. maj 1952 i programudtalelsen 'Det danske folks vej'.

Udtalelsen slår fast, at »den frygteligste fare, der truer vort land og vort folk, er en ny verdenskrig.« Baggrunden herfor er, at »de amerikanske monopoler, der er kapitalismens største og stærkeste, stræber efter verdensherredømmet. De fantaserer sygeligt om en atomkrig som middel til at kue alt under deres vilje.«

De amerikanske monopoler står i ledtog med andre krigens kræfter og danner en »*krigens lejr*, der er underkastet den amerikanske magtpolitiks diktatur.« »Heroverfor står de lande og kræfter i folkene, der kæmper for fred og selvstændighed«, og de »hører sammen i *fredens lejr*, hvis stærkeste og ledende kraft er den socialistiske Sovjetunion.« (*Det danske Folks vej*, Kbh. 1952, si. 21-22).

I modsætning til kongresbeslutningerne fra den 16. kongres, der delte verden i en antiimperialistisk, demokratisk lejr over for en antidemokratisk, imperialistisk lejr, taler 52-programmet således om en *krigens* og en *fredens*

lejr. Dermed *indsnævres* hovedmodsætningen i verden til kun at omfatte den akutte fremtrædelsesform for modsætningen mellem imperialismens og antiimperialismens to lejre. Vi skal se, hvilke strategiske konsekvenser det får for resten af programmet.

Det hedder fx.: »...de krigslystne magthavere kan standses.« »Står folkene ufravigeligt fast, kan de gennemtvinge respekt for deres krav om forhandling i stedet for krig, og grundlaget vil være lagt for et samarbejde mellem staterne i overensstemmelse med ånd og bogstav i FN-pagten.« (*Sammesteds*, si. 23).

Tilsyneladende er der blot tale om en tilslutning til principperne om fredelig sameksistens mellem *lande* med forskelligt samfundssystem, der – omend de først blev udtrykkeligt formuleret i 1954 (*jvf. ovenfor si. 56*) – bestandigt har været kommunisternes linie. Men det er kun tilsyneladende, for det reelle indhold i programudtalelsens opfattelse af »grundlaget...for samarbejdet mellem staterne..« er forestillingen om, at der kan opnås en *varig fred*; det kan – skriver programmet – »forhindres, at kapitalismens oprustningsjag og krigshysteri ender i en ny krig. Freden vil blive bevaret og styrket, hvis folkene tager fredens sag i deres egne hænder og forsvarer den til det yderste.« (*Sammesteds*, si. 25) Og derfor stiller programudtalelsen som det første af sine udenrigspolitiske programpunkter kravet om, at »Danmark går ind for, at der mellem de fem stormagter afsluttes en fredspagt, der står åben for alle stater.« (*Sammesteds*, si. 28).

Det er Verdensfredsbevægelsens, Fredskravets, hovedparole, som her gentages i 'Det danske folks vej'. Og ved at få dette krav opfyldt kan modsætningen mellem fredens og krigens lejr, løses gennem etableringen af en verdensomspændende 'fredens lejr', omfattende imperialistiske og ikke-imperialistiske lande. Kampen mod krigen går således ikke gennem en uafbrudt kamp mod imperialismen, hvis uundgåelige følgesvend er krigen, nej, kampen mod imperialismen går via kampen for freden med henblik på at

opnå en varig fredstilstand gennem et stormagtsarrangement med imperialisterne.

Det er den linie, der endegyldigt slog igennem i 1956 på Sovjetunionens kommunistiske Partis 20. kongres som et *princip* for kommunisternes internationale politik. (Se ovenfor, si. 57-59).

Hvilke konsekvenser får denne opfattelse af fredskampen for DKPs placering af Danmark?

Programudtalelsen slår fast, at »mens Marshall-hjælpen betød prigsiveise af Danmarks økonomiske selvstændighed, betød Atlantpagten, at man satte vor politiske og nationale selvstændighed over styr.« – »Det danske folk udbyttes nu dobbelt, både af den engelsk-amerikanske monopolkapital og samtidig af den hjemlige kapitalistklasse, der udnytter krigsøkonomi og inflation til at skruer sine profitter højere og højere op.« (Sammesteds, si. 11).

De »socialdemokratiske ledere«, der »grunder deres indflydelse på den magt, de har inden for bureaukratiet i arbejderorganisationerne«, står »i forbund med de kapitalistiske højrepartier om at gennemføre den mest folkefjendtlige og reaktionære politik, Danmark har kendt i mands minde.« »Også internationalt har de forbundet sig med arbejderklassens værste fjender.« »Som de i Hitlers storhedstid indrettede sig på en tilværelse under hans overherredømme, går de nu underdanigt højfinansens USA til hænde.«

DKPs karakteristik af Danmarks underordning under USA-imperialismen, af den dobbelte udbytning, der følger heraf, og af Socialdemokratiets lidet rosværdige rolle i den forbindelse er særdeles præcis, og det er derfor rigtigt, når partiet opfordrer til »en folkesamling om fred og selvstændighed.«

Men partiet nøjes ikke med at kalde til en lang og sej kamp for at få Danmark ud af Atlantpagten; det går videre og forestiller sig muligheden af, at der kan skabes en »folkeregering«, der vil »grundfæste fredspolitikken sejr ved ufravigeligt at gå ind for fred og national selvstændig-

hed.« (*Mine udh. Sammesteds, si. 47*).

Hvad menes der med en 'folkeregering'?

'Folkeregeringen' etableres, når folket gør op med monopolkapitalens politikere, når folket har sikret »sig en fornyet folkerepræsentation, en rigsdag af partier og personer, som gør dets vilje til landets lov.« (*Sammesteds, si. 35*) »Rigsdagen vil blive folkesuverænitetens virkelige sæde...« (*Sammesteds, si. 43*).

Og 'folkeregeringen', der udspringer af denne rigsdag, »vil i medfør af sin fredspolitik *standse militariseringen og nedsætte de militære udgifter* til det, som er nødvendigt for at skabe et demokratisk forsvar i overensstemmelse med Danmarks egne interesser.« Desuden vil 'folkeregeringen' gennemføre en nationalisering af monopolerne, stille udenrigshandelen i folkets tjeneste ligeledes gennem en nationalisering og sikre demokratiet »gennem folkets aktive medarbejderskab på alle samfundslivets områder – i produktion, administration, folkeoplysning og presse.« (*Sammesteds, si. 47 og 36*).

'Det danske folks vej's forestillinger om en demokratisk folkemagt, der er etableret ved hjælp af det borgerlige demokratis statsapparat, og som fører en fredspolitik, der anbringer Danmark i fredens lejr, er en fuldstændig genoplivelse af den 'demokratiske fornyelse's politik fra 1945 – blot uden Socialdemokratiets medvirken som den nærmeste alliancepartner.

1952-programmet foregreb i realiteten begivenhedernes gang. Da det sovjetiske parti på den 20. partikongres endegyldigt slog fast, at den fredelige sameksistens var grundlaget for kommunisternes internationale politik, kunne DKP med 'Det danske folks vej' i hånden med sindsro konstatere, at det allerede fire år før havde udarbejdet en strategi, som passede som fod i hose til sovjetledelsens åbent proklamerede revisionistiske verdenspolitik.

Med rette kan Ib Nørlund senere skrive: »Sovjetunionens kommunistiske Partis 20. kongres drog også konse-

kvenser af det nye styrkeforhold for den internationale arbejderbevægelse – i tråd med de tanker, som gennem en periode havde udviklet sig i de fleste kommunistiske partier.« (*Det knager...*, bd. 2, si. 40).

Men hvordan udførte DKP i 50'erne den fredspolitiske linie, som var nedfældet i 52-programmet?

Vi har set, hvorledes det søgte at udvikle en mere eller mindre bred fredsbevægelse som led i den verdensomspændende fredskamp. Det afgørende var imidlertid, hvorledes denne kamp konkretiseredes i forhold til danske problemstillinger.

Der var vitterligt en vis folkelig grobund for en anti-NATO-politik og for en politik, der rettede sig mod de indre danske følger af tilslutningen til NATO. Det sås bl.a. af den store tilslutning, protesterne mod Danmarks tilslutning til NATO fik. Marts 1949 demonstrerede omkring 70 000 mennesker i København mod Danmarks indlemmelse i NATO. Og modstanden var så omfattende, at NATO-partierne ikke vovede at afholde en folkeafstemning om sagen; udenrigspolitiske spørgsmål var ikke 'egnede' til folkeafstemninger, hævdede de.

Måske kunne de have fået tilslutning gennem en folkeafstemning; den antikommunistiske og antisovjettiske kampagne var skruet højt nok op. Men sikre var NATO-tilhængerne altså ikke, og det er da også bemærkelsesværdigt, at i marts 1949 viste en Gallup-undersøgelse, at kun 47 pct. var for medlemskab, mens 25 pct. var imod og 27 pct. erklærede, at de ikke havde gjort deres stilling klar. Kun 8 ud af 36 gallupmålinger fra 1949 og til 1973 viser mere end 50 pcts tilslutning til NATO, mens 'ved ikke'-andelen er stigende og i reglen større end nej-procenten. (*Tabellen slutter 1973; jvf. Budtz/Kristensen: Udenrigspolitik set med socialdemokratiske øjne. Kbh. 1974. si. 81*).

Af egentlig konkrete resultater i kampen mod NATO-politikken var der kun få; det væsentligste var, at det i 1952-53 lykkedes at forhindre oprettelsen af USA-baser på

dansk jord. (*Jvf. ovenfor si. 82*).

Også den vesttyske genoprustning og planerne om at optage Vesttyskland i NATO førte til omfattende aktiviteter; det menes, at op mod 300 000 underskrev protest-skrivelser til Folketinget. (*Nørlund, si. 24*). – Desuden førtes en energisk kamp mod de stadigt stigende militær-udgifter, og mod udvidelsen af de værnepligtiges tjenestetid, der i 1951 blev sat op til 18 måneder.

6.3. DKP og Geneve'ånden'

Men så vandt Geneve-ånden frem... (*Jvf. ovenfor, si. 56*).

Om denne 'ånd' hedder det i en Leder i DKPs tidsskrift TIDEN 22. december 1955:

»1955 vil gå over i historien som et afgørende omsving-år. Det begyndte under de dystreste vartegn: NATOs beslutning om atomkrigsforberedelse, ..aftalerne om Vest-tysklands remilitarisering... Men da solen påny var vendt i sin bane, sad stormagternes chefer ved forhandlingsbordet til den mest frugtbringende konference siden forhandlin-gerne i sommeren 1945. En vending i de internationale forbindelser var vundet.«

Og:

»Hvad var betydningen af Geneve? Først og fremmest de fire stormagtsledelsers stiltiende anerkendelse af, at krig i vor tid ikke er en metode, der med held lader sig anvende til løsning af de internationale stridsspørgsmål. Og dette *ikke alene* af tekniske grunde, *ikke alene* fordi atom- og brintvåben er udviklet til så frygtelige ødelæggel-sesmidler, at de vil bringe ulykke over hele menneskehe-den, *men også af politiske grunde*, også fordi en ny verdenskrig vil kalde folkene til oprør mod den samfunds-orden, der føder krige, og vil tilintetgøre den under sam-lede slag fra alle fredsvillende kræfter.

I sådanne håndgribelige realiteter har 'Geneve-ånden' sit udspring og sin begrundelse. Derfor lader den sig ikke

atter bringe ud af verden.« (*TIDEN*, 1956, si. 1-2).

Ifølge DKP var det således bl.a. det ændrede styrkeforhold og udviklingen af kernevåbnene, der havde ført til Geneve-konferencen; men også imperialisternes voksende forståelse for, at deres system ville være dømt til undergang, hvis de startede en verdenskrig, har ført dem til konferencebordet. Fredskampen har vundet en afgørende sejr, og DKP konstaterer, at med de nye neutralistiske staters optræden på scenen – Bandung-konferencen nævnes dog ikke i Lederen – er »det, der rejser sig mod blokpolitikken...en fredens lejr. Den består af *forskelligt tænkende* stater, det vil sige stater af forskellige samfundssystemer, forenet i den fredelige sameksistens' principper.« Og 'fredens lejr' er ikke lukket, den »ønsker tværtimod at inddrage alle i samarbejde om den fredelige sameksistens, om muligt at grundfæste et sådant samarbejde gennem en kollektiv sikkerhedsordning, der *står åben* for alle parter.« (*Sammesteds*, si. 8).

Formuleringerne er ikke lysende klare, men meningen er uomtvisteligt den, at Geneve-ånden og den voksende opslutning bag fredens lejr åbner op for et *internationalt* kollektivt sikkerhedssystem, baseret på den ofte omtalte fredspagt mellem stormagterne. Uanset om det siges udtrykkeligt eller ikke – den fredelige sameksistens' principper er så småt ved at blive gjort til grundlaget for en verdensorden, hvor der hersker varig fred.

I en sådan situation, mener DKP, bliver atlantpolitikken »en mere og mere umulig politik for Danmark«. Der må »en nyvurdering til. Danmark må tage sin selvstændighed tilbage, gøre sig fri af blok- og magtpolitik og gribe mulighederne for at få sin neutralitet garanteret af stormagterne.« (*Den sidste udh. er min. Sammesteds*, si. 10 og 12).

Denne internationale linie har DKP fortsat: Alternativet til NATO-medlemsskabet er et *stormagtsgaranteret* neutralt Danmark, hvilket reelt betyder, at de imperialistiske stormagter, idag de imperialistiske *supermagter*, skal

udstede en garanti, hvori de bedyrer, at de vil undlade at opføre sig imperialistisk over for Danmark.

Og denne linie er opstået og blevet konsolideret ud fra forestillingerne om, at der kunne oprettes en verdensomspændende fredstilstand med den fredelige sameksistens mellem imperialismen og socialismen som grundlaget. Det siger Lederen i TIDEN ganske vist ikke klart. Først efter den 20. partikongres i det sovjetiske parti underbygges DKPs internationale linie med den revisionistiske udgave af sameksistens-ideen.

6.4. DKP og begivenhederne i Ungarn 1956

Men DKP var knapt kommet i gang med at udmønte den 20. kongres' sameksistenslinie, førend helt andre internationale problemer kom til at optage partiet.

Som tidligere omtalt – (*se ovenfor si. 64*) – var det i første omgang Hrusjtjofs opgør med 'persondyrkelsen af Stalin', der kom til at beskæftige den internationale kommunistiske bevægelse i slutningen af 50'erne.

DKP reagerede særdeles tøvende over for dette opgør og tillagde det ikke officielt nogen afgørende betydning; der var blot tale om visse nødvendige justeringer af det socialistiske demokrati. Men partiet var ikke desto mindre forvirret. DKP var blevet opdraget med, at »Stalin – det er historien om og symbolet på folkenes kamp for deres frihed og for deres landes suverænitet«, »Stalin – det er eksemplet for alle kommunistiske partier, for alverdens arbejderbevægelse, for folkenes frihedskamp i alle lande«, og Stalin var »vor tids største marxistiske teoretiker, statsmanden, om hvem det i sandhed kan siges, at intet menneske har formået og nået at udrette så meget;« »intet andet menneske har fået så stor betydning for menneskeheden«!

Denne opfattelse af Stalin, »vor vejleder, vort forbillede, vor ven«, som er hentet fra Aksel Larsens mindetale

over Stalin den 7. marts 1953, var blevet indpodet i en hel generation af dkp'ere. (Se *TIDEN*, 1953, si. 134 og 135).

Ikke mindst Hrusjtjofs hemmelige tale om Stalin, der snart sivede ud til Vesten, gjorde det imidlertid umuligt for partiledelsen at lade, som om der kun var tale om et opgør med 'visse fejl og misgreb'.

Men næppe var partiet begyndt at finde sig til rette med Stalin-opgøret, førend det kom til at stå over for den alvorligste udfordring siden krigen: Borgerkrigen i Ungarn, der brød ud i oktober 1956, ikke mere end godt et halvt år efter den 20. partikongres. (Om Ungarns-begivenhederne, se ovenfor si. 64-66).

Partiets stilling til udviklingen i Ungarn var overordentlig vaklende. Især vakte det forargelse blandt mange partimedlemmer, at den ungarske regering kort efter de første skudvekslinger i Budapests gader den 23. oktober havde tilkaldt de i landet stationerede sovjetiske tropper; sovjettropperne greb ind, men ikke effektivt og holdt sig derefter – indtil den 4. november – i baggrunden.

Det første sovjetiske indgreb blev fordømt af DKPs forretningsudvalg i en udtalelse den 30. oktober. Heri hedder det, at »partiet er af den opfattelse, at ethvert folk må have ret til og mulighed for ved egne kræfter og i fred at bestemme den samfundsorden, som det vil leve under. Derfor må vi på det kraftigste beklage, at regeringen i Ungarn i stedet for at forbinde sig med det demokratiske røre i folket og den ungarske arbejderklasse, greb til magtforanstaltninger, herunder påkaldelse af hjælp fra de sovjetiske tropper. Dette har virket som en udfordring til befolkningen og burde have været undgået.« Samtidig fordømmer udtalelsen de reaktionære kræfter, der søger at slå mønt af de ungarske hændelser. (*Orientering*, december 1956, si. 108).

Men den 5. november, dagen efter det andet og endelige sovjetiske indgreb, lød der ganske andre toner. I en Leder i Land og Folk godkendes det sovjetiske indgreb; på få dage, skriver Lederen, er situationen blevet en anden.

Hvor det få dage forinden så ud, som om det ungarske folk selv kunne gennemføre den nødvendige fornyelse af den socialistiske samfundsorden, var situationen, da sovjettropperne gik til aktion, en ganske anden: Borgerskabet med gamle fascister i spidsen var i færd med at opnå kontrollen med landet, og regeringen fulgte mere og mere reaktionens krav. Ja, den appellerede endog til vestmagterne om at gribe ind og påkaldte dermed »en situation, der kunne have gjort Ungarn til et nyt Korea – midt i Europas hjerte.«

Og Lederen fortsætter:

»I denne farefyldte situation er det, at Sovjetunionen har grebet ind i Ungarn. Alle må være enige om at for-dømme den udvikling, der har ført dertil. Men situationen havde udviklet sig til en fare for hele det ungarske folks eksistens.« (*Sammesteds, si. 109*).

DKP tog således stilling for det sovjetiske indgreb. Den umiddelbare følge af denne stillingtagen blev en voldsom reaktionær offensiv mod partiet. Ungarns-indgrebet var for reaktionen, ikke mindst for Socialdemokratiet, som manna, der blev sendt fra himlen. Begivenhederne fandt nemlig sted i en situation, hvor DKPs indflydelse i arbejderklassen var voksende – DKP havde stået i spidsen for de store strejker og demonstrationer, der i foråret 1956 havde præget Danmark, efter at Folketinget havde ophøjet et af arbejderne forkastet mæglingsforslag til lov.

Men én ting var, at reaktionen naturligvis benyttede lejligheden til en antikommunistisk offensiv, en anden ting var, at DKP blev tilføjet et sår, der ikke kunne heles igen. Ikke alene var der mange, der forlod partiet på grund af dets godkendelse af Sovjetunionens handle-måde, men også blandt de tilbageblevne medlemmer, fra basis til centralkomiteen, gik bølgerne højt. I partiet startede en omfattende diskussion om vejen til socialismen, om forholdet mellem demokrati og socialisme, om Sovjetunionens politik, og ikke mindst om en socialistisk stormagts forhold til den nationale selvbestemmelsesret. Denne

debat kom til at dominere partiet de følgende to år.

Den 11. november 1956 havde centralkomiteén erklæret:

»Partiet fastholder den opfattelse, at det danske folk selv må være bestemmende for den samfundsform, som det skal leve under. Partiet arbejder derfor også for at sikre forudsætningerne for nationernes selvstændige liv: Afspænding, blokpolitikens afskaffelse og fredelig sameksistens mellem staterne.« (*Sammesteds*, si. 114).

Men stod partiet til troende? Havde det ikke med godkendelsen af det sovjetiske indgreb accepteret et brud på selvbestemmelsesretten? Havde det ikke accepteret, at en 'blok' – i dette tilfælde Warszawa-pagten – havde ført magtpolitik? Havde det ikke accepteret, at den fredelige sameksistens' princip om ikke-indblanding var blevet trådt under fode?

Tilhængerne af indgrebet hævdede, at Sovjetunionen faktisk havde sikret den ungarske selvbestemmelse mod imperialistisk udnyttelse af begivenhederne, mens modstanderne hævdede, at et socialistisk land ikke kunne tillade sig at bruge de samme metoder som imperialisterne.

Vi kan i dag se, at disse diskussioner egentlig var meningsløse. Sovjetunionen under Hrusjtjof greb ikke ind for det ungarske folks eller den ungarske socialismes skyld, men for at sikre den sovjetiske indflydelsessfære og for at sikre den sovjetvenlige fraktion af det fremvoksende statskapitalistiske borgerskab i Ungarn.

Men det var ikke ud fra disse præmisser, at DKPs medlemmer diskuterede Ungarns-begivenhederne dengang. Det var ud fra forestillingen om, at Sovjetunionen var socialistisk, og tager man dette udgangspunkt, kan man næppe afvise, at det i enkelte situationer kan være rigtigt, at et socialistisk land hjælper arbejderklassen i et andet socialistisk land med at knuse kontrarevolutionære kræfter. Det er klasseindholdet, der er det afgørende, og endelig må man erindre sig, at imperialisterne aldrig vil vige tilbage for at udnytte de vanskeligheder, der kan

opstå som følge af klassekampens periodevise skærpelse under socialismen.

Men hvorom alting er: DKP blev trængt i defensiven. De selvsamme politikere og den selvsamme presse, der systematisk havde solgt Danmark til den amerikanske imperialisme, udfoldede al deres energi på at understrege, at DKP var unationalt og ikke ville vige tilbage for at indføre socialismen i Danmark, støttende sig på sovjetiske bajonetter.

6.5. DKP splittes i 1958. Aksel Larsens afrustningslinje

Denne propaganda virkede langt ind i partiet og forøgede den usikkerhed, der var opstået efter den 20. kongres og efter Ungarns-begivenhederne.

Diskussionerne blev mere og mere skarpe, og sommeren 1958 brød de indre modsætninger i partiet ud i den heftigste partikamp, DKP nogensinde har oplevet.

Signalet til den omfattende partikamp kom, da bladet »Socialdemokraten« – idag »Aktuelt« – den 15. august offentliggjorde brudstykker af et dokument, der var forfattet af Aksel Larsen, og som var en redegørelse til centralkomiteén for Larsens synspunkter. Aksel Larsens opfattelser, der var i modstrid med centralkomite-flertallets, var nu kommet uden for centralkomiteéns ellers hermetisk tillukkede døre. Partikampen var i gang, og partiledelsen var tvunget til i Land og Folk at offentliggøre dokumentet – også kaldet »Aksel Larsens memorandum« – i dets fulde ordlyd.

»Memorandum'met« blev det politiske grundlag for oppositionen i partiet. Kernen i det var, at DKP for alvor skulle selvstændiggøre sig i forhold til den internationale kommunistiske bevægelse, især til det sovjetiske parti, at DKP skulle åbne for et virkeligt samarbejde med Socialdemokratiet, at partiet uden noget forbehold skulle erklære, at det agtede at nå socialismen ad fredelig, parlamentarisk

vej, at partidiskussionerne skulle være mere frie, og at den største fare for partiet ikke var revisionismen, men dogmatismen.

I forhold til partiets udenrigspolitiske kurs var det dog forslaget om, at DKP skulle gå ind for en *total afrustning* af Danmark, uanset om resten af verden var afrustet eller ikke, der blev det centrale diskussionspunkt.

Begrundelsen for dette forslag udtrykker Aksel Larsen på følgende måde i sit memorandum:

»Jeg er overbevist om, at på grund af Danmarks geografiske beliggenhed og ringe geografiske udstrækning vil ethvert militært forsvar af landet i de moderne krigsvåbens tidsalder være en total umulighed. Eksistensen af et militærvæsen i Danmark kan kun skærpe faren for landet og dets befolkning, hvis der skulle udbryde storkrig. Af den vil vi i så fald kun have den totale ødelæggelse at vente. Derfor vil det være den rigtige politik at gå ind, ikke for besparelser, ikke for nedrustning (som DKP hidtil havde gjort det. Min anm.), men for *afrustning* af Danmark. En sådan politik er der fornuft i. Den vil blive forstået af meget store befolkningskredse. Den er konsekvent. Og den har samtidig den supplerende *taktiske* fordel, at de allerfleste vil føle sig tiltalt af tanken om helt at spare de uproduktive militærudgifter...« (A. Larsen: *Den levende vej*. Kbh. 1958. si. 279-80).

Den 19. september uddyber Aksel Larsen sine afrustnings-tanker i en artikel i Land og Folk, hvor han bl.a. hævder, at NATO-pagten ikke forbyder Danmark »at afruste militært«; Danmark skal gå ind for »*afrustning*, ophør med at være aktivt medlem af en militæralliance, reel og ærlig neutralitet, *det* giver mulighed for at holde vort land uden for en krig.« (Sammesteds, si. 322).

Flertallet af de delegerede, som blev valgt til partiets 20. kongres, der afholdtes omkring 1. november, afviste Aksel Larsens synspunkter.

Over for partiformandens afrustningslinie erklærede centralkomiteéns flertal i sin beretning til kongressen:

»Det er...fortsat vor hovedopgave at være med til at dreje Danmark ind på fredspolitikens vej gennem frigørelse fra NATO-generalerne og monopolkapitalisternes greb om vor handlefrihed og økonomi. Disse problemer klares ikke ved hjælp af en *urealistisk og let angribelig parole om total afrustning*, men ved at vi peger på en dansk fredspolitik som alternativ til den førte NATO-kurs.« (*Min udh.*) (*TIDEN*, 1958, si. 319).

Beretningen understreger dernæst, at partiet først og fremmest skal støtte bestræbelserne for at »afværge atomfaren gennem standsning af atomprøvesprængningerne og forbud mod atomvåbens anvendelse i det hele taget..« Desuden bør Danmark »støtte forslaget om oprettelsen af en atomfri zone i Europas midte og søge optagelse heri.« Forslaget om en midteuropæisk atomfri zone var blevet stillet af den polske udenrigsminister Rapacki den 14. februar 1958. (*Sammesteds*, si. 319-20).

Kort efter den 20. kongres' afholdelse blev Aksel Larsen ekskluderet. Et stort antal partimedlemmer forlod partiet og sluttede op om dannelsen af et nyt parti, Socialistisk Folkeparti. Og ved folketingsvalget to år efter, den 15. november 1960, led DKP sit hidtil største valgnederlag; det fik kun ca. 27 000 stemmer og røg ud af Folketinget, mens SF debuterede i tinget med 11 mandater på baggrund af næsten 150 000 stemmer.

Med dannelsen af Socialistisk Folkeparti var i realiteten historiens første »eurokommunistiske« – eller bedre: euro-revisionistiske – parti opstået. Og det fik afgørende betydning for, hvorledes den internationale orientering udviklede sig på venstresiden i dansk politik. (*Jvf. yderligere om »eurokommunismen« nedenfor si. 205-12*).

DKP stod uden vaklen fast på den ubrydelige solidaritet med Sovjetunionen, og det gjorde det ikke mindst på grund af modsætningen til den 'nationale' socialistiske linie, SF fulgte. Modsætningen mellem SF og DKP er så givet en af de væsentligste grunde til, at DKP den dag i dag fortsat er Vesteuropas vel nok mest standhaftige sovjettro

parti. (Om DKPs forhold til 'eurokommunismen', se nedenfor, si. 273-74).

6.6. Titoismens rolle. Et indskud

Et centralt diskussionsemne under partikampen i efteråret 1958 var opfattelsen af Jugoslaviens nationale og internationale politik.

Denne politik og den ideologi, der knytter sig til den, er gennem årene blevet kaldt *titoismen* – efter den jugoslaviske statspræsident og partileder Josip Broz Tito. Titoismen har lige siden 1948 været et stridsemne inden for den kommunistiske verdensbevægelse. Og titoismen fik en indirekte, men væsentlig betydning for partikampen i 1958, fordi Aksel Larsen-oppositionen lod sig inspirere af den titoistiske politik og ideologi. – Derfor dette indskud om titoismen.

De jugoslaviske kommunister og deres leder, Tito, blev under Anden Verdenskrig berømt og beundret for deres organisering af de jugoslaviske folks partisankrig mod de Hitler-tyske besættelsestropper.

Efter Jugoslaviens befrielse indgik Jugoslavien i den nye folkedemokratiske lejr, som var ved at blive opbygget i Østeuropa, og det jugoslaviske parti opfattedes som et erfarent og velrenommeret medlem af de kommunistiske partiers internationale familie. Det jugoslaviske parti deltog således i september 1947 i oprettelsen af *Kommunistisk Informationsbureau (KOMINFORM)*, der bestod af repræsentanter for Sovjetunionens kommunistiske Parti, for det italienske og franske kommunistiske parti og for alle de østeuropæiske partier med undtagelse af det østtyske og det albanske. Baggrunden for KOMINFORMs stiftelse var USA-imperialisternes skærpelse af den 'kolde krig', specielt i Europa. Formålet med informationsbureauet var »at organisere en udveksling af erfaringer og om nødvendigt koordinere de kommunistiske partiers virksomhed på basis af gensidig aftale.« (For varig fred og

folkets demokrati. Kbh. 1948, si. 283).

Knap et år efter KOMINFORMs grundlæggelse vedtog bureauet i juni 1948 på et møde i Bukarest – som det jugoslaviske parti havde afslået at deltage i – en resolution, der fordømte den jugoslaviske partiledelse i særdeles skarpe vendinger, og som udelukkede jugoslaverne fra KOMINFORM. »Tito og hans klike« blev beskyldt for at føre en antisovjettisk politik, for at flirte med imperialisterne, for at forsømme kampen mod storbønderne, for at undlade en kollektivisering af landbruget, for at udøve et terrorregime inden for partiet, for at have »brudt med partiets internationale tradition og slået ind på nationalismens vej«, og for at have underordnet partiet under den nationale front, hvorved vejen var åbnet for borgerskabet og kapitalismen. For at gøre det af med denne forræderiske linie må »de sunde kræfter«, der findes i det jugoslaviske parti« tvinge de nuværende ledere til at indrømme deres fejl offentligt og til at rette disse fejl.« Lykkes dette ikke, er det de sunde kræfters opgave »at afsætte (disse ledere) og i stedet indsætte en ny internationalistisk ledelse af partiet.« (*Jvf. Braunthal: Geschichte der Internationale, III, Hannover 1971, si. 450-51*).

DKP sluttede op om KOMINFORMs fordømmelse af det jugoslaviske parti; i en artikel i TIDEN, september 1948, går Aksel Larsen »trygt ud fra, at de sunde elementer i partiet (det jugoslaviske) vil formå at rydde op og føre det ind på den rette vej – mens de ledere, som udviklede sig til bonapartistiske diktatorer, og som forråder den sag, de skulle kæmpe for, vil blive fejlet til side ligesom forræderne før dem.« (*TIDEN, 1948, si. 362*).

Aksel Larsen fik ikke sine forventninger opfyldt: »Tito-kliken« flyttede sig ikke – i stedet fjernede den den sovjetloyale opposition i partiet. Og det var ikke Tito, som offentligt aflagde selvkritik, men det sovjetiske parti. Den 26. maj 1955 landede Hrusjtjof og ministerpræsident Bulganin i Beograd lufthavn; Hrusjtjof erklærede, at KOMINFORM-resolutionen og dermed det jugoslaviske partis

eksklusion fra informationsbureauet havde været en fejltagelse, der skyldtes den daværende sovjetiske sikkerhedschef, Berias, intriger. (Beria var blevet afsat og skudt i 1953).

Tito 'tilgav' Hrusjtjof, men krævede KOMINFORMs opløsning; det skete den 17. april 1956 – umiddelbart *efter* det sovjetiske partis 20. kongres – officielt med den begrundelse, at nu skulle der skabes enhed i arbejderbevægelsen, at der var opstået en »fredszone af både socialistiske og ikke-socialistiske fredselkende lande i Europa«, og at KOMINFORM dermed var blevet et for 'snævert' forum for partierne. (*National Communism and popular revolt in Eastern Europe. Udg. af Zinner, New York 1956, si. 9-11*).

To måneder efter KOMINFORMs ophævelse, den 20. juni, udsendte det sovjetiske parti og Forbundet af jugoslaviske Kommunister en fællesudtalelse hvori det hedder, at forbindelsen mellem de to partier er blevet fuldt genoprettet, at de to partier ikke må blande sig i hinandens indre anliggender, og at man må respektere, at der findes forskellige former for socialistisk udvikling, alt efter hvilke lande det drejer sig om. Det erklæres, at begge partier bygger på marxismen-leninismen. (*Jvf. Zinner, si. 12-15*). (Titos parti havde skiftet navn til 'forbund' for at understrege, at dets »ledende politiske rolle gradvist vil forsvinde, efterhånden som et mere omfattende mønster af direkte socialistisk demokrati udvikles og styrkes...« (*The Programme of the League of Yugoslav Communists. Beograd 1958, si. 244*)).

Samtidig med genoprettelsen af partiforbindelserne til det sovjetiske parti, påbegyndtes 'normaliseringen' af forholdet mellem det jugoslaviske forbund og en række andre kommunistiske partier, bl.a. det kinesiske.

Det varede imidlertid ikke længe, førend der atter kom kurrer på tråden. Anledningen var Titos støtte til oprørerne i Ungarn i oktober-november 1956. Trods det nye kølige forhold mellem Tito og den kommunistiske ver-

densbevægelse, var det jugoslaviske forbund alligevel repræsenteret på de kommunistiske partiers internationale møde i Moskva i november 1957. (*Jvf. om Moskva-konferencen 1957, ovenfor si. 66-67*).

Jugoslaverne tilsluttede sig et bredt fredsmanifest, der blev udsendt fra mødet, men de skrev ikke under på de statsbærende kommunistiske partiers mere principielle erklæring, der bl.a. gennem sin fordømmelse af 'den moderne revisionisme' indirekte tog afstand fra jugoslaverne.

Modsætningen mellem de kommunistiske partier og det jugoslaviske forbund blev yderligere skærpet, da forbundet på sin 7. kongres den 22.-26. april 1958 i Ljubljana vedtog et omfattende 'parti'program. Programmet gav blokpolitikken i al almindelighed skylden for den internationale spænding uden at skelne klart mellem vest- og østblokke; det underkendte statens betydning under monopolkapitalismen og hævdede, at mulighederne for en fredelig overgang til socialismen var voksende; det underkendte partiets ledende rolle under socialismen, underkendte nødvendigheden af proletarietets statsmagt og hævdede, at staten ville dø bort allerede i en tidlig fase af den socialistiske udvikling.

Den internationale kommunistiske bevægelses reaktion på det jugoslaviske program slås utvetydigt fast i erklæringen fra de 81 kommunistiske partiers møde i Moskva i november 1960. (*Se også om dette møde, ovenfor, si. 67-68*).

I erklæringen hedder det, at de kommunistiske partier fordømmer »endrægtigt den jugoslaviske variant af den internationale opportuniste, det koncentrerede udtryk for moderne revisionisters 'teorier'. Lederne af Jugoslaviens Kommunistiske Forbund (JKF) svigtede marxismen-leninismen og erklærede den for forældet, hvorpå de stillede deres antileninistiske revisionistiske program op imod Erklæringen af 1957 og JKF op mod hele den internationale kommunistiske bevægelse, de skilte deres land fra

den socialistiske lejr, (og) bragte det i afhængighed af en såkaldt 'hjælp' fra amerikanske og andre imperialister...«

Og:

»Under påskud af at føre en blokfri politik udfolder de en virksomhed, der virker negativt på samlingen af alle fredsvenlige kræfter og stater.« (*TIDEN, særtryk, 1960, si. 25*).

Men næppe var blækket fra erklæringen blevet tørt, førend Hrusjtjof atter begyndte at forsone sig med Tito. 1962 besøgte Tito Sovjetunionen, og 1963 besøgte Hrusjtjof Jugoslavien; under dette besøg erklærede han på et massemøde i Velenje, den 30. august, at den jugoslaviske udvikling »er et konkret bidrag til arbejderklassens verdensomspændende revolutionære bevægelse.« (*Cit. fra »Is Yugoslavia a socialist country. i: The Polemic on the General Line of the International Communist Movement, Peking 1965, si. 142*).

Hrusjtjof blev afsat i 1964, men den nye ledelse under Bresjnev og Kosygin bevarede forbindelserne til Tito med skiftende varme. Titoisterne har desuden deltaget i nogle af de konferencer, den revisionistiske verdensbevægelse har holdt.

Det sovjetiske partis forhold til Tito var et af kernepunkterne i striden mellem den sovjetiske ledelse og KKP/AAP. KKP angreb Hrusjtjof for hans forsoningspolitik over for Tito; KKP påviste, at kapitalismen var blevet genrejst i Jugoslavien; og KKP konkluderede bl.a.:

»Genrejsningen af kapitalismen i Jugoslavien bidrager med en ny historisk lære til den internationale kommunistiske bevægelse.

Denne lære viser os, at når arbejderklassen har erobret magten, fortsætter kampen mellem borgerskabet og proletariatet, og kampen for sejren fortsætter mellem de to veje, kapitalismens og socialismens, og der eksisterer en fare for, at kapitalismen kan blive genrejst. Jugoslavien repræsenterer et typisk eksempel på kapitalismens genrejsning.«

Den jugoslaviske udvikling viser i følge KKP desuden, at »...det er muligt for et arbejderparti at komme under nye borgerlige elementers kontrol, at degenerere til at blive et borgerligt parti og til at blive imperialismens lakaj.« (*Is Yugoslavia a socialist country?*, si. 181-82).

Et væsentligt formål med de voldsomme kinesiske angreb på Jugoslavien var at påvise, at Tito og Hrusjtjof var ét fedt, og at genrejsningen af kapitalismen i Jugoslavien i realiteten var et spejlbillede på udviklingen i Sovjetunionen.

For Albaniens Arbejds Parti var forholdet til titoismen et langt mere vitalt spørgsmål end for KKP. Umiddelbart efter den Anden Verdenskrigs afslutning havde »Tito-kliken« – for at bruge albanernes egne ord – »på det groveste blandet sig i vort partis og vor stats indre anliggender, og den havde, ansporet af røveriske og koloniserende lyster, stræbt efter at forvandle Albanien til den 7. jugoslaviske forbundsrepublik« – Jugoslavien består af seks 'forbundsstater'. (*Die Belgrader Revisionisten-Clique – Verräter am Marxismus-Leninismus und Agent des Imperialismus. Tirana 1964, si. 234*).

Da Jugoslavien var blevet smidt ud af KOMINFORM, var Albanien blevet isoleret, og titoisterne havde forsøgt at udnytte situationen til at fremme indlemmelsen af Albanien i Jugoslavien. Det er således ikke særlig besynderligt, at AAP reagerede voldsomt, da Hrusjtjof i 1955 meddelte Tirana, at nu agtede det sovjetiske parti at sende en delegation til Beograd for at udsone sig med Tito. Med god grund spurgte AAPs generalsekretær, Enver Hoxha, i sin tale på de 81 partiers møde i Moskva i 1960: »Hvorfor blev kammerat Hrusjtjofs og den sovjetiske centralkomités 'holdningsændring' over for de jugoslaviske revisionister ikke gjort til genstand for rådslagninger på normal måde med de andre kommunistiske partier, men blev besluttet og ført ud i livet så hastigt og udelukkende af Sovjetunionen selv?« (*Hoxha: Speech delivered at the Meeting of 81 Communist and Workers' Parties in Moscow on*

November 16, 1960. Tirana 1969. si. 97).

Det albanske parti fulgte da heller ikke Hrusjtjofs forsoningslinje, selv om det i en kortere periode dæmpede kritikken af Jugoslavien.

Det er klart, at den sovjetiske zig-zag-kurs over for Jugoslavien voldte kvaler i den internationale kommunistiske bevægelse. Hvad var rigtigt? Var Jugoslavien et kapitalistisk land med de næreste forbindelser til imperialismen? Eller var Jugoslavien et socialistisk land, der blot udmøntede marxismen-leninismen på sin egen facon, afhængig af Jugoslaviens særlige betingelser og tradition?

Naturligvis skifter et land ikke samfundssystem, alt efter de behov, der taktisk findes for enten alliancer med det eller for at fordømme det. Og netop sådanne behov har gennem årene klart spillet en afgørende rolle for Sovjetunionen. Det er givet, at KOMINFORM-resolutionen i 1948 også havde anden baggrund end uenigheder med Tito om vejen til socialismen; den sovjetiske statsledelse var først og fremmest opmærksom på, at Tito syslede med planer om en Balkan-føderation under jugoslavisk ledelse. Det repræsenterede en trussel mod Sovjetunionens sikkerhedsinteresser og ville vitterligt også under den 'kolde krig's daværende betingelser have åbnet op for engelsk-amerikansk infiltration i Balkan-området.

Det er ligeledes givet, at Hrusjtjofs forsoningspolitik overfor Tito hang sammen med, at Sovjetunionen i 1955, da det med Geneve-mødet lagde ud med sameksistenslinien over for USA, ønskede Titos i hvert fald indirekte alliance; den sovjetiske partiledelse havde erkendt, at KOMINFORMs forsøg på at styrte Tito var mislykket, og at Tito-regimet derfor var en kendsgerning, hvis eksistens man ikke bare kunne negligere. Desuden spillede Tito en voksende rolle i den alliancefri internationale bevægelse, der bl.a. omfattede lande som Ægypten, Indien og Indonesien.

Bruddet med Tito efter Ungarns-begivenhederne var

igen betinget af jugoslavernes egne bestræbelser for på én og samme tid at forsone sig med Sovjetunionen og samtidig at repræsentere 'den uafhængige vej', de østeuropæiske lande burde følge; og det var det sidste, der vejede tungest, da Jugoslavien skulle tage stilling til modsætningerne i Østeuropa efter det sovjetiske partis 20. kongres.

Endelig spillede modsætningerne mellem KKP/AAP og det sovjetiske parti naturligvis en væsentlig rolle for forsoning nr. 2 i begyndelsen af 60'erne.

I forbindelse med forholdet til Tito sammenfiltres således to spørgsmål: Det ene er diskussionen om det jugoslaviske samfundssystem og den titoistiske ideologi, det andet er diskussionen om Jugoslaviens 'selvstændighed' og 'uafhængighed' i forhold til Sovjetunionen.

Den 'jugoslaviske vej' kan med en vis historisk ret kaldes for »eurokommunismen«s inspirationskilde, både ideologisk og når det drejer sig om modstand mod det sovjetiske partis overherredømme i den kommunistiske verdensbevægelse. Det er således kun forståeligt, at der i de østeuropæiske lande i slutningen af 40'erne og begyndelsen af 50'erne opstod strømninger, der så hen til Jugoslaviens eksempel som modvægt mod sovjetisk indblanding. Men samtidig var dette 'eksempel' fortaler for en højre-linie i opfattelse af socialismens opbygning, og det tøvede ikke det fjerneste med at forbinde sig med USA-imperialismen økonomisk, politisk og militært.

Mens Jugoslavien udadtil ønskede at stå som de alliancefri nationers forbillede, undertegnede det en militær aftale med USA om 'gensidigt forsvar', og i 1953 oprettede det sammen med NATO-landene Grækenland og Tyrkiet en Balkan-pagt, der med tusind og ét bånd var knyttet til NATO.

Først senere fulgte Jugoslavien en mere uafhængig kurs under indtryk af såvel USAs som Sovjetunionens voksende rivalisering i Europa.

Jugoslaviens bindinger til USA-imperialismen i 50'erne spillede imidlertid ingen rolle, når højretendenser inden

for en række kommunistiske partier brugte 'den jugoslaviske vej' som forbillede. Disse tendenser, herimellem sf-tendensen i Danmark, lagde vægten på uafhængigheden af Sovjetunionen og på den titoistiske ideologi og bortforklarede Titos bindinger til Vesten med, at det var han blevet tvunget til af omstændighederne.

Vi har tidligere refereret nogle af titoismens ideologiske synspunkter, således som de fremgår af det jugoslaviske 'parti'program fra april 1958. Vi har nævnt programmets opfattelse af, at det er muligt at erobre statsmagten via det borgerlige statsapparat, at partiet under socialismen skal spille en stadig mindre rolle, at staten hurtigt dør bort mv. Alt dette var vand på de spirende »eurokommunistiske« strømmingers mølle; og selv om Aksel Larsen i 1958 kritiserer nogle af det jugoslaviske programs formuleringer, så fastholder han og senere SF kerneindholdet i de jugoslaviske forestillinger, bl.a. om vejen til socialismen.

Det, der forvirrer, er imidlertid, at snart sagt alle de jugoslaviske synspunkter, dog selvstændigheden i forhold til Moskva og statens hastige bortdøen undtaget, ikke blot indgår i sf-tendensernes ideologiske grundlag, men i virkeligheden ikke er til at skelne fra de sovjetiske revisionisters politik, således som den blev fremlagt på den 20. kongres i 1956.

Dette blev da også med en vis skadefryd påpeget af Aksel Larsen under partikampen i 1958, og det er da også rigtigt, at diskussionerne om *revisionismen* i det jugoslaviske partiprogram nærmest var en skindiskussion, hvor man på den ene side havde titoisterne og larsenisterne, mens man på den anden side havde det sovjetiske parti og – for Danmarks vedkommende – det med de sovjetiske revisionister solidariske centralkomitéflertal.

For de politiske modsætninger mellem Sovjetunionen og Jugoslavien gik efter det andet brud i 1957 aldeles ikke på uenigheder ideologisk, men ganske enkelt på spørgsmålet om, hvorvidt Sovjetunionen kunne tæmme de tendenser i Østeuropa, der ville løsrive sig fra det sovjetiske overher-

redømme, inspireret og støttet fra Beograd.

Og det var da også – alle de ideologiske spilfægterier til trods – kommunisternes forhold til det sovjetiske parti, som i virkeligheden blev diskuteret, når man under partikampen i DKP talte for eller imod det jugoslaviske parti-program. Den inspiration, Aksel Larsen hentede i titoismen på det ideologiske område, kunne han ligesåvel hente hos Hrusjtjov; det, det for Aksel Larsen reelt drejede sig om, var at bruge jugoslaverne som rygstød i udviklingen af en eurorevisionistisk politik i dansk regi.

Og det lykkedes også. Set i dette perspektiv var Tito med til at danne SF og til at forme den udenrigspolitiske blokuafhængige linie, som skulle få så stor indflydelse på venstrefløjens udvikling i Danmark i 60'erne.

Eftersom denne bog først og fremmest beskæftiger sig med international politik og Danmarks placering i forhold hertil, vil det føre alt for vidt at udvide dette indskud om titoismen med en vurdering af selve det jugoslaviske samfundssystem.

Men som afslutning på indskuddet skal dog følgende kendsgerninger om Jugoslavien kort fremlægges:

1950 overdrog staten alle virksomheder, der var stats-ejede, til de såkaldte 'arbejderråd'; disse råd vælges af arbejderne på den enkelte virksomhed, men reelt styres virksomhederne af uddannede teknokrater. Virksomhederne fik kontrol med investeringer, produktion og ansættelse af arbejdere. De skulle konkurrere med andre virksomheder på et frit marked; priserne på produkterne skulle dannes ud fra udbud-efterspørgsels-mekanismen. 1951 ophævedes den centrale kontrol med udenrigshandelen. De enkelte virksomheder kan frit handle med udlandet.

Den begyndende kollektivisering af landbruget blev standset i 1953, da man tillod bønderne at forblive privatbønder og at forlade eksisterende kooperativer. Tilbage blev kun visse fælles købs- og salgs-organisationer, der

ikke er mere socialistiske end den danske andelsbevægelse. I 1962 fandtes der 2 618 000 individuelle bondebrug, mens kun 257 000 mennesker var beskæftiget i kollektiv- og statsbrugssektoren.

En strømpil på, hvem der regerede landet, får man ved at se på den sociale sammensætning af den øverste lovgivende forsamling; af dennes 670 medlemmer i 1962 var kun 5,5 pct. håndens arbejdere – af bønder, fiskere og skovarbejdere fandtes iøvrigt ikke en eneste –, mens 72,4 pct. var 'politiske arbejdere' og funktionærer inden for stats- eller lokaladministrationen; resten var akademikere! (*Darby m.fl.: A short History of Yugoslavia, Cambridge 1966, si. 250-54, og for tallene: Yugoslav Survey, Beograd december 1963, si. 2256 og 2151*).

Intet tyder på, at de her nævnte forhold har ændret sig afgørende siden 1960'ernes begyndelse. Og når man dertil lægger, at det jugoslaviske system har medført, at næsten 1 million arbejdere cirkulerer i Europa som gæstearbejdere, at udenlandske investeringer og varer oversvømmer landet, og at markedsøkonomien er blevet befæstet, kan man uden tøven slå fast, at *Jugoslavien i en lang årrække har været og fortsat er et kapitalistisk samfund*.

6.7. SFs udenrigs- og forsvarspolitik i 60'erne

Da det nystiftede SF i slutningen af 50'erne gjorde sin entré i dansk politik, var det partiets jugoslavisk inspirerede modstand mod alle militærblokke og dets mere originale danske afrustningspolitik, som gav det en profil, der i brede kredse afgørende adskilte det fra DKP. (*Jvf. om afrustningslinien, ovenfor si. 104*).

SFs udenrigspolitiske synspunkter blev sammenfattet i dets principprogram, der endeligt blev vedtaget på partiets 3. kongres i 1963. Heri hedder det under overskriften »Aktiv neutralitet«:

»Danmarks bidrag til afspænding og forståelse må være

et brud med oprustnings- og blokpolitikken. Socialistisk Folkeparti går ind for at afruste vort land, både fordi et militært forsvar af Danmark er umuligt i atomtiden, og fordi ethvert bidrag til blokpolitikken forøger spændingen og dermed krigsfaren. En konsekvens af denne opfattelse er vort krav om, at Danmark frigør sig fra NATO.«

Og:

»Forudsætningen for at gennemføre vort program er fredens bevarelse. Socialistisk Folkeparti kan derfor samle hovedpunkterne i sit program i to ord: *Afrustning og socialisme.*« (Bille: *Danske partiprogrammer 1945-1970. Kbh. 1972. si. 91, 93.*).

SFs kritik af *begge* blokke tiltalte mange mennesker, som var modstandere af oprustningskapløbet og Danmarks binding til NATO, men på den anden side ikke sympatiserede med Sovjetunionen og Warszawa-pagten.

I forhold til denne tendens i dele af befolkningen stod SFs afrustningsforslag som en enkel løsning på Danmarks forhold til stormagternes kaprustning. Enhver kunne jo se, at Danmark ikke kunne forsvares.

Desuden tiltalte SFs linie også folk, hvis grundholdning var pacifistisk. Ved at slutte op om afrustningsforslaget kunne man nå frem til en tilstand, hvor ingen dansker bar våben; ikke-volds-linien ville sejre over voldslinien.

SFs afrustningsforslag blokerede for forståelsen af, at krig har klassemæssige rødder, og at våben og militær er redskaber for en klassemagt. Desuden udbredte det illusioner om, at det vitterligt var muligt at nedlægge militæret inden for kapitalismens rammer, ja, endog indenfor NATOs rammer – hvis man skal tro Aksel Larsens ovenfor citerede betragtninger. (*Jvf. ovenfor, si. 104*).

SFs neutralitets- og afrustningspolitik gav partiet betydelig opslutning, men den skabte også problemer – nemlig i forhold til Socialdemokratiet. Et klart mål for SFs stiftere i almindelighed og for Aksel Larsen i særdeleshed var, at SF skulle fremstå som et *dansk* venstreparti, der uden nogen ubehagelig ballast af internationale bindinger kunne

etablere et samarbejde med socialdemokraterne. SF skulle være Socialdemokratiets 'dårlige samvittighed', og ved at skaffe sig stadig større parlamentarisk indflydelse skulle det tvinge Socialdemokratiet til venstre.

Det er givet, at mange sympatiserede med denne målsætning; men det var SFs dilemma, at det i stor udstrækning fik sin opbakning netop på områder, hvor Socialdemokratiet hverken var til at hugge eller stikke i, nemlig på anti-NATO-politikken og afrustningslinien.

Da SF efterhånden vandt så mange stemmer, at det kunne ane en faktisk mulighed for at komme til at danne et folketingsflertal sammen med socialdemokraterne, aktualiseredes spørgsmålet om, hvorledes SFs visioner om en 'arbejderpolitik' under en 'arbejderregering' kunne virkeliggøres.

Om dette spørgsmål sagde Aksel Larsen på SFs 3. kongres i 1963:

»Det er mig ikke bekendt, at der findes nogen i vort parti, som anser det for muligt, at vi skulle deltage i en regeringsdannelse på grundlag af den udenrigs- og militærpolitik, Danmark er lagt fast på.« (*S-SF. Kilder til belysning af forholdet mellem Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti, 1959-1973. Kbh. 1974. si. 23*).

At SF ikke kunne deltage med ministre i en NATO-regering udelukkede ikke mulighederne af et samarbejde mellem Socialdemokratiet og SF om en række 'reformer'. Og det var ud fra denne politik, SF arbejdede i årene efter kongressen.

1966 blev 'arbejderflertallet' en kendsgerning. Ved valget den 22. november fik SF mere end 300 000 stemmer og 20 mandater; Socialdemokratiet gik tilbage fra 76 til 69 mandater, men tilsammen havde de to partier absolut flertal i Folketinget. Socialdemokratiet, der hidtil havde afvist ethvert samarbejde med SF, ændrede nu kurs og indledte forhandlinger med SF om dannelsen af en S-SF-regering.

Umiddelbart skulle man tro, at forhandlingerne om en

sådan regering fra starten var dømt til fiasko. Aksel Larsen havde jo klart erklæret, at udenrigs- og militærpolitikken forhindrede det, og enhver vidste, at Socialdemokratiet ikke ville lade sig røkke på dette område. Men SF var faktisk villig til at sluge NATO og oprustning, blot Socialdemokratiet gav visse mindre indrømmelser omkring forsvarsbudgettet.

Den daværende sf'er Claus Bryld, der havde været formand for SFs studenterorganisation 'Socialistiske Studenter', skrev i INFORMATION den 4. januar 1967 om denne holdning til regeringsdeltagelse:

»Altså ville man komme til at opleve, at SF-ministre – under henvisning til 'det mindre onde's politik – måtte forklare, hvorfor det er nødvendigt at have militæruddgifter til et par milliarder, måtte deltage i NATO-møder... osv. osv...« (*Sammesteds, si. 40*).

Brylds kritik var ganske repræsentativ for de spirende venstre-tendenser i SF; og det er kun naturligt, at partiets udenrigspolitiske mærkesager var nogle af de ømmeste punkter, når SFs ledelse overvejede, hvor meget den skulle sælge for at opnå et samvirke med socialdemokraterne.

S-SF-regeringen blev da heller ikke til noget; Socialdemokratiet ville ikke give blot den allermindste indrømmelse til SF omkring forsvarspolitikken, og SF kunne ikke tåle en total kapitulation på dette område.

Men uanset om SF kom med i regeringen eller ej, blev partiet gennem en aftale med Socialdemokratiet det parlamentariske underlag for en socialdemokratisk NATO-regering. SF-ledelsen kaldte regeringen for 'arbejderflertallets' regering – eller som Aksel Larsen udtrykte det i 'SF-BLADET': »Jeg tror, at vi er kommet ind i en ny periode i dansk politik: fornyelsens – med socialistisk målsætning.« (*Sammesteds, si. 36*).

Året efter – i december 1967 – blev SF sprængt; arbejderflertallet eksisterede ikke længere.

Men herom senere. (*Se nedenfor, si. 267*).

6.8. DKP i skyggen

DKPs udenrigs- og forsvarspolitik spillede efter partisprængningen i 1958 en stadig mindre rolle. SFs fremgang satte DKP helt i skyggen.

Det er klart, at DKP angreb SFs forskelsløse behandling af de militære blokke. Men derudover var DKPs linie ikke grundlæggende forskellig fra SFs. Det store stridsspørgsmål om afrustningspolitikken fortonede sig ret hurtigt, efter at Hrusjtjof i 1959 havde stillet sit forslag om en international afrustning, der skulle finde sted inden for en fire-årig periode. Naturligvis kunne DKP hævde – og gjorde det også –, at det var noget andet at afruste Danmark i sammenhæng med en international afrustning end at afruste landet isoleret. Men den anden side af DKPs oprindelige argumentation mod Larsens afrustningside, at afrustningen ikke var *realistisk*, kom til at stå i et ejendommeligt lys, når Sovjetunionen pludseligt erklærede, at det var realistisk at afruste hele verden inden for 4 år!

DKPs linie i 60'erne kan bl.a. aflæses af et sælsomt initiativ, partiet tog i 1963 for at komme ind i den officielle danske politiks varme. Dette initiativ, der i følge Ib Nør-lund »bragte væsentlige udenrigspolitiske muligheder frem for Danmark«, bestod i at sende en partidelegation til Moskva, Warszawa og DDRs hovedstad, Berlin, for at få udvirket »offentlige tilsagn fra de pågældende lande om beredvillighed til i givet fald at deltage i garantien for et neutralt og atomfrit Danmark.«

DKP og det sovjetiske parti udsendte som konklusion på mødet i Moskva en fælleserklæring, hvori det bl.a. hed:

»Sovjetunionens kommunistiske Parti viste fuld forståelse for og billigede de tanker, som blev fremsat af de danske kammerater, idet disse tanker er i fuld overensstemmelse med alle folks interesse i at bevare freden og garantere sikkerheden.« Og Sovjetunionen bedyrede videre, at såfremt »Danmark skulle ønske at føre en neutralitetspolitik uden deltagelse i militære blokdannel-

ser, da ville Sovjetunionen kunne påtage sig forpligtelse til at respektere Danmarks neutralitet og sammen med andre magter deltage i garantier for dette lands sikkerhed og territoriale ukrænkelighed.«

Om resultaterne af initiativet skriver Nørlund:

»Efter hjemkomsten opfordrede kommunisterne regeringen til at få udvirket tilsvarende tilsagn fra vestmagterne, idet dette ikke retteligt kunne være kommunisternes opgave.«

Men – må Nørlund konstatere – »NATO-politikerne afviste dog at udnytte de foreliggende muligheder.« (*Nørlund: Det knager...*, si. 77-79).

Nej, DKP havde det ikke nemt, selv ikke når det optrådte som gesandter for Sovjetunionen...

Det var først i slutningen af 60'erne, da bevægelsen for solidaritet med det vietnamesiske folks kamp mod USA-imperialismen kom igang, at DKP igen for alvor kom til at spille en rolle i forbindelse med et væsentligt udenrigspolitisk spørgsmål. Hvilken rolle, partiet spillede, skal skildres senere. (*Se nedenfor*, si. 251-56).

6.9. Striden i den internationale kommunistiske bevægelse og dansk venstrefløj

Samtidig med at DKP søgte at konsolidere sig efter partikampen i 1958, skærpedes modsætningerne i den internationale kommunistiske bevægelse mellem KKP/AAP på den ene side og det sovjetiske parti og dets allierede partier på den anden. (*Se ovenfor*, si. 68-70).

DKPs ledelse kendte til denne skærpelse, bl.a. fordi det deltog i en række internationale møder, herunder i Moskva-mødet i 1960. Men partiets medlemmer vidste ingenting, og udadtil tilbageviste man pressebegreb om striden; der var enhed i den internationale bevægelse, erklærede man. Alt andet var blot borgerlige spekulationer.

Da polemikken imidlertid kom frem for åbent tæppe, måtte partiet tage stilling. Det skete i en resolution, vedtaget af centralkomiteén, i august 1963.

Resolutionen afviste »i et roligt og fast ordvalg« de »fremførte kinesiske særstandpunkter« – for at bruge Ib Nørlands ord –. Den appellerede til de »kinesiske kammerater om at frigøre sig fra snævertsynede og virkelighedsfremmede standpunkter, som kun kan være til skade«, og de kinesiske kammerater blev opfordret til at »vise vilje til den enhed, som er så betydningsfuld for vor fælles sag«. (Cit. fra Nørland: *Det knager...*, si. 117).

Hverken før eller efter centralkomitémødet var der i partiet nogen omfattende diskussion om de centrale strids-spørgsmål, som den internationale polemik rejste. Partiledelsen og sammen med den flertallet i partiet godkendte i realiteten uden dybere undersøgelser den sovjetiske linie. Kun ganske få talte Moskva imod.

Da mulighederne for interne diskussioner i realiteten var udtømt, bl.a. på grund af manglende interesse (!) i partiet, dannede en lille gruppe marxister-leninister i 1964 *Kommunistisk Arbejdskreds (KAK)*, som kritiserede DKPs revisionistiske linie, populariserede KKP's linie og propagerede et revolutionært grundlag. Men dels var KAK lille, og dels var dets ideologiske niveau lavt. Organisationen smuldrede og lagde sig til sidst på en ultra-sekterisk linie; den hævdede, at den danske arbejderklasse i virkeligheden havde fælles interesser med borgerskabet, fordi en stor del af dens løn angiveligt stammede fra de ekstra-profit, imperialisterne hentede hjem gennem udbytningen af Den tredje Verden. I forlængelse af dette standpunkt hævdede KAK, at det fx. var reaktionært, når arbejderne sloges for lønforhøjelser!

Af gode grunde gik det KAK ilde. Det forsvandt i realiteten omkring 1969-70; det var i stedet *Kommunistisk Forbund Marxister-Leninister (KFML)*, stiftet den 15. september 1968, som kom til at tage den marxistisk-leninistiske arv op. (*Herom senere, nedenfor, si. 289-92*).

Men da striden i den internationale bevægelse brød ud i begyndelsen af tresserne, var dens virkning på den politiske udvikling i Danmark i virkeligheden lig nul. I DKP fik den – som nævnt – ingen virkning, og uden for DKP, fx. i den voksende bevægelse omkring SF, spillede den heller ingen direkte rolle. SFs fremmarch var jo baseret på standpunkter, der var stik modsatte de kinesiske. Og SFs stadige betoning af dets internationale 'uafhængighed' skabte desuden en politisk og ideologisk provinsialisme, der ikke just befordrede interessen for striden i den kommunistiske verdensbevægelse. Man betragtede modsætningerne mellem Kina og Sovjet på afstand og fortolkede de ideologiske stridigheder som et blot og bart røgslør over magtpolitiske modsætninger. Man var uvant med at diskutere principper. Man var tilmed uinteresseret i principper. Og man slugte derfor gerne traditionelle borgerlige 'magtkamp'sforklaringer.

Den kinesisk-sovjettiske modsætning udvikledes således på et tidspunkt, hvor det teoretiske niveau var lavt og den politiske opportuniste dominerende på venstresiden i dansk politik.

6.10. Kampagnen mod atomvåben

I de foregående afsnit er der givet et rids af, hvorledes SF og DKP mente, at Danmark burde placeres i verdenspolitikken.

Men én ting er politiske programmer. En anden ting er, om der findes en bevægelse i befolkningen omkring de vitale udenrigspolitiske spørgsmål.

Den antiimperialistiske kamp, overhovedet kampen for Danmarks nationale selvstændighed, havde siden verdenskrigen haft ringe vilkår og givet beskedne resultater. Hverken kampen mod Danmarks indlemmelse i NATO, eller den efterfølgende fredskamp slog en sådan rod, at den pro-USA-imperialistiske politik for alvor blev truet.

Under den 'kolde krig' lykkedes det borgerskabet, først og fremmest ved hjælp af Socialdemokratiet, at passivere modstanden med antisovjettisk og antikommunistisk hetz.

Men hvorfor ændredes billedet ikke, da 'Geneve-ånden' vandt frem, da både øst og vest begyndte at snakke om 'fredelig sameksistens'?

En af grundene var naturligvis, at sameksistens-propagandaen ikke var i stand til at skjule de barske internationale realiteter. Krigstruslen forsvandt ikke, blot fordi Sovjetunionen søgte at opnå sameksistens med USA. Sameksistens-linien var jo i sidste ende en politik, der skulle give Sovjetunionen tilstrækkelig tid til yderligere at forbedre sin internationale position i rivaliseringen med USA. På overfladen kunne det se ud, som om en »vending i de internationale forbindelser var vundet« med topmødet i 1955 – for nu at bruge DKPs vurdering –; det kunne se ud, som om stormagterne vitterligt var ved at finde sammen om at skabe varig fred.

Under al snakken om fredelig sameksistens lå imidlertid rivaliseringen mellem USA-imperialisterne og den stadig mere styrkede socialimperialisme. Var det ikke lige præcis denne rivalisering, der viste sig for alverden, da striden om de sovjetiske raketter på Cuba i 1962 truede med at udløse en storkrig?

Men selv om verdenspolitikken barske virkelighed gang på gang slog sprækker i sameksistens-propagandaen, virkede denne propaganda alligevel sløvende. Langt ud i det danske folk bredte den forestilling sig, at krigen kunne undgås, og at kaprustningen førte til en så stor fare for menneskehedens eksistens, at ingen – hverken øst eller vest – i virkeligheden turde starte en verdenskrig. Den, der gjorde det, ville blot berede vejen for sin egen undergang. Derfor måtte terrorbalancen uundgåeligt føre statslederne til forhandlingsbordet.

På den anden side var der jo fortsat de stadige internationale konflikter. Den udbredte tro på, at krigen nok ikke

kom alligevel, blev blandet med den modsatgående angst for, at kaprustningen trods alt *kunne* føre til verdenskrig. Det var 'trykknep'-krigen, man frygtede, faren for, at en eller anden 'galning' kunne finde på at udløse ragnarok....

I den gensidige skræmmepropaganda blev der især lagt vægt på atomvåbnenes rolle. Man talte om 'atomalderen', om atomkrigen, der ville udslette alt liv på kloden; både øst og vest ledsagede denne propaganda med afprøvningen af stadigt stærkere kernevåben, og man fyrede satellitter ud i rummet for at vise hinanden, at man ikke behøvede primitive flyvemaskiner til at nå hinandens territorier med kernevåben; tværtimod, man var i besiddelse af særdeles langtrækkende raketter.

I slutningen af 50'erne var der kun tre lande, der havde kernevåben: USA, Sovjetunionen og Storbritannien. Og mens især Sovjetunionen og USA udvidede deres kernevåbenarsenal, indledtes en politisk krig om, hvem der kunne fremstille sig selv som modstandere af atomvåben! Sovjetunionen var så absolut den førende i denne propaganda. Især var det prøvesprængningerne, den sovjetiske propaganda koncentrerede sig om. Efterhånden som der kom flere og flere af dem, blev verdensoffentligheden nemlig bekendt med, at de efterlod radioaktivt nedfald, der truede alverdens folks liv og helbred.

En verdensomspændende kampagne, støttet af videnskabsmænd fra alle lande, satte ind mod prøvesprængningerne, og den 31. marts 1958 hægtede Sovjetunionen sig på denne kampagne. Den sovjetiske udenrigsminister Gromyko meddelte, at Sovjetunionen havde indstillet alle forsøg med atom- og brintvåben, og at den ikke ville genoptage dem, hvis vestmagterne undlod at genoptage sine. Prøvestoppet kom umiddelbart efter en serie på syv prøvesprængninger, så det er tvivlsomt, om Sovjetunionen led noget militært tab ved sit propagandastop.

Desuden fandt prøvestoppet sted i en situation, hvor man i brede kredse i Vesteuropa sloges mod, at de europæiske NATO-styrker blev udrustet med atombærende

raketvåben; Sovjetunionens reaktion på planen om NATO-atom-udrustning i Europa havde været en række advarsler til de forskellige NATO-regeringer, der fik at vide, at deres lande med lethed kunne ødelægges af kernevåben, og at de udsatte sig for truslen om tilintetgørelse, hvis de accepterede NATO-atom udrustning. Den danske regering fik at vide, at én brintbombe var nok til at udslutte Danmark.

Truslerne virkede. I Vesteuropa rejste der sig en storm mod NATO-planerne, og bl.a. Danmark afviste atomladninger til de i landet stationerede raketter. (*Sml. ovenfor, si. 82-83*).

Overhovedet virkede såvel de mange prøvesprængninger som USAs og Sovjetunionens stigende anvendelse af atomkrigstrusler mod hinanden udfordrende på folkene. Der rejste sig en modbølge, som især rettede sig imod prøvesprængningerne; disse sprængninger var jo på den ene side – i hvert fald tilsyneladende – en forudsætning for den stadigt mere forcerede atomkaprustning, og samtidig efterlod de sig allerede i fredstid uoverskuelige følgevirkninger på grund af det radioaktive nedfald.

Sovjetunionens ensidige indstilling af kernevåbenforsøgene gav modstanderne håb om, at galskaben kunne standses, og for at styrke kampen mod atomvåbnene iværksattes en række anti-atom-marcher og -demonstrationer over hele verden.

Særlig kendt blev den første engelske antiatom-march i påsken 1958 fra Trafalgar Square i London til atomvåbenlaboratoriet i Aldermaston, der ligger 80 km fra London. Marchens krav var forbud mod atomprøvesprængninger i perspektivet: Totalt forbud mod atomvåben!

Det engelske eksempel smittede også i Danmark. Den første danske anti-atom-march fandt sted i efteråret 1960; den gik fra Holbæk til København; den vendte sig mod atomprøvesprængningerne og krævede forbud mod og tilintetgørelse af atomvåben. Og den vendte sig imod enhver plan om at udruste Danmark med kernevåben.

Marchen samlede 20 000 mennesker og blev dermed den største samlede manifestation omkring et bestemt spørgsmål, man havde oplevet i mange år.

Succes'en blev fulgt op af flere marcher, men efter nogle år ebbede bevægelsen ud og forsvandt.

Kampagnen mod atomvåben var en reaktion imod den fortsatte kaprustning, men den var udelukkende en protest mod et *symptom* på denne kaprustning. USAs og Sovjetunionens våbenkapløb var i slutningen af 50'erne koncentreret om kernevåbnenes udvikling; bragene fra prøvesprængningerne gav af gode grunde genlyd; angsten for masseødelæggelserne var forståelig; angsten for det radioaktive nedfald byggede på kendsgerninger.

Men anti-atom-kampagnen byttede om på årsag og virkning. For den var alle kernevåben ens; det var våbnene, der skabte krigsfaren, og ikke imperialismen. Ved at lukke øjnene for de politiske årsager til kernevåbenoprustningen, kunne kampagnen så givet samle bredt; men samtidig afledte den opmærksomheden fra sagens kerne. Den rettede skytset mod de våben, der bruges i krigen, og ikke mod krigens årsager.

Kampagnen var ikke en organiseret bevægelse. Det var enkeltpersoner, der tog initiativet, og de tog det fra gang til gang. Men et fællessyn dominerede trods alt initiativtagerne – i hvert fald i starten.

Dette fællessyn kommer bl.a. til udtryk i et interview med én af de ledende personer i kampagnen, Tage Hind.

»Er kampagnen ikke stærkest i det negative – i dette at sige nej? Siger man også ja til noget?« spørger interview'eren.

»Mange mener,« svarer Hind, »at Kampagnen bør have et mere omfattende politisk program: mod NATO, mod Rumunionen, for socialisme, for pacifisme. Det vi være forkert – *hvad har vi de politiske partier til?* Til at gå ind for at gøre sine meninger gældende *politisk.*« (Min udh.).

Hind siger videre:

»Kernevåben er ganske rigtigt ikke noget isoleret, men

atombomben er heller ikke blot ét aspekt blandt mange, den er et grundvilkår.« (*Min udh.*).

»Erkendelsen af, at disse kernevåben er her og af konsekvenserne af denne kendsgerning, det er forudsætningen for en fornyelse af vor politik, vor kultur, vor kunst. Det er denne erkendelse, Kampagnen skal vække og fastholde.« (*Aktiv ungdom. Ved Mads Nissen Styrk, Kbh. 1963, si. 14-15*).

Ikke alle delte Hinds meninger, men det var alligevel den fællesnævner, der var for kampagnen. Og det er klart, at der var grænser for, hvor længe man kunne mobilisere på et sådant grundlag. Uundgåeligt måtte deltagerne enten begynde at lede efter årsagen til atomkrigstruslen eller forfalde til passivitet. Adskillelsen mellem 'bevægelse' og politik lod sig ikke opretholde.

Men selv om anti-atomkampagnen politisk var uendelig svag, skabte den et 'miljø' for politisk debat. Det var blandt de mange, der havde marcheret mod atomvåbnene, at den antiimperialistiske bevægelse i anden halvdel af 60'erne rekrutterede en del af sine aktivister.

Politisk var anti-atom-bevægelsen desuden et bredt og uklart underlag for SFs fremgang i begyndelsen af 60'erne. SFs neutralitet i forhold til militærblokkene, dets afrustningslinie og dets organisatoriske løshed i forhold til DKPs centralisme gik godt i spand med den politisk uforpligtende kamp mod atomvåbnet og med den spontaneisme og bevidste mangel på organisering, som dominerede Kampagnen mod Atomvåben.

DKP var naturligvis kritisk over for Kampagnen, fordi den ikke skelnede mellem amerikanske og sovjetiske atomvåben.

En af de sidste udløbere af anti-atom-bevægelsen var dens protest mod Kinas første atombombeprøvesprængning den 16. oktober 1964. Sprængningen fandt sted, efter at USA, Sovjetunionen og England den 25. juli 1963 havde indgået en »Traktat om forbud mod kernevåbenforsøg i atmosfæren, i det ydre rum og under vandet.« (*Cit. i:*

Hvorfor gør tremagts-traktaten al skade og ingen gavn? Udsendt af den kinesiske ambassade. Kbh. august 1963, si. 38-40).

Traktaten var åben for alle, der ville tilslutte sig den og dermed forpligte sig til ikke at afprøve kernevåben. Det vakte i anti-atom-kredse forargelse, at Kina – iøvrigt ligesom Frankrig – nægtede at skrive under.

Danmark tilsluttede sig derimod traktaten; DKP og SF støttede, at Danmark skrev under. Dermed havde SF, der ellers talte så stærkt imod blokpolitik, i virkeligheden godkendt, at verdens to superatommagter (Englands rolle var naturligvis kun at supplere USAs atomarsenal) i fællesskab agtede at monopolisere besiddelsen af atomvåben! – Ingen kan være i tvivl om, at de hver for sig forud for underskrivelsen af traktaten havde sikret sig en såpas udvikling af deres kernevåben, at de kunne fortsætte produktionen af dem uden de prøvesprængninger, som blev forbudt. Til gengæld var det de teknisk uudviklede lande, som blev sorteper, hvis de tilsluttede sig traktaten.

Tre-magts-traktaten var i alleregentligste forstand supermagts-blokpolitik, vendt mod de lande, der vovede at mene, at også de havde ret til at styrke deres forsvar i en verden, hvor imperialistisk aggression fortsat hørte til dagens orden!

Forsøgene på at monopolisere kernevåbnene videreførtes i 1968 med en aftale mellem USA, Sovjetunionen og England om ikke at levere kernevåben til stater, der ikke havde disse våben. Også denne traktat var åben for andre magter; stater, der ikke havde kernevåben, forpligtede sig ved deres underskrift til at afstå fra at udvikle dem eller skaffe sig dem på anden måde. (*Jvf. Ploetz: Weltgeschichte der Gegenwart. Würzburg 1975. si. 11).*

Også denne gang skrev Danmark under. Igen støttede DKP og SF – samt det nye VS!

Og også denne gang nægtede Kina at skrive under.

Kinas konstatering af, at tremagts-aftalen af 1963 »på ingen måde kan lægge bånd på kernemagterne, men kun

binde de andre lande på hænder og fødder«, gjaldt også for aftalen i 1968 om forbud mod spredning af kernevåben. (*Hvorfor gør tremagts-traktaten al skade...*, si. 7).

Kinas fordømmelse af de to traktater og dets prøvesprængning i 1964 var udtryk for, at et socialistisk land ikke lod sig diktere af supermagterne.

Og samtidig med at anti-atom-folk demonstrerede mod prøvesprængningen uden for den kinesiske ambassade i København, sendte Kommunistisk Arbejdskreds en lykønskningshilsen til Kinas kommunistiske Parti og det kinesiske folk.

Kernevåben er ikke hævet over klasserne.

KAPITEL 7: KAMPEN MOD DE TO SUPERMAGTER I 1970'ERNE

1960'erne var årtiet med de store omgrupperinger af klassekræfterne i verden.

USA-imperialismens dominans blev anfægtet, først og fremmest som følge af den antiimperialistiske kamp, hvis centrum var Den tredje Verdens folk og lande.

Samtidig begyndte Sovjetunionen at udfordre USA-imperialismens stilling som verdens førende imperialistiske supermagt. Økonomisk, politisk og militært begyndte Sovjetunionen for alvor at strække sine fangarme ud over hele verden.

Men efterhånden som de to supermagter optrappede deres indbyrdes rivalisering om og forsøg på at skaffe sig verdensoverherredømmet, *hegemoniet*, stødte de på voksende modstand. Den tredje Verdens voksende rolle er nævnt. Men også USAs og Sovjetunionens hidtidige allierede eller direkte vasaller blandt de højtudviklede kapitalistiske lande begyndte at slå sig i tøjret.

Billedet af 70'ernes verden begyndte at tegne sig.

7.1. USAs nederlag i Indokina

Indokina var før Anden Verdenskrig en fransk koloni. Efter krigen begyndte Frankrigs koloniherrredømme imidlertid at vakle, men først efter 8 års krig, der førte til et fuldstændigt fransk nederlag, blev Indokina frit. Ved en international konference i Geneve i 1954, hvori deltog bl.a. USA, Sovjetunionen og Kina, blev de indokinesiske stater, Vietnams, Laos' og Cambodjas uafhængighed fastslået.

For Vietnams vedkommende bestemtes det, at landet

foreløbigt skulle deles ved den 17. breddegrad, således at »kommunisterne« skulle kontrollere den nordlige del og de af vestmagterne støttede »ikke-kommunister« den sydlige del, indtil der var afholdt frie valg over hele landet. »Ikke-kommunisterne« i Sydvietnam frygtede valgene og opfyldte ikke Geneve-konferencens bestemmelser. Tværtimod undertrykte den sydvietnamesiske regering de folkelige kræfter, som krævede Geneve-aftalerne overholdt. Den hævdede endvidere, at Sydvietnam blev udsat for aggression fra Nordvietnam, og USA begyndte systematisk at pumpe hjælp og mandskab ind i Sydvietnam.

I 1964 skete der en kraftig udvidelse af USAs engagement. Under påskud af, at nordvietnamesiske patruljebåde havde angrebet den amerikanske destroyer 'Maddox' – det skulle senere vise sig, at USA selv havde opfundet episoden –, påbegyndte USA luftbombardementer af Nordvietnam.

I anden halvdel af 60'erne blev Vietnam-krigen stadig mere omfattende. De sydvietnamesiske partisaner førte, støttet af Nordvietnam – Den demokratiske Republik Vietnam –, en total folkekrig imod USA og dennes marionetsoldater i syd. Store dele af Sydvietnam kom under partisanernes kontrol, til trods for at USA engagerede stadigt flere stridskræfter i syd og optrappede bombningerne af nord.

De sydvietnamesiske partisaner stod under ledelse af *Sydvietnams Nationale Befrielsesfront (FNL)*, dannet 1960; FNLs formål var at kaste USA-imperialismen ud af landet, fjerne den amerikanske marionetregering, forbedre den fredelige genforening af nord og syd, opbygge et bredt og fremskridtsvenligt demokrati og give jorden til bønderne. Den 5. juni 1969 dannede FNL Republikken Sydvietnams Provisoriske Revolutionsregering.

Marts 1970 foranstaltede USA et statskup i nabolandet Cambodja; i slutningen af april rykkede amerikanske tropper ind i Cambodja. Igennem lang tid havde USA støttet de reaktionære kredse i Laos.

Den 24.-25. april 1970 afholdtes De indokinesiske Folks konference et sted i Kina, nær grænsen til Indokina. Her enedes repræsentanter for Den demokratiske Republik Vietnam og befrielseskræfterne i Sydvietnam, Laos og Cambodja om at koordinere deres kamp mod USA-imperialismen.

Endelig – i 1975 – blev såvel Sydvietnam som Cambodja befriet på nogenlunde samme tidspunkt. Et stykke tid efter blev Syd- og Nordvietnam genforenet, og de antinationale kræfter i Laos blev fjernet.

Det var først og fremmest de indokinesiske folks *egen* folkekrig imod USA-imperialismen, som førte til sejren. Men det støttede afgørende de indokinesiske folks kamp, at der over hele verden rejste sig en bølge af solidaritet; modstanden mod USAs engagement bredte sig ligeledes til USA selv. Desuden modtog Vietnam militær og anden udrustning fra bl.a. Kina og Sovjetunionen, mens Sovjetunionen ikke støttede Cambodjas befrielsesstyrker, fordi disse ikke ville danse efter den sovjetiske fløjte.

Umiddelbart gavnede det tilsyneladende vietnameserne, at Sovjetunionen, der nødigt så sin imperialistiske rival vinde i Vietnam, støttede dem med våben og materiel. Men prisen var unægtelig, at Sovjetunionen vandt indflydelse i Vietnam og på forskellig måde gjorde det økonomisk afhængigt af sig. – Cambodjanerne, der ikke fik sovjetisk hjælp, bevarede til gengæld deres uafhængighed.

USAs nederlag i Indokina var det største og mest skæbnesvangre siden nederlaget i Kina i slutningen af 40'erne, hvor Chiang Kai-shek-styrkerne, der var spækket med amerikanske våben, blev fordrevet fra det kinesiske fastland. Nederlaget i Kina dæmmede for alvor op for USA-imperialismens offensiv i det første efterkrigstiar. Men da USA led sit nederlag i Indokina, var det allerede blevet trængt tilbage såvel af den verdensomspændende antiimperialistiske kamp som af den nye stærke supermagt, Sovjetunionen.

Nederlaget i Indokina gav den amerikanske imperialismen et så kraftigt slag, at dens rolle som *førende* supermagt blev alvorligt rystet. Det bragte USA-imperialismen i defensiven.

7.2. USA-imperialismens økonomiske position.

Også på det *økonomiske* område er USAs førerstilling igennem en årrække blevet anfægtet. Som det ses af tabel 1 er USAs andel af den vestlige kapitalistiske verdens industriproduktion faldet fra 54,6 pct. i 1950 til 41,4 pct. i 1970, mens Vesttysklands, Frankrigs, Italiens, Storbritanniens og Japans andel er steget fra 26,5 pct. til 35,1 pct.

På industriproduktionens område er man således vidne til, at USAs helt éntydige overlegenhed er blevet afløst af en situation, der nærmer sig ligevægt, hvis man stiller USA over for de stærkeste af de mellemstore kapitalistiske lande.

Tabel 1:

	Andel af den vestlige kapitalistiske verdens industriproduktion i pct.	
	1950	1970
a. USA	54,6	41,4
b. Vesttyskland	6,6	9,8
c. Frankrig	4,4	4,8
d. Italien	2,3	3,6
e. Storbritanien	11,6	7,0
f. Japan	1,6	9,9
b-f tilsammen	26,5	35,1

(Kilde: Jvf. *KOMMUNISTISK TIDSSKRIFT*, nr. 3, Kbh. 1975, si. 35).

USAs svækkede økonomiske stilling har manifesteret sig på en række områder. Tager man fx. dets andel af verdens eksport, er den faldet i forhold til de ovenfor nævnte mellemstore kapitalistiske lande; i 1969 var den på 10,4 pct sammenlignet med 16,4 pct i 1958, mens de fem mellemstore lande tilsammen øgede deres eksportandel fra 26,8 pct til 32,3. I 1974 lykkedes det endog et enkelt mellemstort land, Vesttyskland, at overhale den amerikanske eksport. (*Sml. KOMMUNISTISK TIDSSKRIFT, nr. 3, Kbh. 1975, si. 35 og 40*).

Ud over den relative nedgang i eksporten, har USAs økonomiske svækkelse vist sig i form af voksende betalingsbalanceunderskud, samt i en permanent krise for den oprindeligt så benhårde dollar, hvis kurs har været stadigt synkende i forhold til de stærkeste vesteuropæiske valutaer – og i forhold til den japanske yen.

Naturligvis er alt dette *tendenser*, og det er tendenser, som viste sig *før* den verdensomspændende krise, der satte ind fra midten af 70'erne. Men denne krise har ramt *hele* den vestlige kapitalistiske verden, og der er intet, der tyder på, at USA specifikt vil komme til at profitere af krisen. Den amerikanske økonomi er ramt ligeså meget som den europæiske. Styrkeforholdet mellem dem er ikke ændret til USAs gunst.

For at nuancere dette overordentligt sparsomme billede af den komplicerede udvikling af konkurrencen mellem de kapitalistiske økonomier, må man imidlertid minde om, at Europas voksende økonomiske styrke samtidig har virket som en magnet på amerikansk kapital. Alene fra 1960 til 1970 er der sket en betydelig vækst af amerikanske investeringer i Vesteuropa. Man skal dog ikke af den grund tro, at den vesteuropæiske monopolkapital er *domineret* af USA-kapital; men den findes, og den findes i alle lande og kontrollerer væsentlige sektorer inden for erhvervslivet, fx. den elektroniske industri og olietilførslerne.

USAs svækkelse i forhold til de mellemstore kapitalistiske lande er selvfølgelig en *relativ* svækkelse. Økonomisk

er USA fortsat alle andre enkeltlande – også Sovjetunionen – overlegen. USA er således fortsat en økonomisk *supermagt*.

7.3. USA-imperialismens politiske position

USAs relative svækkelse på det økonomiske område begrænser dets muligheder for at gå effektivt til modoffensiv, når det trues politisk. Derfor blev de indokinesiske folks sejr særlig skæbnesvanger for USA.

Nederlaget i Indokina *sammen* med den svagere økonomiske position har tvunget det til at ændre taktik. Hvor det i 40'erne, 50'erne og endnu i 60'erne ikke veg tilbage for direkte militærinterventioner over snart sagt hele kloden, er det idag nødt til at anvende sin militære magt med større forsigtighed.

Dette skyldes naturligvis især Den tredje Verdens øgede styrke, men det skyldes også den rivaliserende sovjetiske supermagts forbedrede styrkeposition.

USAs tilbageholdenhed i forbindelse med militære operationer i større målestok viste sig tydeligt i forbindelse med opgøret i Angola i 1975, hvor USA uden sværdslag måtte finde sig i, at Sovjetunionen ved hjælp af cubanske tropper og omfattende våbenleverancer støttede de USA-fjendtlige kræfter.

For at råde bod på sit angolesiske nederlag har USA i stedet iværksat en politisk-diplomatisk offensiv i det sydlige Afrika i håb om at skaffe sig kontrol over den uundgåelige afvikling af de hvide racistregimer i Zimbabwe (Rhodesia) og i Azania (Sydafrika). Desuden søger det at udnytte Sovjetunionens etiopiske offensiv i begyndelsen af 1978 til at vinde de etiopisk-fjendtlige kræfter. Men intet tyder på, at USA agter at sætte massivt ind mod den sovjetiske opmarch ved Afrikas Horn. Endelig søger USA at udnytte sin indflydelse i Israel og i en del af de arabiske lande, først og fremmest Ægypten, til at skabe en

situation, der endnu på det tidspunkt, denne bog skrives – marts 1978 –, er vanskelig at forudsige, men som i hvert fald skal tjene USAs bestræbelser på at trænge sovjetisk indflydelse i Mellemøsten tilbage.

Det er imidlertid Europa, der uundgåeligt må være det afgørende område for USAs rivalisering med Sovjetunionen. Europa er økonomisk uhyre stærkt i forhold til resten af verden. Uvægerligt rejser spørgsmålet sig: Kan USA bevare sin politisk-militære indflydelse i Vest- og Sydeuropa, eller er der i Europa tendenser, der peger henimod en stadig selvstændiggørelse økonomisk, politisk og militært i forhold til USA? – Et senere afsnit, der specielt handler om udviklingen i Vesteuropa, vil søge at besvare dette spørgsmål. (*Se nedenfor, si. 174-81*).

I en situation, hvor USA-imperialismen er relativt svækket og politisk i defensiven, er det uomgængeligt nødvendigt for den at sikre sit eget 'bagland'. Lige siden det 19. århundrede har USA våget ømt over de to amerikanske kontinenter. Allerede 1823 erklærede den amerikanske præsident Monroe, at »eftersom de amerikanske kontinenter har skaffet sig og har opretholdt frihed og selvstændighed, må de fra nu af ikke anses for emner for fremtidig kolonisering fra nogen europæisk magt side.« (*Cit. fra Døllerup: Den gode nabo med den store stok. Århus 1969, si. 11-12*).

Denne »Monroe-doktrin« har indtil i dag været en urokkelig ledetråd for amerikansk politik og har fuldstændigt dækket den amerikanske imperialismes interesse i at holde konkurrerende imperialistiske lande ude fra Latinamerika. Udbygningen af Latinamerika vil USA have for sig selv.

Det var denne politik, som bl.a. fik USA til at reagere særlig voldsomt, dels over for den cubanske revolution og dels over for Hrusjtjofs raketanbringelser i 1962. (*Jvf. ovenfor, si. 61*). Og det var denne politik, der var bestemmende for USAs junta-kup i Chile i september 1973.

Naturligvis kunne USA ikke med »Monroe-doktrinen« som grundlag hævde, at en »europæisk magt« brugte den

antiimperialistiske udvikling i Chile til at true de amerikanske kontinenters 'uafhængighed'. Men for USA var det 'kommunismen', der marcherede i Chile, og 'kommunismen' er per definition en 'fremmed magt' i Latinamerika.

Det er imidlertid klart, at også Sovjetunionens mulige udnyttelse af den chilenske udvikling har spillet ind, da Nixon-regeringen besluttede sig til at indføre fascismen i Chile. Det revisionistiske parti var en væsentlig faktor i den Folkeenhed, som dannede grundlaget for præsident Allendes styre. Og det chilenske revisionistparti stod på god fod med det sovjetiske parti.

Indsættelsen af Pinochet-juntaen i Chile er det mest iøjnefaldende eksempel på USAs bestræbelser på at pansre den amerikanske halvkugles fæstning. Overalt i Mellem- og Sydamerika skærpes den fascistiske undertrykkelse af folkene; den anti-USA-imperialistiske kamp er blevet splittet og er i dag uhyggelig svag.

For de amerikanske imperialister gælder mottoet: Hvad udad tabes, skal indad vindes. Og USA betragter hele den amerikanske halvkugle som sin private ejendom.

7.4. USA-imperialismens militære position

USA-imperialismens relative økonomiske og politiske svækkelse ledsages af en tilsvarende relativ militær svækkelse.

Umiddelbart kunne man på baggrund af USAs nederlag i Indokina forledes til at drage den slutning, at USA militært er *uhyre* svagt. Verdens tilsyneladende største militærmaskine kom til kort over for de indokinesiske folk. Hele arsenalet af de mest infame våbentyper, kun kernevåben undtaget, blev sat ind – og lige lidt hjalp det!

Den grundlæggende årsag til denne militære fiasko var naturligvis de indokinesiske *folks* i ordets allerbedste betydning *heltemodige* indsats; det var folkekrigen, der besejrede en imperialistisk intervention. Det var en retfær-

dig krig, der viste sin styrke over for en uretfærdig.

Den eneste mulighed, USA havde for at komme ud af sine vanskeligheder i Indokina, var anvendelsen af kernevåben. Men en sådan optrapning af krigen havde uundgåeligt ført til en verdenskrig. Og til en sådan konfrontation var USA for svagt, først og fremmest fordi USA politisk blev mere og mere isoleret med sin Indokina-politik.

At USA således i den *konkrete* situation måtte bukke under i en begrænset krig, er ikke ensbetydende med, at USA er blevet en tredjerangs militærmagt.

Selv om kilderne til vor viden om oprustningen i verden uundgåeligt er præget af de rivaliserende magters ønsker om at skjule deres militære kapacitet, kan man med en vis sikkerhed danne sig et indtryk af styrkeforholdene:

I forhold til Sovjetunionen er USA endnu stærkest på de *strategiske* våbens område, når det drejer sig om kvalitet, mens Sovjetunionen enten står lige med eller overgår USA med hensyn til disse våbens antal.

På *flåde-området* er Sovjetunionen i færd med at hale ind på USAs og dets allieredes hidtidige overlegenhed; Sovjetunionens flådestyrker befinder sig nu – ligesom de amerikanske – på alle verdenshavene; et eksempel på sovjetisk flådeaktivitet var sovjetflådens tilstedeværelse i det Indiske Ocean i 1971, da det sovjetstøttede Indien angreb Pakistan med henblik på at udnytte modsætningerne mellem Vest- og Østpakistan (det nuværende Bangla Desh) til at skaffe sig kontrollen over Østpakistan. For at skaffe den sovjetiske flåde de bedste operationsmuligheder har socialimperialisterne med vekslende held forsøgt at skaffe sig baser; en flådebase var under opbygning i Chittagong, Bangla Desh, da den sovjetiske indflydelse blev mindsket ved et statskup; ligeledes har den sovjetiske flåde haft et støttepunkt i Somalia, og der eksisterer planer om baser andetsteds, bl.a. i Vietnam.

Men trods den stadigt mere forcerede sovjetiske flådeoprustning er USA og dets allierede endnu på det marine område de stærkeste *globalt*.

For Nordens vedkommende er det imidlertid værd at bemærke, at den sovjetiske flådestyrke efter alle kilder at dømme er NATOs overlegen. Det gælder i Østersøområdet, men først og fremmest i Nordhavet med udgangspunkt i den store flådebase ved Murmansk i det nordvestlige Sovjetrusland. (*Sml. artiklen 'Kaprustningen imellem supermagterne', KOMMUNISTISK TIDSSKRIFT, nr. 2, Kbh. 1977, si. 9 - 33*).

Når det drejer sig om de konventionelle styrker – fodfolk, tanks, kampvogne og alle våben, der ikke er atom-, bakteriologiske eller kemiske våben –, er der næppe tvivl om, at Sovjetunionen er overlegen. Dette gælder ikke mindst i Europa, hvor netop den sovjetiske overlegenhed på de konventionelle styrkers område er et afgørende problem.

Skal man drage en konklusion af denne opstilling af det militære styrkeforhold mellem supermagterne, kommer man til det resultat, at USA på en række områder, ikke mindst kvalitativt, stadigvæk er førende, mens det kvantitativt er ved at blive overhalet.

Måske kan denne konstaterende redegørelse for 'terrorbalancen' virke, som om man stiller tinsoldater op på hver side af en grænselinie. Den militære virkelighed kan forekomme uvirkelig. Ens fantasi kan ikke rumme forestillingen om den gigantiske og stadig voksende ophobning af ødelæggelsesvåben.

Men ikke desto mindre finder den sted.

7.5. 'Nedrustnings'forhandlingerne

Efterhånden som kaprustningen tager til, får supermagterne mere og mere brug for at vise en opskræmt verden, at de i virkeligheden vil alt andet end oprustning.

Dette – sammen med supermagternes ønske om at føle hinandens styrke på tænderne – er baggrunden for de endeløse nedrustningsforhandlinger, der finder sted.

Et centralt emne for disse forhandlinger er de strategiske våben. Drøftelserne omkring en begrænsning eller nedskæring af disse våbentyper finder sted ved de såkaldte *SALT forhandlinger* (*SALT = Strategic Arms Limitation Talks = Forhandlinger om Begrænsning af de Strategiske Våben*), der indledtes i Helsinki den 17. november 1969.

Et foreløbigt resultat af disse forhandlinger blev undertegnelsen af den første SALT-aftale i forbindelse med den amerikanske præsident Nixons besøg i Sovjetunionen den 22.-30. maj 1972. Det væsentligste punkt i denne aftale var bestemmelsen om, at de to supermagter skulle fastfryse antallet af interkontinentale raketter for en periode af 5 år. Sovjetunionen skulle efter aftalen have 1618 og USA 1054. Aftalen forbød imidlertid ikke en teknisk forfinelse af de eksisterende våben.

Det skæve forhold mellem henholdsvis Sovjetunionens og USAs antal bryder ifølge de to supermagter ikke princippet om »ligevægt« og om, at den ene part ikke må opnå fordele på den andens bekostning; det skæve forhold genspejler blot, at USAs raketter har en bedre kvalitet, hvilket opvejes af Sovjetunionens større antal.

SALT-forhandlingerne har fortsat lige siden.

Et andet vigtigt forhandlingsemne er spørgsmålet om gensidige troppereduktioner i Europa, der blev indledt på NATOs initiativ, og som finder sted i Wien. Ideen er, at der skal finde en 'afbalanceret' gensidig reduktion sted, således at styrkeforholdet ikke ændres, når troppestyrkerne reduceres.

Forhandlingerne, der har fundet sted i fem år, er imidlertid ikke kommet af stedet. Dels er der simpelthen uenighed om, hvor mange mand, Warszawa-pagten har under våben i Centraleuropa; Sovjetunionen opererer med et tal, der ligger 150 000 under NATOs opgivelser.

Dels er man uenig om, hvorvidt de to parter skal reducere med et lige stort antal; NATO ønsker en relativt større reduktion af de sovjetiske styrker ud fra det synspunkt, at Warszawa-pagten har geografiske fordele, mens

Warszawa-pagten ønsker en begrænsning, der er lige stor på begge sider; desuden ønsker Warszawa-pagten en reduktion af NATOs taktiske atomvåben, men NATO afviser dette, fordi de taktiske atomvåben skal kompensere for Warszawa-pagtens overlegenhed for de konventionelle styrkers vedkommende.

Også kernevåben-forhandlingerne, som startede i 60'erne med atomsprængningsforbudet og tre-magts-aftalen om ikke-spredning af kernevåben, fortsætter. (Se herom, ovenfor si. 128-30). På en konference i Geneve fra den 5. til den 30. maj 1975 blev det således besluttet, at spredning af atomladninger under enhver form skulle forhindres, og at atomenergien skulle bruges til fredelige formål...

Alt imens alle disse forhandlinger finder sted, fortsætter kaprustningen. Tilsyneladende kan aftaler om fastfrysning af antallet af interkontinentale raketter mv. se ud, som om supermagterne vitterligt har vilje til at begrænse kaprustningen. Og det er også meningen, at det skal se således ud. Men hidtil har ingen 'nedrustnings'beslutning forhindret nogen af supermagterne i at fortsætte deres egen oprustning på snart det ene og snart det andet område. I forhold til den totale oprustning har de forskellige begrænsningsaftaler ingen praktisk betydning. Den teknologiske udvikling og den deraf følgende udvikling af nye våbentyper gør begrænsede aftaler om bestemte våbentyper illusoriske og tjener kun til at 'berolige offentligheden'.

Den megen snak om 'afspænding' er tilmed afhængig af det vekslende styrkeforhold mellem supermagterne på de forskellige områder. Mens Sovjetunionen aldeles nægter at træppe deres overlegenhed ned inden for de konventionelle styrkers område, sætter den en omfattende underskrift- og propagandakampagne i gang imod det nyeste skud på den amerikanske våbenstamme, neutronbomben, og den advarer de europæiske NATO-lande mod at modtage den. Ved at udnytte den forståelige angst for de mere og mere djævelske våben, der udvikles, prøver Sovjet-

unionen under 'afspændingen's maske at lægge hindringer i vejen for, at USA øger sit forspring på det kvalitative område.

Det lykkedes da også at så tvivl i den amerikanske kongres om, hvorvidt neutronbomben skulle fremstilles. Imens kan Sovjetunionen styrke sig på det konventionelle område, uden at nogen i Den øverste Sovjet sår den mindste tvivl om den sovjetiske oprustning...!

Nedrustningsforhandlingerne og den 'afspændings'propaganda, der ledsager dem, tjener udelukkende til at sløre årvågenheden over for de hektiske krigsforberedelser, der finder sted.

7.6. Sovjetimperialismen i offensiven. Tjekkoslovakiet 1968

USA-imperialismens relative svækkelse økonomisk, politisk og militært kan vurderes ud fra to indfaldsvinkler.

Den ene er set fra folkenes side: Den amerikanske imperialisme, verdens politibetjent, der trængte frem overalt på kloden i de første snes år efter Anden Verdenskrig, har fået et knæk som følge af den verdensomspændende anti-imperialistiske kamp. At USA-imperialismen snart det ene og snart det andet sted er blevet tvunget i knæ repræsenterer en af de væsentligste resultater af efterkrigstidens internationale klassekamp. Det skal ikke undervurderes, selv om USA-imperialismen fortsat er en supermagt, der udbytter og undertrykker, og truer med krig.

Den anden indfaldsvinkel er den sovjetiske supermagts profiteren af USAs relative tilbagegang. Der er opstået et tomrum, og socialimperialisterne gør, hvad de kan for at udfylde det.

Det var Sovjetunionens militære intervention i Tjekkoslovakiet den 21. august 1968, der for alvor gjorde verden opmærksom på socialimperialismens karakter.

Man kan naturligvis sige, at Sovjetunionen også tidli-

gere havde benyttet sig af militær intervention, når den var 'bekymret' for udviklingen i lande, der lå under dens indflydelsessfære; Ungarns-indbegrebet i 1956 er det mest kendte eksempel. (*Se også ovenfor, si. 64-66*).

I tilfældet Ungarn kunne Sovjetunionen imidlertid påberåbe sig, at situationen var 'internationaliseret' på grund af den ungarske regerings bestræbelser på at hidkalde vestlig imperialistisk militærhjælp. Den kunne – som DKP sagde det – hævde, at der var ved at opstå »en situation, der kunne have gjort Ungarn til et nyt Korea – midt i Europas hjerte.« (*Jvf. ovenfor, si. 101*).

Disse præmisser var imidlertid ikke til stede i 1968. Det viser en gennemgang af den tjekkoslovakiske udvikling.

Januar 1968 var den hidtidige førstesekretær for Tjekkoslovaikiets kommunistiske Parti (TKP), Novotny, blevet afsat. Novotny var fuldstændig tro over for Moskva.

Hans efterfølger, Dubcek, repræsenterede imidlertid kredse inden for det nye tjekkoslovakiske statskapitalistiske borgerskab, som ønskede at 'reformere' samfundet. Økonomien skulle liberaliseres, og borgerligt demokratiske rettigheder og friheder skulle sikre, at først og fremmest intelligentsiaen kunne lægge grunden til og propagandere liberaliseringen.

En forudsætning for, at liberaliseringen kunne gennemføres, var imidlertid, at Tjekkoslovaikiets énsidige bånd til den sovjetiske økonomi via det østeuropæiske fællesmarked, COMECON, blev hugget over og erstattet af en selvstændig handel med både øst og vest.

Om den nye tjekkoslovakiske udenrigspolitik erklærede udenrigsminister Hajek den 10. april 1968:

»Vi vil føre en intelligent og elastisk udenrigspolitik, som udnytter alle de positive kræfter, der viser sig...« Og Tjekkoslovakiet bør udnytte alle »de muligheder, vi besidder som lille europæisk stat«, og udnytte »vor stats placering i Mellemeuropa...med henblik på at omforme vor udenrigspolitik.« (*Cit. fra Pustejovsky: In Prag kein Fenstersturz. München 1968, si. 141*).

Og Dubcek selv erklærede den 22. februar samme år:

»Vort naturlige interesseområde er Europa, i hvis midte vi ligger. Netop her må vor udenrigspolitik aktive opgaver manifestere sig med henblik på at opnå en normalisering af forbindelserne og samarbejdet med staterne, uanset om disse har forskelligt samfundssystem, og med henblik på at opbygge et virksomt system af kollektiv sikkerhed.« Hvorefter Dubcek lægger vægt på forholdet til Tyskland, både til Vesttyskland og til DDR »- den første socialistiske stat på tysk jord -,« hvis eksistens er »en vigtig faktor for en fredelig og fremskridtsvenlig løsning af Tysklands problemer.« (*Sammesteds, si. 141-42*).

Set fra sovjetiske synspunkt rummede den tjekkoslovakiske udvikling og ikke mindst tendensen til selvstændig national optræden en fare for, at det sovjetiske jerngreb om Tjekkoslovakiet skulle løsnes.

Noget måtte gøres. Den første alvorlige trussel fra sovjetisk side kom i juli 1968. På sovjetisk initiativ samledes repræsentanter på højeste plan fra Polen, Ungarn, Bulgarien, DDR og Sovjetunionen til et møde i Warszawa den 14.-15. juli. I et 'åbent brev' fra mødet blev det meddelt de tjekkoslovakiske ledere og folk, at »det af imperialismen understøttede angreb, som reaktionen er i gang med imod jeres parti og mod samfundssystemets grundvold i Tjekkoslovakiet efter vor overbevisning truer med at føre jeres land bort fra den socialistiske vej og truer som følge heraf hele det socialistiske systems interesser...Folkene i vore lande ville aldrig tilgive os, hvis vi forholdt os ligegyldige og letsindige over for en sådan fare...«. (*Cit. fra Zdenek Hejzlar: Prag i skuggan av Moskva. Stockholm 1976. si. 135*).

Det tjekkoslovakiske partis centralkomité udsendte et svar på Warszawa-brevet. Heri hed det bl.a., at der nok var visse reaktionære tendenser, som stak hovedet frem, men alt i alt var situationen fortræffelig for socialismen i Tjekkoslovakiet, og det er ifølge TKPs centralkomité helt urimeligt, når Warszawa-mødets deltagere påstår, »at den

socialistiske samfundsorden er truet, at Tjekkoslovakiet forbereder en omlægning af den udenrigspolitiske kurs, og at der foreligger en fare for, at vort land skal blive adskilt fra det socialistiske fællesskab.» (*Cit. fra sammesteds, si. 135-136*).

Det er givet, at hensigten med det 'åbne brev' fra Warszawa var, at dele af den øverste partiledelse skulle vende sig mod Dubcek under indtryk af den fare, Dubceks politik udsatte landet for. Men Warszawa-mødet gjorde regning uden vært. Dubcek og hans politik fortsatte.

Efter flere forsøg på at tæmme den tjekkoslovakiske partiledelse og regering – selveste Bresjnev tog til den tjekkoslovakiske grænseby Cierna pri Cope i slutningen af juli for at forhandle med Dubcek –, greb den sovjetiske partiledelse til åben intervention.

Den 21. august rykkede tropper fra Sovjetunionen, Polen, Bulgarien, Ungarn og DDR ind i Tjekkoslovakiet, samtidig med at Dubcek og hans nærmeste tilhængere blev arresteret af det hemmelige sovjetiske politi. Baggrunden for den sovjetiske beslutning var tydeligvis, at det sovjetiske pres tværtimod at disciplinere tjekkoslovakkerne førte til en samling omkring Dubcek som et *nationalt* symbol. Desuden havde den jugoslaviske præsident Tito besøgt Prag fra den 9. til den 11. august, og den rumænske parti- og statsleder Ceaucescu var ligeledes kommet på besøg 4 dage efter Tito. Var det ikke det sikreste tegn på, at Tjekkoslovakiet ville følge en linie, der var uafhængig af Sovjetunionen? Titos linie var jo velkendt, og trods medlemskab af Warszawa-pagten og COMECON var Rumænien kendt for sin uafhængige position; Rumænien deltog ikke i Warszawa-mødet – og naturligvis ikke i invasionen.

Dubcek slap hurtigt ud af arresten og dukkede op til nogle skinforhandlinger, som Bresjnev arrangerede mellem Sovjetunionen og Tjekkoslovakiet den 23. til den 26. august. Fra dette møde, der fandt sted i Moskva, og hvor Dubcek igen optrådte som tjekkoslovakisk partileder, udsendtes en erklæring, hvori det bl.a. hedder, at mødet

»fandt sted i en atmosfære af åbenhed, kammeratlig ånd og venskab«. Desuden enedes man om alt, hvad Sovjetunionen mente, man skulle enes om, hvorefter det højtideligt blev bedyret, at de sovjetiske tropper ikke skulle blande sig i Tjekkoslavakiets indre anliggender; men eftersom de jo netop var i færd med en sådan indblanding, erklærede mødet videre, at »man opnåede en aftale om vilkårene for disse troppers evakuering, hvilket vil bero på normaliseringen af situationen i Tjekkoslavakiet.« – Denne normalisering er imidlertid i dag, næsten 10 år efter invasionen, endnu ikke indtruffet; i hvert fald befinder de sovjetiske tropper sig stadig i Tjekkoslavakiet! (*Sammesteds, si. 163*).

Det 'nationale symbol' Dubcek skrev under på Moskva-mødets erklæring. Og han fungerede endnu et stykke tid – til april 1969 – som partileder. Men han blev trukket i en snor af besættelsesmagten, og der kan ikke herske tvivl om, at Dubcek-gruppens hastige kapitulation var medvirkende til, at modstanden mod det sovjetiske indgreb blev så vag og så desillusioneret.

Den sovjetiske ledelses begrundelser for indgrebet i Tjekkoslavakiet var foruden 'truslen' fra indre reaktionære kræfter i landet selv, en angivelig trussel fra Vesten. Da det var svært at opretholde forestillingerne om, at alt blev vendt på hovedet i Tjekkoslavakiet, kørte propagandaen i voksende omfang på, at de vesttyske revanchister stod på nippet til at gribe ind i Tjekkoslavakiet.

Det er også truslen vestfra, der gives som officiel begrundelse for den tjekkoslavisk-sovjetiske aftale om stationering af sovjettropper i Tjekkoslavakiet. Den blev indgået den 16. oktober, og i dens artikel 1 hedder det bl.a., at »en del af de sovjetiske tropper, der befinder sig i Tjekkoslavakiet, midlertidigt skal forblive på tjekkoslavisk område med henblik på at sikre det socialistiske fællesskabs lande mod de vesttyske militaristiske kræfters forstærkede revanchistiske bestræbelser.« (*Pustejovsky, si. 191*).

Det er naturligvis uomtvisteligt, at de vesttyske imperialister – som alle andre imperialister – gerne havde udnyttet den tjekkoslovakiske krise, således at de selv kunne have skaffet sig den indflydelse, sovjetimperialisterne var ved at miste. Men de østlige propagandatrommers påstande om, at Tjekkoslavakiet var ved at blive indlemmet i den vestlige imperialismes sfære gennem en direkte aggression, var produceret til lejligheden. Det væsentlige, det afgørende, ved situationen i Tjekkoslavakiet i sensommeren 1968 var den nøgne kendsgerning, at Sovjetunionen ikke ville finde sig i, at et land løsrev sig fra dets imperium.

De vestlige imperialisters reaktion på den sovjetiske invasion i Tjekkoslavakiet var iøvrigt overordentlig stilfærdig i forhold til den tilsvarende reaktion omkring Ungarn i 1956. I Bonn sad en to-partiregering med den kristelige demokrat Kiesinger som forbundskansler og socialdemokraten Willy Brandt som udenrigsminister. Bonn-regeringen udtalte sig naturligvis med skarpe ord om den sovjetiske intervention – men mere gjorde den heller ikke. (Jvf. om den vesttyske 'øst'politik, nedenfor si. 192-93). Og USA foretog sig ikke mere end Bonn. USA var travlt engageret i Vietnam.

7.7. Sovjetunionens verdensomspændende offensiv. Økonomisk

Den så godt som omkostningsfri besættelse af Tjekkoslavakiet var i verdenspolitisk sammenhæng et udtryk for Sovjetunionens øgede internationale styrke. Denne styrke skulle blive demonstreret i stadig større omfang i 70'erne.

De væsentlige aspekter ved den socialimperialistiske verdensomspændende offensiv er politiske og militære. Økonomisk – og teknologisk – kan Sovjetunionen endnu ikke hamle op med USA. Ganske vist søger Sovjetunionen at vinde indpas bl.a. i Den tredje Verden gennem 'økonomisk bistand', og i voksende omfang sikrer Sovjetunionen

sig, at 'hjælpen' gives til opbygning af virksomheder, hvis produkter Sovjetunionen bagefter selv kan aftage. Efter-som lønomkostningerne i tredjeverdens-landene er små, må denne kapitaleksport-politik siges at være overordentlig gunstig for 'moderlandet'.

At det sovjetiske monopolborgerskab tilstræber en sådan politik, bekræftes af dette borgerskab selv. I en artikel i tidsskriftet »Narodni Asii i Afriki«, nr. 4, 1968, hedder det således:

Det vil være hensigtsmæssigt, »om de socialistiske lande kan udnytte den (i den Tredje Verden. Min anm.) historisk opståede produktionsspecialisering omkring bestemte råstoffer og materialer...«.

Hvorledes skal denne 'specialisering' så udnyttes?

De fattige lande må »udover rene råstoffer også udføre halvfabrikata. Det betyder besparelser i transportomkostningerne og muliggør desuden en stigning i eksportindtægterne for udviklingslandene... I de socialistiske lande kan man opnå besparelser, fordi man kan undgå at opbygge virksomheder til primærbearbejdning af indførte råstoffer...Særlig gunstigt vil det virke, når de socialistiske lande til udviklingslandene først og fremmest eksporterer sådanne anlæg og udstyr, at disse kan udnyttes til at skabe yderligere eksport af produkter, som...de socialistiske lande er interesseret i. En sådan løsning på problemet er også fordelagtigt for udviklingslandene, fordi den tillader dem at betale leverancerne fra de socialistiske lande med produkter fra de nybyggede fabrikker....« (*Cit. fra W. Dickhut: Die Restauration des Kapitalismus in der Sowjetunion. Stuttgart 1974. si. 211-12*).

Gennem dette system, der er et led i Sovjetunionens såkaldte 'internationale arbejdsdeling', bevares udviklingslandenes skæve økonomiske struktur, udnyttes den billige arbejdskraft i disse lande og skabes der et sådant afhængighedsforhold, at udviklingslandene ikke umiddelbart kan klippe strengen over til 'de socialistiske lande' uden at riskere store tab.

Desuden kan dette 'hjælpe'-system bruges som politisk pression. Afbrydelse af økonomiske forbindelser har igen-
nem årtier været traditionel sovjetisk politik – helt tilbage
til før Hrusjtjof. I 1948 søgte man at kue Jugoslavien ved
hjælp af en afbrydelse af de økonomiske forbindelser, i
slutningen af 50'erne søgte man at knægte Kina med
samme middel, og i begyndelsen af 60'erne var det Albani-
ens tur, og i de senere år har vi set, hvorledes Sovjetunio-
nen søgte at udnytte forbindelserne til Ægypten med hen-
blik på at tvinge dette land til at følge den sovjetiske
politik.

Den direkte sammenhæng mellem økonomiske enstren-
gede forbindelser og politisk udnyttelse er man vidne til
for Cubas vedkommende. I midten af 60'erne gik bla.
industriminister Che Guevara ind for, at Cubas økonomi
skulle udvikles alsidigt, således at landet kunne slippe af
med den totale afhængighed af sukkerets eksportmulighe-
der. Che Guevaras linie sejrede ikke, og idag – mere end ti
år efter – er Cuba så godt som totalt afhængig af sukker-
eksporten.

Ifølge den cubanske ledelse selv betaler Sovjetunionen
mange gange verdensmarkedsprisen for det cubanske suk-
ker. Om dette er sandt eller ikke, og hvordan det i givet
fald skal ses i forhold til de øvrige sovjetisk-cubanske
økonomiske forbindelser, er uigennemskueligt. Men
skulle samhandelen med Sovjetunionen vitterligt økono-
misk være til Cubas fordel, så ændrer det intet ved den
kendsgerning, at Cubas ensidige produktionsstruktur bin-
der det fuldstændigt til Sovjetunionen, og at en eventuel
overpris på sukker dels fastholder denne binding og der-
næst kan være en regulær betaling for, at cubansk militær
optræder på socialimperialismens vegne snart det ene og
snart det andet sted på kloden.

7.8. Sovjetunionens verdensomspændende offensiv. Politisk

Ligesom USA med junta-kuppet i Chile og støtten til de

amerikansk-venlige fascistregimer i Latinamerika søger at sikre sig sit bagland i rivaliseringen med Sovjetunionen, således har Sovjetunionen med invasionen i Tjekkosllovakiet i 1968 markeret *sit* bagland.

At den sovjetiske 'lejr' er urørlig, og at denne urørlighed bestemmes af Sovjetunionen, fremgår tydeligt af de konklusioner, den sovjetiske ledelse drog af invasionen i Tjekkosllovakiet.

I sin tale til det polske revisionistiske partis 5. kongres den 13. november 1968 sagde Bresjnev bl.a.:

»Socialistiske lande går ind for en streng respekt for alle landes uafhængighed. Vi er beslutsomme modstandere af indblanding i enhver stats indre anliggender ..., men det er formodentlig bekendt for jer, kammerater, at der findes en fælles naturlov for den socialistiske opbygning, og at en afvigelse fra denne lov kan føre til en afvigelse fra socialismen overhovedet. Og når der...i et givet land opstår en trussel mod socialismens sag, en trussel mod det socialistiske fællesskabs sikkerhed, så er der ikke længere tale om et problem, der blot vedkommer folket i dette land, men et fælles problem, en sag for alle de socialistiske lande.« (*Cit. fra Dickhut, si. 231*).

Denne 'principerklæring' om de socialistiske landes »begrænsede suverænitet« – også kaldet »Bresjnev-doktrinen« – understregede med al tydelighed, at det er den sovjetiske partiledelse, der fortolker, om socialismens 'naturlove' bliver fulgt eller ikke i de sovjetiske randlande. Man kan næppe formode, at det er partiledelserne i Prag, Warszawa, Budapest eller Sofia, som kommer til bestemme, om socialismens 'naturlov' overtrædes i Sovjetunionen!

Den sovjetiske sikring af sit direkte kolonirige er imidlertid blot udgangspunktet for en global offensiv. Allerede i 1969 gav den sovjetiske udenrigsminister en 'ideologisk' begrundelse for den sovjetiske verdenspolitik, der i realiteten tillader Sovjetunionen at foretage sig hvad som helst hvor som helst.

Den 10. juli 1969 sagde Gromyko i en tale til den Øverste Sovjet følgende:

»Sovjetunionen har som stor verdensmagt omfattende udviklede internationale forbindelser og kan ikke se passivt på begivenheder, som trods stor international afstand angår vor egen og vore venners sikkerhed.« (*Sammesteds, si. 235*).

Og i en artikel i det sovjetiske udenrigstidsskrift »Meshdunarodnaja shisn«, nr. 3, 1972, får først og fremmest de 'socialistiske' lande, der kunne tænkes at tale Moskva imod, følgende salut:

»Kan man fx. undlade at tage den rolle i betragtning, som Sovjetunionen, en af verdens stormagter, spiller for virkeliggørelsen af en aktiv politik for socialismen gennem styrkelsen af det socialistiske verdenssystems økonomiske og militære potentiel? At undlade at tage dette i betragtning, eller endog stille sig i modsætning til Sovjetunionen, vil for ethvert land først og fremmest betyde, at det tilføjer sine egne livsinteresser skade. Følgerne for et sådant land kunne blive meget alvorlige...Principperne om uafhængighed og suverænitet bliver meget hurtigt til fiktioner, hvis man ikke ønsker at modtage Sovjetunionens og de andre socialistiske landes konkrete og effektive støtte.« (*Sammesteds, si. 234*).

70'erne beviser, at den sovjetiske supermagts arrogante teorier følges op af en tilsvarende praksis.

Efter overfaldet på Tjekkoslaviet følger i marts 1969 grænseprovokationer mod Kina. De mislykkes, og i stedet søger Sovjetunionen at lægge op til en regulær asiatisk blokpolitik i bestræbelserne på at inddæmme Kina; den 7. juni 1969 foreslår Bresjnev oprettelsen af et asiatisk kollektivt sikkerhedssystem, men også dette mislykkes. Bl.a. Den demokratiske Folkerepublik Korea og Den demokratiske Republik Vietnam afslår.

Men den sovjetiske Asien-interesse er ikke kølnet. I voksende omfang vinder Sovjetunionen indpas i Indira Ghandis Indien, og i 1971 støtter Sovjetunionen politisk og

gennem våbenleverancer Indiens angreb på Pakistan; efter delingen af Pakistan forsøger Sovjetunionen at gøre det nydannede Bangla Desh til sovjetisk lydland og til støttepunkt for sin flåde.

Efter at Ægypten i 1972 har udvist ca. 15 000 sovjetiske militær'rådgivere' på grund af Sovjetunionens krav om, at den og den alene skal bestemme over det ægyptiske militærs udrustning og dets anvendelse, udnytter Sovjetunionen de mellem-arabiske modsætninger til at skaffe sig øget fodfæste i Iraq og Syrien. For at forhindre amerikansk dominans i Mellemøsten, forsøger Sovjetunionen at føre en henholdende del-og-hersk-politik, der bl.a. kommer til udtryk ved, at den på den ene side taler varmt om det palæstinensiske folks kamp og på den anden side i 1975 anerkender Israels eksistensberettigelse, såfremt de israelske imperialister trækker sig tilbage til de grænser, der fandtes før de israelske erobringer under den israelsk-arabiske krig i 1967.

Fra Mellemøsten går den sovjetiske stræben efter indflydelse videre ned i Afrika. Det foreløbige højdepunkt er den sovjetisk beordrede cubanske invasion i Angola i 1975, som bl.a. har medført, at Angola er blevet afhængig af Sovjetunionen (og Cuba)militært, og at den angolesiske regering ikke tolererer folkelige kræfter, som vender sig mod denne afhængighed.

Senest har Sovjetunionen søgt et nyt støttepunkt i Etiopien, og i begyndelsen af 1978 er man vidne til, hvorledes sovjetiske 'rådgivere' og cubanske tropper støtter den etiopiske militærjuntas forsøg på at undertrykke bl.a. den eritreanske nationale befrielseskamp, – et engagement, som har sået tvivl om det 'progressive' ved støtten til Angola hos dem, der i 1975 ud fra antiimperialistiske synspunkter accepterede cubanernes indgriben.

Sammenligner man ud fra disse begivenheder Sovjetunionens internationale position i slutningen af 70'erne med dets position i begyndelsen af 60'erne er forskellen iøjnefaldende.

Sovjetunionen er politisk direkte og militært indirekte engageret i en rivalisering med USA på det afrikanske kontinent; dens flåde befinder sig på alle verdenshave; den formår at sætte cubanske tropper ind i Angola og ved Afrikas Horn, uden at USA foretager sig noget effektivt for at forhindre det; den får ved hjælp af den europæiske sikkerhedskonferences beslutninger gennemført, at de europæiske lande sammen med USA og Canada anerkender status quo i Europa og dermed Sovjetunionens aggression mod Tjekkoslaviet; og den er i færd med at indhente og overhale USA i kaprustningen.

Således er billedet af de sovjetiske hegemonibestræbelser i slutningen af 70'erne, og dette billede står i grell modsætning til situationen i begyndelsen af 60'erne, hvor Hrusjtjov måtte bøje sig for den amerikanske præsident Kennedys ordrer og trække sine raketter hjem fra Cuba!

7.9. Sovjetunionen – den farligste supermagt

Skal man efter de sidste afsnits overblik over supermagternes stilling i verden sammenfatte styrkeforholdet imellem dem, kan der næppe herske tvivl om, at USA endnu økonomisk er den stærkeste, at USA fortsat er i besiddelse af et enormt militært potentiel, og at USA politisk fortsat formår at gøre sig gældende som supermagt i verdensmålestok.

Men tager man udviklingstendensen ind i billedet, viser det sig, at Sovjetunionen, *netop* fordi den er en *opadstigende* supermagt, fører en mere udfordrende politik end USA. Socialimperialismen skal nemlig *hugge ind* på USAs positioner, og eftersom den økonomisk er USA langt underlegen, må den først og fremmest gribe til mere eller mindre æventyrpolitiske aktioner, som indrammes af militær opmarch. Netop på grund af sin relativt svage økonomiske stilling, må den lægge vægten på sin militære kapacitet, og dette fører igen til en voksende fare for verdenskrig.

Endelig er det i Sovjetunionens favør, at dens internationale prestige ikke er så flosset som USAs. USA er igennem årene blevet afsløret som en imperialistisk magt med fangarme over hele kloden, mens Sovjetunionen før i tiden har fungeret som en antiimperialistisk kraft og endnu ikke har afsløret sig så tydeligt som USA. Desuden bidrager det sovjetiske borgerskab selv til at skabe forvirring om sine virkelige hensigter ved at ledsage sin politik med en kanonade af antiimperialistisk klingende fraser. Netop fordi der fortsat er mange befrielseskampe, vendt mod den gamle vestlige imperialisme, kan Sovjetunionen optræde som befrielsesbevægelsernes allieret og ven – og på den måde vinde indpas under dække af antiimperialistisk solidaritet. – Det så man i Vietnam, og det så man i Angola.

Men jo mere Sovjetunionen gør sig gældende i den globale rivalisering med USA-imperialismen, jo flere erfaringer får ikke mindst folkene og landene i Den tredje Verden med sovjetisk imperialisme. Allerede dens påstande om, at støtten til Etiopien er en støtte mod USA-imperialismen, virker krampagtige og i hvert fald lidet troværdige for folkene i Eritrea, der kæmper for befrielse fra etiopisk herredømme.

Og det er næppe tilfældigt, at flere og flere statsledere, ikke mindst i Den tredje Verden, taler om, at *begge* supermagter må bekæmpes.

7.10. Den tredje Verden – hovedkraften i kampen mod imperialismen

Mens de indokinesiske folks væbnede kamp mod USA-imperialismen endnu fandt sted, blev det fra antiimperialistisk side ofte fremhævet, at Indokina-krigen var *brændpunktet* i den internationale klassekamp.

I den *konkrete* situation var denne vurdering naturligvis rigtig. Men vurderingen kan udvides. Hvis man spørger om, hvor brændpunktet har befundet sig i den internatio-

nale klassekamp i hele perioden fra Anden Verdenskrigs afslutning og til vore dage, bliver svaret uundgåeligt: I Den tredje Verden.

De indokinesiske folks modstandskrig var blot et af de højdepunkter, der indgik i den langvarige antiimperialistiske og antikolonialistiske kamp, der siden Anden Verdenskrig for alvor har ændret verdenssituationen.

Vi har tidligere nævnt en række af de kampe, der fandt sted de første to årti efter verdenskrigens afslutning: De indonesiske folks kamp mod den hollandske imperialisme, Indiens frigørelse fra Storbritanien, de indokinesiske folks kamp først mod franskmændene, siden mod USA, det kinesiske folks befrielseskamp, det koreanske folks modstandskrig mod den USA-imperialistiske aggression, den cubanske revolution osv. osv. I én uendelighed kunne disse kampe suppleres med andre, fx. det marokkanske folks kampe mod fransk undertrykkelse, Algeriets befrielse – ligeledes fra fransk herredømme – efter en langvarig folkekrig, kampene mod det portugisiske kolonivælde, dannelsen af uafhængige stater i Afrika og Oceanien osv. osv.

Alle disse kampe har generelt svækket imperialismen. Men de har ikke nødvendigvis ført til sejre, der var sikret til evig tid. Både supermagterne og andre imperialistiske magter har forsøgt og forsøger bestandigt at vinde kontrol over de befriede lande, at udnytte de antinationale kræfter i disse lande med henblik på at oprette lydige proimperialistiske marionetregimer.

Men selv om det gang på gang lykkes imperialisterne at kue lande, der har befriet sig fra kolonivældet, selv om imperialisternes nykolonialistiske stræben ikke sjældent giver resultater, kan de dog ikke bygge bro over den skarpe modsætning, der findes mellem imperialismens interesser på den ene side og de undertrykte folks og landes interesser på den anden. Imperialisterne kan indsætte en Sukarto i Indonesien og gennemføre en barbarisk udryddelse af kommunisterne og alle progressive, de kan

dræbe Salvador Allende og lade Pinochet indrette Chile som et gigantisk torturkammer, de kan omforme Den mongolske Folkerepublik til en underudviklet militærbase, de kan ruste en etiopisk militærklasse til at gennemføre udryddelseskrig mod de eritreanske partisaner, men de kan ikke forhindre, at deres ambitioner bliver mødt med modstand, og de kan ikke slette de erfaringer, Den tredje Verdens folk igennem årtier har vundet i kampen for deres landes og nationers selvstændighed.

Trods alle tilbageslag i den antiimperialistiske kamp, trods imperialisternes stadige forsøg på en omfattende nykolonialistisk modoffensiv er det i Den tredje Verden, at imperialisterne siden Anden Verdenskrig har lidt sine største nederlag, og intet tyder på, at kampen er ved at ebbe ud.

Den tredje Verden har været og er *hovedkraften* i kampen mod supermagterne og al anden imperialisme.

7.11. Den tredje Verdens stater som verdenspolitisk faktor

Et afgørende resultat af den antiimperialistiske kamp i efterkrigsårene har været oprettelsen af mere end 80 nye stater i Den tredje Verden. Dette genspejles bl.a. i udviklingen inden for De forenede Nationer (FN). I slutningen af 1977 var der 149 medlemmer af FN mod 50 i 1945. Mere end tre fjerdedele af de 149 medlemsstater er tredjeverdens-lande. I 1945 var det mindre end halvdelen, som tilhørte Den tredje Verden.

Denne udvikling er udtryk for, at det gamle kolonisystem er brudt sammen. Folkenes befrielseskampe har ført til formel selvstændighed for så godt som alle tidligere kolonier; det varer ikke længe, førend Grønland vil være den eneste koloni i gammeldags forstand, der er tilbage i verden!

Den tredje Verdens stater udgør imidlertid ikke en samlet og enig blok. Der eksisterer kraftige modsætninger

imellem dem indbyrdes; nogle af staterne er socialistiske; andre er progressive og klart antiimperialistiske; atter andre fungerer som regulære lydstater for imperialisterne, og enkelte forsøger sig selv med imperialistisk politik.

Men uanset hvilken politik regeringerne i de enkelte stater fører, eksisterer der *som helhed*, betinget af Den tredje Verdens objektive modsætningsforhold til imperialismen og først og fremmest til supermagterne, en voksende *tendens* hen imod en fælles optræden fra Den tredje Verdens staters side.

Underlaget for denne voksende fællesoptræden er det *regionale* samarbejde mellem tredjeverdens-staterne.

Et eksempel herpå er dannelsen af *Den afrikanske Enhedsorganisation* (OAU = *Organization of African Unity*) i maj 1963. OAU's stiftelsesmøde, der fandt sted i Addis Abeba, Etiopiens hovedstad, erklærede bl.a., at OAU's formål var at »udrydde alle former for kolonialisme fra Afrika«, og enhedsorganisationens medlemsstater forpligtede sig til at følge »en alliancefri politik i forhold til alle blokke.« (*Treaties and Alliances of the World. New York 1974. si. 186*).

På dette grundlag udtalte OAU sin støtte til befrielseskampene i de daværende portugisiske kolonier og i det sydlige Afrika.

Den overordnede anti-kolonialistiske og alliancefri målsætning er bestandigt blevet fremhævet på de møder, organisationen har holdt siden stiftelsen. Men samtidig har OAU været præget af de modsætninger, der uafbrudt opstår mellem de afrikanske lande. Et eksempel herpå er modsætningen mellem Etiopien og Somalia; et andet eksempel er modsætningen mellem Algeriet, der støtter det vestlige Saharas folk i dets kamp for at skabe en uafhængig stat, og Marokko og Mauretanien, der vil dele den tidligere spanske koloni imellem sig. Også i forbindelse med borgerkrigen i Angola var OAU stærkt splittet.

Et andet eksempel på regional frontdannelse af tredje verdens-lande er *Den arabiske Liga*, der blev stiftet alle-

rede i 1945, og som består af de fleste arabiske lande i Nordafrika og Mellemøsten. Ligaen er dannet på grundlag af det sproglige og religiøse fællesskab, der består mellem de arabiske lande.

Den arabiske Ligas centrale problem er kampen mod den israelske imperialisme. Netop denne kamp er grundlaget for såvel enhed som splittelse inden for ligaen. Bestandigt skifter alliancerne mellem ligaens medlemslande; fx. har man i januar 1978 været vidne til en dyb splittelse mellem de arabiske lande som følge af den ægyptiske præsident Sadats kapitulationspolitik over for Israel.

Et tredje eksempel på en modsætningsfyldt frontdannelse mellem tredjeverdens-lande er de olieproducerende landes bestræbelser på at udnytte olierigdommene til egen fordel. *Organisationen af Olieeksporterende Lande* (OPEC = *Organization of Petroleum Exporting Countries*) blev dannet i 1960 og omfattede Iran, Iraq, Kuwait, Saudi Arabien og Venezuela; siden er andre blevet tilsluttet, bl.a. Indonesien og Libyen.

Dannelsen af OPEC repræsenterer en bestræbelse på at bekæmpe de internationale oliemonopolers grove udnyttelse af deres kontrol over olien. En væsentlig grund til, at OPEC driver oliepriserne i vejret, er, at inflationen i de industrialiserede kapitalistiske lande har drevet priserne op på de varer, OPEC-landene importerer fra disse lande, mens oliepriserne – som andre råvarepriser – ikke har fulgt prisstigningerne i de lande, der aftager olien.

Imidlertid kompliceres OPEC-landenes politik dels af oliemonopolernes udnyttelse af de rimelige stigninger på olien til en ekstrem spekulation og dels af disse oliemonopolers indflydelse i en række af OPEC-landene selv, hvilket fører til stadige splittelser inden for OPEC.

Men til trods herfor har OPEC-initiativet dannet forbillede for andre lande i Den tredje Verden, der har sluttet sig samme i kampen for at tvinge priserne på de råvarer, de fremstiller, i vejret; derigennem søger de at rette op på det ulige handelsforhold, der eksisterer mellem Den tredje

Verdens lande og de højtudviklede kapitalistiske industrilande. Eksempler på OPEC-lignende foranstaltninger er de mere eller mindre løse sammenslutninger af henholdsvis kaffe-, kakao- og kobberproducerende lande.

Et fjerde eksempel på fællesoptræden fra tredjeverdenslandene er forskellige konferencer, der først og fremmest skal markere en politisk fællesoptræden.

Det vigtigste forum for tredjeverdens-staternes drøftelser af mulighederne for verdenspolitisk fællesoptræden er de »alliancefri stater«s konferencer, som afholdes med mellemrum bl.a. i form af topmøder. Disse konferencers egentlige start var Bandung-konferencen i 1955. (*Se ovenfor, si. 55-56*).

Igennem årene har der været afholdt en række konferencer med skiftende emner og skiftende enighed. De deltagende stater – efterhånden op mod hundrede – spænder fra Indien til Jugoslavien, og fra den sovjetiske satellit Cuba til det særdeles vestloyale Tunesien.

Det er klart, at denne spændvidde skaber særdeles store vanskeligheder og udhuler »alliancefriheden«. Men på trods heraf har konferencerne gennem årene markeret antikolonialistiske og antiimperialistiske standpunkter. Et vendepunkt i de alliancefri staters optræden indtraf i slutningen af 60'erne på grund af den stadig mere dominerende stilling, de mange nye tredjeverdens-lande fik på konferencerne. Dette kom bl.a. til udtryk på en konference i Algeriet i oktober 1967, hvor et dominerende aspekt var den algeriske statschef, Boumediennes, angreb på såvel USA som Sovjetunionen. Sovjetunionen blev bl.a. kritiseret for at føre en nykolonialistisk politik over for udviklingslandene; Boumedienne angreb østbloklandene for at lade deres kreditgivning være afhængig af, om udviklingslandene anvendte kreditterne til køb i østbloklandene selv, og han afslørede, at østbloklandene solgte varer, købt i udviklingslandene, videre til tredjelande til en højere pris, end de havde betalt for dem. Også USAs nykolonialistiske politik blev stærkt angrebet.

Den antihegemonistiske tendens viste sig også på de alliancefris topmøde i september 1973 – ligeledes i Algeriet –; atter rejste der sig kritik både mod Sovjetunionen og USA, og kritikken mod Sovjetunionen var skarpere end i 1967, hvilket foranledigede den cubanske delegation til at forsvare sovjetimperialismen.

At socialimperialisterne var utryg ved de alliancefri staters stadigt tydeligere anti-hegemonistiske holdning, fremgik desuden af et brev, Bresjnev sendte til Boumedienne i forbindelse med konferencen. Bresjnev advarede mod forsøg på »at skabe modsætninger mellem de alliancefri lande og de socialistiske lande, mod at sætte de første op imod de sidste og derved berøve udviklingslandene deres naturlige og mest pålidelige allierede..« – Og Bresjnev belærte de alliancefri tredjeverdenslande om, at »den afgørende deling i verden i dag går ikke mellem de 'store' og de 'små', de 'rige' og de 'fattige', men mellem socialismens, fremskridtets og fredens kræfter på den ene side og imperialismens, kolonialismens og reaktionens kræfter på den anden.« (*Keesing's Contemporary Archives, 1973, si. 26117*).

Den algeriske udenrigsminister Bouteflika svarede Bresjnev, at man naturligvis ikke forvekslede venner med fjender, men at tredjeverdenslandene ikke nødvendigvis havde samme interesser som Sovjetunionen og han kritiserede bl.a. begge supermagter for deres optrapning af flåde-rivaliseringen i Middelhavet.

Bouteflikas svar er på mange måder repræsentativt for holdningen til Sovjetunionen fra mange udviklingslandes side. Modstanden mod socialimperialismen er voksende, men endnu er man tilbageholdende i kritikken af den nye supermagt.

Et yderligere udtryk for den uklare stilling til socialimperialismen er, at den kommende konference for de alliancefri stater i følge planen skal afholdes på Cuba i 1979.

7.12. FN og Den tredje Verdens øgede betydning

De regionale konferencer og sammenslutninger, der er blevet flere og flere siden 1960'erne, udtrykker mere og mere en samlende anti-hegemonistisk tendens blandt Den tredje Verdens lande.

Denne tendens er også i de senere år kommet til at præge De Forenede Nationers (FN)s udvikling.

FN blev dannet i sommeren 1945; organisationen skulle videreføre den antitysk-japanske alliances verdensomspændende fællesskab. I FNs pagt – dens grundlov –, der blev vedtaget den 26. juni 1945 på det stiftende møde i San Francisco, USA, hedder det bl.a., at FNs formål er, »at opretholde mellemfolkelig fred og sikkerhed«, »at træffe effektive fælles forholdsregler til forebyggelse og fjernelse af trusler mod freden..«, »at ordne eller bilægge mellemfolkelige tvistigheder eller situationer, som kunne føre til brud på freden«, »at tilvejebringe mellemfolkeligt samarbejde ved løsning af mellemfolkelige spørgsmål af økonomisk, social, kulturel eller humanitær karakter,« og »at fremme venskabelige forhold mellem nationerne, hvilende på respekt for grundsætningen om folkenes ligeret og selvbestemmelse...« (*Cit. fra Bay: Sovjetunionen og vestmagterne 1945-1955. Kbh. 1965, si. 21*).

Disse smukke ord fra FN-pagtens formålsparagraf har næppe bedraget repræsentanterne for de 50 lande, der skrev pagten under. Den organisatoriske opbygning af verdensorganisationen viser da også, at den internationale virkelighed ikke uden videre kunne skjules bag tom tale. I pagten bestemmes det nemlig, at den egentlige ledelse i FN skal ligge i hænderne på Sikkerhedsrådet og ikke på Generalforsamlingen. I modsætning til reglerne for Generalforsamlingen, der siger, at hvert land har én stemme, uanset om det er stort eller lille, siger reglerne om Sikkerhedsrådet, at dette intet kan beslutte om vigtige spørgsmål, medmindre de 5 'faste' medlemmer af rådet stemmer ja til det fremlagte forslag. Sikkerhedsrådet har i dag 15

medlemmer, hvoraf de 10 er valgt for en toårig periode af Generalforsamlingen, mens de 5 andre er 'faste', permanente, medlemmer. Disse fem er 'stormagterne': USA, Sovjetunionen, Storbritannien, Frankrig og Kina. (Indtil 1971 sad Chiang Kai-shek »Kina« på Kinas stol).

Som det således fremgår af Sikkerhedsrådets afstemningsbestemmelser, *skal alle* fem faste medlemmer stemme ja, hvis et forslag skal vedtages. Bare én stemmer imod, falder forslaget. Stormagterne har således veto-ret.

De fem stormagters privilegerede stilling i verdensorganisationen blev forklaret med, at FN reelt kun ville være i stand til at foretage sig noget, hvis stormagterne var enige. Og baggrunden for veto-retten, som var indført på sovjetisk foranledning, var, at USA så ganske dominerede flertallet af medlemsstaterne, herunder de tre små stormagter; veto-retten skulle forhindre, at FN blev et regulært redskab for USA-imperialismen.

I den første efterkrigsperiode måtte Sovjetunionen da også utallige gange anvende veto-retten for at standse USAs udnyttelse af organisationen; at USA ønskede at spænde FN for sin egen imperialistiske vogn, blev med al tydelighed bevist i forbindelse med det amerikansk inspirerede sydkoreanske angreb på Nordkorea i juni 1950; USA fik Sikkerhedsrådet til at fordømme Den demokratiske Folkerepublik Korea som aggressor – Sovjetunionen havde boycottet Sikkerhedsrådets møder og var derfor ikke i stand til at nedlægge veto – ; og efter at Sovjetunionen var vendt tilbage til Sikkerhedsrådet, fik USA sit satellit-flertal i Generalforsamlingen til at vedtage en resolution – den såkaldte »Uniting for Peace«-resolution – den 3. november 1950, hvori det bl.a. hedder:

»Generalforsamlingen..beslutter, at hvis Sikkerhedsrådet på grund af uenighed blandt dets permanente medlemmer ikke er i stand til at udøve sit primære ansvar for bevarelsen af international fred og sikkerhed,... skal Generalforsamlingen straks overveje sagen i den hensigt at fremlægge egnede forslag for medlemmerne om kollektive

handlinger, indbefattet..anvendelse af væbnet magt, om det er nødvendigt...« (*Sammesteds, si. 86-87*).

Med Sikkerhedsrådets fordømmelse af Den demokratiske Folkerepublik Korea og med omgåelsen af FN-pag-tens veto-ret-bestemmelse havde USA gjort FN til sit direkte redskab i kampen mod det koreanske folk; de amerikanske styrker i Korea – suppleret med enkelte FN-landes tropper – blev da også kaldt »FN-styrkerne«!

USAs manipulation med FN knuste enhver naiv forhåb-ning om, at der i en klassedelt verden kunne skabes et nationernes forbund eller blot et fællesinstrument for samtlige lande. Allerbøjest kunne dette internationale »par-lament« bruges til at måle styrkeforholdet mellem de imperialistiske og anti-imperialistiske kræfter.

Som instrument for 'løsning' af internationale stridighe-der fik det da også stadig mindre betydning. Nok viste den voksende supermagtskonfrontation sig i FN, men det var først og fremmest uden for FN, ved topmøder og rege-ringschef-møder, at supermagterne diskuterede deres mel-lemværender – uden utidig indblanding fra tredjeparts side.

FNs betydning som et verdensforum for løsning af modsætninger kom aldrig til at vise sig uden for FN-pagtens formålsparagraf. Men til gengæld fik verdensorga-nisationen – og iøvrigt dens mange underorganisationer – voksende betydning som *talerstol* for de stadig flere tredje-verdens-lande.

Fx. måtte Generalforsamlingen allerede i 1965 på tredje-verdens-landes initiativ vedtage en resolution, der anbefa-lede, at Afrika skulle gøres til en atomvåbenfri zone. I december 1972 vedtog Generalforsamlingen en resolution, der krævede Det indiske Ocean gjort til en 'fredszone', og denne resolution er senere blevet gentaget; og det er bl.a. på baggrund af disse resolutioner, at supermagterne har følt sig foranlediget til at påbegynde forhandlinger om en nedtrapning af deres flåder i det indiske Ocean.

Ligeledes på initiativ af tredjeverdens-lande vedtog FN i

oktober 1974 med 104 stemmer mod 4, mens 20 undlod, at invitere *Den palæstinensiske Befrielsesorganisation (PLO)* til at tale til generalforsamlingen under dennes debat om Palæstina. 21. november samme år blev PLO tilkendt observatørstatus ved FN; også befrielsesbevægelserne i det sydlige Afrika har fået observatørstatus.

Desuden blev det på FNs 30. ordinære generalforsamling i 1975 vedtaget, at zionisme var en form for racisme, og at kampen mod racismen derfor også omfattede en kamp mod zionismen. Dermed sidestilledes Israels politik over for palæstinenserne med Vorster- og Smith-regimernes politik over for befolkningsflertallene i Azania (Sydafrika) og i Zimbabwe (Rhodesia).

Ud over på selve Generalforsamlingen har landene i Den tredje Verden spillet en stadig mere aktiv rolle på en række konferencer, afholdt i FNs regi. Det gælder Havretskonferencerne, hvor kampen for en udvidelse af fiskerizonerne og for sikringen af økonomiske zoner i havene har vendt sig mere og mere mod supermagterne. Også på fødevarekonferencerne og miljøkonferencerne er tredjeverdens-landenes problemer blevet sat i centrum. Ikke mindst på FNs udenrigshandels- og udviklingskonferencer (*UNCTAD = United Nations Conference on Trade and Development* – den første blev afholdt i 1964) presser udviklingslandene på for at tvinge de højtudviklede lande til at afstå fra den ulige behandling af de 'fattige' lande.

Et foreløbigt højdepunkt for tredjeverdens-landenes aktivitet i FN-regi var imidlertid FNs ekstraordinære generalforsamling om råstof- og udviklingsproblemer, der blev afholdt i april-maj 1974. Generalforsamlingen vedtog – uden at der blev stemt formelt – en »Erklæring om oprettelsen af en ny international økonomisk orden« og et Aktionsprogram til erklæringens iværksættelse.

I følge erklæringen skal den nye internationale økonomiske orden »gøre det muligt at likvidere det voksende svælg mellem de udviklede lande og udviklingslandene.«

Dernæst slås det fast, at uafhængigheden af kolonivæl-

det er »den største og mest betydningsfulde landvinding igennem de sidste årtier«, men »de tilbageblevne levn af fremmed og kolonial dominans, af udenlandsk besættelse, af racediskrimination, af apartheid og af nykolonialisme i alle dens former er fortsat blandt de største hindringer for udviklingslandenes og deres folks fuldstændige frigørelse og fremskridt...«.

»Verden af udviklingslande,« hedder det videre, »er blevet en magtfuld faktor, hvis indflydelse mærkes på alle områder i det internationale liv. Disse uomstødelige forandringer i forholdet mellem de kræfter, der findes i verden, nødvendiggør udviklingslandenes aktive, fulde og ligeberettigede deltagelse i udformningen og udmøntningen af alle beslutninger, som vedrører det internationale samfund.«

Ud fra disse betragtninger slås det desuden fast, at hver stat skal have den fulde råderet over sine ressourcer og sin økonomi, at den har ret til at nationalisere udenlandske kapitalbesiddelser, og at den skal have ret til at skaffe sig erstatning for den udbytning, kolonialismen har medført. Endelig udtaler erklæringen sin støtte til alle folk, der bekæmper nykolonialismen. (*Keesing's Contemporary Archives*, 1974, si. 26548).

Der er næppe tvivl om, at mange delegerede fra de imperialistiske lande har siddet uroligt på stolen, da de stiltiende måtte affinde sig med, at denne erklæring blev vedtaget. Hvilken forskel fra dengang, da stormagterne i FN kunne hundse med udviklingslandene, som det passede dem!

Erklæringen om oprettelsen af en ny international orden udtrykker Den tredje Verdens voksende styrke. Men erklæringer er nu engang ikke det samme som en faktisk virkeliggørelse af de erklærede mål. Det er klart, at man ikke bogstaveligt kan forestille sig en 'ny international økonomisk orden' med lighed mellem imperialistiske lande og ikke-imperialistiske lande. Imperialismen fjernes ikke ved FN-generalforsamlingsbeslutninger, men gennem

kamp. Og denne kamps resultater er igen betinget af klassekampens udvikling ikke alene i de imperialistiske lande, men også i Den tredje Verdens lande selv. For dels er det denne klassekamp, der afgør, om de enkelte lande modstår eller kapitulerer over for nykolonialismen, og dels er det denne klassekamp, der afgør, om de sejre, der vindes imod imperialismen, vil blive til gavn og glæde for *folkene* i tredjeverdenslandene; i det lange perspektiv er det den demokratiske, antiimperialistiske revolution og dennes videreførelse i den socialistiske revolution, der for alvor vil sikre, at resultaterne af den verdensomspændende kamp mod hegemonismen og nykolonialismen ikke bliver ædt op af de lokale bourgeoisier, der findes i Den tredje Verdens mange lande.

Disse perspektiver rummer FN-erklæringen om en ny international økonomisk orden af gode grunde ikke. Men dette må ikke føre til en undervurdering af dens betydning som en løftestang for Den tredje Verdens antiimperialistiske kamp og som et udtryk for imperialismens stadigt mere defensive situation.

Som det ses af det foregående, er FN, dets konferencer og dets underorganisationer i voksende omfang blevet en talerstol for landene i Den tredje Verden. Det er derfor kun naturligt, at kravet om en ændring af FN-pagtens bestemmelser om, at de fem faste medlemmer skal have en særlig indflydelse i verdensorganisationen, gentagne gange er blevet rejst. Efter at Den kinesiske Folkerepublik i 1971 indtog sin retmæssige plads i FN, har den gang på gang støttet bestræbelserne på at bryde supermagtsmonopolet i Sikkerhedsrådet, selv om en afskaffelse af de permanente sikkerhedsrådsmedlemmers særlige stilling, herunder deres veto-ret, også ville svække Kinas egen indflydelse på FNs beslutninger.

7.13. Kinas rolle i den internationale politik

Den kinesiske Folkerepubliks indtagelse af sin retmæssige

plads i FN – efter i 22 år at have været den frarøvet – er dels udtryk for Den tredje Verdens voksende indflydelse og dels en følge af Kinas egen voksende rolle i den internationale politik.

Efter sejren over den USA-støttede Chiang Kai-shek-regering og oprettelsen af Den kinesiske Folkerepublik i 1949, søgte USA med alle midler at isolere det nye Kina internationalt; politisk og militært støttede det fortsat Chiang Kai-sheks regime på Taiwan (Formosa) og dettes tilstedeværelse i FN som 'repræsentant' for Kina.

Den kinesiske Folkerepublik gjorde sig imidlertid – på trods af USA-imperialismens boycott – mere og mere gældende i den internationale politik. Dets optræden på Bandung-konferencen i 1955 vakte international opmærksomhed (*se ovenfor, si. 55*), og efterhånden lykkedes det Kina at få diplomatiske forbindelser med stadig flere lande. En kinesisk betingelse for at oprette disse forbindelser var – og er –, at det pågældende land afbrød de diplomatiske forbindelser med Chiang Kai-shek-regimet. I dag (marts 1978) har Kina diplomatiske forbindelser med 115 af de ca. 160 lande, der findes i verden – mens Chiang Kai-shek-regimet på Taiwan er så godt som totalt isoleret internationalt.

Den kinesiske verdenspolitik gik fra folkerepublikkens stiftelse ud på at sikre en solidarisk kamp imod den tids farligste internationale imperialistiske magt, USA. På denne baggrund deltog millioner af kinesiske frivillige – efter Den demokratiske Folkerepublik Koreas ønske – i kampen mod de amerikanske imperialisters aggression mod det nordlige Korea i begyndelsen af 50'erne. Og gennem de diplomatiske sejre samt støtte til befrielseskampe rundt i verden, ikke mindst til de *tre* indokinesiske folks kamp mod USA-imperialismen, bidrog Kina til at dæmme op for USAs aggressionspolitik.

Nederlaget for USAs isolationspolitik over for Kina blev endegyldigt beseglet med den amerikanske præsident Nixons besøg i Kina den 21. til 28. februar 1972. I et

kinesisk-amerikansk fælleskommuniké blev det slået fast, at Taiwan-spørgsmålet var et indre kinesisk anliggende, der kun kunne løses af kineserne selv. Intet under, at Chiang Kai-shek-folkene på Taiwan betragtede Nixons besøg som USAs endegyldige kapitulation over for 'de røde'.

Når Nixon besluttede at rejse til Kina, var det udtryk for USA-imperialismens voksende defensive position; stillet over for den fremvoksende sovjetiske supermagt måtte USA søge at få ryggen fri, om det så skulle give indrømmelser til Fanden selv.

På den anden side tjente det naturligvis også det socialiste Kinas interesser, at det – uden at give én eneste indrømmelse – kunne forbedre forbindelserne til USA. Siden det endegyldige brud med Sovjetunionen i begyndelsen af 60-erne havde socialimperialisterne optrappet deres oprustning langs Kinas grænser, og såvel den sovjetiske besættelse af Tjekkoslovakiet, de sovjetiske grænseprovokationer over for Kina i 1969 som Bresjnev-forslaget om en 'asiatisk sikkerhedspagt' (*se ovenfor, si. 152*) gjorde det bydende nødvendigt for Kina dels nationalt at styrke sit forsvar og dels internationalt at skaffe sig størst mulig sikkerhed for, at landet ikke blev udsat for et angreb fra to sider.

Kampen mod de to supermagter er den faste ledetråd i kinesisk udenrigspolitik under passende hensyntagen til, hvilke af de to supermagter, der i den konkrete situation er den farligste. Det kinesiske syn på verdensudviklingen og de opgaver, den stiller folkene, blev fremlagt i koncentreret form på den i forrige afsnit omtalte ekstraordinære FN-generalforsamling om verdens råvare- og udviklingsproblemer, der blev afholdt i april-maj 1974. Dette syn har siden været udgangspunktet for den kinesiske udenrigspolitik.

I sin tale til generalforsamlingen sagde den kinesiske delegationsleder, vicepremierminister Teng Hsiao-ping bl.a.:

Efter »langvarige styrkeprøver og langvarige kampe (er der) foregået voldsomme differentieringer og drastiske omgrupperinger af alle verdens politiske kræfter. Et stort antal asiatiske, afrikanske og latinamerikanske lande har ét efter ét opnået uafhængighed, og disse lande spiller en stadig større rolle i internationale anliggender. Som følge af socialimperialismens fremkomst eksisterer den socialistiske lejr, der bestod en tid efter 2. verdenskrig, ikke længere. På grund af loven om kapitalismens ujævne udvikling er også den vestlige blok ved at gå i opløsning. Bedømt ud fra de stedfundne forandringer i de internationale relationer består verden i dag i virkeligheden af tre dele eller tre verdener, der både er indbyrdes forbundne og står i modsætning til hinanden. USA og Sovjetunionen udgør den Første Verden. Udviklingslandene i Asien, Afrika og Latinamerika og andre regioner udgør den Tredje Verden. De udviklede lande, der befinder sig mellem disse to verdener, udgør den Anden Verden.

De to supermagter, USA og Sovjetunionen, søger forgæves at opnå verdenshegemoni. De prøver begge, hver på sin måde, at skaffe sig kontrol over udviklingslandene i Asien, Afrika og Latinamerika og samtidig at kue de udviklede lande, der ikke er deres jævnbyrdige i styrke.«

Teng Hsiao-ping understregede videre, at Den tredje Verdens lande står i den skarpeste modsætning til supermagterne, og at »de er hovedkraften i kampen mod kolonialismen og imperialismen og i særlig grad mod supermagterne.« Samtidig er det muligt at skabe alliancer med den Anden Verdens lande, fordi disse lande »i større eller mindre grad (ønsker) at frigøre sig fra supermagternes trælbinding eller kontrol og værne deres nationale uafhængighed og deres suverænitets ukrænkelighed.« (*Tale af den kinesiske Folkerepubliks delegations formand Teng Hsiao-ping ved FNs generalforsamlings ekstraordinære samling 10. april 1974. Forlaget OKTOBER, Kbh. 1977, si. 4 og 5*).

På grundlag af verdens opdeling i tre har Kina udformet

sin udenrigspolitiske generallinie; denne linie blev sammenfattet af Kinas kommunistiske Partis formand, Hua Kuo-feng i beretningen til det kinesiske partis 11. kongres i august 1977:

»Vi må øge vor enhed med de socialistiske lande og med proletariatet og de undertrykte folk og nationer i hele verden, øge vor enhed med Den tredje Verdens lande, forene os med alle lande, der er ofre for aggression, omvæltning, indblanding, kontrol og tyranni af imperialismen og socialimperialismen og danne den bredeste enhedsfront mod de to supermagter, De forenedes Staters og Sovjetunionens overherredømme.« (*Cit. fra Kommunistisk Tidsskrift, nr. 5, 1977, si. 47*).

Ud fra denne målsætning har Kina bl.a. søgt at styrke sine forbindelser til de vesteuropæiske andenverdenslande. Kina støtter EF-bestræbelserne på at 'forene Europa', og det støtter en styrkelse af de vesteuropæiske landes miitære forsvar. Og det understreger, at en samlet europæisk politisk og militær optræden er særlig vigtig, dels fordi Europa er brændpunktet for supermagternes rivalisering og dels, fordi Sovjetunionen som opadstigende supermagt udgør den farligste kilde til en ny verdenskrig. (*Jvf. ovenfor, si. 154-55*).

Denne side af den kinesiske udenrigspolitik kritiseres skarpt af dele af den danske 'venstrefløj'. Skal man vurdere denne politik, må man imidlertid tage i betragtning, hvilken vurdering af situationen i Den anden Verden, kineserne går ud fra.

Denne vurdering fremlægger Kinas Kommunistiske Parti i sin teoretiske artikel om verdens deling i tre, offentliggjort i KKP's hovedorgan »Folkets Dagblad« den 1. november 1977:

»Arbejderklassen og de revolutionære masser i de udviklede kapitalistiske lande har vundet mange vigtige sejre i deres heltmodige kampe, de har tildelt imperialismen og socialimperialismen mærkbare slag og ydet kraftig støtte til verdens folk i deres kamp imod imperialisme og

hegemonisme. Efterhånden som situationen udvikler sig, vil de skabe nye opsving i den revolutionære bevægelse og vokse i styrke i deres kamp for at slå monopolkapitalens angreb tilbage, for at vinde økonomiske og politiske rettigheder for sig selv og for forskellige lag af befolkningen, gå imod den herskende klasses aggressionspolitik og støtte Den tredje Verdens kamp imod imperialismen og hegemonisme. Men som et resultat af den herskende sovjetiske klikes forræderi, udbredelsen af den revisionistiske ideologi og splittelsen i arbejderklassens rækker, kan arbejdernes revolutionære bevægelse i de udviklede kapitalistiske lande generelt set og for tiden ikke komme ud over niveauet, hvor den omgrupperer sig og samler styrke.» (*Cit. fra Formand Maos teori om verdens deling i tre er et vigtigt bidrag til marxismen-leninismen, forlaget OKTOBER, Kbh. 1977, s. 37-38*) (Min udh.).

Det er denne nøgterne og realistiske vurdering af klassekampssituationen i de højt udviklede kapitalistiske lande, der er udgangspunktet for, at Kina i sine bestræbelser på at inddæmme supermagterne og ikke mindst den i Europa særdeles nærværende sovjetiske supermagt støtter en styrkelse af den europæiske enhed og de europæiske landes forsvar, selv om det er de europæiske monopolborgerskaber, der for øjeblikket fører 'europæisk politik' på baggrund af deres delvise og vaklende modsætningsforhold til supermagterne. Det er nu engang disse borgerskaber, der for tiden regerer de europæiske lande relativt uanfægtet.

Ingen, der er ved sine fulde fem og nøgternt bedømmer supermagternes hegemonipolitik og rivalisering i Europa, vil formodentlig vende sig mod, at de europæiske lande forenes og styrker sig i kampen mod supermagterne. Det beklagelige er blot, at arbejderklassen og folkene i Europa så langt fra er mobiliseret til en fælles kamp mod de imperialistiske supermagters overherredømme; derfor må den kinesiske udenrigspolitik tage sit udgangspunkt i den faktiske situation og dermed i de faktiske magthaveres politi-

ske bestræbelser, i den udstrækning disse generer og svækker de to imperialistiske supermagter.

Men de kræfter i de vesteuropæiske lande, som har fattet, at det er livsnødvendigt at mobilisere til kamp mod supermagterne, kan ikke stole på de europæiske borgerskaber og overlade det til dem at forsvare de europæiske lande mod supermagterne.

Kinas kommunistiske Parti har selv trukket dette op i den førnævnte artikel:

»Når vi taler om den Anden Verden som en styrke, der kan skabes enhed med i kampen mod hegemonismen, tænker vi naturligvis ikke på at afskrive modsætningerne mellem den Anden og den Tredje Verdens lande og de interne klasse modsætninger i den Anden Verden, ligesom vi ikke på nogen måde mener, at de undertrykte nationers og folks kamp mod undertrykkelse og udbytning skal opgives. Verden kan kun gå fremad gennem kamp, og det er kun gennem kamp, at enhed kan opnås. Hvis enhed søges gennem kamp, vil den være levedygtig. Hvis enhed søges ved overgivelse, vil den dø hen. Denne enhed kan kun opnås og udvikles skridt for skridt gennem kampen mod nationalt forrædderi, forsoning og nykolonialisme, og i modstanden mod de reaktionære styrkers angreb på de progressive styrker.« (*Sammesteds, si. 48*).

Forudsætningen for, at Kinas politik over for Europa skal blive ændret, er således, at *folkene* i Europa mobiliseres til at tage deres skæbne i egen hånd. Da behøver intet socialistisk land engagere sig med kræfter, hvis 'modstand' mod supermagterne ene og alene er et resultat af modsætninger mellem indbyrdes konkurrerende kapitalinteresser.

Men skal folkene mobiliseres til kamp mod supermagterne i Europa, kan de revolutionære og antiimperialistiske kræfter i Europa ikke opgive kampen mod deres egne monopolborgerskabers udbytning og nationale undertrykkelsespolitik. Det er ikke gennem en opgivelse af kampen mod NATO og EF, man får erstattet borgerskabets klasse-

interessebestemte højst upålidelige modstand mod supermagterne med en folkelig enhed mod supermagterne. Tværtimod er det netop ved at fravriste borgerskabet de positioner, det har gennem NATO og EF, at arbejderklassen og folkene kan tage effektivt hånd om forsvaret af den nationale uafhængighed mod supermagternes trusler og hegemonibestræbelser.

Men så længe denne kamp kun befinder sig i kimform, skal man ikke forvente, at Kina vil opgive de muligheder, der findes for at udnytte modsætningerne mellem de europæiske monopolborgerskaber og supermagterne til at svække selvsamme supermagter.

7.14. Vesteuropa i 70'erne. EF¹ og NATO

At de europæiske monopolborgerskaber har voldt USA-imperialismen hovedbrud, viser udviklingen af forholdet mellem Vesteuropa og USA igennem 70'erne med al tydelighed.

Baggrunden for modsætningen mellem de to parter er Vesteuropas – tidligere nævnte (*se ovenfor, si. 134*) – øgede økonomiske styrke og USAs tilsvarende økonomiske svækkelse. Handels- og valutapolitisk er det europæiske fællesmarked en trussel mod USA. Og med Danmarks, Irlands – og især – Storbritanniens optagelse i Fællesmarkedet fra 1. januar 1973 føler USA sig stillet over for en voksende europæisk blokpolitik, der for alvor underminerer både dets økonomiske og efterhånden også dets politiske og militære indflydelse i Vesteuropa.

Samtidig med at den europæiske integration skrider

1) I stedet for som hidtil at forkorte 'fællesmarkedet' til EEC (= European Economic Community), vil det herefter blive forkortet til EF (= De Europæiske Fællesskaber); baggrunden herfor er, at EEC i 1965 blev smeltet sammen med to andre fælleseuropæiske institutioner: Kul- og Ståunionen og EURATOM (= Det Europæiske Atomfællesskab).

fremad – trods undertiden lammende indre modsætninger i EF selv –, viser der sig i 70'erne en række opløsningstendenser inden for NATO-alliancen.

Frankrig forlod allerede i 1966 den atlantiske forsvarsorganisation, uden dog at forlade alliancen som sådan; august 1974 fulgte Grækenland efter i protest mod, at USA ikke havde hindret en tyrkisk invasion på Cypern i juli samme år; invasionen skulle angiveligt beskytte det tyrkiske mindretal på øen mod den daværende græske fascistiske militærjuntas forsøg på at indlemme Cypern i Grækenland. Desuden var den græske udtræden af forsvarsorganisationen et resultat af et kraftigt pres fra det græske folks side, fordi USA åbenlyst havde både deltaget i indsættelsen af og senere støttet militærjuntaen. Da juntaen faldt på grund af dens mislykkede forsøg på at indlemme Cypern, skabtes der basis for, at det græske folk kunne tvinge den nye regering under Karamanlis, der ellers var USA-venlig, til at køle forholdet til NATO ned.

Endelig skulle udviklingen i Portugal for en tid true NATOs 'sammenhold'. Efter omstyrtelsen af det fascistiske diktatur i 1974 opstod der en fare for, at Portugal ville forlade NATO, hvis hovedmagt, USA, havde støttet det væltede regime. Men de portugisiske socialdemokrater og højrepartier red stormen af for NATO.

Trods Frankrigs og Grækenlands nedkøling af NATO-samarbejdet, og trods den svækkelse, det medførte, var det den europæiske samlingstendens, som på lidt længere sigt truede USAs hegemoni over Vesteuropa og dermed NATO-alliancen som sådan.

For at komme den europæiske selvstændiggørelse i forkøbet foreslog den amerikanske udenrigsminister Kissinger i 1973 et nyt Atlantisk Charter, dvs. en slags principerklæring, der skulle omfatte det vestlige samarbejde ikke alene på det militære, men også på det politiske og økonomiske område. Kissinger opfordrede også det ikke særligt atlantiske Japan til at tilslutte sig en sådan erklæring.

Hensigten med dette udspil var tydelig: I forhold til sine

skarpeste økonomiske og politiske konkurrenter i den vestlige verden skulle USA markere sin ledende rolle. Og Kissinger ledsagede da også sit forslag med en kritik af de vesteuropæiske lande for at være 'eurocentrerede' og for at føre økonomisk blokpolitik.

Baggrunden for udspillet var, at de ni EF-lande i voksende omfang syslede med planer om en europæisk union, og at de i den forbindelse mere og mere søgte at opnå en udenrigspolitisk fællesholdning over for såvel USA som overfor resten af verden.

Kissingers plan strandede. Og i stedet skete der en yderligere tilspidsning af modsætningerne mellem USA og Vesteuropa.

Det var Mellemøsten, som førte til denne skærpelse. 6. oktober 1973 angreb Ægypten og Syrien Israel for at vinde de områder tilbage, som Israel reelt havde indlemmet efter den israelske angrebskrig i 1967; det drejede sig om Gaza- og Sinai-områderne, et stort Vest-jordansk område og Golan-højderne.

For at støtte den arabiske kamp mod den israelske imperialisme besluttede de arabiske oliestater inden for OPEC at iværksætte en olieblokade mod de lande, der direkte eller indirekte støttede Israel. USA reagerede bl.a. ved at sætte sine NATO-tropper i alarmberedskab – uden at spørge sine 'allierede' forinden.

Olieblokaden skabte panik i Vesteuropa, hvis olieforsyninger for størstedelens vedkommende stammer fra de blokerende lande. EF-landene skyndte sig med at komme med en erklæring, der halvt om halvt udtrykte sympati med den arabiske sag, og som understregede, at »der ved skabelsen af en retfærdig og varig fred må tages hensyn til palæstinenserne's lovlige rettigheder.« (Cit. fra Budtz/Christensen: *Udenrigspolitik set med socialdemokratiske øjne*. Kbh. 1974, si. 176) Samtidig protesterede de fleste vesteuropæiske lande mod, at USA ensidigt satte NATO-tropper i beredskab.

Men længere rakte den europæiske enighed ikke. Fran-

krig gik sine egne veje og søgte direkte kontakt med de olieproducerende lande, mens andre lande – derimellem Danmark – afviste tilbud fra en række OPEC-lande om at få olien leveret uden om de store olieselskaber.

Splittelsen inden for EF, der førte til en regulær handlingslammelse, blev udnyttet af USA. Nixon indkaldte til en energikonference med henblik på en fællesoptræden under USAs førerskab over for de olieproducerende lande. EF-landene mødte op, mest fordi de var bange for de amerikanske oliemonopolers reaktion, hvis de ikke gjorde det. Men de stillede som betingelse for deltagelse, at man undlod at opbygge en front vendt mod de olieproducerende lande, især mod de arabiske.

USA fik imidlertid i det store og hele sin vilje, og i det USA-styrede OECDs (*se om dette ovenfor si. 76*) rammer blev der den 15. november 1974 oprettet et *Internationalt Energi-Agentur (IEA)*, hvis reelle opgave blev at iværksætte en modoffensiv mod de olieproducerende lande.

Frankrig var heller ikke dennegang med. Det tilstræbte fortsat enten tosidige aftaler med olielandene eller et europæisk initiativ.

Der var to afgørende grunde til, at de fleste vesteuropæiske lande gav efter over for USA. Den ene var den simple, at de frygtede en tilbagetrækning af de amerikanske tropper fra Vesteuropa, og den anden var den begyndende internationale økonomiske krise, som oliekrisen gav stødet til, og som ikke tillod for store blottelser over for olielandene.

Men modsætningen mellem EF og USA forsvandt ikke. Kissinger fik – som allerede nævnt – ikke sit atlantiske charter igennem. Allerede på EF-topmødet i december 1973 vedtog regeringscheferne en såkaldt »europæisk identitserklæring«, som »skal tjene til at beskrive deres (dvs. de ni EF-landes) forhold til den øvrige verden samt det ansvar, de har påtaget sig og deres plads i verdensanslignenderne.«

Ikke uden selvgættelse erklærer de, at »skønt deres histo-

rie og et egennyttigt forsvar for misforståede interesser kunne have ført til, at de ni europæiske stater blev splittet, har de hævet sig over deres modsætninger og besluttet at forene sig på grundlag af fundamentale europæiske krav for at sikre, at deres fælles civilisation kan overleve.«

Vi får desuden at vide, at de ni lande »er fælles om en indstilling til tilværelsen baseret på viljen til at opbygge et samfund, som både i sin idé og sin udformning står i menneskets tjeneste.«

De lover dernæst, at de inden »udgangen af dette tiår ...vil omskabe deres forbindelser som helhed til en europæisk union«. I et kommuniké om topmødets resultater blev det desuden tilføjet, at »De Ni bekræfter deres fælles vilje til at opnå, at Europa taler med én stemme i vigtige internationale spørgsmål«, og de erklærer sukkersødt, »at den voksende enhed vil styrke Vesten som helhed og vil være til fordel for Europas forbindelser med USA.«

Linien er således lagt for en fælles EF-udenrigspolitik, men samtidig må EF-landene balancere for at bevare NATO-alliancen. Det fremgår ligeledes af »identitetserklæringen«, hvori det hedder, at »de af dem, som er medlemmer af Den atlantiske Alliance (det gælder alle landene med undtagelse af Irland. Min anm.) er af den opfattelse, at der ikke for tiden er noget alternativ til den sikkerhed, som De forenede Staters kernevåben og tilstedeværelsen af de nordamerikanske styrker i Europa frembyder...«. (*Cit. fra Budtz/Christensen, si. 115-17*).

Ser man bort fra »identitetserklæringen«s mere poetiske betragtninger over den europæiske civilisations opgaver, er tendensen til at danne en blok over for omverdenen det mest markante ved den; den levner ikke plads til Kissingers atlantiske forestillinger.

Men det var ikke nok at sige nej. NATO-alliancen måtte bevares, USAs tilstedeværelse i Europa var uundværlig.

Efter lange og drøje forhandlinger nåede man endelig frem til en principerklæring om NATO-alliancen og dens rolle. Denne erklæring blev vedtaget af NATO-udenrigs-

ministrene på et møde i Ottawa i juni 1974. Udenrigsministrene bekræfter, at NATO-landenes »fælles forsvar er udeleligt«, og USA bekræfter, at det er »besluttet på sammen med sine allierede at bevare styrker i Europa på det niveau, som kræves til at opretholde afskrækkelsesstrategiens troværdighed..«

I forbindelse med den voksende økonomiske konkurrence mellem Europa og USA erklærer udenrigsministrene desuden, at »de ønsker...at sikre, at deres (dvs. NATO-landenes) grundlæggende sikkerhedspolitiske forbindelser støttes af et harmonisk politisk og økonomisk forhold. De vil især arbejde på at fjerne kilderne til konflikt mellem deres økonomiske politik og på at opmuntre til økonomisk samarbejde med hinanden.« (*Cit. fra Budtz/Christensen, si. 85-87*).

Disse betragtninger over forholdet mellem sikkerhedspolitik og økonomi var ganske i USAs ånd. Kritiske Europa-tilhængere bemærkede, at overvejelser over økonomiske forhold mellem landene ikke kom NATO ved – men USA havde altså fået sin vilje. Og det væsentlige er heller ikke, at erklæringen kommer med nogle almindeligheder om økonomisk samarbejde, det væsentlige er, at USA var så presset, at det overhovedet følte sig foranlediget til at få NATO til at udtale sig om de betændte økonomiske emner.

Såvel den europæiske »identitetserklæring« som Ottawa-erklæringen genspejler de modsætninger, der findes mellem USA og Vesteuropa. Der kan ikke herske tvivl om, at USA stadigvæk er absolut dominerende på det militære område, men økonomisk er USA til gengæld truet.

Trods USAs militære overvægt er der dog også tegn på, at man i EF-regi er begyndt at overveje en sikkerhedspolitisk koordinering. Ved årsskiftet 1975/76 offentliggjordes den såkaldte Tindemann-rapport, opkaldt efter den belgiske EF-politiker Leo Tindemann. I rapporten, der ønsker at fremskynde EFs omdannelse til en politisk union, omta-

les også mulighederne af et snævrere europæisk sikkerhedspolitisk samarbejde. Men indtil videre er Tindemanns planer strandet som følge af en række NATO-landes – bl.a. Danmarks – modvilje mod at flytte de militære spørgsmål fra NATO til EF.

Mens modsætningerne mellem EF og USA fortsat eksisterer, trives splittelsen *inden for* EF også i bedste velgående. Der er tale om modsætninger omkring landbrugspolitikken, omkring fordelingen af fiskerikvoterne inden for EF-havet, omkring forholdet mellem de europæiske valutaer, hvilket igen spiller ind på konkurrencevilkårene – især inden for landbruget –, og der er modsætningerne omkring politikken over for udkantsområderne. Alle disse modsætninger er blevet skærpet som følge af den dybe overproduktionskrise, der har hærget siden midten af 70'erne, og som bl.a. tager form af handelskrige mellem de forskellige landes monopolborgerskaber.

Verdenskrisen har ligeledes ændret betingelserne for rivaliseringen mellem USA og Vesteuropa på det økonomiske felt. USA er fortsat ressourcemæssigt overordentlig stærkt – ikke mindst på energiområdet, hvor det er delvis selvforsynende –, og det er delvis i stand til at udnytte de indre europæiske modsætninger, der er blevet uddybet af krisen.

Den generelle tendens er imidlertid uomtvisteligt en skærpelse af modsætningerne mellem et EF, der trods alle vanskeligheder er på vej til en politisk union - hvilket senest er blevet yderligere fremskyndet med beslutningen om de direkte valg til Europa-parlamentet –, og et USA, der på verdensplan er i defensiven. Men på den anden side opstår der uafbrudt muligheder for amerikanske modoffensiver med udgangspunkt i USAs trods alle svaghedstegn relative overlegenhed økonomisk og militært, og disse modoffensiver begunstiges af den stadige splid inden for EF.

Et eksempel på en sådan modoffensiv fra USAs side var Nixons devalueringer af dollar'en, indledt i 1971; den høje

kurs på dollar'en havde nemlig medført, at efterspørgslen efter amerikanske varer til stadighed var blevet dårligere i forhold til importen af udenlandske varer; USAs betalingsbalance var blevet mere og mere skæv. Nixons devaluering betød, at de amerikanske varer blev stillet gunstigere på verdensmarkedet. Til gengæld blev de europæiske stillet dårligere på det amerikanske marked. Nixons devaluering, der fulgtes op af nye dollarforringelser, skabte kaos i det internationale valutasystem, hvis 'faste' holdepunkt siden Anden Verdenskrig havde været dollar'ens faste værdi. Dollar'ens 'raslen nedad' var ét af udtrykkene for den skærpede handelskrig mellem USA og omverdenen og samtidig udtryk for, at USA økonomisk havde mistet sin hidtil uantastede overlegne position.

7.15. Vesteuropa og Den tredje Verden

Konkurrencen mellem de højtudviklede imperialistiske lande i Vesteuropa og den imperialistiske supermagt USA udfoldes naturligvis også uden for de direkte relationer mellem de to parter – nemlig i Den tredje Verden. Begge parter søger gennem økonomisk imperialisme og nykolonialistisk politik at sikre billig råvareimport og gunstige afsætningsmuligheder.

EF er verdens største importør af råvarer. Skal EF sikre fortsat vækst og en maksimering af de europæiske monopolers profitter, må det sikre prisbillighed på råstoffer og en stadig udvidelse af markederne uden for Europa.

Et middel hertil har været – og er – at knytte stadigt flere tredjeverdenslande til EF gennem forskellige aftaler. Ud over en række direkte to-sidige aftaler mellem snart det ene, snart det andet land, har EF opbygget associeringsordninger, 'tilknytnings'ordninger, med hele grupper af lande. Først blev de fleste af de lande, der tidligere havde været hollandske, belgiske, italienske og i første række franske kolonier, associeret EF gennem Yaounde-aftalen,

der trådte i kraft den 1. juni 1964. Aftalen omfattede 18 tredjeverdenslande i Vest-og Central-Afrika.

Associeringsaftalen drejede sig dels om en regulering af handelen mellem EF-blokken og de associerede lande og dels om udviklingsbistand fra EF til disse lande.

Den centrale problem i forholdet mellem tredjeverdens-udviklingslandene og de imperialistiske 'i'-lande er handelsbalancen. Råvarepriserne er lave, mens de færdigvarer, der sælges til u-landene, til stadighed stiger som følge af inflationen i i-landene.

Ved Yaounde-aftalen blev der skabt et frihandelsområde dækkende EF og de associerede lande. De 18 afrikanske lande kunne frit sælge til EF-markedet, og EF-landene kunne frit sælge til de 18 lande. Fornøjelsen ved denne ordning var naturligvis på EF-imperialisternes side. Og tilmed var EF så grov, at det fra bestemmelserne om den frie import til EF undtog en række landbrugsvarer, der konkurrencemæssigt kunne true EFs egne landbrugsprodukter!

Når de 18 lande gik med til den ulige aftale, skyldtes det angsten for, at EF-toldbeskyttelsen overhovedet ville vanskeliggøre eksporten til EF af råvarer. EF kunne jo i givet fald hente råvarerne uden for de 18. Desuden var en række af de 18 lande gennem kolonitiden blevet stærkt afhængige af deres europæiske 'moderlande'. Det gjaldt ikke mindst en række af de tidligere franske kolonier, der var infiltreret og domineret af franske kapitalinteresser.

Som et plaster på såret bevilgede EF-landene en udviklingshjælp, der f.eks. fra 1970-75 udgjorde 1 milliard dollars. Men ud over det faktum, at EF-landene selv bestemte udviklingshjælpens anvendelse, rakte beløbet som en skrædder i helvedet. Man klippede halen af hunden og gav det yderste led af den som et kødben i form af u-landsstøtte.

Et eksempel herpå er Senegal, der i perioden 1963-66 tabte 280 millioner dollars på grund af det stadigt mere forringede bytteforhold mellem sig og EF - importpriserne

steg, eksportpriserne faldt – . I samme periode fik Senegal omkring 50 millioner dollars i udviklingshjælp! Om denne udplyndringspolitik udtalte Senegals præsident Senghor, at »på den måde finansierer vi i virkeligheden den stigende levestandard i de rige lande...«. Eller han burde have sagt: skaffer vi ekstraprofitter hjem til monopolborgerskaberne i EF. (Cit. fra »EEC – et barn af borgerskabet«, Kbh. 1971, si. 49).

Efter Storbritanniens tilslutning til EF den 1. januar 1973 blev EFs associerede område udvidet med de tidligere engelske kolonier i Afrika, Caraibien og Oceanien. Den 28. februar 1975 underskrev 46 lande i Togos hovedstad Lomé en associeringsaftale, der afløste Yaounde-aftalen. Lomé-aftalen udløber 1. marts 1980.

Lomé-aftalen er præget af den politiske udvikling, der er sket siden Yaounde. Imellem de to aftaler ligger en voksende samlet kamp fra Den tredje Verdens lande, bl.a. symboliseret ved vedtagelsen af resolutionen om en ny international økonomisk orden på FNs ekstraordinære generalforsamling i april-maj 1974. Og Lomé-aftalen indgås, efter at tredjeverdens-landene har sat ind med en offensiv kamp på råvare-pris-området.

Lomé-aftalen er fortsat en frihandelsaftale, men en række bestemmelser begrænser den ulighed, der opstår som følge af den tilsyneladende ligestilling i handelen mellem EF og udviklingslandene. EF forpligter sig stadigvæk til fri import af varer fra udviklingslandene, men omvendt er de associerede lande ikke længere forpligtet til en fri import af varer fra EF. Desuden aftales en såkaldt 'eksportstabilisering', der går ud på, at såfremt råvarepriserne falder under et vist niveau, skal EF yde støtte til priserne, og først efter at priserne igen er steget, skal denne støtte tilbagebetales. 24 af de associerede lande, kaldet 'de dårligst stillede', slipper for tilbagebetaling.

Samtidig øges udviklingshjælpen til 19 milliarder for den periode, aftalen løber.

Lomé-aftalen viser, at tredjeverdens-landenes kamp har

givet og kan give resultater. Men samtidig må man naturligvis afvise de rosenrøde betragtninger, som aftalen har givet anledning til i EF-kredse. Det er fortsat således, at europæisk kapital via associeringsordningen kan sive ind i de associerede lande, og det er fortsat således, at monopolborgerskaberne i EF har sikret sig, at de projekter, udviklingshjælpen skal sætte i gang, skal udbydes i licitation inden for EF eller de associerede lande selv – og enhver ved, hvem der økonomisk og teknologisk vil være de stærkeste i denne forbindelse. (Jvf. også om Danmarks udviklingsbistand, nedenfor si. 245-48) (Jvf. *Lomé-aftalen* i 'EF-Karnov, 1973-76, supplement, Kbh. 1976, si. 1501-1502).

7.16. Comecon

Den vesteuropæiske økonomiske integration har sit side-stykke i COMECON (= *Council for Mutual Economic Assistance*, dvs. *Rådet for gensidig økonomisk hjælp*), der blev oprettet i 1949. Medlemsstater var ved stiftelsen Sovjetunionen, Polen, Tjekkosllovakiet, Ungarn, Bulgarien og Rumænien. Samme år blev også Albanien medlem, men er siden reelt trådt ud; DDR blev medlem i 1950, Den mongolske Folkerepublik 1962 og Cuba 1972.

Forskellen mellem EF og COMECON er imidlertid, at den 'østlige' supermagt, Sovjetunionen, er medlem af og dominerende inden for COMECON, mens den 'vestlige' supermagt, USA, ikke er medlem af EF.

Sovjetunionens bestræbelser på at opnå total kontrol med de østeuropæiske lande har været bestemmende for COMECONs udvikling. Igennem årene har COMECON forandret sig fra at være et relativt løst økonomisk samarbejde til at blive en økonomisk organisation, der i voksende omfang fungerer som en fælles-østeuropæisk planlægningsinstans under sovjetisk overhøjhed.

Allerede i 1959 vedtog et rådsmøde i Sofia en ny vedtægt

for COMECON, der bestemte, at organisationen skulle koordinere udenrigshandelen, dels mellem COMECON-landene indbyrdes og dels med tredjelande, og det blev ligeledes bestemt, at medlemslandenes statsplaner skulle koordineres.

I begyndelsen af 60'erne søgte Sovjetunionen at fremskynde sammensmeltningen af de østeuropæiske økonomier med den sovjetiske; et ekstremt eksempel herpå var Hrusjtjofs forsøg på omkring 1964 at 'internationalisere' et område, omfattende nogle få sovjetiske distrikter, de nordlige regioner af Bulgarien og en anelig del af Rumænien, nemlig godt 42 pct af landets territorium og 48 pct af dets befolkning. Det 'internationaliserede' område skulle løsrives fra de tre staters kontrol og anbringes under en overstatslig myndighed. Var projektet blevet gennemført, ville 86 pct af Rumæniens olie- og naturgas-produktion og 48 pct af den samlede rumænske industriproduktion reelt være kommet i hænderne på Sovjetunionen (*Jvf. Sosialimperialismen. Sovjet idag. Oslo 1975. si. 138*).

Formålet med Hrusjtjofs plan var naturligvis at amputere Rumænien økonomisk og skaffe sig kontrol med et af Østeuropas betydeligste råstofproducerende områder. Rumænerne sagde naturligvis nej til Hrusjtjof; og i stedet for at tæmme rumænerne, der allerede i nogen tid havde haft mod til at trodse den sovjetiske taktstok – bl.a. bevarede de partiforbindelserne til Kina og deltog ikke i det sovjetiske felttog mod kineserne –, fik Hrusjtjof blot rumænerne til yderligere at konsolidere en selvstændig politik. Rumænien gik ikke ud af COMECON, men det løsgjorde sig så meget fra organisationen, at det tilnærmelsesvis fik en status som 'associeret'.

Hrusjtjofs kluntethed blev ikke gentaget fra sovjetisk side; tværtimod var hans forslag om at sønderdele Rumænien givetvis med til at fælde ham i efteråret 1964.

I stedet for direkte indlemmelsesforsøg fortsatte Sovjetunionen sine bestræbelser på at få flere og flere af de østeuropæiske landes økonomiske beslutninger flyttet

over i COMECON. Det ideologiske skjold for denne politik var tesen om den 'socialistiske økonomiske integration'.

Denne tese fremstilles bl.a. således:

»For de folkedemokratiske lande, med undtagelse af Folkerepublikken Kina, var det ikke nødvendigt at skabe et komplet industrisystem, hvis opbygning ikke vil være gunstigt under de pågældende landes betingelser, set i forhold til betingelserne i Sovjetunionen og i Folkerepublikken Kina, der råder over et stort landområde, uhyre naturrigdomme og store menneskereserver.«

Og videre:

»Gennem den broderlige enhed og det stadigt mere udvidede økonomiske samarbejde mellem landene i den socialistiske lejr får den internationale socialistiske arbejdsdeling stadig større betydning, hvilket gør det muligt for hvert enkelt land at udvikle sine produktivkræfter på en sådan måde, at det – uden at kopiere Sovjetunionens industrielle struktur – kan specialisere sig i produktionen af sådanne produkter, som det er mest gunstigt at fremstille på basis af landets egne naturlige og økonomiske ressourcer. Det ville fx. være uhensigtsmæssigt og ufordeleagtigt for Albanien, Bulgarien og Den mongolske Folkerepublik at udvikle sværindustriene som fx produktionen af biler, traktorer, lokomotiver og stålvalseudstyr. Disse industriene er allerede forlængst udviklet i Sovjetunionen og i enkelte andre broderlande, og disse lande er i stand til at dække hele den socialistiske lejrs behov... Autarkitendenser (dvs. et lands tendens til at gøre sig selvforsynende ved en alsidig udvikling af økonomien. Min anm.) virker særdeles negativt på økonomien i de folkedemokratiske lande, og desuden virker de forholds-mæssigt ugunstigt på den sovjetiske økonomi.« (*Fra det sovjetiske partis teoretiske tidsskrift KOMMUNIST nr. 1, 1959, cit. i: Dickhut: Die Restauration des Kapitalismus in der Sowjetunionen, Stuttgart 1974, si. 197-98*).

At KOMMUNIST giver Kina lov til at udvikle en alsidig

økonomi, narrede næppe kineserne, der netop på det tidspunkt, KOMMUNIST-artiklen skrives, erfarede, hvorledes Sovjetunionen udnyttede sin hjælp til Kina som politisk pressionsmiddel, og hvorledes Sovjetunionen kort efter, da pressionen ikke lykkedes, trak sin hjælp tilbage og skabte betydelige vanskeligheder for Kina, fordi reserveredelsforsyningerne fra Sovjetunionen til det sovjetisk leverede industriudstyr ophørte.

Det centrale i den *praksis*, som den sovjetiske artikel blåstempler, er da også, at de mindre lande, der er under sovjetisk kontrol, bliver afhængige af den 'alsidige' sovjetiske økonomi. Ideelt set er en international socialistisk arbejdsdeling naturligvis en fordel. Men i den konkrete sammenhæng, hvor et dominerende socialistisk land forandrer sig til at blive et kapitalistisk land – og den fare eksisterer bestandigt under den socialistiske udvikling – er princippet om, at hvert enkelt land udvikler sin økonomi så alsidigt som muligt, ufravigeligt, selv om det i øjeblikket kan virke hindrende for en hurtig økonomisk udvikling.

Dette princip har Kina, Albanien, Korea og tilsyneladende også Kampuchea fulgt, mens lande som Cuba og Vietnam gennem deres koordinering med COMECON-planerne og dermed den sovjetiske økonomi successivt underlægges sovjetisk kontrol. For Cubas vedkommende har deltagelsen i den 'socialistiske arbejdsdeling', ført til en fastlåsning af den koloniale ensidige økonomiske struktur, der gør det totalt afhængigt af sukkereksporten til Sovjetunionen. (*Jvf. også ovenfor, si. 150*).

COMECON-integrationen er slået yderligere igennem i 1970'erne. På et rådsmøde i Sofia i juni 1974 blev COMECONs vedtægter igen ændret. 'Den socialistiske økonomiske' integration er gjort til det dominerende princip, og COMECON selv har fået beføjelser til at afslutte traktater med lande uden for COMECON og med internationale organisationer.

Desuden blev der allerede i juli 1970 oprettet en *International Investeringsbank* med en grundkapital på lidt mere

end 1 milliard rubler – rublen er COMECONs fællesvaluta. Igennem denne bank kan COMECON og dermed Sovjetunionen dirigere fællesinvesteringer i COMECON-landene.

Bl.a. med grundlag i investeringsbanken har Sovjetunionen skaffet sig kapital til opbygningen af COMECON-fællesprojekter i Sovjetunionen selv. Et eksempel er bygningen af en 3000 kilometer lang naturgas-rørledning fra Orenburg, der ligger ca. 1000 km sydøst for Moskva, til Sovjetunionens vestgrænse. Den officielle begrundelse for projektet er, at »det socialistiske Europas dynamiske udvikling ville ikke kunne lade sig gøre uden nye støttepunkter inden for brændsels-, energi- og råstofsektoren.« (*Fakta om Sovjetunionen*, nr. 5, Kbh. 1977, si. 6).

Ud over sovjetisk personel deltager arbejdere fra alle de østeuropæiske COMECON-lande i bygningen af rørledningen. »De udenlandske arbejdere, der kun opholder sig i Sovjetunionen, mens arbejdet står på, betales af deres respektive lande,« skriver Fakta om Sovjetunionen. (*Sam-mesteds*).

COMECON-rørledningen er et led i udbygningen af det sovjetiske monopol på energiforsyning til de østeuropæiske lande. Et særligt pikant indslag er, at de østeuropæiske landes arbejdere, betalt af disse lande selv, er med til at befæste det sovjetiske energimonopol.

Dette energimonopol er mest udbygget på olieforsyningsområdet. Undtages Rumænien importerer de mindre COMECON-lande omkring 90 pct af deres råolie fra Sovjetunionen. Og Sovjetunionen har vitterligt formået at udnytte sin kontrol med oliehanen. I takt med stigningerne i oliepriserne på verdensmarkedet har Sovjetunionen sat olieprisen i vejret, mens de varer, der leveres til Sovjetunionen fra de mindre COMECON-lande, ikke er fulgt med olieprisstigningerne. For de østeuropæiske lande har dette betydet et voksende underskud på betalingsbalancen over for Sovjetunionen.

Dette voksende underskud befordres yderligere af den

priserforskelspolitik, Sovjetunionen fører i forhold til henholdsvis sine COMECON-lydlande og de vestlige lande. En række produkter sælges billigere i Vesten end i COMECON-landene. Et enkelt eksempel blandt mange er eksportpriserne på stenkul. I 1971 solgte Sovjetunionen stenkul til både Vesttyskland og DDR. Vesttyskerne betalte 6,94 rubler pr. tons, mens DDR betalte 12,63! (*Jvf. statistik i Dickhut, si. 207*).

Det samlede resultat af den stadig fremadskridende COMECON-integration og den deraf følgende 'socialistiske arbejdsdeling' er uomgængeligt blevet, at de enkelte COMECON-lande har fået deres økonomier bundet til Sovjetunionen, mens Sovjetunionen selv er absolut selvforsynende og har en økonomi, der kan fungere uafhængigt af de mindre COMECON-lande.

Selv om Sovjetunionen gennem sin krasse COMECON-integrations-politik givetvis styrker sig økonomisk, står den samlede 'østkapitalistiske' økonomi dog fortsat svagt i forhold til den samlede 'vestkapitalistiske'.

Dette ulige forhold komplicerer billedet: Eftersom Sovjetunionen naturligvis tilstræber at cementere sin supermagtsposition gennem en styrkelse af sin økonomi, har det netop til denne styrkelse behov for import af vestlig, højtudviklet teknologi og know-how. For at sikre sig denne import fra Vesten må det åbne grænserne for vestkapitalistiske firmaer, og det kan i forlængelse heraf ikke forhindre, at de østeuropæiske lande, hvis færdigvarer Sovjetunionen selv er interesseret i, også åbner for vestlig teknologi og know-how.

Men i så vid udstrækning som muligt søger Sovjetunionen at lade den vestlige teknologi flyde til de østeuropæiske lande *via* Sovjetunionen. Et eksempel herpå er opbygningen af en betydelig del af den sovjetiske bilindustri på basis af FIAT-konstruktioner. De store bilfabrikker i Togliattigrad i Sovjetunionen bygger efter FIAT-recept, og fra Togliattigrad har man så bredt sine fangarme til Bulgarien, Ungarn og Polen, der idag bygger lignende biler på basis af

delleverancer fra Sovjetunionen. (Jvf. *Sosialimperialismen. Sovjet i dag. Oslo 1975, si. 150*).

Dette system til udnyttelse og videreudnyttelse af vestlig teknologi kan dog ikke gennemføres fuldstændigt. En række østeuropæiske lande har selv åbnet tosidige forbindelser til vestlige kapitalister, og derigennem skabes materielle forudsætninger for en vis løsgørelse fra det sovjetiske jerngreb om de østeuropæiske landes økonomi.

Men Sovjetunionen kan på længere sigt modvirke denne tendens ved at anvende COMECONs multinationale apparat til direkte aftaler med Vesten. Fx. er den indædte modstand mod at forhandle med og overhovedet anerkende EF ved at tage af; allerede i august 1973 udtalte COMECON for første gang officielt, at det ønskede forhandlinger med EF, og de første samtaler mellem de to blokke indledtes i februar 1975.

Det er ikke blot COMECON-landenes behov for import fra Vesten, der er bestemmende for en sikkert stadig større udveksling af varer og kapital mellem de vest- og østkapitalistiske lande. Også de vesteuropæiske lande, USA og Japan vil under indtryk af den verdensomspændende krise være interesseret i at investere i og handle med de østlige lande; ikke mindst investeringer kan være gunstige, fordi de i Østeuropa er profitsikrede af statsmagten. Østeuropa er så godt som strejkefrit og i forhold til en række vesteuropæiske lande et lavtlønsområde; disse fordele opvejer den lavere produktivitet i de østeuropæiske virksomheder.

COMECONs og ikke mindst de mindre COMECON-landes relationer til Vesten er imidlertid i sidste ende bestemt af de sovjetiske sikkerhedsinteresser, og dermed af den sovjetiske interesse i at bevare de mindre østeuropæiske lande inden for den sovjetiske indflydelsessfære. Den sovjetiske invasion af Tjekkosllovakiet i 1968 viste, hvad der sker, hvis et land sætter sig ud over den 'socialistiske arbejdsdeling's sovjetiske spilleregler. Warszawa-pagten er det militære sidestykke til COMECON, og hvor

økonomisk pression ikke virker, sættes de sovjetisk dirigerede militærstyrker ind.

Kun Rumænien har – selv om det fortsat er medlem af Warszawa-pagten – formået at modstå de sovjetiske integrationsforsøg. For den rumænske parti- og statsledelse var Hrusjtjofs sønderlemmelsesforsøg i 1964 det første og invasionen i Tjekkoslaviet det andet varsel om, hvad der kunne ske med Rumæniens selvstændighed. Men i modsætning til Dubcek-ledelsen i Tjekkoslaviet, der kapitulerede over for den sovjetiske indmarch, har Rumænien gennem opbygningen af et stærkt nationalt forsvar markeret, at det agter at slå igen, hvis Sovjetunionen søger at løse Rumæniens-problemet på tjekkoslovakisk vis. Denne nationale linie er så givet baggrunden for, at Sovjetunionen indtil videre har indskrænket sig til forblommede trusler over for rumænerne.

7.17. Den europæiske sikkerhedskonference

Sammenfatter man situationen i Europa i 70'erne, ser man på den ene side den sovjetiske supermagts stadig stærkere nærværelse, først og fremmest politisk og militært, og på den anden side den amerikanske supermagts fortsatte tilstedeværelse gennem NATO og troppestationeringer. Inden for begge blokke er der tale om skærpede modsætninger; de mindre Warszawa-pagt-lande viser stadig flere tegn på modstand mod Sovjetunionens herredømme, og hvor regeringerne i disse lande troligt udfører de sovjetiske ordrer, ser man til gengæld en voksende folkelig modstand. De polske arbejderes strejker og demonstrationer i begyndelsen og midten af 70'erne fremviste tydelige anti-sovjetiske træk, og mere spæde protester som f.eks. Charter 77-bevægelsen i Tjekkoslaviet for demokratiske rettigheder peger i samme retning; dertil kommer, at Jugoslavien fortsætter sin alliancefri kurs, og at Albanien konsekvent bekæmper sovjetisk overherredømme.

Inden for den vestlige blok skærpes modsætningerne mellem USA og et stadigt stærkere EF, der ledes af Vesttyskland, Frankrig, England og til dels Italien. Samtidig skærpes modsætningerne mellem EF-medlemslandene indbyrdes som følge af krisen, og de små lande i EF bliver konstant sorteper i det indre-EF-ske slagsmål.

USAs defensive position i Europa og tendensen til en europæisk samling på trods af monopolborgerskabernes indbyrdes modsætninger er baggrunden for Sovjetunionens initiativer i forbindelse med indkaldelsen af en europæisk »konference om fred og sikkerhed«.

Da Sovjetunionen i slutningen af 60'erne fremkom med sit forslag om at indkalde til en europæisk sikkerhedskonference, var der især omkring Tyskland nogle uløste spørgsmål, arvet fra Anden Verdenskrig, som skulle løses; forholdet mellem Vest- og Østtyskland skulle ordnes; Vest-Berlins stilling skulle afklares, og der skulle opnås en endelig ordning på striden mellem Vesttyskland på den ene side og Polen/Sovjetunionen på den anden omkring Tysklands østgrænser. I en lang periode efter verdenskrigen nægtede de vesttyske regeringer at anerkende Oder-Neisse-grænsen mellem Polen og Tyskland samt indlemmelsen af en række østpreussiske områder i henholdsvis Sovjetunionen og Polen. De vesttyske revanchister ville have de hitler-tyske grænser fra 1937 genoprettet. – Desuden krævede de vesteuropæiske NATO-stater, at USA og Canada skulle deltage i konferencen, eftersom de to lande havde tropper stationeret i Vesteuropa og derfor var 'interesserede' i den europæiske sikkerhed.

En række aftaler afklarede problemerne omkring Tyskland. Den 12. august 1970 undertegnede en aftale mellem Vesttyskland og Sovjetunionen, hvori det hedder, at de to parter går ud fra »de bestående faktiske forhold« i Europa, og at de herudfra »forpligter sig til uindskrænket at anerkende alle de europæiske staters territoriale integritet ud fra disse staters eksisterende grænser...«. (*Ostverträge, I, Berlin 1971, si. 139-40*).

En tilsvarende aftale blev indgået mellem Vesttyskland og Polen den 7. december samme år. I denne aftale står der udtrykkeligt, at Oder-Neisse-grænsen mellem DDR og Polen af Vesttyskland anerkendes som tysk-polsk statsgrænse.

Begge aftalerne var udtryk for, at de revanchistiske kredse i Vesttyskland havde lidt nederlag. I den forstand var aftalerne positive. Men samtidig var de udtryk for Sovjetunionens styrkede position over for Vesteuropa; Bonn-regeringen anerkendte jo samtidig med de tysk-polsk/sovjetiske grænser også den eksisterende europæiske territorialopdelings uforanderlighed, og dermed anerkendte Bonn-regeringen i realiteten den af Sovjetunionen over for Tjekkoslaviet demonstrerede opfattelse, at Sovjetunionens virkelige grænser befandt sig dér, hvor det passede Sovjetunionen!

Aftalerne mellem Vesttyskland og Polen/Sovjetunionen faldt sammen med en række overenskomster mellem Bonn og DDR, der ligeledes betød et nederlag for de vesttyske revanchister; overenskomsterne var i realiteten udtryk for, at Bonn-regeringen rent faktisk anerkendte DDR som stat. Men også overenskomsterne med DDR havde et negativt aspekt, fordi de i virkeligheden godkendte Tysklands deling og et DDR under sovjetisk overhøjhed.

Til gengæld for anerkendelsen af DDR og de tyske østgrænser accepterede Sovjetunionen ved en firemagtsaftale med USA, Frankrig og Storbritannien – efterkrigstidens besættelsesmagter –, at Vestberlin var uadskillelig fra den Tyske Forbundsrepublik, og at Vesttyskland internationalt repræsenterede Vest-Berlin.

Med Tysklands-aftalerne og med sovjetisk accept af USAs og Canadas deltagelse i sikkerhedskonferencen var vejen nu åbnet for konferencens afholdelse. Og efter en række forberedende møder på forskelligt plan blev den endeligt afholdt i sommeren 1975 i form af et topmøde i Helsinki, hvori deltog regeringsledere fra 35 stater. Den 1. august blev en såkaldt 'slutakt' underskrevet indehol-

dende fire emneområder, eller i sikkerhedskonference-jargon: »kurve«; den første »kurv« omhandler den europæiske sikkerhed, den anden samarbejdet på økonomiske, videnskabelige og lignende områder, den tredje samarbejdet på humanitære områder, herunder spørgsmålet om udveksling af mennesker og informationer, og den fjerde nogle bestemmelser om en videreførelse af konferencen.

Slut-akten indeholder en række bredt skrevne almindeligheder om fred, afspænding, sikkerhed mv., men kernen i den er anerkendelsen af de eksisterende grænser i Europa og dermed reelt en accept af supermagternes indflydelsessfærer, især af socialimperialismens indflydelsessfære, eftersom det især har været den, der i Europa har fastlagt grænser efter for godt befindende.

Blandt de 'principper' for mellemstatslige forhold, slut-akten opremser, findes også et sjette bud, i hvis indledning det hedder: »De deltagende stater vil afholde sig fra enhver indgriben, direkte eller indirekte, individuel eller kollektiv, i de indre eller ydre anliggender, der falder inden for en anden deltagende stats egen jurisdiktion, uanset deres indbyrdes forbindelser.« (*Konferencen om sikkerhed og samarbejde i Europa. Slutakt. Kbh. 1975. si. 6*).

Dette princip tilsluttede som sagt 35 lande sig – , herunder Sovjetunionen, der ord for ord har overtrådt disse principper, og som med Bresjnev-doktrinen (*se ovenfor si. 151*) har slået fast, at den fortsat vil overtræde dem.

Af praktiske aftaler var der få. Men især én af aftalerne har været brugt som 'bevis' for Helsinki-konferencens enorme betydning for 'afspændingen': Det er aftalen om, at slut-aktens underskrivere skal varsle militærmånvørrer 21 dage, før de afholdes, såfremt manøvrrerne omfatter mere end 25 000 mand landstyrker. Dog kun, hvis de finder sted inden for 250 km fra en grænse, som vender mod eller deles med en anden europæisk stat. Desuden vil slut-akt-staterne indbyde andre deltagende stater til at sende militære observatører til deres militærmånvørrer.

Slut-akt-staterne indrømmer ganske vist, at »denne for-

anstaltning (varslingen af manøvrer mv.), der udspringer af en politisk beslutning, hviler på frivilligt grundlag«; ikke desto mindre har man efter konferencens afslutning set adskillige eksempler på, at sovjetiske observatører har overværet NATO-manøvrer og vestlige observatører Warszawa-pagt-manøvrer, og dette indbyrdes skuespil er blevet taget til indtægt for parternes afspændingsvilje.

Det er klart, at denne angivelige åbenhed på det militære område udelukkende skal tjene til at foregøgle den europæiske offentlighed en sikkerhed, som ikke eksisterer. Uanset om manøvrer varsles eller ikke, har begge parter et så udviklet efterretningsapparat, at varslingerne i realiteten ikke kan bruges til andet end at bekræfte noget, den anden part ved i forvejen. Og det er videre klart, at en militær observatør end ikke med den stærkeste kikkert kan aflure modpartens militære hemmeligheder så effektivt som de respektive efterretningsvæsenere og spionsatellitter.

Særlig farceagtigt bliver det påståede sikkerhedsaspekt ved varslings- og observatøraftalen, når man betænker, at parterne ved forhandlingerne om en gensidig troppereduktion i Europa i årevis har været uenige om, hvor mange Warszawa-pagt-tropper, der overhovedet findes i Europa! (*Jvf. herom ovenfor, si. 141*).

Der kan ikke herske tvivl om, at det er Sovjetunionen, der har vundet en betydelig diplomatisk sejr med sikkerhedskonferencen. Sovjetunionen har fået sin europæiske indflydelsessfære godkendt, og samtidig har den bl.a. i sin egenskab af konferencens egentlige initiativtager kunnet anvende slut-aktens store ord om fred, sikkerhed og afspænding som propagandaskjold for dens fortsatte oprustning i Østeuropa.

USAs position ved sikkerhedsforhandlingerne var defensiv; tre måneder før konferencen var USAs Indo-kina-politik endeligt brudt sammen med de endegyldige nederlag i Vietnam og Cambodja, og året før, august 1974, var den amerikanske præsident Nixon trådt tilbage efter

den såkaldte Watergate-skandale; Nixon havde godkendt og dækket over et regulært indbrud i det demokratiske partis hovedkvarter, og affæren, der i sig selv er dagligdag i monopolborgerskabets administrationssystem, hvirvlede så meget skidt op, at Nixon måtte ofres, for at USA-styrets demokratiske og 'moralske' facade kunne reddes. Men Watergate-skandalen var medvirkende til at svække USAs internationale 'troværdighed' og gjorde sit til yderligere at bringe det i defensiven.

Hvorledes USA så på sin rolle i Europa i forhold til Sovjetunionen kom ved en fejltagelse til offentlighedens kundskab efter en konference for amerikanske ambassadører, der blev afholdt i London i december 1975 – altså mindre end et halvt år efter Helsinki-konferencen.

I to fortrolige beretninger, der mod hensigten »sivede« fra mødet, forelagde den amerikanske udenrigsminister Kissinger og hans rådgiver i østeuropæiske spørgsmål, Sonnenfeldt, det amerikanske syn på forholdet mellem USAs og Sovjetunionens rolle i Europa. Beretningernes hovedsynspunkt var, at man naturligvis støttede frigørelsestendenser i Østeuropa, men man ville råde disse tendenser til at stille sig tilfreds med »en mere autonom tilværelse inden for en zone, domineret af en stærk geopolitisk indflydelse fra Sovjetunionens side.« Man måtte nu engang erkende, at Sovjetunionen »har hævdet sin stilling som supermagt«, og at Østeuropa var Sovjetunionens »eksklusive indflydelsessfære«.

Sonnenfeldt rådede Rumænien og Jugoslavien til at erkende, at de nu engang befandt sig i den sovjetiske indflydelsessfære, og at de skulle tæmme deres uafhængighedsbestræbelser ud fra dette faktum. USA agtede i hvert fald ikke at redde kastanierne ud af ilden for dem, hvis de gik ud over de grænser, som Sovjetunionens geopolitiske interesser satte.

Som kompensation for en amerikansk godkendelse af det sovjetiske interesseområde skulle man til gengæld sikre, at Sovjetunionen ikke udvidede sin indflydelse til

Vesteuropa. Især var Kissinger ængstelig for den trussel mod det amerikanske hegemoni i Vesteuropa, som ville opstå, hvis de to store revisionistiske partier i Frankrig og Italien fik del i regeringsmagten. Ganske vist ville de sovjetiske ledere givetvis have problemer med disse partier, eftersom udviklingen jo viste, at de frigjorde sig fra Moskva, men under alle omstændigheder ville USAs indflydelse blive svækket; trods alt stod de 'eurorevisionistiske' partier Sovjetunionen nærmere end USA. (Jvf. Moltke: *Eurokommunismen*, Kbh. 1977, si. 90-93) (Om 'eurokommunismen', se desuden nedenfor si. 205-12).

Denne amerikanske Europa-politik – også sammenfattet som 'Sonnenfeldt-doktrinen' – viser med al tydelighed, at USA forsøger at *bevare* sine positioner i Europa, fremfor at vinde nye. USA er på hælene, og dets optræden i Helsinki skal ses i dette lys.

Efter præsidentskiftet i USA januar 1977 har den nye præsident, Carter, imidlertid forsøgt sig med en modoffensiv, der bl.a. prægede forberedelserne af en 'opfølgingskonference', som Helsinki-mødets deltagerlande afholdt i Beograd i 1977-78. Meningen med Beograd-konferencen var, at man skulle gøre status over, hvad der var sket siden topmødet i Helsinki.

Op til konferencen indledte USA et propagandafelttog mod Sovjetunionen. USA kritiserede Sovjetunionen for at overtræde »menneskerettighederne«, og sekunderet af bl.a. Danmark blev det hævdet, at Sovjetunionen og en række østeuropæiske lande ikke havde fulgt Helsinki-konferencens vedtagelser om, at deltagerlandene skulle fremme fri kontakter over grænserne og sikre en fri udveksling af informationer.

USA ramte givetvist et ømt punkt, der i øjeblikket kunne trænge den sovjetiske overlegenhed i det europæiske 'sikkerhedsarbejde' tilbage. Men USAs sejr var begrænset til propagandaområdet; og da man i begyndelsen af 1978 skulle udforme en ny slutakt, blev den renset for enhver formulering, der kunne udlægges som en kritik

af Sovjetunionen.

Kun ét europæisk land har nægtet at deltage i 'sikkerhedskonferencen'. Det er Albanien. Begrundelserne for at afslå deltagelse er bl.a. følgende – for at citere den tale, formanden for den albanske FN-delegation, Reis Malile, holdt til FNs 31. generalforsamling den 4. oktober 1976:

»Mange smukke ord er blevet viet til resultaterne af konferencen om den såkaldte europæiske sikkerhed, til trods for at mange deltagerlande har været skeptiske og tøvende. Resultaterne blev betragtet som 'begyndelsen til en ny fredens epoke i Europa' osv. Kendsgerningerne har imidlertid vist, at denne konferences første år er afsluttet uden hæder. Som det var ventet, var de beslutninger, der blev truffet, ikke mere værd, end det papir, de var skrevet på. Intet er blevet virkeliggjort eller vil blive virkeliggjort, fordi det hele blev stablet på benene uden grundlag i den europæiske virkelighed.«

Efter at have slået fast, at kaprustningen i Europa er fortsat siden Helsinki, og at de to supermagter har gjort alt for at styrke deres respektive militærblokke, NATO og Warszawa-pagten, siger Malile følgende om sikkerhedskonferencens bestemmelser om varsling af manøvrer og udveksling af observatører:

»Det er intet andet end en illusion, og endog en farlig illusion, at fæstne lid til, at det er tilstrækkeligt blot at gennemføre beslutningerne fra Helsinki om forhåndsvarsling af disse manøvrer eller om lejlighedsvis udveksling af observatører, hvis man vil formindske den fare, manøvrerne repræsenterer, og forebygge muligheden for krig og aggression.«

Over for de to supermagters »demagogiske larm« fremhæver Malile med henvisning til Sonnenfeldt-doktrinen og diskussionen om denne, at »blækket var endnu ikke tørt på de dokumenter, der blev underskrevet i Helsinki, før end de to supermagter endnu engang åbent proklamerede deres reaktionære doktriner om Europas opdeling i interessesfærer«.

Over for Helsinki-svindelen slår Malile fast, at den første forudsætning for fred og sikkerhed i Europa er »likvideringen af de aggressive blokke, NATO og Warszawa-pagten, tilbagetrækningen af amerikanske og sovjetiske tropper fra de europæiske landes territorier, nedlæggelsen af alle supermagternes militærbaser, forbud mod supermagternes militære manøvrer i nærheden af de suveræne europæiske landes grænser og tilbagetrækningen af deres krigsflåder fra Middelhavet.« (Cit. fra *Albanian Telegraphic Agency. News Bulletin. Nr. 279. Tirana 5.10.1976. si. 3-5*).

Men skal man bare nå et stykke ad vejen til de mål, Melile her ridser op, kræves der en omfattende mobilisering af de europæiske folk. Ellers kan supermagterne ikke for alvor rammes. Og slet ikke den sovjetiske supermagt, der lukrerer på Helsinki-slutaktens demagogi og 34 landes accept af denne demagogi.

7.18. Klassekampen i Europa og kampen mod supermagterne

Forudsætningen for, at de små og mellemstore lande i Europa kan komme til at optræde som en virkelig antihegemonistisk kraft, er udviklingen af den folkelige modstand mod supermagterne og disses rivalisering i Europa. Det er ikke nok, at borgerskaberne og regeringerne i de vesteuropæiske lande strides med USA, eller at de lokale borgerskaber i de østeuropæiske lande fra tid til anden forsøger at løsgøre sig fra sovjetisk kontrol; det dominerende ved modsætningerne mellem de små og mellemstore landes borgerskaber på den ene side og supermagternes borgerskaber på den anden er så afgjort, at der er tale om mellem-imperialistiske modsætninger, der nok kan genere supermagterne, men aldrig for alvor trænge dem tilbage.

For de herskende klasser i de mellemstore og små lande drejer det sig om økonomiske interesser; det er dem, der

er bestemmende for deres politik og ikke en stræben efter national selvstændighed. For folkene derimod drejer det sig om en kamp mod supermagternes ekstraudbytning og ekstraundertrykkelse; for folkene i de små og mellemstore europæiske lande er kampen mod de imperialistiske supermagter en anti-imperialistisk kamp.

Kun på to områder har den antiimperialistiske kamp i Vesteuropa periodevis haft et vist opsving: I slutningen af 60'erne og begyndelsen af 70'erne prægede solidaritetsbevægelsen med de indokinesiske folks kamp mod USA-imperialismen de fleste europæiske lande, og i de første år af 70'erne var der tale om en forholdsvis bred bevægelse i Danmark, Norge, Irland og Storbritannien imod disse landes indlemmelse i EF. Andre større bevægelser med mere eller mindre antiimperialistisk sigte kendes ikke i 60'ernes og 70'ernes Vesteuropa.

De større vietnam-demonstrationer og protestbevægelser udvikledes i slutningen af 60'erne, især efter USAs systematisering af bombardementerne af Den demokratiske Republik Vietnam. (*Se ovenfor, si. 132*). Vietnambevægelserne startede ikke blandt industriarbejderne, men blandt studenterne og blev i stort omfang kombineret med og udviklet til at blive en kamp på universiteterne mod disses funktion som ideologiske rekrutteringsanstalter til det borgerlige samfund.

Vesttyskland, især Vest-Berlin, Italien og i første række Frankrig var centrene for den antiimperialistiske bevægelse og dennes sammensmeltning med et begyndende mere eller mindre klart opgør med kapitalismen.

Den antiimperialistiske bevægelse og studenterbevægelsen var stærkt præget af, at den tog sit udgangspunkt i Den tredje Verdens antiimperialistiske kamp. Det var derude, modsætningerne var mest skærpet, og dele af studenterbevægelsen kopierede de kampformer, der anvendtes i befrielseskampene i Den tredje Verden. De ideologiske forbilleder var bl.a. Che Guevara, hvis mislykkede forsøg på at opbygge en militær guerillabevægelse i Bolivia i 1967

inspirerede til forestillinger om, at små militante kollektiver kunne iværksætte en revolutionær proces og efterhånden vække de slumrende folkemasser. Også Mao Tsetung blev opfattet som ideologisk forbillede, først og fremmest via den nye studenterbevægelses egen fortolkning af den kinesiske kulturrevolution, som netop nåede sit højdepunkt samtidig med studenterbevægelserne og vietnambevægelserne. Kulturrevolutionen blev ikke opfattet som en skærpet klassekamp, men som et spontant masseopgør med bureaukrati og centralmagt, som et forsøg på at skabe massernes selvforvaltende utopia.

Der kan næppe herske tvivl om, at såvel den antiimperialistiske bevægelse som den beslægtede studenterbevægelse var medvirkende til skabelsen af en bred modvilje mod USAs imperialistiske engagement i Indokina, og at den således bidrog til USAs nederlag og til en læggen-luft mellem sig og USA fra en række europæiske regerings side.

Desuden var det karakteristisk for bevægelsen, at den placerede sig kritisk over for de revisionistiske partier. Men kritikken gik først og fremmest på, at disse partier var autoritære og bureaukratiske apparater. Det, man havde imod dem, var således ikke i første række deres politik, men det, at de overhovedet var organiseret som partier. Partiet skulle erstattes af 'basisorganisationen', og ingen centraliseret ledelse måtte opstå. Som én af studenterlederne udtrykte det: »Det, vi betvivler, er ingenlunde nødvendigheden af at organisere sig, vi betvivler kun den revolutionære ledelse, dannelsen af et parti.« (*Cohn-Bendit: Venstreradikalismen. Kbh. 1968, si. 305*).

Studenterbevægelsen fik dermed et kraftigt anstrøg af anarkistisk ideologi, der siden er blevet hængende ved »det nye venstre«, som man har kaldt den bevægelse, der bygger på studenterbevægelsens traditioner.

Både i Tyskland, Italien og Frankrig, men også i en række andre europæiske lande kulminerede den antiautoritære bevægelse i store demonstrationer, alvorlige kon-

frontationer med statsmagten og universitetsbesættelser.

Kun i Frankrig smeltede bevægelsen sammen med en bred bevægelse iblandt industriarbejderne og andre håndens arbejdere. Maj 1968 udbrød der massestrejker over hele Frankrig, og i en kort periode var det franske samfund så godt som lammet. To tendenser voksede sammen i denne den mest omfattende og mest skærpede klassekamp i Europa siden 1940'erne: Den ene tendens var opgøret med den gaullistiske undertrykkelsespolitik, den anden tendens var en kamp for bedre arbejds- og levevilkår. Det antiimperialistiske perspektiv var så afgjort trådt i baggrunden til fordel for en skærpelse af kampen inden for landets egne grænser mod bourgeoisiet.

Majbegivenhederne i Frankrig førte til en voldsom konfrontation mellem det store franske revisionistiske parti og dettes fagforeningsbureaukrati i *CGT* (= *Confédération Générale du Travail*) på den ene side og »det nye venstre« på den anden. Baggrunden herfor var ikke »det nye venstre«s mere eller mindre anarkistiske synspunkter, men den kendsgerning, at partiet og dets fagforeningsledelse ikke havde nogen andel i massebevægelsens radikalisering og reelt var ved at miste kontrollen over den. For at skaffe sig denne kontrol og for at lede bevægelsen ind i parlamentariske og økonomistiske baner søgte revisionistpartiets ledere at udnytte modsætningen mellem arbejdere og studenter, mellem håndens og åndens arbejdere, til at isolere studenterbevægelsen fra strejkebevægelsen og fra de arbejdere, der besatte fabrikkerne.

CGTs generalsekretær Séguys udtalte således i midten af juni 1968:

»Den offentlige mening har, rystet af uro og voldsomheder, desorienteret over statens tvetydige holdning og dens laden stå til, i CGT set den store stabiliserende kraft, der skal genetablere ro og orden.«

(Cit. fra Cohn-Bendit: *Venstreradikalismen*. Kbh. 1968, si. 213).

Og det var da også Séguys og hans revisionistiske parti-

og fagforeningsfællers politik: At gå ind i bevægelsen, lade den køre et stykke tid for at tilgodese den radikale strømning, der var *også* blandt arbejderne, for derefter at lade bevægelsen munde ud i et krav om parlamentsvalg.

Taktikken lykkedes. Revisionistpartiet og dets store faglige landsorganisation var i sidste instans de radikale tendenser for mægtige, samtidig med at de radikale tendenser var svækket af indbyrdes modsætninger og af den ulyksalige hang til spontaneistisk anarkisme.

23. og 30. juni afholdtes de ønskede valg. Resultatet blev en overvældende sejr til de Gaulle-tilhængerne; det revisionistiske parti og CGT havde opnået en bred tilslutning til deres 'ro og orden' -kampagne. Blot viste tilslutningen sig ikke ved stemmeurnerne; frygten for 'uro og uorden' førte til, at store dele af vælgermassen stemte på gaullismen som den sikreste garant for ordenens genoprettelse!

Året efter brød en tilsvarende strejke- og fabriksbesættelsesbølge ud i Italien. Bølgen er blevet kaldt »det varme efterår«. Foruden krav om højere lønninger var massebevægelsen præget af krav om direkte bedriftsdemokrati.

De italienske revisionister og deres faglige landsorganisation (*CGIL = Confederazione Generale Italiana del Lavoro*) stillede sig – belært af erfaringerne fra Frankrig – i spidsen for bevægelsen fra staten for derigennem at isolere mere radikale tendenser blandt arbejderne. Der blev også opnået visse lønforhøjelser, men det uklare krav om direkte demokrati blev sporet ind i oprettelsen af klasse-samarbejdsorganer på de enkelte fabrikker.

Som det ses af disse de mest skærpede arbejderkampe i Vesteuropa fra slutningen af 60'erne til idag, har kampene først og fremmest rettet sig imod hjemlandets kapitalister, og med undtagelse af visse strømninger i massebevægelserne i Frankrig og Italien har kampene så godt som udelukkende haft økonomisk sigte.

Heller ikke opgørene med de facistiske regimer i Portugal og Spanien er – trods mere vidtgående socialistiske

perspektiver især i en periode af klassekampen i Portugal – nået ud over det borgerligt demokratiske niveau. Det foreløbige resultat har været, at de borgerligt demokratiske fraktioner inden for det spanske og portugisiske bourgeoisie har konsolideret deres magt gennem fjernelsen af de mest rabiate reaktionære kredse, der i voksende omfang skabte vanskeligheder for borgerskabets forbindelser til omverdenen og dertil truede med at fremprovokere en så kraftig folkelig opposition, at et opgør med fascismen – hvis man ikke kom det i forkøbet med demokratiseringer – ville rive hele borgerskabet med sig.

Set i forhold til den antiimperialistiske kamp har resultaterne været beskedne. Klassekampene har været begrænset til i hovedsagen den økonomiske kamps sfære. Studenterbevægelserne døde bort og en del af studenteraktivisterne kapslede sig selv inde i sektariske teoretiske debatter. Den brede solidaritetsbevægelse med Indokina forsvandt sammen med de indokinesiske folks sejre over USA-imperialismen og er ikke blevet erstattet af andre antiimperialistiske bevægelser. En bredere folkelig kamp mod socialimperialismen eksisterer ikke. Krisens gennemslag fra midten af 70'erne har desuden medført en forståelig koncentration omkring kampen mod arbejdsløsheden og mod forringelsen af levevilkårene, og supermagterne kan desuden gå i læ bag den massive snak om 'afspænding', som givet har fænget blandt millioner af mennesker, der har svært ved at forestille sig en tredje verdenskrig i de globale tilintetgørelsesvåbens tidsalder.

Kun i kampen mod EF-udvidelsen i begyndelsen af 70'erne var der tegn på et forbigående opsving i de folkelige nationale bevægelser. Hverken i Danmark, Irland eller England lykkedes det dog at forhindre en indlemmelse i EF. Kun i Norge var mobiliseringen så kraftig, at 54 pct af de afgivne stemmer ved folkeafstemningen om EF den 24.-25. september 1972 sagde nej til Norges tilslutning til fællesskaberne.

Heller ikke i Østeuropa har der været tale om et kraftigt

opsving i kampen mod socialimperialismens overherredømme. Den tjekkoslovakiske bevægelse i første halvdel af 1968 blev knægtet, og noget større opgør har ikke siden fundet sted.

Det er klart, at fraværet af borgerligt demokratiske rettigheder i de sovjetundertrykte lande gør det vanskeligt på overfladen at 'måle' modstanden mod socialimperialismen. Man må støtte sig på fornemmelser, og det er næppe ude af trit med virkeligheden, hvis man fornemmer, at brede dele af de østeuropæiske folk, det sovjetafhængige statsborgerskab undtaget, gerne så det sovjetiske overherredømme forsvinde.

Der er da også stadig flere tegn på, at modstanden konsolideres. Det er således konstateret, at kampen for demokratiske rettigheder i Tjekkoslaviet – bl.a. manifesteret gennem Charter 77 med dets demokratiske krav – har tvunget regimet i defensiven. Og især i Polen har de polske arbejdere gennem arbejderopstandene i 1970 og 1975 demonstreret en skærpet utilfredshed med regimet. Denne utilfredshed går først og fremmest på den øgede udbytning af arbejderklassen, men bestandigt har den undertoner af modstand mod Polens binding til Sovjetunionen.

7.19. 'Eurokommunismen'

De antisovjetiske strømninger i Østeuropa er medvirkende til at svække det sovjetiske overherredømme i denne del af Europa. Parallelt med disse tendenser – omend ikke nødvendigvis på samme grundlag – findes en sovjetuafhængig tendens i en række vesteuropæiske revisionistiske partier. I de senere år er denne tendens blevet kaldt 'eurokommunismen', dvs. en særlig (vest)europæisk afart af revisionismen. De mest fremtrædende 'eurokommunistiske' partier er Italiens kommunistiske Parti (IKP), Frankrigs kommunistiske Parti (FKP) og Spaniens kommunistiske Parti (SKP).

Når disse partier hér kaldes *revisionistiske* og ikke kommunistiske, skyldes det disse partiers politiske strategi. De erklærer, at de vil nå socialismen gennem en udvidelse af det eksisterende borgerlige demokrati; de vil anvende det borgerlige statsapparat og dets parlamentariske institutioner til at gennemføre en antimonopolistisk samling, som igen kan vokse over i socialismen. Deres hovedallieret i denne forbindelse er socialdemokratierne.

Denne strategi kaldes revisionistisk, fordi den er en grundlæggende revision af den marxistiske teori om staten og om nødvendigheden af sønderknusningen af det borgerlige statsapparat gennem en revolutionær omvæltning. Denne revision medfører, at revisionisterne – ligesom de reformistiske socialdemokrater – i voksende omfang etablerer et klassesamarbejde med borgerskabet, i første omgang med de socialdemokratiske ledere, hvilket igen fører til, at arbejderklassens kamp mod borgerskabet hæmmes og vildføres.

Ikke mindst det italienske revisionistiske parti kan lige siden Anden Verdenskrigs afslutning opvise en række klassesamarbejdsresultater, som har svækket den italienske arbejderklasses positioner over for borgerskabet. Den seneste konsekvens af det italienske partis politik har været dets borgfred med og støtte til de kristelige demokraters – og dermed det italienske monopolborgerskabs – regeringspolitik. Det har ført til neddæmpelse af strejkebevægelserne, til kompromis'er med den katolske kirke, til accept af og direkte indgriben mod militante demonstrationer, til godkendelse af løntilbageholdenhed mv. Det italienske parti vil 'løse' den italienske kapitalismes krise, uden at kapitalismen anfægtes.

En sådan politik, der også er lagt frem af FKP gennem dets forskellige aftaler med det franske socialistparti, kan ikke i sin kerne skelnes fra den politik, de nord- og vesteuropæiske socialdemokratier har ført igennem det sidste halvt hundrede år.

Den revisionistiske strategi, som dominerer det italien-

ske og det franske parti, er imidlertid ikke det, der har ført til stadigt skarpere konfrontationer mellem disse to partier (plus det spanske) på den ene side og det sovjetiske parti og dets loyale allierede på den anden. Også så sovjetloyale partier som fx det danske og det amerikanske tager deres udgangspunkt i en revisionistisk strategi. Og det sovjetiske parti har siden sin 20. partikongres i 1956 anbefalet denne strategi. (Se ovenfor, si. 57). Vel findes der undertiden skindiskussioner på det ideologiske plan – først og fremmest om, hvorvidt man skal anvende begrebet »proletariatets diktatur« eller ikke i partiernes programatiske grundlag. Men det er netop skindiskussioner, fordi både de partier, Sovjetunionen kan lide, og de partier, det kritiserer, både rent faktisk og ofte også i ord har taget afstand fra »proletariatets diktatur« i deres grundlag.

Det er da heller ikke de ideologiske spørgsmål, der skiller 'eurokommunisterne' fra det sovjetiske broderparti. Det er forholdet til udviklingen i Sovjetunionen og Østeuropa, som er det ene stridsemne, og det er de 'eurokommunistiske' partiers stiltiende accept af NATO og EF, der er det andet kontroversielle spørgsmål.

Allerede i begyndelsen af 1960'erne udviklede 'eurokommunismen's egentlige fadder, det italienske revisionistiske parti, de første spirer til 'eurokommunismen'. I anledning af, at det sovjetiske parti i sommeren 1964 inviterede de revisionistiske partier til en ny verdenskonference – (jvf. om konferencerne 1957 og 1960 ovenfor, si. 66) – udarbejdede IKPs daværende generalsekretær Palmiro Togliatti et memorandum, hvori han drøfter situationen i den internationale bevægelse; dette memorandum er senere blevet kaldt 'Togliattis testamente', fordi han døde kort efter dets affattelse.

Togliatti slår med største forsigtighed fast, at en international conference givetvis kan bidrage til at løse en række problemer, men man må dog »frygte, at vedtagelsen af almene stive formler kan være en hindring«. Og han skriver videre:

»Det er min mening, at på linie med den nuværende historiske udvikling og dens almene perspektiver (socialismens fremmarch og sejr i hele verden) vil formerne og de konkrete betingelser for socialismens fremmarch og sejr i dag og i den nære fremtid være meget forskellig fra det, der fandtes i fortiden. Samtidig er forskellighederne mellem landene meget store. Derfor må ethvert parti forstå at handle selvstændigt. Partiernes autonomi, som vi er energiske fortalere for, er ikke blot en indre nødvendighed for vor bevægelse, men en væsentlig betingelse for vor udvikling under de nuværende forhold.«

Desuden kritiserer Togliatti den 'socialistiske lejr'. »Også i den socialistiske lejr må man måske (jeg understreger dette »måske«, fordi mange konkrete kendsgerninger er os ubekendte) vogte sig for den fremtvungne ydre uniformitet og tænke på, at enheden må genoprettes og bevares under de enkelte landes forskellighed og fulde autonomi.« (*Togliattis memorandum, Århus 1964, si. 8 og 11*).

Kernen i Togliattis forsigtige kritik er betoningen af de enkelte partiers uafhængighed, først og fremmest over for det sovjetiske parti, der igennem årtier var blevet betragtet som det »ledende« parti. Og samtidig distancerer han sig fra den socialistiske lejr; den er langt fra så fortrinlig, som den beskrives i propagandaen, og den er ikke nødvendigvis en model for de kommunistiske partiers socialistiske strategi og samfundsopbygning under andre himmelstrøg og på en anden historisk baggrund.

At det var partiernes ligeberettigelse og distancen fra det sovjetiske parti, der var Togliattis ærinde, og ikke et opgør med den omsiggribende revisionisme, ses af den kendsgerning, at 'testamentet' vier megen plads til at drøfte, hvorledes man bedst bekæmper de kinesiske standpunkter; 'testamentet' udsendtes netop på et tidspunkt, hvor striden mellem de sovjetiske ledere og de kinesiske kommunister var allerhedest. (*Se ovenfor, si. 68-70*).

Det italienske partis understregning af partiernes ligebe-

rettigelse og dets afstandtagen fra storebroder-metoder mellem partierne og mellem socialistiske lande blev aktualiseret, da Sovjetunionen besatte Tjekkoslaviet i august 1968. (*Jvf. ovenfor, si. 143-48*).

Det italienske parti fordømte utvetydigt den sovjetiske invasion, og i en centralkomitéresolution den 18. april 1969 erklærede det:

Det er »blevet mere og mere indlysende, at det er nødvendigt at nå frem til en fuldstændig genoprettelse af den tjekkoslovakiske suverænitet og til standsning af enhver form for indblanding i udviklingen og opbygningen af et socialistisk demokrati. Alt dette svarer til det mere generelle krav om en ny type forbindelser mellem de socialistiske stater, og ligeledes mellem de kommunistiske partier, grundet på respekt for hver stats og hvert partis suverænitet og selvstændighed...«. (*Cit. fra Moltke: Euro-kommunismen. Kbh. 1977, si. 26-27*).

Disse synspunkter blev kort efter fremlagt af den italienske delegation på de revisionistiske partiers internationale konference, der afholdtes i Moskva fra den 5. til den 17. juni 1969. Enrico Berlinguer, der senere blev IKPs generalsekretær, understregede sit partis »solidaritet med den nye kurs, der indledtes (i Tjekkoslaviet) i januar 1968«, og dets »alvorlige uenighed i de fem Warszawa-pagtländes troppers indmarch i Tjekkoslaviet...«.

Berlinguer krævede desuden streng »respekt for ethvert partis og enhver stats uafhængighed og suverænitet«, og han erklærede, at hans partis kritiske holdning til invasionen i Tjekkoslaviet desuden var baseret på dets »interesse i den videre udvikling af det demokratiske liv i de socialistiske lande...«.

Og eftersom det fællesdokument, der efter møjsommelige og besværlige forudgående forhandlinger var blevet forelagt konferencen til vedtagelse, ikke imødekom den italienske kritik, kunne det italienske parti kun stemme for den del af det, som ikke omtalte forholdene i den kommunistiske bevægelse og relationerne mellem de socialistiske

lande. Berlinguer understregede, at i dokumentets fjerde afsnit »fastslås det bl.a., at disse forbindelser (mellem de kommunistiske partier. Min anm.) må baseres på principperne for proletarisk internationalisme, gensidig solidaritet, fuld respekt for selvstændigheden og ikke-indblanding i andre partiers indre anliggender.« »Det er rigtige principper,« siger Berlinguer. »Men ved den praktiske anvendelse af disse principper er der fornyligt opstået og eksisterer der den dag i dag uoverensstemmelser, som man ikke må ignorere.«

Og endelig siger Berlinguer, at »af dokumentet følger en fremstilling af socialismen, i hvilken den udmales som noget ensartet, i hvert fald i sine væsentlige træk, og delvis i modstrid med den type socialistiske samfund, som vi opfordrer arbejderklassen i vort land til at kæmpe for.« (*Den internationale konference af kommunistiske partier. Moskva 1969. (Kbh. 1969), si. 243 og 247*).

Den italienske kritik vandt imidlertid ikke bred tilslutning på konferencen. Kun 5 af 75 tilstedeværende partier stemte imod hele dokumentet eller imod dele af det. Men det italienske parti var ikke et hvilketsomhelst parti; det var Vesteuropas største, og de ringe, det havde kastet i vandet, bredte sig snart. De spanske revisionister under ledelse af Santiago Carillo var enige med det italienske broderparti, og i midten af 70'erne begyndte det franske revisionistparti at distancere sig fra sin hidtidige sovjetso-lidariske kurs. Det afgørende vendepunkt var partiets 22. kongres, der afholdtes den 4. til 8. februar 1976; med henblik på at etablere en parlamentarisk fællesfront med de franske socialister understregede kongressen den særlige parlamentariske vej til socialismen ved under store fanfarer at fjerne begrebet 'proletariatets diktatur' fra partiets program; istedet hyldede man de borgerlige demokratiske rettigheder som det solide grundlag for et socialistisk Frankrig, og for at give denne hyldelse troværdighed benyttede man forskellige lejligheder til at kritisere demokratiets vilkår i Sovjetunionen og i de østeuropæiske lande.

Det italienske og franske partis europæiske orientering kom desuden til udtryk i deres stillingtagen til EF. I en fælleserklæring fra 1975 udtalte de, at »de to partier tillægger det en stor betydning, at der udvikles et samlet initiativ fra folkemassernes side og fra venstrekræfterne – derunder også inden for det europæiske parlaments rammer – til fordel for en demokratisering af orienteringen og funktionerne inden for det økonomiske europæiske fællesskab (EF) til fordel for opbygningen af et demokratisk Europa, som er både fredeligt og uafhængigt.« (*Cit. fra Moltke, si. 96*).

Fra Sovjetunionens side reageredes der skarpt. De 'eurokommunistiske' partier blev anklaget for antisovjetisme og for at bryde med den 'proletariske internationalisme', og da det spanske partis leder Carillo ville tale ved festlighederne i anledning af 60-års-dagen for den russiske oktoberrevolution i 1977, blev der lagt ham alle mulige hindringer i vejen.

Det er klart, at den 'eurokommunistiske' tendens har svækket Sovjetunionens positioner i Europa. Ikke alene markerer de to største vesteuropæiske partier deres uafhængighed af Moskva, ja, de er endog villige til at acceptere deres landes medlemsskab af NATO, hvis de får andel i regeringsmagten. Dertil kommer, at de 'eurokommunistiske' synspunkter breder sig til Østeuropa og giver de oppositionelle kræfter blod på tanden.

Det sociale grundlag for den 'eurokommunistiske' politik er den placering, de to store partier har i deres egne lande; igennem årtier har de konsolideret deres positioner i det faglige bureaukrati og på regionalt og lokalt administrativt plan. I voksende omfang er de i stand til at konkurrere med den 'gamle' monopolkapital om indflydelse og parlamentariske positioner. (*Jvf. iøvrigt om DKPs holdning til 'eurokommunismen', nedenfor si. 273*).

Men selv om de 'eurokommunistiske' partier i voksende omfang distancerer sig fra Sovjetunionen og anerkender deres landes placering inden for den amerikanske indfly-

delsessfære, har den amerikanske regering med mellemrum advaret mod 'eurokommunistisk' deltagelse i de vesteuropæiske regeringer. Det vil true Nato-alliancen, siger Washington.

Baggrunden for advarslerne er blevet trukket klart op af USA tidligere udenrigsminister, Henry Kissinger. I december 1975 erklærede han på en konference for amerikanske Europa-ambassadører, at ganske vist ville et kommunistisk Vesteuropa volde Sovjetunionen kvaler, men på trods heraf ville et sådant Vesteuropa sandsynligvis føre til, at »USA ville blive en ø, der dyrkede sine egne værdier, og som følgelig ville være tvunget til at forsøge at manipulere de forskellige kommunistiske centre ud mod hinanden;« derfor måtte hovedslaget rettes mod kommunistisk magtovertagelse i de vesteuropæiske lande. (*Cit. fra Moltke, si. 91*). (*Se endvidere om ambassadørmødet, ovenfor si. 196-97*).

USAs ængstelse er forståelig. Det ved, at det rige Vesteuropa er et brændpunkt i rivaliseringen med Sovjetunionen, og det nærer frygt for, at de europæiske revisionistiske partier, uanset hvor meget de bedyrer deres uafhængighed af Moskva, næppe heller vil følge USAs taktstok, og at de i givet fald vil læne sig til den sovjetiske styrke, såfremt de udfordrer amerikanske interesser i Europa.

'Eurokommunismen's' vækst udgør således en faktor, der spiller en rolle såvel for modsætningerne inden for den revisionistiske verdensbevægelse og inden for den sovjetafhængige lejr som for modsætningerne mellem de to imperialistiske supermagter.

Uden denne kortfattede præsentation af 'eurokommunismen' ville billedet af den internationale klassekampssituation i slutningen af 70'erne ikke have været fyldestgørende.

7.20. Sammenfatning af den internationale kamp mod supermagterne i 70'erne

Hvad viser den internationale udvikling i 70'erne?

Af de to supermagter er USA i defensiven. USA er dog fortsat stærkest økonomisk og er i besiddelse af et enormt militært potentiel, og det formår fortsat at gøre sig gældende som en supermagt. Heroverfor står Sovjetunionen, som trods sin økonomiske underlegenhed er en *opadstigende* supermagt, der fører en mere og mere udfordrende politik i rivaliseringen med USA. Den forsøger at hugge ind på USAs positioner, og dens midler er mere eller mindre æventyrpolitiske aktioner, indrammet af militær opmarch og en feberagtig oprustning. Sovjetunionens offensive internationale politik gør den til den farligste af de to supermagter, når det drejer sig om risikoen for udløsningen af en verdenskrig.

Over for de to supermagter står Den tredje Verden med en stadigt voksende styrke. Økonomisk manifesterer den sig gennem kravet om en ny international økonomisk orden, hvis kerneindhold er et opgør med imperialistisk udplyndring og undertrykkelse. Politisk samler den sig i stadig voksende omfang til fællesoptræden. Men Den tredje Verdens kamp mod imperialismen og især hegemonismen svækkes af supermagternes og andre imperialisters stadige forsøg på at binde tredjeverdens-landene til sig gennem alliancer med lokale fraktioner af tredjeverdens-landenes borgerskaber. Den Tredje Verdens fortsat ringe styrke på det økonomiske og militære område gør den sårbar over for økonomisk nykolonialisme og supermagts-indgriben.

Imellem Den tredje Verden og supermagterne står en række mellemstore og små højtudviklede kapitalistiske lande. Disse landes folk er udsat for supermagternes hegemonipolitik, og de er i betydeligt omfang udsat for en dobbeltudbytning og dobbeltundertrykkelse dels fra deres

egne borgerskabers side og dels fra supermagtsborgerskabernes side.

Desuden svækker de permanente modsætninger mellem de mellemstore og små landes imperialistiske borgerskaber på den ene side og monopolborgerskaberne i supermagterne på den anden de to supermagter og skaber gunstige muligheder for en optrapning af den folkelige antiimperialistiske kamp mod USA- og Sovjetimperialismen. Men i alle højtudviklede kapitalistiske lande er denne antiimperialistiske kamp nede i en bølgedal.

Også i Danmark.

KAPITEL 8: DANMARKS INTERNATIONALE PLACERING I 70'ERNE

8.1. Dansk økonomi og udlandet i 1970'erne

Hvorledes er Danmark placeret i forhold til de økonomiske, politiske og militære kræfter, som er beskrevet i det foregående kapitel?

Danmark er et højtudviklet kapitalistisk samfund, og det er den kapitalistiske *økonomiske* struktur, der er det materielle grundlag for den herskende klasses internationale politik.

Dette betyder ikke, at det danske borgerskabs internationale politik skematisk og umiddelbart kan måles ud fra dets profitbehov. Det danske borgerskab er ikke én kompakt helhed, men tværtimod en sammensat størrelse, præget af indre modsætninger. Og dertil kommer – hvad der er det væsentligste –, at det danske borgerskab ikke er enerådende; Danmarks internationale politik er påvirket af klassekampens udvikling i Danmark selv og af den internationale klassekamps udvikling.

Styrkeforholdet mellem klasserne i Danmark er imidlertid så ubetinget til gunst for borgerskabet; og dette gælder ikke mindst for den del af klassekampen, der omfatter kampen om Danmarks internationale politik. (*Se videre herom, nedenfor si. 249-51*).

Eftersom det danske borgerskabs udenrigspolitik ikke er nævneværdigt truet af de antiimperialistiske og antikapitalistiske kræfter i Danmark selv, kan borgerskabet nogenlunde ustraffet gennem udenrigspolitikken pleje sine økonomiske interesser og lade sin stillingtagen til modsætningerne på verdensplan være bestemt heraf.

Men der findes en grænse for borgerskabets albuerum. Denne grænse er borgerskabets relative svaghed i forhold

til mere mægtige monopolborgerskaber i de store imperialistiske lande. Dermed opstår et modsætningsfyldt samspil mellem det danske borgerskabs interesser og andre borgerskabers interesser, og mellem det danske borgerskabs afhængighed af omverdenen og dets ønske om ikke at blive for afhængigt. Og endelig eksisterer der den fællesinteresse, alle landes borgerskaber har i forhold til arbejderklassen og brede dele af verdens folk, som borgerskaberne udbytter og undertrykker.

Vi har i tidligere kapitler set på, hvorledes det danske borgerskabs udenrigspolitik har været betinget af alle disse faktorer, lige fra det unge danske borgerskabs stærke tilknytning til Storbritannien til dets underordning under det amerikanske monopolbourgeoisi, der udenrigspolitisk først og fremmest kom til udtryk gennem Danmarks indmeldelse i NATO.

Hvorledes er da det danske borgerskabs placering i 70'erne?

Skal man forstå det danske borgerskabs internationale politik, må man dels se på dette borgerskabs struktur og dels se på Danmarks udenrigsøkonomiske placering.

I gennem årtierne er der inden for det danske borgerskab opstået en absolut dominerende fraktion, et *monopolborgerskab*, som kontrollerer det danske samfund. Med statens – 'det offentlige's – stadig større andel af nationalindkomsten, omkring 50 pct, består dette monopolborgerskab ikke blot af monopolkapitalister inden for produktion og handel, men også af topfolkene inden for statsapparatet; hvortil kommer toplaget i fagbevægelsen og den kooperative sektor.

I udenrigsøkonomisk sammenhæng er det imidlertid det privatkapitalistiske monopolborgerskab, som først og fremmest har interesse. Dansk produktion og handel er i væsentlig grad betinget af og afhængigt af forholdet til udlandet og dermed af de internationale konkurrenceforhold. Og eftersom kun en ganske ubetydelig del af dansk produktion og handel kontrolleres af 'det offentlige' –

inden for handel og produktion er Danmark et af de mindst nationaliserede kapitalistiske lande i den vestlige verden —, bliver det den private monopolkapitals interesser på verdensmarkedet, der får afgørende indflydelse på statsmagtens og dermed det statslige monopolborgerskabs udenrigspolitik.

Det er imidlertid vanskeligt at give et nøjagtigt billede af den monopolistiske kapitalkoncentration inden for det danske erhvervsliv. Tusinder af mere eller mindre synlige tråde samles i få monopolkapitalisters hænder. Men et *fingerpeg* om kapitalkoncentrationens fremskredenhed kan man trods alt få ved at se på aktiekoncentrationen; jævnfør tabel 2 disponerer de stærkeste 0,5 pct af samtlige danske firmaer over 51,0 pct af den samlede danske aktiekapital pr. 1. januar 1975.

TABEL 2

*Antal aktieselskaber efter aktiekapitalens størrelse
(1.1.1975)*

Firmaer med en aktiekapital fra	Antal	pct	Aktie- kapital i millioner	pct
0 til 19 millioner	32.365	99,5	11.888,2	49,0
20 millioner og derover	176	0,5	12.352,8	51,0
Selskaber	Ialt	32.541	100,0	24.241,0 100,0

(Jvf. Statistisk Årbog, Kbh. 1977, si. 256-257)

Ovenstående tabel er som sagt kun et fingerpeg; skal billedet af kapitalkoncentrationen gøres mere fuldstændigt, må man tillægge, at de store monopolister ofte kontrollerer et stort antal mindre firmaer. En række af disse er søster-, datter- eller lignende selskaber, ofte tilsynela-

dende uafhængige, men reelt kontrolleret af et monopolistisk 'moder'selskab. Dertil kommer, at mange af de mindre firmaer fungerer som underleverandører eller afsætningsfirmaer for de store og dermed er afhængige af giganterne. Endelig er de mindre firmaer ofte afhængige af kreditbetingelserne – og dermed af bankkapitalen.

Kapitalkoncentrationen fandt tidligst sted inden for bank-området; dansk finanskapital var allerede fra århundredeskiftet domineret af de tre store banker, Handelsbanken, Landmandsbanken (i dag: Den danske Bank) og Privatbanken; de mange mindre banker, der fandtes ved siden af de tre store, er blevet færre og færre. Efter finanskapitalens koncentration kom monopoliseringen inden for industrien, og efter Anden Verdenskrig, især inden for de sidste par årtier, er monopoliseringen også slået igennem inden for detailhandelen med supermarkeds-kæderne.

Inden for landbruget er billedet et noget andet. Ganske vist er brugene blevet stadig større; antallet af de helt små husmandsbrug på 0,5 til 4,9 ha (1 hektar = ca. 2,1 tønde land) er fx. fra 1960 til 1976 faldet fra 37 140 til 13 492, mens antallet af de største brug – fra 100 ha og derover – er steget fra 1 227 til 1 931; men alligevel er det fortsat de mindre og mellemstore brug, som dominerer; i 1976 var 83,5 pct af samtlige brug, dvs. mere end 4/5, under 50 hektar.

De fleste dansk landbrug dyrkes af familien med ingen eller beskeden medhjælp. Kun 16 811 af samtlige 124 231 danske landbrug havde i 1976 fast medhjælp, dvs. 13,5 pct.

Overhovedet er den samlede arbejdsstyrke, beskæftiget med landbrug, beskeden. Den udgør kun 230 000 af ialt 2 485 600 erhvervsbeskæftigede, dvs. 9,3 pct. (!) (*Jvf. Statistisk Årbog. Kbh. 1977, si. 68, 73, 22-23*).

At det er de mindre og mellemstore familiebrug, der dominerer landbruget, betyder ikke, at landbruget er uberørt af kapitalkoncentrationen; dels er de enkelte landbrugere afhængige af rentekapitalen, og dels er de afhængige

af de store salgsorganisationer og af monopolerne i detailledet. (*Om landbrugets andel af eksporten, se nedenfor si. 225-27*).

Dette korte udblik over kapitalkoncentrationens omfang i dansk erhvervsliv viser, at det i det store og hele er monopolborgerskabets økonomiske interesser, der skal tilgodeses, når erhvervslivet træder i forbindelse med omverdenen uden for Danmark.

Men før vi ser på denne forbindelse, vil vi kort se på det omvendte forhold: Hvor stor indflydelse har udenlandsk kapital i Danmark?

Igen er det – som for kapitalkoncentrationens vedkommende – vanskeligt at få præcise oplysninger. Udenlandske kapitalister og monopolgrupper kan være forbundet med danske firmaer gennem ret så usynlige tråde. Omkring 1968 blev det udregnet, at *mindst* 17 pct af de samlede danske aktiekapitaler »på et eller andet punkt (var) påvirket fra udlandet«. Ser man alene på industrien var procenten betydeligt større, et sted mellem 25 og 33 pct. (*Helge Andersen: Er det Udlandet der ejer Danmark? Kbh. 1968, si. 31-32*).

Helge Andersen, der har undersøgt den udenlandske kapitalinfiltration, slår videre fast, at – i hvert fald i 1968 – er det således, »at den udenlandske påvirkning koncentrerer sig til industri og handel,« mens den »kun i ringe omfang omfatter f.eks. koncessionerede virksomheder (dvs. virksomheder som fx. telefon- og elselskaber, der af staten har fået eneret til en bestemt produktion eller tjenesteydelse. Min anm.) eller bankerne.«

Og Helge Andersen skønner fordelingen af den udenlandske 'indflydelse' således:

»Takket være de to kraftige amerikanske brancher, olie og auto, kommer USA ind som vigtigste nation. Sverige kommer på andenpladsen, tæt fulgt af England.« (*Samme-steds, si. 31-32*).

Om billedet er ganske det samme i dag er uvist. Dog er der næppe tvivl om, at vesttyske kapitalinteresser har fået

en ganske betydelig placering, og at den samlede infiltration af udenlandsk kapital i dansk erhvervsliv idag er større end i 1968.

Endelig er det jo ikke ligegyldigt, om de udenlandske kapitalinteresser kontrollerer produktionen af herresokker eller den samlede energitilførsel. Det er givet, at de udenlandske monopoler netop har interesseret sig for afgørende nøgleled inden for produktion og handel; oliegi-ganternes kontrol med størsteparten af vor energiforsyning er nok det kendteste og mest tydelige eksempel på de udenlandske monopolars indflydelse i dansk erhvervsliv.

Til trods for oplysningernes sparsomhed er det næppe for dristigt at konkludere, at dansk monopolkapital er sammenfiltret med udenlandsk, og at den dominerende udenlandske kapital stammer fra andre højtudviklede vest-kapitalistiske lande.

Dette betyder imidlertid ikke, at den danske monopolkapital er underlagt den udenlandske på en sådan måde, at Danmark reelt har status som en koloni. Omvendt er der heller ikke tale om en egentlig national kapital, hvis *hele eksistens* er betinget af en fjernelse af den udenlandske indflydelse. Grænserne mellem dansk og international kapital er ikke skarpe. Hertil kommer, at den udenlandske kapital i Danmark ikke ensidigt stammer fra ét kapitalistisk land. Dette fører igen til, at der eksisterer et netværk af krydsende modsætninger mellem danske og udenlandske, mellem amerikanske og europæiske og naturligvis mellem danske kapitalinteresser indbyrdes.

Disse krydsende modsætninger er igen betinget af det danske erhvervslivs placering på det internationale marked, og denne placering er igen bestemt af Danmarks økonomiske struktur og geografi.

Det er tidligere nævnt (*jvf. ovenfor, si. 16-17*), at Danmark er afhængigt af tilførslen af udenlandske råstoffer og energi, og at Danmark må eksportere færdigprodukter for at skaffe sig midler til den nødvendige import.

Allerførst vil vi med tabel 3 vise, hvorledes den danske

eksport og import er fordelt på verdensmarkedet:

TABEL 3

DEN DANSKE UDENRIGSHANDEL 1976

Lande eller områder	import fra		eksport til	
	beløb i milli- arder	i pct	beløb i milli- arder	i pct
EF	35,4	47,2	25,0	45,5
Sverige, Norge, Finland	16,2	21,6	13,5	24,5
Andre europæiske lande (minus Comecon- landene)	4,0	5,3	3,5	6,4
Japan	2,2	2,9	0,8	1,5
COMECON-landene (dvs. inklu- sive Cuba og Mongoliet)	3,5	4,7	1,9	3,5
USA	3,8	5,1	3,1	5,6
Øvrige, hvoraf mere end 95 pct er lande i Den Tredje Verden	9,9	13,2	7,2	13,1
IALT:	75,0	100,0	55,0	100,1 ¹

1. de 100,1 pct opstår, fordi der er tale om afrunding af decimalerne.

(Beregnet på basis af Statistisk Årbog, Kbh. 1977, si. 162-165)

Tallene i tabel 3 taler deres eget tydelige sprog; vareom-

sætningen Danmark-EF udgør næsten halvdelen af hele den danske udenrigshandel. Som nummer 2 kommer handelen med de tre store nordiske lande. Og lægger man Norden og EF sammen får man som resultat, at lidt mere end 2/3 af den danske udenrigshandel finder sted inden for dette område.

USAs samhandel med Danmark er på kun 1/20 af den samlede udenrigshandel, og anderledes står det ikke til med den øvrige handel med de 'rige' kapitalistiske lande; også med COMECON-blokken, der dog indbefatter den økonomiske kolos, Sovjetunionen, er handelen særdeles beskeden. Og selv om landene i Den tredje Verden kommer ind som nr. 3, må man forholde de 13,2 og 13,1 pct til det faktum, at mere end 70 pct af jordens befolkning bor i Den tredje Verdens lande.

Oversigten over Danmarks udenrigske handelsforbindelser viser, at Danmarks eksport og import først og fremmest er bestemt af de konkurrencevilkår, der findes på det vestkapitalistiske europæiske marked. Den højtudviklede danske kapitalisme er intimt forbundet med de andre højtudviklede kapitalistiske lande i Europa.

At halvdelen af den danske udenrigshandel finder sted inden for EFs rammer, kunne forlede til den fejlslutning, at Danmarks tilslutning til EF var årsagen til den ensidige binding til fællesmarkedet. Det er klart, at medlemsskabet af EF begrænser den danske handelfrihed, men det er ikke medlemsskabet i sig selv, der er årsag til, at op mod 50 pct af udenrigshandelen foregår inden for EF. Allerede i 1957 – dvs. før Danmark blev medlem af EFTA og mere end 15 år, før Danmark blev medlem af EF – var omkring halvdelen af udenrigshandelen orienteret mod de lande, som i dag er medlem af EF. Medlemsskabet af EF er således en *følge* af dansk udenrigshandels traditionelle orientering. (Jvf. Barfod/Madsen: *Nøgler til de europæiske Markedsdannelser*. Kbh. 1967. si. 82-97).

Udenrigshandelens indflydelse på økonomien er imidlertid ikke blot bestemt af, *hvem* man handler med, men

også af, *hvad* man handler med.

Det er flere gange nævnt, at den danske produktion er afhængig af råstoffer og halvfabrikata (f.eks. maskiner), importeret udefra. Disse varer udgør da også omkring 80 pct af den samlede import. Resten er færdigvarer, der direkte går til de danske forbrugere. (*Jvf. Statistisk Årbog, Kbh. 1977, si. 148, hvor personautomobiler i øvrigt ikke er anført under direkte forbrugsvarer; det er de til gengæld i vor procentudregning. Min anm.*).

To faktorer har central betydning for det kapitalistiske Danmarks import; for det første skaber det problemer, hvis f.eks. råstofferne stiger i pris; resultatet bliver øgede produktionsomkostninger. I 70'erne kom dette problem for alvor ind på livet af dansk kapitalisme. Fx. steg oliepriserne, og de fordele, en række højtudviklede kapitalistiske lande igennem årtier havde haft som følge af lave råvarerpriser, truede for alvor med at forsvinde. Det andet problem er det danske hjemmemarkeds konkurrenceevne forhold til udenlandske forbrugsvarer og for den sags skyld også maskiner mv., som også kan produceres i Danmark. Er de dansk-producerede varer for dyre, stiger importen af tilsvarende udenlandske varer, og stadig flere penge går ud af landet i stedet for ind i det danske økonomiske kredsløb. Det er medvirkende til, at danske produkter ikke kan afsættes og fører dermed til arbejdsløshed. Samtidig betyder et øget forbrug af udenlandske varer, at et eventuelt underskud på betalingsbalancen vokser.

Et traditionelt middel mod, at billige udenlandske varer udkonkurrerer de danske på hjemmemarkedet, er toldbeskyttelse. Men i reglen fører sådanne foranstaltninger til, at de lande, der rammes af den, laver tilsvarende sanktioner mod de varer, de indfører fra Danmark.

Toldbeskyttelsespolitik kommer imidlertid overhovedet ikke ind i billedet efter Danmarks tilslutning til EF. En sådan politik er simpelthen forbudt – i hvert fald for et lille land som Danmark, der ikke har politisk eller økonomisk

styrke til at blæse på EFs bestemmelser, således som fx. Italien og Frankrig fra tid til anden har gjort det ved ensidigt og i strid med alle højtidelige EF-bestemmelser at etablere importrestriktioner.

I følge det danske borgerskab er det eneste middel, der findes til at begrænse importen af udenlandske forbrugsvarer, en begrænsning af efterspørgslen efter dem. En sådan efterspørgsels-begrænsning kan skabes gennem en begrænsning i købekraften, og denne begrænsning kan ske i form af skattestigninger, øget moms, indefrysning af dyrtidsportioner, statsindgreb i overenskomstforhandlinger for at forhindre lønstigninger mv.

Og ved at sænke reallønnen håber man endvidere at slå to fluer med ét smæk. Dels som sagt at begrænse efterspørgslen efter udenlandske varer og dels at formindske omkostningerne i produktionen, således at de danske produkter ikke alene bliver konkurrencedygtige på hjemmemarkedet, men også på eksportmarkedet.

En sådan efterspørgselsbegrænsende politik er for så vidt 'effektiv', når det drejer sig om konkurrenceevne med udlandet. Men hagen ved den er, at den også begrænser efterspørgslen efter danske varer på hjemmemarkedet. Og ikke mindst i forbindelse med de senere års krise har det vist sig, at en sådan politik fører til øget arbejdsløshed. Allerede i 1974, på tærsklen til krisen, beregnede formandsskabet for Det økonomiske Råd – de såkaldte Vismænd –, at étårvirkningen af en momsforhøjelse på 5 pct ville svække den indenlandske efterspørgsel så meget, at beskæftigelsen ville falde med 2½ pct. Gevinsten var en forbedring af betalingsbalancen på tilsvarende 2½ pct. (*Dansk økonomi. Februar 1974. Kbh. 1974, si. 22*).

Dette 'dilemma', at en forbedring af betalingsbalancen fører til øget arbejdsløshed, har lige siden optaget såvel Vismænd som regeringer. Og det er ikke besynderligt, at de ikke kan knække nødden, eftersom dilemmaet genspejler den kapitalistiske konkurrenceøkonomis selvvirkende

mekanismer. Det genspejler kapitalismens anarkiske planløshed.

Som nævnt kan forsøg på en formindskelse af omkostningerne i produktionen forbedre dansk konkurrenceevne på det udenlandske marked, og gennem en større eksport kan man rette op på betalingsbalancen, og hvis der kommer rigtig gang i salget til udlandet, kan man videre håbe på, at eksportindustrierne får brug for mere arbejdskraft, hvorved arbejdsløshedsprocenten vil falde.

Men forudsætningen for, at eksporten skal føre penge til landet, er ikke blot, at et større antal varer afsættes, men også, at priserne på det udenlandske marked er gode.

Oprindeligt var det afsætningsmulighederne for og priserne på de danske landbrugsvarer, der var alfa og omega for den danske udenrigsøkonomi. De danske landbrugsvarer var kvalitetsmæssigt særdeles konkurrencedygtige, og gennem rationalisering og mekanisering var produktiviteten i landbruget øget så meget, at man stod sig godt i konkurrencen med landbrugsvarer, der kom fra områder med lav produktivitet.

Landbrugseksporten udgør fortsat en relativ stor andel af den samlede danske eksport. Selv om værdien af landbrugsproduktionen kun udgør omkring 18 pct af den samlede produktion over for industriproduktionens 82, er landbrugseksporten – hvis man medregner konserverprodukter – helt oppe på 28 pct af den samlede eksport mod industrieksportens 72. (*Jvf. Statistisk Årbog, Kbh. 1977, si. 80-81, 112-13, 166-71; den samlede eksport er her landbrugs- + industrivarer ÷ skibe, fisk og visse andre varer*).

Selv om landbrugseksporten således fortsat har relativ stor vægt i den samlede eksport, er dens betydning dog blevet drastisk formindsket i løbet af de sidste årtier.

Udviklingen i forholdet mellem industri- og landbrugseksporten ses tydeligt af tabel 4.

TABEL 4

*Værdien af Danmarks samlede eksport i pct fordelt på
landbrugs- og industrivarer i 1957, 1965 og 1976*

	<i>Industri</i>	<i>Landbrug</i>
1957	42	58
1965	56	44
1976	72	28

(Kilde: For 1957 og 1965: Barfod/Madsen, si. 34, 35; for 1976: Statistisk Årbog, 1977, si. 166-71. – Tallene skal tages med et vist forbehold, fordi Barfod/Madsens beregningsgrundlag ikke er helt gennemskueligt, men tendensen er god nok).

Vægtforskydningen i eksporten fra landbrugs- til industriprodukter – således som den genspejles i tabel 4 – har gjort den danske økonomi stadig mere følsom over for stigninger i importpriserne på råvarer, og den har fået kapitalisterne til at arbejde energisk for en formindskelse af omkostningerne inden for industrien dels gennem regulære indgreb over for lønningerne og dels gennem en forøgelse af produktiviteten. Men selv dette er ikke nødvendigvis nok. De andre lande, der sender deres industriprodukter på markedet, kan jo finde på at gennemføre de selv samme foranstaltninger; hvortil kommer, at der – som det er tilfældet under 70'ernes krise – kan være tale om afsætningssvigt på grund af 'overproduktion'.

Industrivarernes øgede andel i eksporten får ligeledes betydning for dansk kapitalismes markedsorientering. Tabel 5 sammenligner udførslen af henholdsvis landbrugs- og industrivarer til Danmarks vigtigste eksportområde, dvs. til EF plus til de tre store nordiske lande.

TABEL 5

Værdien af landbrugs- og industrieksporten til
henholdsvis EF og Sverige/Norge/Finland

	Industrieksporten		Landbrugseksporten	
	i millioner kr.	pct	i millioner kr.	pct
Til EF	12020,4	49,7	9476,7	91,7
Til Sv., No., Finl.	12161,2	50,3	857,8	8,3
Ialt til EF + Sv., No., Finland	24181,6	100,0	10334,5	100,0
	(= 67,7 pct af den samlede industrieksport)		(= 75,0 pct af den samlede landbrugseksport)	

(Kilde: Statistisk Årbog, Kbh. 1977, si. 166-67)

Tabel 5 viser, at industrieksportmarkedet er lige stort i henholdsvis EF og Norden, mens det nordiske marked for landbrugsvarer betyder minimalt i forhold til EF-området. Konsekvensen heraf er, at det danske landbrug er overordentligt følsomt over for vilkårene inden for EF, og selv om den samlede landbrugseksport – som tidligere vist – er relativt faldende i forhold til industrieksporten, kan det få betydelige følger for hele økonomien, hvis landbrugseksporten får ugunstige betingelser. Landbruget er fortsat det mest udprægede eksporterhverv; i 1976 androg eksportværdien mere end 70 pct. af landbrugets samlede produktionsværdi.

Det er disse forhold, der i særlig grad gjorde landbruget til et pro-EF-erhverv, da diskussionen om Danmarks fællesmarkedstilslutning fandt sted forud for folkeafstemningen i 1972. Men med tilslutningen til EF opstod så langtfra de herlige vilkår for dansk landbrugsafsætning, som fællesmarkedstilhængerne udmaalede. Tværtimod har EF konstant været hærget af landbrugskriser, udsprunget af en stadig skarpere konkurrence inden for fællesmarkedet. Fra tid til anden er markedet blevet 'fyldt op', og gennem ensidig valutapolitik, ensidige støtteordninger og import-

restriktioner fra snart det ene, snart det andet lands side er afsætningsmulighederne blevet mere usikre end forudset og forudsagt.

Den danske industris relativt store eksport til de nordiske lande, overhovedet den jævne fordeling af industrieksporten på de forskellige markeder, har i tidens løb gjort industrikapitalisterne mindre ensidigt forhippede på EF-tilslutning. Det er tidligere nævnt, at landbruget allerede ved de første EF-tilslutningsovervejelser i slutningen af 50'erne kun havde EF i tankerne, mens industrien frygtede en isolation såvel fra det engelske som fra det nordiske marked. Senere – i 60'erne –, da EF-tilslutning atter kom på tale, men uden resultat, fordi Frankrig nedlagde veto mod britisk indtræden, begyndte man i Danmark, Norge, Sverige og Finland at overveje oprettelsen af et nordisk marked (NORDEK). Fra dansk side spillede en sikring af industrieksporten til Norden en betydelig rolle for deltagelsen i forhandlingerne omkring NORDEK.

Ideen var, at et samlet nordisk marked kunne styrke de nordiske lande såvel i tilfælde af en indtræden i EF som i tilfælde af, at en sådan indtræden fortsat blev forhindret. Men det var ikke det sidste af disse to aspekter, som lå de nordiske regeringer mest på sinde; slet ikke den danske og den norske, som fastholdt, at NORDEK ikke skulle blokere for, men tværtimod lette adgangen til EF.

NORDEK-planerne strandede imidlertid. Interessen for dem blegnede, da den franske modstand mod britisk EF-deltagelse forsvandt, og EF åbnede op for en udvidelse af fællesmarkedet. Det var imidlertid Finland, som foranledigede NORDEK-planernes endelige sammenbrud; Sovjetunionen ønskede ikke Finland smuglet ind i EF ad bagdøren, og den ønskede ikke Finland knyttet nærmere til et Norden, der omfattede to NATO-lande, Danmark og Norge. Og eftersom større finske udenrigspolitiske beslutninger skal blåstemples i det sovjetiske udenrigsministeriums Finlands-kontor, var sagen afgjort. NORDEK blev ikke til noget; Danmark gik ind i EF, Norge blev holdt

udenfor på grund af det norske folks modstand, mens Finland og Sverige opnåede særlige handelsaftaler med EF.

Men den nordiske opsplittethed i forhold til markedsdannelserne ændrer intet ved den kendsgerning, at den inter-nordiske handel mellem relativt lige store og økonomisk lige stærke lande fortsat spiller en afgørende udenrigsøkonomisk rolle for Danmark.

8.2. Grundlaget for Danmarks udenrigs- og forsvarspolitik i 70'erne

Det økonomiske grundlag for Danmarks udenrigspolitik er – som det sidste afsnit har vist –, at dansk kapitalisme er en uadskillelig del af den højtudviklede vestkapitalistiske verden; det viser handelsrelationerne, og det viser den udenlandske kapitalinfiltration i Danmark, som for næsten 100 pct. vedkommende stammer fra de 'rige' vestkapitalistiske lande.

Derfor er den danske kapitalisme særdeles følsom over for de forhold, der eksisterer i den højtudviklede vestkapitalistiske verden som helhed. Især den danske monopolkapital, hvis hovedsagelige økonomiske grundlag er industrien og delvis handelen, må sikre sig adgangen til de største markeder, samtidig med at den ikke isolerer sig fra mindre markeder. Balancegangen mellem EFTA og EF, mellem NORDEK-planerne og ønsket om tilslutning til et europæisk stormarked, balancegangen inden for EF og endelig ønskerne om både at være i EF og sikre adgangen til det nordiske marked, er udtryk for, at dansk monopolkapital har mangesidige interesser, i hvert fald inden for den højtudviklede vestkapitalistiske verden.

Dansk udenrigspolitik er som følge af disse forhold præget dels af, at Danmark er et *lille* kapitalistisk land, placeret blandt de højtudviklede vestkapitalistiske lande og dels af, at det til stadighed må manøvrere i forhold til

modsætningerne mellem disse lande indbyrdes.

Danmarks tilknytning til den vestkapitalistiske verden fører uundgåeligt til, at det involveres i modsætningerne mellem Vesteuropa og USA. I den 'kolde krig's periode spillede disse modsætninger en underordnet rolle; dansk monopolkapital havde ikke besvær med at orientere sig: USA var dominerende og garanten mod socialismen. Men efterhånden som modsætningerne mellem et stadigt stærkere Vesteuropa og et relativt svækket USA udviklede sig og fortsat udvikler sig, tvinges det danske borgerskab til at vælge. Endnu har det ikke truffet et afgørende valg – af flere grunde: På den ene side er USA endnu den stærkeste militære magt, og uden USA i ryggen vil Vesteuropa, heri Danmark indbefattet, stå svækket i forhold til den sovjetiske supermagt; det er på denne baggrund, at det danske borgerskab fastholder NATO og de amerikanske styrkers tilstedeværelse i Europa; hvortil kommer, at betydelige amerikanske kapitalinteresser har direkte indflydelse på nøglesektorer inden for dansk erhvervsliv.

På den anden side er dansk udenrigsøkonomi så ubetinget knyttet til de mellemstore og små europæiske landes økonomier, og de europæiske kapitalinteresser gør sig mere og mere gældende inden for dansk erhvervsliv. Desuden er landbrugets afsætningsmuligheder helt og holdent bestemt af forholdene på de europæiske markeder. Det er på denne baggrund, Danmark blev indlemmet i EF, og at Danmark tenderer mod at vælge Europas side i modsætningerne mellem USA og Vesteuropa.

Både medlemsskabet af NATO og EF sætter klare grænser for dansk udenrigspolitik. Det danske borgerskab kan manøvrere *inden for* NATO og *inden for* EF. Det kan bevæge sig på grænsen til sine forpligtelser over for NATO, og det kan ud fra specifikke danske særinteresser lade sin stemme høre i Bruxelles, fx. i forbindelse med de stadige stridigheder om landbrugs- og fiskeripolitikken. Og det kan i forskellige situationer, tvunget af de objektive modsætninger, enten vælge side i striden mellem USA og

EF, eller det kan forsøge at ride to heste på én gang.

Men alt dette overskygger ikke den kendsgerning, at dansk udenrigspolitik på grund af indordningen under NATO og EF grundlæggende er præget af *uselvstændighed*. Dansk udenrigspolitik er bleg og intetsigende. I de storpolitiske forhold gør og siger Danmark sjældent andet end USA eller EF gør og siger.

Principgrundlaget for det officielle Danmarks udenrigspolitik ligger fast. I Folketinget er der stort flertal for NATO- og EF-politikken. Dette fremgår klart af en dagsorden, som Folketinget vedtog den 21. marts 1974 med 102 stemmer for og 25 imod, mens 9 undlod. Dagsordenen lyder således:

- »Folketinget udtaler,
- at Danmark fortsat ønsker at tage aktiv del i bestræbelserne for fred og afspænding både i og uden for Europa
 - at Danmark fortsat vil deltage i udbygningen af det udenrigspolitiske samarbejde mellem EF-landene indenfor Københavnnerrapportens rammer som forudsætning for et praktisk samarbejde mellem de Ni, (*Om Københavnnerrapportens rammer, se ovenfor om EF-mødet i København 1973, si. 177-79*).
 - at Danmark vil videreføre sin naturlige kontakt med de øvrige nordiske lande, som den blandt andet kommer til udtryk gennem Nordisk Råd,
 - at Danmark ikke anser den atlantiske alliance som et mål i sig selv, men betragter det ligeberettigede samarbejde inden for alliancen som det realistiske grundlag for sikkerheds- og afspændingspolitikken, og
 - at Danmark vil fortsætte og udbygge sit samarbejde med den tredje verden med henblik på at bidrage til en bedre international balance.« (*Cit. fra Budtz/Christensen: Udenrigspolitik set med socialdemokratiske øjne. Kbh. 1974, si. 183-184*).

Et centralt element i denne traditionelle og intetsigende dagsorden, der fastfryser efterkrigstidens danske udenrigspolitik, er betoningen af 'afspændingspolitikken'.

På dette område adskiller det officielle Danmarks version af den internationale udvikling sig ikke fra de betragtninger, propagandamaskinerne udspyer fra henholdsvis Moskva og Washington.

Denne version lyder med den socialdemokratiske udenrigsminister K.B. Andersens ord således:

»Det er med oprigtig glæde, at regeringen kan konstatere, at den konfrontation, der i efterkrigstiden har karakteriseret forholdet mellem øst og vest i stadig højere grad erstattes af forskellige former for samarbejde. Målet må være gennem en udvikling i bredden og dybden af samarbejdet at skabe et net af fælles interesser, der kan øge forståelsen og tilliden mellem landene i øst og i vest.

Udviklingen af forholdet mellem USA og Sovjetunionen i de senere år er en god illustration af den proces, jeg her nævner. Disse to lande bærer selvfølgelig et ganske særligt ansvar for afspændingspolitikens sikkerhedspolitiske indhold.

Den midlertidige aftale om begrænsning af de strategiske våben, altså den såkaldte SALT-aftale, (*Se om denne ovenfor si. 141*), af aftalen om forebyggelse af atomkrig og de hyppige amerikansk-sovjetiske topmøder er udtryk for, at de er sig dette ansvar bevidst. (*Min udh.*).

Samtidig har de på et stort antal sagsområder indgået forskellige samarbejdsaftaler. Den samlede virkning er en befæstelse af grundlaget for den afspænding, begge har opstillet som deres politiske mål. (*Min udh.*).

Udviklingen i Europa frembyder et tilsvarende billede. På to store konferencer, styrkereduktionsdrøftelserne i Wien (*Se ovenfor, si. 141*) og sikkerheds- og samarbejds-konferencen i Genève (forløber for Helsinki-konferencen. *Min anm.*) søger de europæiske lande og Canada sammen med USA og Sovjetunionen at finde løsninger på vigtige problemer om sikkerhed og afspænding i vor del af verden.« (*Folketingets Forhandlinger, 2. samling, nr. 6, Kbh. 1975, sp. 2030*).

På baggrund af disse udenrigsministerord, fremsat i

Folketinget den 18. marts 1975, kan man næppe forvente, at Danmark vil optræde som en antihegemonistisk kraft eller blot som en kraft, der advarer mod supermagternes stræben efter verdensherredømmet eller mod supermagternes skærpede rivalisering i Europa. *Både* Sovjetunionen *og* USA har i følge K.B. Andersen sat sig afspændingen som mål.

På denne baggrund kan man undre sig over, at den danske regering så stædigt fastholder NATO-politikken. Hertil svarer K.B. Andersen ved at henvise til, at »samarbejdet mellem landene i den vestlige verden er en forudsætning for en realistisk sikkerhedspolitik og også for, at der kan opnås resultater i afspændingspolitikken.« (*Samstedts, sp. 2022*).

Denne opfattelse af NATOs rolle 'udfoldes' tydeligere i Lasse Budtz' og Steen Christensens redegørelse for Danmarks sikkerhedspolitik i »Udenrigspolitik – set med socialdemokratiske øjne« fra 1974; heri hedder det:

»Den sikkerhedspolitiske stabilitet har nu varet i en lang årrække, og det ville være helt urealistisk at nægte, at en af årsagerne til dette er NATO. En anden grund er naturligvis den såkaldte magtbalance – eller terrorbalance – mellem supermagterne. Men NATO's eksistens har uimodsigeligt været medvirkende til at skabe den ro i Europa, som de europæiske befolkninger har nydt godt af siden Anden Verdenskrig.

Noget andet er, at Socialdemokratiet ofte har gjort opmærksom på, at NATO ikke kan være noget mål i sig selv. Det endelige mål må være de to militærpagters afskaffelse. NATO kan pardoksalt nok være med til at fremkalde det politiske klima, der skal føre til pagtens nedlæggelse.« (*Budtz/Christensen: Udenrigspolitik – set med socialdemokratiske øjne. Kbh. 1974, si. 12*).

Det er 'afspændingspolitik' i terrorbalancens perspektiv. Kaprustning og militærpagter kan ligefrem fremme den afspænding, som de to supermagter i følge K.B. Andersen så energisk arbejder for!

8.3. NATO- og forsvarspolitikken

Ud fra de sikkerhedspolitiske synspunkter, som er refereret i foregående afsnit, ligger Danmarks forhold til NATO fast. Den danske regering fastholder, at militær- og al anden sikkerhedspolitik skal finde sted i NATO-regi, og den afviser EF-idéer om, at også EF skal beskæftige sig med sikkerhedssager. Grundlaget for dansk sikkerhedspolitik er givet med tilslutningen til NATO's Ottawa-deklaration fra juni 1974, hvori det utvetydigt hedder:

»Medlemmerne af alliancen bekræfter, at deres fælles forsvar er udeleligt«. (*Cit. fra Budtz/Christensen, si. 85*) (*Om Ottawa-deklarationen, se iøvrigt ovenfor si. 179*).

Hvorledes er da Danmarks bidrag til NATOs 'udelelige' forsvar?

Igennem årene er Danmarks forsvarspolitik blevet fastlagt gennem forlig, indgået mellem et flertal af Folketingets NATO-partier. Det danske militærs opbygning tilpasses NATOs skiftende strategier. Siden midten af 60'erne går NATO-strategien officielt ud på, at et angreb skal besvares gennem »en nøje kontrolleret imødegåelse af enhver fjendtlig trussel eller ethvert angreb med de til situationen bedst svarende midler.« (*Danmark og NATO, Kbh. 1968, si. 43*). Denne strategi kaldes også »controlled flexible response« (kontrolleret fleksibel (eller: smidig) imødegåelse); den afløste den tidligere 'massive gengældelse's-strategi, som indebar et totalt og omfattende gengældelsesangreb, såfremt et NATO-land blev angrebet, uanset dette angrebs karakter. Den 'fleksible imødegåelses'-strategi blev udviklet under indtryk af, at Sovjetunionen skaffede sig kernevåben og langtrækkende raketter og derved blev i stand til at besvare en 'massiv gengældelse' med en ligeså 'massiv gengældelse'.

Den 'fleksible imødegåelses'-strategi lægger større vægt på konventionel krigsførelse end den 'massive gengældelse', som umiddelbart indbefattede kernevåben.

For de vesteuropæiske NATO-lande betød den nye

strategi, at der skulle ofres mere på de konventionelle styrker, når USAs 'atomparaply' ikke fungerede som sikkert skjold i tilfælde af angreb.

Bl.a. Danmark har modsat sig en så omfattende forøgelse af sine militære styrker, som USA gennem NATO ønsker det. Man satser på, at de amerikanske konventionelle styrker bliver i Europa, på NATOs anvendelse af taktiske atomvåben til at opveje Warszawa-pagtens mandsoverlegenhed og på den 'afskrækkelseseffekt', USAs enorme arsenal af kernevåben har. Danmarks militæradgifter ligger i underkanten af NATOs krav. Baggrunden herfor er først og fremmest den folkelige modvilje mod, at forsvarsbudgettet svulmer op i en periode, hvor der tales så meget om besparelser inden for den offentlige sektor; i 1977/78-finansloven er forsvarsudgifterne opført til 5,8 milliarder, lig med 6,7 pct. af de samlede statsudgifter.

I NATO-strategien er det danske forsvar tildelt en 'henholdende' rolle; angriberne skal længst muligt holdes stangen, men de senere års militærøvelser synes at antyde, at i hvert fald øerne på forhånd forventes opgivet ret hurtigt i tilfælde af et angreb østfra.

Danmarks fremskudte militærstrategiske placering er selvindlysende. Den korteste vej fra Østersøen til Nordøen over land går over dansk territorium; de danske farvande er den eneste flådegennemsejlingsmulighed fra Østersøen til de store vestlige have; og Danmark udgør en bro mellem NATOs centralregion og Norge/Sverige. Ud fra denne beliggenhed er det utænkeligt, om det danske militær skulle kunne undgå at spille rollen som 'henholdende' faktor i tilfælde af en europæisk konflikt mellem supermagterne.

For at sikre den danske hærstyrke den bedst mulige uddannelse og for at sikre sig loyale soldater, har man siden slutningen af 60'erne tilstræbt opbygningen af en regulær professionel hær, mens man har reduceret antallet af værnepligtige og sat tjenestetiden ned. En sådan hær er

ligeledes mere pålidelig, hvis det danske borgerskab får brug for militær nedkæmpelse af indre dansk uro.

Formelt er det danske forsvar ikke underlagt NATO-kommando i fredstid; det er den danske regering, der bestemmer, hvornår en eventuel kommandoafgivelse skal finde sted. Men reelt er der taget så mange passende forbehold, at en kommandoafgivelse automatisk vil finde sted i en krigssituation; bl.a. har det danske militær en forholdsordre, dvs. en stående til alle tider gældende ordre, som lyder således: »I tilfælde af angreb på dansk territorium eller på dansk militær enhed uden for dansk territorium skal de angrebne styrker ufortøvet optage kampen, uden at ordre afventes eller søges indhentet, selv om krigserklæring eller krigstilstand ikke er de pågældende chefer bekendt.« (*Cit. fra Danmark og NATO. Kbh. 1968, si. 19*).

Skal man tage denne ordre bogstaveligt, kan en regulær provokation i uheldigste fald sætte en storkrig i gang!

Endelig må det ikke glemmes, at Danmark énsidigt og naturligvis uden at spørge en eneste grønlænder om lov har overladt grønlandske områder som baser til USA. I følge den dansk-amerikanske baseaftale om Grønland, indgået 1951, disponerer USA frit over sine baser i Grønland; de befinder sig uden for dansk og selvfølgelig grønlandsk retsområde. Desuden er baseaftalen uopsigelig, medmindre *begge* parter samtykker, og på forhånd er det bestemt, at baseaftalen »skal forblive i kraft i samme tidsrum som Den nordatlantiske Traktat.« Med andre ord: Selv om Danmark – eller Grønland ved at løsrive sig fra Danmark – forlader NATO, kan de amerikanske baser ikke røres! (*Jvf. NATO + Danmark. Kbh. 1973, si. 40*).

Såvel i kraft af forsvarets underordning under NATO og dennes amerikanske overkommando som i kraft af USAs tilstedeværelse i Grønland er Danmarks militære skæbne lagt i den amerikanske supermagts hænder!

8.4. Den danske Europa-politik

Mens den danske forsvars- og sikkerhedspolitik uanfægtet er underordnet USAs globale strategi, bliver den øvrige del af udenrigspolitikken mere og mere Europa-orienteret.

Siden tilslutningen til EF, vedtaget ved folkeafstemningen den 2. oktober 1972 med ikrafttræden fra 1. januar 1973, har EF-flertallet i Folketinget konsekvent støttet de overordnede mål, EF har sat sig. Ser man bort fra den danske uvilje mod en europæisk forsvarspolitik, har de skiftende regeringer accepteret og støttet EFs udvikling henimod en europæisk politisk union, senest med vedtagelsen af, at Danmark skal deltage i de til 1979 berammede direkte valg til Europa-parlamentet.

Men trods viljen til at fremme den europæiske integration er det danske borgerskab på grund af de stadige modsætninger inden for EF uafbrudt tvunget til på delområder at gøre sin indflydelse gældende for at modvirke de store europæiske staters udnyttelse af EF-apparatet til egen fordel.

Især på landbrugspolitikens område må de skiftende regeringer bestandigt bestorme Bruxelles for at fastholde nogle af de fordele, det danske landbrug opnåede ved indtrædelsen i EF.

Også på fiskeripolitikens område må Danmark via EF-bureaukratiet søge at sikre dansk fiskeri en tilstrækkelig andel af de kvoter, der uddeles af EF inden for det EF-hav på 200 sømilet, der blev oprettet den 1. januar 1977. Især briterne udnytter deres relative styrkeposition til at reducere de mindre landes fiskeriandele.

Baggrunden for, at alle disse interne stridigheder inden for EF i de senere år er blevet skærpet, er den internationale krises gennemslag. EFs 'evne' til at løse krisen har været særdeles beskedet. Det kniber med 'solidariteten' mellem de europæiske monopolbourgeoisier. Ikke mindst de stadige forsøg på at få Vesttyskland, der har EFs stærkeste økonomi og laveste inflationsrate, til at fungere

som 'økonomiens lokomotiv' har været resultatløse. De øvrige EF-landes ønske om, at den vesttyske regering skal føre en ekspansiv politik, dvs. en politik, der fremmer produktion og handel, er ikke blevet efterkommet. Vesttyskland frygter, at en sådan politik vil føre til prisstigninger og dermed stille den vesttyske eksport ringere. Helmut Schmidts socialdemokratiske internationalisme rækker ikke til en politik, der kunne gavne K.B. Andersens eller andre socialdemokratiske ministres lande, hvis selvsamme politik skulle føre til en svækkelse af den vesttyske økonomi.

På det udenrigspolitiske område støtter Danmark den stadigt større samordning af EF-landenes politik over for omverdenen. Dette har bl.a. medført, at Danmark ved FNs generalforsamling i 1976 stemte sammen med EF om 82 pct. af samtlige resolutioner, og at Holland, der på det tidspunkt havde formandsskabet i EF, talte på samtlige EF-landes og dermed også Danmarks vegne intet mindre end 50 gange under debatterne i generalforsamlingen. (*Jvf. Danmark og EF – forudsætninger og virkelighed. Kbh. 1977, si. 238*).

Med den fælleseuropæiske optræden i internationale anliggender svækkes den hidtidige samordning af de nordiske landes udenrigspolitik. At dette perspektiv er forudsat, kommer bl.a. til udtryk i en artikel, skrevet af den forhenværende socialdemokratiske EF-modstander, Svend Auken – arbejdsminister i regeringen Anker Jørgensen fra sommeren 1977 – i det socialdemokratiske tidsskrift 'Ny politik' i 1973:

»De kommende år vil blive skæbneår for det europæiske samarbejde. Hvis EF skal overleve og ikke blot kvæles i bureaukratisk tomgang og indholdsløst resolutionsmageri – hvad der er stor chance for – må det styrkes væsentligt på de indre og ydre linier. Et udvidet samarbejde i retning af økonomisk-valutarisk union, fælles ydre handelspolitik, miljøpolitik, forskningspolitik, industripolitik og regionalpolitik og i retning af udenrigspolitisk harmonisering, vil

uvægerligt ske på det nordiske samarbejdes bekostning. Vi vil blive tvunget til at ofre Norden for Europa hver eneste gang en konflikt opstår, og i disse forhold er konfliktmulighederne desværre ubegrænsede.» (*Cit. fra Danmark og EF – forudsætninger og virkelighed, si. 235*).

Selv om Aukens udvidede EF-samarbejde støder på stadige forhindringer – fx. er den økonomisk-monetære union indtil videre strandet – kan der næppe herske tvivl om, at en yderligere europæisk integration i voksende omfang vil afskære Danmark fra de nordiske lande.

Også i forbindelse med den totale Europa-politik, således som den er kommet til udtryk ved sikkerhedskonferencerne i Helsinki og Beograd, optræder EF samlet.

K.B. Andersen redegjorde for denne optræden under fællesmarkedsdiskussionen i Folketinget den 12. januar 1978; han sagde bl.a. følgende i forbindelse med EFs fælles udenrigspolitik omkring Mellemøsten, det sydlige Afrika og sikkerhedskonferencen:

»På alle tre områder har de ni gennem et indgående samarbejde etableret en række fælles holdninger... Dette har først og fremmest fundet udtryk i forbindelse med sikkerhedskonferencen og Beograd-mødet, hvor EF-landene på en meget konstruktiv måde har gjort sig til talsmand for vestlige synspunkter, som set med europæiske øjne må tillægges særlig vægt. Jeg sigter hermed bl.a. til problemerne vedrørende friere bevægelighed, udveksling af informationer mv., hvor EF-landene af mange grunde særlig har haft opmærksomheden henvendt på, hvad der bedst ville tjene på én gang det enkelte menneske både i Øst og i Vest og en fortsættelse af afspændingen.« (*Folketingets forhandlinger, nr. 12, Kbh. 1977/78, sp. 4387-88*).

Som det tidligere er nævnt – *ovenfor, si. 197* – ligger »disse vestlige synspunkter, som set fra europæiske øjne må tillægges særlig vægt«, fuldstændigt i forlængelse af den amerikanske præsident Carters »kampagne for menneskerettighederne« og repræsenterer ikke på nogen måde en selvstændig europæisk politik over for Østeuropa og

Sovjetunionen. Naturligvis kan det ikke nægtes, at denne kampagne, dens hykleriske indhold ufortalt, har generet socialimperialismen. Men noget udtryk for en europæisk selvstændighed er kampagnen ikke. Den følger USA hak i hæl. På dette som på andre områder repræsenterer EF-politikken ikke en selvstændig antihegemonistisk tendens.

8.5. Danmarks politik over for Den tredje Verden

Danmarks sikkerhedspolitiske underordning under NATO og dermed under USA, og Danmarks underordning under det overnationale EF, der domineres af de store europæiske imperialistiske lande, er den ramme, der indtil videre er udgangspunktet for Danmarks forhold til Den tredje Verden.

Igennem de sidste årtier er Den tredje Verdens lande – som tidligere nævnt (*se ovenfor, si. 155*) – begyndt at spille en stadig mere aktiv rolle i verdenspolitikken. De udgør hovedkraften i kampen mod hegemonismen og imperialismen. Og i den udstrækning, de rent faktisk optræder imod hegemonismen og imperialismen, udgør de en voksende trussel mod de imperialistiske magters nykolonialistiske bestræbelser.

Denne udvikling har også påvirket Danmarks udenrigspolitik. Selvom Danmark loyalt følger USA i NATO, og selv om dets politik i voksende omfang er underlagt EF, kan det danske borgerskab ikke se bort fra den kendsgerning, at hverken USA eller EF kan gøre som de vil i forholdet til Den tredje Verden. Generelt set er imperialismen ikke i offensiven, men i defensiven.

Danmark er selv et imperialistisk land. Ja, det er tilmed en kolonimagt, der undertrykker og udbytter det grønlandske og det færøske folk. Danmarks position som højtudviklet kapitalistisk land er desuden i et vist mål opnået som følge af imperialistisk udplyndring af Den tredje Verdens lande. Når danske varer i årtier har kunnet afsættes

til profitable priser på det europæiske marked, skyldes det delvis, at de store europæiske kolonimagter, først og fremmest England, havde kunnet oparbejde en efterspørgsel, der igen var baseret på de rigdomme, der flød fra kolonierne; hvortil kommer, at igennem hele dette århundrede, ja, tilbage til slutningen af det 19. århundrede, har den danske økonomi nydt godt af lave priser på råvarer. Og disse lave priser var – og er fortsat – et resultat af gemen imperialistisk udplyndring af de fattige råvareproducerende lande.

Men bøtten er for alvor ved at vende. Folkenes antiimperialistiske og antikolonialistiske kamp har givet resultater og giver stadig flere resultater. Det mægtige koloniale bagland for Vesteuropas og USAs avancerede kapitalistiske økonomier er siden Anden Verdenskrig blevet stadig mere reduceret. Det berører de imperialistiske lande indirekte og direkte. Nationer frigør sig, lande løsriver sig, råvarepriserne stiger, de tidligere kolonier optræder mere og mere som en samlet kraft, symboliseret ved kravet om en 'ny økonomisk verdensorden' til afløsning af den imperialistiske, koloniale udbytningens orden.

Det lille kapitalistiske Danmark, der igennem det meste af dette århundrede har ligget i et lunt hjørne af verden, kan ikke lade, som om intet er ændret. Det kan læne sig til USA gennem NATO-alliancen, men derved bliver det også automatisk inddraget i den verdensomspændende kamp mellem imperialismen og befrielse; det så man med al tydelighed i forbindelse med krigen i Indokina. USA kunne ikke føre krig mod de indokinesiske folk, uden at Danmarks stilling til denne krig blev et kampsspørgsmål i Danmark selv. Og endog på flere måder: Dels blev der spurgt om Danmarks stillingtagen til det amerikanske engagement, og dels rejste dette engagement hele spørgsmålet om Danmarks forhold til den ene af de imperialistiske supermagter.

Indokina-krigen var og er ikke et særtilfælde. Den var blot et mønstereksempel på kampen mellem imperialismen

og den folkelige befrielse i Den tredje Verden. Uafbrudt stilles de samme spørgsmål, som de indokinesiske folk stillede: Hvor skal Danmark placere sig i dette verdensomspændende og stadigt mere skærpede opgør? Skal det trofast følge USA? Eller EF? – Eller skal det som et lille land forene sig med tredjeverdensfolkenes og -landenes antiimperialistiske og antihegemonistiske kamp?

Umiddelbart kan disse problemstillinger virke absurde. Danmark er jo *selv* et imperialistisk land. Er svarene så ikke givet på forhånd? Vil det danske borgerskab overhovedet tøve med at stille sig på sine imperialistiske fællers side? Naturligvis ikke – hvis det ser sin fordel i det. Det danske borgerskab er aldeles ikke interesseret i, at råvarepriserne stiger og skaber besvær for profitdannelsen i dansk landbrug og industri. Men det danske borgerskab kan blive tvunget til at give afkald på et eller flere af sine imperialistiske mål; Den tredje Verden kan tvinge det, ikke mindst hvis der i det danske folk udvikles en sådan bevægelse, at der ikke er nogen vej udenom. Erfaringerne fra solidaritetsbevægelsen omkring Indokina-krigen viste det. Denne bevægelse skabte en folkelig opinion, der tvang det officielle Danmark bort fra en oprindelig USA-efterplaprende til en mere og mere tøvende og til sidst nærmest afstandtagende holdning.

At Danmarks underordning under USA skaber problemer i forholdet til Den tredje Verden er det danske borgerskab selv på det rene med. Tydeligst fremgår det af en betænkning, afgivet af et udvalg, der blev nedsat af Socialdemokratiets kongres i juni 1969; udvalgets opgave var at overveje, »hvorvidt det var muligt at anvise et alternativ til Danmarks øjeblikkelige sikkerhedspolitik«. At udvalget nåede frem til, at et sådant alternativ ikke fandtes, kan næppe forbavse; men ikke desto mindre viser udvalgsbetænkningen, at man har ganske god forståelse for de konsekvenser, NATO-medlemsskabet har for forholdet til Den tredje Verden. I betænkningen, der blev afgivet januar 1973, hedder det bl.a.:

»Hvordan man end bedømmer virkningerne af vor deltagelse i NATO-samarbejdet, har medlemsskabet også medført en række væsentlige ulemper, som udvalget finder det urealistisk ikke at erkende.« Blandt disse 'ulemper' nævnes følgende:

»Vor deltagelse i NATO har nedsat vort omdømme i en række af udviklingslandene, idet man simpelthen har svært ved at skelne mellem Danmarks og USA's udenrigspolitik.«

Og:

»Vor afstemningspolitik i FN og især i forbindelse med stillingtagen til problemer i relation til udviklingslandene og de tilbageværende koloniområder er i en række tilfælde blevet opfattet som overdrevet hensyn taget til den amerikanske regerings politik, men i nogle tilfælde også som en hensyntagen til britiske, franske og endog nu og da portugisiske interesser.« Og udvalget fremhæver, at »vor deltagelse i NATO må betragtes som den egentlige årsag til, at Danmark ikke langt tidligere optog diplomatiske forbindelser med Nord-Vietnam (Den demokratiske Republik Vietnam).« Ja, udvalget formoder endog, at »hensynet til vor amerikanske allierede må have været hovedårsagen til den manglende optagelse af diplomatiske forbindelser.« (*Budtz/Christensen: Udenrigspolitik set med socialdemokratiske øjne. Kbh. 1974. Si. 102-03*).

Siden rapporten blev udarbejdet har Danmark, ikke mindst under socialdemokratiske regeringer, aktiviseret sin udenrigspolitik over for Den tredje Verden. Bl.a. har man ydet bistand til befrielsesbevægelser i Angola, Mozambique, Namibia, Zimbabwe og Azania. Bistanden er ikke inkluderet i den almindelige u-landshjælp, men ydes over finanslovens særlige bevilling til humanitær og uddannelsesmæssig bistand til undertrykte folk og folkegrupper – også kaldet »Apartheid-bevillingen«. Bistanden er særdeles beskeden; 1975/76 var den på 12,5 millioner kroner. Desuden er bistanden øremærket. Den udbetales ikke i penge, hvorved befrielsesorganisationerne forhin-

dres i at bruge bistanden til våbenindkøb. Det er *MPLA (Folkebevægelsen til Angolas befrielse)* og *FRELIMO (Mozambiques befrielsesfront)*, der hidtil har modtaget hovedparten af hjælpen. (Jvf. *KONTAKT*, nr. 2, Kbh. 1975/76, si. 31-33).

Baggrunden for denne bistand, der legitimeres med, at FN har vedtaget resolutioner, der opfordrer til solidaritet med befrielseskampen i de pågældende områder, er dels Den tredje Verdens voksende styrke og dels, at den danske regering – med K.B. Andersens ord – ville finde det »ulykkeligt«, om de pågældende befrielsesbevægelser »fra de vestlige landes side blev skubbet i armene på systemer, som de i grunden ikke ønsker at knytte sig til.« (*Folketingets forhandlinger*, nr. 7, 1977-78, sp. 2214. K.B. Andersens tale blev holdt den 18.11.1977).

En af befrielsesbevægelserne, MPLA, lod sig imidlertid 'skubbe'; cubanske tropper og sovjetiske våben skæppede mere i kassen end de danske humanitære pebernødder.

Såvel bistanden til det sydlige Afrikas befrielsesbevægelser som en øget udenrigspolitisk støtte til disse bevægelser har præget de senere år; Danmark har engageret sig i kapløbet om at opnå de nye afrikanske staters gunst; K.B. Andersen har besøgt Angola, Mozambiques præsident har talt ved et socialdemokratisk 1.maj-arrangement, og i forskellig udstrækning har Danmark tilsluttet sig FN-resolutioner, der opfordrer til boykot af racist-regimerne i Zimbabwe og Azania.

Den danske støtte til kampen mod det portugisiske koloniherrredømme og mod de to racistregimer er imidlertid ikke noget opsigtsvækkende brud på Danmarks grundlæggende orientering i modsætningerne mellem imperialismen og national befrielse. De portugisiske koloniregimer var i forvejen isolerede, og Smith- og Vorster-regeringerne er ligeså isolerede. Det er taknemmeligt at vifte med den antikolonialistiske og antiracistiske fane, når det drejer sig om det sydlige Afrika, hvortil kommer, at K.B. Andersen

aldeles tydeligt indplacerer den danske støtte i den verdensomspændende rivalisering mellem 'vest' og 'øst'.

Skal man således vurdere Danmarks rolle i forhold til Den tredje Verden, må man fortsat tage sit udgangspunkt i den ovenfor nævnte socialdemokratiske bedømmelse af 'ulemperne' ved Danmarks medlemskab af NATO – og man kunne tilføje: medlemskab af EF. Igennem årene har det danske borgerskab været *medansvarligt* for sine alliancepartners neokolonialistiske politik. Når den danske udenrigsminister derfor udtaler i Folketinget, at man fra »regeringens side finder...det væsentligt, at ikke blot Danmark, men også EF og også de øvrige vestlige lande viser et betydeligt mål af imødekommenhed over for udviklingslandenes ønsker«, og når han videre udtaler, at regeringen har en »positiv grundindstilling til hele spørgsmålet om en ny økonomisk verdensorden«, må man tage hans ord med et betydeligt gran salt; Danmark er fortsat et imperialistisk land, og det er fortsat integreret i det vestkapitalistiske system, der udbytter eller i hvert fald tilstræber at udbytte Den tredje Verdens lande. (*Cit. fra Folketingets forhandlinger, nr. 24, 1975-76, sp. 8698*).

Den danske 'imødekommenhed' skal derfor først og fremmest ses som et resultat af Den tredje Verdens *egen* kamp og deraf følgende voksende økonomiske og politiske styrke.

8.6. Den danske udviklingsbistand

Et særligt aspekt ved Danmarks forhold til Den tredje Verden er udviklingsbistanden.

Grundlaget for den danske bistand til udviklingslandene er fastlagt i *loven om internationalt udviklingssamarbejde* fra 1971; denne lov er i 1976 blevet revideret, men ikke ændret på noget afgørende punkt.

Den danske udviklingsbistand udgjorde i 1975 1,18 milliarder, lidt mere end 0,5 pct af bruttonationalproduktet.

dvs. 0,2 pct mindre end FNs vedtagelse om, at de 'rige' lande bør yde 0,7 pct af deres nationalprodukt.

Udviklingsbistanden gives dels som bilateral bistand, dvs. direkte fra Danmark til et bestemt modtagerland, og dels som multilateral bistand, dvs. over internationale organisationer. I 1975 udgjorde den bilaterale bistand 52,7 og den multilaterale 47,3 pct af den samlede bistand.

Der findes forskellige bistandsformer; dels faglig bistand gennem udsendelse af eksperter og u-landsfrivillige samt bistand til projekter, og dels finansiell bistand, der enten formidles via internationale organisationer, især FN-organisationer og EFs udviklingsfond, eller direkte i form af enten gaver eller statslån. 1975 udgjorde statslånene 46,5 pct af den bilaterale bistand. (*Jvf. for tallene, Statistisk Årbog, Kbh. 1977, si. 383*).

Administrationen af u-landshjælpen er underlagt en selvstændig afdeling af udenrigsministeriet, *DANIDA* (= *Danish International Development Agency*); *DANIDA* afgør bistandens fordeling, sørger for projekter mv. Erhvervslivet har betydelig indflydelse på *DANIDA*s styrelse, som bl.a. rummer medlemmer fra Industrirådet og landbrugsorganisationerne.

Officielt skal bistanden »fremme økonomisk vækst, social retfærdighed og politisk uafhængighed i udviklingslandene«, men det er samtidig sikret, at den danske bistand gavner danske kapitalinteresser. K.B. Andersen erklærede således i Folketinget den 22. april 1976, at »lån til gennemførelse af udviklingsprojekter skal anvendes til køb af dansk kapitaludstyr eller danske tjenesteydelser.« (*Folketingets forhandlinger, nr. 24, 1975-76, sp. 8708*) Og i samme tale slog udenrigsministeren fast, at »regeringen tillægger det stor betydning, at dansk erhvervsliv er aktivt inddraget i bistandssamarbejdet.« (*Sammesteds, sp. 8712*) For at denne inddragelse skal ske, yder staten investeringsgarantier, eksportkreditgarantier o.lign. Ikke mindst Industrirådet har sikret sådanne statslige garantier, bl.a. fordi de investerende kapitalister frygter eventuelle natio-

naliseringer fra udviklingslandenes side!

Et grelt eksempel på, hvorledes kapitalinteresserne slår igennem i forbindelse med u-landshjælpen, er oprettelsen af danske demonstrationslandbrug i en række udviklingslande i 60'erne. Demonstrationsbrugenes effekt for oparbejdelsen af det lokale landbrug har været ringe, først og fremmest fordi der anvendes så kostbare metoder, at kun de allerrigeste af de lokale bønder overhovedet kan efterligne dem. Men det var heller ikke nytteeffekten, der interesserede de danske landbrugsorganisationer, der pressede på for at få brugene oprettet. De interesserede sig først og fremmest for den reklame, der via brugene blev gjort for dansk landbrug; man talte åbenlyst om, at denne reklame på stedet kunne fremme eksporten af danske mejeriprodukter og andre landbrugsvarer til Den tredje Verdens lande. (*Jvf. herom KONTAKT, nr. 2, 1975/76, si. 19*).

Demonstrationsbrugseksemplet såvel som andre investeringer viser, at i hvert fald en væsentlig del af de danske udviklingsbistand er underlagt profithensyn; og dertil kommer, at danske firmaer på traditionel vis er engageret i udbytningen af Den tredje Verden. Ikke mindst de to store koncerner, A.P. Møller og især ØK – Østasiatisk Kompagni – har fangarmene ude. I følge en opgørelse fra 1969 har A.P. Møller siden 1930 ejet en sukkerfabrik i Tanzania – oprindeligt den engelske koloni Tanganyika –, der »har arbejdet sig op til at være en af verdens mest effektive sukkerplantager med en produktion, der dækker ca. halvdelen af Tanzanias forbrug.« (*M. Wandel-Petersen: Dansk erhvervsliv og u-landene. Kbh. 1969. si. 56*).

I følge samme opgørelse havde ØK filialer i Colombia, Brasilien, Argentina, Liberia, Ghana, Nigeria, Kenya, Uganda, Tanzania, Rwanda, Burundi, Malawi, Indien, Thailand, Malaysia, Singapore, Indonesien og Philippinerne.

Desuden findes der i udviklingslandene filialer af farve-, medicinal-, konserve-, maskin- og køleskabsfabrikker, og

ingeniør- og entreprenørfirmaer udfører konstruktionsarbejder i mange tredjeverdenslande. (*sammesteds, si. 56-68*).

Både ved hjælp af u-lands-*'hjælpen'*s midler og gennem egne investeringer tager dansk monopolkapital således del i udbytningen af Den tredje Verden.

KAPITEL 9: DEN ANTIIMPERIALISTISKE KAMP I DANMARK I 1970'ERNE

9.1. Vilkårene for den antiimperialistiske kamp

I de foregående afsnit er der talt meget om *Danmarks* udenrigspolitik, om *dansk* udenrigsøkonomi, om den *danske* u-landshjælp. Med denne sprogbrug er der sket en identifikation af Danmark med den danske monopolkapital, med det danske borgerskab, med den danske regering.

I daglig tale finder denne identifikation bestandig sted. Det ville være utåleligt, om man hver eneste gang, dansk udenrigspolitik blev omtalt, skulle sige: Den danske monopolkapitals afstemninger i FN, den danske regerings holdning til EFs fiskeriordninger, det danske borgerskabs udviklingsbistand.

Men risikoen ved at bruge det gængse sprogbrug er, at man identificerer *landet* Danmark med det danske borgerskab og dets folketing og regering. Men faktisk er *landet* Danmark det arbejdende danske folks. Det er det danske folk, der har skabt og hver eneste time på dagen skaber de værdier, som monopolborgerskabet og det øvrige borgerskab tilraner sig. Det er det danske folk, der har skabt Danmark. Og det er ikke i folkets interesse, at et mindretal, den herskende og udbytende klasse, bruger det danske land ud fra sine egne økonomiske og politiske interesser og indlemmer Danmark i NATO og EF, eller at supermagternes monopolborgerskaber hundser med landet. Landet Danmark – og hermed menes altså det danske folks land, den danske nation, – kan ikke være tjent med borgerskabets mishandling af det.

Derfor forsvarer det danske folk sit land. Eller burde i hvert fald gøre det; for én ting er, at Danmark, atter forstået som folkets Danmark, bør løsgøres fra imperiali-

stisk overherredømme og ekstraudbytning, hvis det danske folks og ikke monopolborgerskabets interesser skal tilgodeses, en anden ting er, om der gennem klassekampen er blevet udviklet en så fremskreden antiimperialistisk bevidsthed, at det danske borgerskabs udsalg af nationale interesser kan standses.

Enhver ved, at en sådan bevidsthed ikke findes i 70'ernes Danmark. Men det betyder ikke, at det danske folk har opgivet at værne sit land. Under den nazityske besættelse gik det til modstand, omend det var tøvende og sent. Men det var trods alt under besættelsen, at den skarpeste klassekamp i årtier, ja måske i århundreder, udvikledes i den nationale kamps form.

Den samme kamp findes ikke i dag, selv om Danmark befinder sig i USA-imperialismens greb og i voksende omfang trues af socialimperialismen, og selv om opbygningen af den europæiske union underminerer Danmarks nationale selvbestemmelsesret time for time. Til trods for, at national kamp således i allerhøjeste grad er fornøden, har det danske borgerskab – ud fra betingelser, det ikke er denne bogs opgave at komme ind på – formået at afværge en massemodstand mod dets unationale politik. Det har brugt mange midler: efterkrigsårenes antikommunistiske skrækkampagne, senere 'afspændings'-snakkens forflygtigelse af de internationale realiteter; og det har spillet på Danmarks lidenhed og på den enkelte danskers 'lidenhed' i forhold til de overvældende verdensproblemer. Hvad kan man stille op mod 'de store'? Hvad kan Danmark egentlig gøre? Hvordan kan man dog tro, at dets spæde stemme vil blive hørt i det internationale kor?

Alt dette har skabt svære betingelser for antiimperialistisk kamp. Men til trods for disse betingelser har der i tidens løb været opsving i denne kamp, og resultater er blevet nået.

To store antiimperialistiske bevægelser har præget Danmark, siden 60'ernes anti-atomkampagne, der kun rettede sig mod symptomer på imperialismen og ikke mod

den faktiske imperialistiske politik, døde ud. (*Jvf. ovenfor, si. 123-30*).

De to store antiimperialistiske bevægelser var solidaritetsbevægelsen med de indokinesiske folks befrielseskamp i slutningen af 60'erne og begyndelsen af 70'erne og den folkelige bevægelse imod dansk indlemmelse i EF.

9.2. Vietnambevægelsen

Baggrunden for, at der i Danmark udvikledes en kraftig solidaritetsbevægelse til støtte for først det vietnamesiske og senere også for det cambodjanske og det laotiske folks kamp mod den amerikanske imperialisme, var det vietnamesiske folks *langvarige* folkekrig mod de amerikanske aggressorer.

USA havde mange imperialistiske interventioner bag sig, da det optrappede krigen mod det vietnamesiske folk. Når ingen af disse interventioner havde ført til dannelsen af større solidaritetsbevægelser med de folk, der var ofre for aggressionerne, skyldtes det i en vis udstrækning, at der ofte var tale om kortvarige lynaktioner, som desværre ofte lykkedes, og som ikke førte til en efterfølgende langvarig modstandskrig. Det gjaldt fx. interventionerne i Guatemala 1954 og i Den dominikanske Republik 1965.

Med Vietnam-krigen var det anderledes. De sydvietnamesiske befrielsesstyrker fortsatte hårdnakket modstanden mod den amerikanske tilstedeværelse i det sydlige Vietnam og mod de forskellige marionetregimer, USA oprettede i Saigon, Sydvietnams daværende hovedstad (idag: Ho Chi Minh-byen).

Og jo mere befrielsesstyrkerne bed sig fast, desto mere optrappede USA krigen og i midten af 60'erne blev den udvidet gennem bombardementer af Den demokratiske Republik Vietnam i nord. (*Se videre om Vietnamkrigen, ovenfor si. 131-34*).

Efterhånden som folkekrigen fortsatte i syd og USA

udvidede krigen til nord, blev verdensoffentlighedens øjne rettet mod Vietnam. I brede kredse blev krigen efterhånden erkendt som det, den var: en imperialistisk aggression imod et lille folk, der sloges for langt om længe at frigøre sig fra kolonialismen. Solidariteten med det vietnamesiske folk begyndte at tage form. I Den tredje Verden, der mere og mere markerede sig som antiimperialistisk kraft, rejstes stadigt flere kritiske røster mod USAs aggression; Kina støttede uforbeholdent kampen mod USA-imperialismen, og den sovjetiske supermagt støttede ligeledes vietnamesernes kamp, vel vidende, at et USA-nederlag i Indokina kunne styrke dens positioner såvel i Asien som overhovedet i verden.

Solidaritetsbevægelsen slog ligeledes ind i USA selv. Jo flere amerikanske soldater, der faldt i Vietnam, desto klarere blev spørgsmålet stillet: Hvad skal vi egentlig i Vietnam?

Fra midten af 60'erne, især efter USAs udvidelse af krigen gennem bombardementerne af det nordlige Vietnam, opstod der også i Danmark røre om Vietnamkrigen. Men foreløbigt var det kun i beskeden målestok. Kredse omkring Kommunistisk Arbejdskreds (*se om denne, ovenfor s. 122*), SF og DKP samt visse borgerlige kredse, der forargedes over krigens barbari, begyndte at udbrede oplysninger om Vietnam-krigen. Men først i september 1966 blev der taget initiativ til at koordinere denne spredte aktivitet. Det skete på et møde i Odense, hvor en række 'kendte personligheder' mødtes.

Det var imidlertid vanskeligt at skabe et politisk grundlag for vietnamarbejdet. Groft set stødte to linier sammen: Den ene lagde vægten på et politisk-solidarisk arbejde med ubetinget støtte til det vietnamesiske folks kamp mod USA-imperialismen, mens den anden linie i hovedsagen stod på et alment-humanitært standpunkt; denne linie ville fx. etablere en pengeindsamling, som skulle sende de indsamlede midler til både Nordvietnam, befrielsesfronten og Saigon! Den politisk-solidariske linie oprettede deri-

mod en indsamling, kaldet Giro 1616; 1616 hvis penge udelukkende gik til det *kæmpende* Vietnam, og vietnameserne måtte bruge penge til de formål, de selv ønskede.

Den alment-humanitære linie fik sit kraftigste udtryk i støtte til den såkaldte internationale 'undersøgelseskommission og krigsforbrydelsesdomstol', også kaldet 'Russell-tribunalet' som skulle afsløre amerikanske krigsforbrydelser i Vietnam. Tribunalet var en slags selvbestaltet domstol, oprettet af en række fremtrædende personligheder fra mange lande; dens ærespræsident var Bertrand Russell, som i sin tid havde været initiativtageren til atommarcherne (*jvf. ovenfor si. 126*); og Russell skabte således et bindeled mellem atommarcherne og protesten mod krigsforbrydelser i Vietnam. Selve domstolen bestod af professorer, forfattere, jurister mv., som var kendte af verdensoffentligheden, og som måtte – mente initiativtagerne – anses for værende særligt velegnede til at bedømme, om der fandt krigsforbrydelser sted i Vietnam.

Den 10. januar 1967 blev der oprettet et Dansk Bertrand Russell Råd, som skulle støtte tribunalets arbejde. På trods af den daværende socialdemokratiske statsminister Jens Otto Krag's erklæringer om, at den internationale domstol under ingen omstændigheder ville få lov til at afholde et møde på dansk jord, måtte han til sidst bøje sig på grund af den voksende modstand mod krigen i Vietnam, og i efteråret 1967 arrangerede Dansk Bertrand Russell Råd et møde i den internationale domstol; mødet blev holdt i Roskilde.

Domstolens afsløringer af amerikanske krigsforbrydelser i Vietnam fik stor betydning, når det drejede sig om at rette opmærksomheden mod det beskidte ved USAs krig. Domstolen skabte grundlag for en berettiget forargelse, men den beskæftigede sig ikke med udviklingen af en bred solidaritetsbevægelse.

Denne bevægelse opstod gennem vietnamkomitédannelser. Og det var fra disse komitéer – og ikke fra det tidligere omtalte Odense-møde, der var ude af stand til at bygge bro

over de modsatte linier i vietnamarbejdet –, at en samling af den danske modstand mod USAs aggression i Vietnam udgik. I foråret 1967 dannedes De storkøbenhavnske Vietnamkomitéer, og disses første store initiativ var gennemførelsen af en vietnamdemonstration i Pinsen 1967, den såkaldte første Pinse-march.

Men selv om vietnamkomitéerne ikke indskrænkede sig til almen humanitær solidaritet med et krigsramt folk, var der alligevel uenigheder i komitéerne om, hvad grundlaget for solidaritetsarbejdet skulle være. Nogle mente, at man – bl.a. for at få socialdemokrater og borgerlige med – skulle nøjes med parolerne USA UD AF VIETNAM og FRED I VIETNAM, mens andre mente, at solidaritetskampen skulle forbindes med den verdensomspændende – og dermed også den danske – kamp mod den amerikanske imperialisme. Derfor ønskede de parolen BEKÆMP DEN AMERIKANSKE IMPERIALISME medtaget ved vietnamdemonstrationerne, mens de vendte sig imod FRED I VIETNAM-parolen; denne parole, hævdede de, tog ikke éntydigt parti for det vietnamesiske folk; den slørede for krigsmålet: at få amerikanerne ud af Vietnam.

Det var først og fremmest DKPs vietnamkomitémedlemmer, som vendte sig mod, at parolen BEKÆMP DEN AMERIKANSKE IMPERIALISME blev indarbejdet i vietnambevægelsens grundlag, og efterhånden som vietnambevægelsen udviklede sig, skærpedes modsætningerne mellem DKP-fløjen og den fløj, der ville markere et klart antiimperialistisk standpunkt. Pinse-marchen 1967 blev fulgt op af en demonstration den 21. oktober i København; den samlede 20 000 mennesker og parolen BEKÆMP DEN AMERIKANSKE IMPERIALISME havde en fremtrædende plads. Det var imidlertid vietnamdemonstrationen den 27. april 1968, der endte med et politioverfald på de demonstrerende foran den amerikanske ambassade i København, som for alvor fik DKP-fløjen til at sætte alle kræfter ind på at ændre vietnamarbejdets grundlag; DKP var nu for alvor bange for, at socialdemo-

krater og borgerlige blev skræmt. De to linier blev trukket skarpt op, og det blev besluttet, at der skulle indkaldes til en landskonference for vietnamkomitéer, der dels skulle afgøre striden og dels danne en landsomfattende vietnambevægelse. Hidtil havde kun de københavnske komitéers arbejde været koordineret.

Konferencen blev afholdt den 7.-8. december 1968, og der deltog repræsentanter for 26 vietnamkomitéer. Konferencens flertal vedtog følgende grundlag for solidaritetsarbejdet:

» 1) Vietnamkomitéerne ser det som sin hovedopgave at styrke solidariteten med det kæmpende vietnamesiske folk, hvis kamp vi anser for værende afgørende i det antiimperialistiske opgør. Det politiske grundlag for vor solidaritet er 4 og 5-punktserklæringerne (der indeholdt vietnamesernes eget kampgrundlag. Min anm.) samt erkendelsen af Vietnamkrigens karakter som et led i USAs forsøg på at undertvinge Den tredje Verden. 2) Vietnamkomitéerne påtager sig at udbrede kendskabet til det vietnamesiske folks kamp, til dens politiske grundlag og til dens militære sejre, at udbrede kendskabet til folkenes solidaritetsbevægelser, samt at udbrede kendskabet til den amerikanske imperialismes undertrykkelse af folkenes frihedskamp overalt i verden. 3) Vietnamkomitéerne påtager sig at yde direkte støtte til det vietnamesiske folks kamp gennem pengeindsamling og ved at angribe den fælles fjende – USA-imperialismen – overalt, hvor den formulerer sig også under vore egne politiske vilkår. Vi anser i denne forbindelse den politiske kamp mod NATO og afsløringen af amerikansk infiltration i dansk erhvervsliv og politik for væsentlig.« (*Cit. fra Vietnam-solidaritet, feb. 1968, si. 9).*

DKP-fløjen mente, at dette grundlag var for snævert, at det udelukkede borgerlige og socialdemokratiske kritikere af Vietnamkrigen, og at man i stedet skulle koncentrere sig om kravene USA UD AF VIETNAM, STANDS USAs BOMBARDEMENTER AF NORDVIETNAM og FRED

I VIETNAM. Desuden hævdede DKP-fløjen, at man »har tabt det hele på gulvet«, og at det er sket på grund af »udviklingen i De storkøbenhavnske Vietnamkomitéer, der...på repræsentantskabsmøder har diskuteret sabotage mod amerikanske firmaer. På den måde får vi ikke socialdemokraterne med...« (*Indlæg fra Tove Jørgensen på landskonferencen, cit. i Vietnam-solidaritet, feb. 1968, si. 26*).

Konference-flertallets vedtagelse af *De danske Vietnamkomitéers*, (DDV)s, grundlag førte til, at DKP'erne forlod DDV og dannede en ny organisation FRIT VIETNAM og oprettede en ny indsamling VIETNAM 69, hvis midler skulle gå til humanitære formål og ikke som GIRO 1616s som ubetinget støtte.

På trods af splittelsen lykkedes det DDV at samle til store manifestationer, mens FRIT VIETNAM trods sit 'brede' grundlag aldrig rigtigt fik slagkraft.

DDVs afvisning af et solidaritetsarbejde, der ikke var baseret på et klart antiimperialistisk grundlag, var naturligvis udmærket; ved at forbinde solidaritetsarbejdet med en afsløring af, at krigen ikke var en tilfældighed eller et resultat af enkelte afspændingsmodvillige amerikanske politikeres galskab, men tværtimod en logisk følge af imperialismen, blev kravet om, at USA skulle ud af Vietnam sat ind i den rette sammenhæng. Dermed bidrog Vietnambevægelsen så givet til at udbrede forståelsen for, at der overhovedet var noget, der hed imperialismen, og den bidrog til at skabe en bred klarhed over, at USAs politik var og er imperialistisk. Imperialisme blev ikke længere et fjernt og ukendt ord, udelukkende anvendt af venstrefløjen; begrebet imperialismen blev forbundet med realiteter.

Men samtidig prægedes Vietnam-bevægelsen også af visse sekteriske tendenser, som gav DKPs kritik af DDV vind i sejlene. Ingen kan nægte, at der var folk i DDV, der ikke mente det muligt at demonstrere, uden at der skulle være brand i gaden, og at den væbnede kamp i Vietnam

burde have sit sidestykke i danske rudeknusninger og andre lokale attentater. Men alt i alt formåede ledelsen af DDV at nedkøle sådanne tendenser.

Efterhånden som vietnambevægelsen toppede, først og fremmest med den store vietnamdemonstration den 15. november 1969, udvikledes nye stridigheder i DDV. Grupper inden for DDV ønskede, at vietnambevægelsen ud over at tage andre antiimperialistiske kampområder op – som f.eks. solidariteten med befrielsesbevægelserne i Portugals kolonier og i det sydlige Afrika – også skulle udvikle sig til en *antikapitalistisk* bevægelse, at der skulle stilles strenge krav til medlemsskab af DDV, og at aktivisterne skulle gennemgå skoling på et marxistisk grundlag, før de blev medlemmer. Der blev luftet idéer om, at vietnambevægelsen skulle blive 'partiforberedende'.

Det sidste af DDVs store arrangementer var ikke en egentlig vietnamdemonstration; det var Verdensbankdemonstrationen den 21. september 1970. Demonstrationen blev arrangeret af Verdensbankgruppen, hvori DDV sad sammen med bl.a. VS, Palæstinakomiteén, Dansk-cubansk Forening og Venskabsforeningen Danmark-Den folkedemokratiske Republik Korea.

Netop denne sammensætning af Verdensbank-gruppen viser, at DDV nu indgik i et mere omfattende antiimperialistisk arbejde, der ikke direkte havde solidaritetsarbejdet med Vietnam som sigte, men i stedet lagde hovedvægten på bekæmpelsen af den amerikanske imperialisme og dennes udtryk som sådan. Verdensbanken, der blev oprettet 1946, bestod – og består fortsat – af mere end 100 lande, og dens opgave er at låne penge til Den tredje Verden. Men selv om mere end 100 lande er medlemmer, er beslutningerne i banken afhængig af den indskudte kapital, hvilket igen giver USA og de 'rige' imperialistiske lande den fulde kontrol over banken. Verdensbanken fungerer som disse landes nykolonialistiske instrument i Den tredje Verden. (*Om Verdensbanken, jvf. endvidere: Verdensbanken. Særnummer af Vietnamsolidaritet, Kbh. 1970*).

Præsidenten for Verdensbanken var ved dennes møde i København i 1970 den tidligere amerikanske forsvarsminister McNamara, som bl.a. havde gjort sig bemærket ved at udarbejde en anti-oprørsstrategi, der anvendtes af de amerikanske styrker i Vietnam.

Demonstrationerne mod Verdensbank-mødet endte i voldsomme kampe mellem politi og demonstrerende. Der kan næppe herske tvivl om, at provokatører gjorde deres til, at der opstod voldelige sammenstød, men den egentlige årsag til gadekampene mellem myndigheder og demonstranter var så givet, at man fra statsmagtens side havde sat sig for én gang for alle at standse de overhåndtagende antiimperialistiske demonstrationer.

Verdensbank-demonstrationen blev den sidste store anti-USA-imperialistiske demonstration. Snart skulle interessen samle sig om et andet antiimperialistisk spørgsmål: Kampen mod planerne om at indlemme Danmark i EF.

DDV selv overlevede ikke tilbagegangen i Indokina-interessen. På en landskonference den 16.-17. december 1972 blev det – bl.a. under indtryk af de genoptagne forhandlinger mellem USA og vietnameserne om en fredsslutning – besluttet, at DDV »senest en måned efter afslutningen af en våbenhvile i Vietnam« skulle opløses, og at der samtidig skulle indkaldes »til en stiftende generalforsamling med det formål at oprette en dansk-vietnamesisk, evt. en dansk-indokinesisk venskabsforening.« Flertallet på landskonferencen støttede forslaget, idet man ikke mente, at det var DDVs opgave at omdanne DDV til en *almen* antiimperialistisk front. (*Jvf. KOMMUNIST, nr. 1, 1973, si. 1-2*).

Nedlæggelsen genspejlede DDVs dilemma. Skulle den være en solidaritetsfront, der var specifikt forbundet med den konkrete kamp i Vietnam? Eller skulle den kun bruge krigen i Vietnam som udgangspunkt for skabelsen af en bred antiimperialistisk front, der ikke alene tog alle væsentlige kampe mod imperialismen rundt i verden op,

men også ledede den antiimperialistiske kamp i Danmark mod fx. Danmarks medlemskab af NATO?

De, der tog initiativet til nedlæggelsen, besvarede dilemmaet således:

»Vor indtræden i EEC har bragt Danmarks integrering i det imperialistiske system frem i første række. Den antiimperialistiske kamp er i højere grad rykket ind i folks hverdag. Derfor er solidaritetsarbejdet med de indokinesiske folk i dag kun en del, om end en væsentlig del, af den antiimperialistiske kamp i Danmark«, og det siges videre, »at skabelsen af en antiimperialistisk enhedsfront forudsætter åbne og dybtgående diskussioner blandt alle de mange organisationer på venstrefløjen, der har et antiimperialistisk perspektiv.« (*Cit. fra sammesteds*).

Den brede antiimperialistiske frontdannelse er således ikke opgivet, men på den anden side skal det ikke være DDV, der er udgangspunktet for den. Svaret på dilemmaet er, at man reelt forbinder DDVs virke med krigen i Vietnam; er sejren vundet i denne krig, er der ikke mere at gøre for DDV; den antiimperialistiske frontdannelse, som man fortsat tilslutter sig i erklæringen, vokser ud af de mangeartede antiimperialistiske aktiviteter, der findes i tilknytning til forskellige organisationer og partier.

Det var givetvis både rigtigt og realistisk at knytte DDVs skæbne til udviklingen af kampene i Indokina, omend det forbavtede, at DDV mente, at kampen var forbi; endnu i mere end to år fortsatte krigen i Indokina! Det mindre realistiske var den hårdnakkede fastholden af, at en bred antiimperialistisk enhedsfront, dækkende alle slags befrielseskampe, kunne skabes. Også modstanderne af nedlæggelsen, hvoraf en del senere udskilte sig i Forbundet mod Imperialismen, mens en anden del bevarede DDV som en minigruppe, mente, at en sådan enhedsfront kunne skabes; ifølge dem skulle denne front imidlertid opstå gennem en videreudvikling af vietnamarbejdet.

Både tilhængere af nedlæggelsen, det videreførte DDV og Forbundet mod Imperialismen kom til at indse, at en

samlet antiimperialistisk front var umulig. Kun Forbundet mod Imperialismen fastholdt standpunktet og mente, at det selv udgjorde denne front, men netop fordi alverdens spørgsmål uundgåeligt måtte inddrages i en sådan organisering, svandt Forbundet mod Imperialismen ind til at blive en mere eller mindre udtalt socialistisk gruppering, der fik et så snævert grundlag, at det som antiimperialistisk samlingsmærke mistede enhver betydning.

Nedlæggelsestilhængerne fik kort efter deres Dansk-Vietnamesiske Forening, men de fik ingen indflydelse i den. Det blev DKP og dets sympatisører, der satte sig på foreningen. Forbindelsen til det vietnamesiske folk, der i en periode havde været stærkt domineret af de konsekvent antiimperialistiske kræfter, gik nu endegyldigt over til DKP. Og deri var intet besynderligt; efterhånden som Vietnam knyttes nærmere til Sovjetunionen, var det blot naturligt, at forbindelserne til Vietnam blev varetaget énsidigt af de revisionistiske partier og af de organisationer, disse kontrollerede.

Nedlæggelsesdebatten i og splittelsen af DDV i december 1972 vakte kun ringe opmærksomhed. Det var ikke det DDV, der havde arrangeret de store vietnamdemonstrationer, der blev splittet. Det var et DDV, der drøftede sin egen afvikling i takt med den nye situation, der var opstået med fredsudsigterne i Vietnam og det danske antiimperialistiske arbejdes nyvægtning i forbindelse med kampen mod EF.

Men DDVs upåagtede endeligt bør ikke få danske antiimperialister til at glemme, at det var de danske vietnamkomitéer, som rejste solidariteten med Vietnams folk, og at det var de danske vietnamkomitéer, der trods DKPs forhindringsforsøg gav solidaritetsarbejdet et antiimperialistisk perspektiv. For første gang siden Anden Verdenskrig, ja, for første gang i dansk historie, skabtes der en relativ bred samling i kampen mod imperialismen, imod krigens og den kolonialistiske undertrykkelses rødder. Deri adskilte vietnambevægelsen sig fra tidligere tiders

fredsbevægelser og anti-atom-kampagner. Derigennem fik den et kæmpende perspektiv, der rakte ud over forhåbninger om, at man kunne skabe fred med imperialisterne.

Udover et par mere eller mindre isolerede forsøg på at rejse kampen mod NATO bl.a. i sommeren 1973, har der ikke siden vietnambevægelsens tid manifesteret sig en bred antiimperialistisk og samtidig slagkraftig kamp i Danmark, rettet mod den amerikanske imperialisme. USA led nederlag, og det har ikke siden vovet sig ud i nye Vietnam-æventyr, som kunne give anledning til en massebevægelse. Hvor vietnambevægelsen i sin tid bl.a. gav til resultat, at selveste regeringen måtte opgive en tydelig tilslutning til USAs krig og i stedet se sig tvunget til at beklage den, så har 70'erne ikke kunnet opvise nogen antiimperialistisk bevægelse, der har haft slagkraft ud over de allersnævreste venstreorienterede kredse. Og – som sagt – USA provokerer ikke til det.

Det gør til gengæld den sovjetiske supermagt. Men forståelsen for, at Sovjetunionen er imperialistisk, og at dets handlinger i fx. Angola og på Afrikas Horn er imperialistiske, er endnu ikke slået igennem, end ikke blandt flertallet af de venstreorienterede.

Den antiimperialistiske kamp, der i dag må rettes mod begge supermagter, befinder sig således på det allerlaveste blus.

9.3. Den nationale kamp mod EF-indlemmelsen

Netop da vietnambevægelsen begyndte at ebbe ud, rejste der sig en ny opgave for de antiimperialistiske kræfter.

Efter at den franske præsident Pompidou på EF-topmødet i Haag den 1.-2. december 1969 havde erklæret, at Frankrig ikke længere ville lægge hindringer i vejen for en udvidelse af EF, indledte Danmark forhandlingerne om optagelse i fællesskaberne den 30. juni 1970.

Der var stort flertal i Folketinget for indlemmelsen i EF,

men voksende modstand i befolkningen. Kravet om en folkeafstemning blev rejst igen, således som det var sket i begyndelsen af 60'erne, og denne gang lykkedes det at få det ført igennem. Folketinget besluttede at forelægge tiltrædelsestraktaten for den danske befolkning gennem afholdelsen af en folkeafstemning, der blev berammet til den 2. oktober 1972.

Modstanden mod indlemmelsen i EF kom forholdsvis sent i gang. Først i efteråret 1971 blev der afholdt demonstrationer mod indlemmelsen. Bl.a. blev der den 18. september 1971 afholdt en stor anti-EF-demonstration i København; som arrangører stod bl.a. SF, DKP, VS, De danske Vietnamkomitéer (!), Kommunistisk Forbund Marxister-Leninister (KFML) (idag KAP) (*Om KFML (KAP) se nedenfor, si. 289-95*) og Danske Studerendes Fællesråd. En demonstration, der var afholdt et stykke tid forinden, havde ligeledes samlet mange mennesker; den havde været arrangeret af bl.a. DKP, Retsforbundet, en række fagforeninger og andre.

Begge demonstrationer viste, at der var bred modstand i befolkningen mod det varslede EF-medlemsskab. Desuden viste opinionsundersøgelser, at et flertal mod EF var særdeles tænkeligt. Selv den socialdemokratiske statsminister J.O. Krag måtte erkende, at et ja til EF på ingen måde var sikkert.

Men endnu i september havde EF-modstanden ikke fået noget organiseret udtryk. På et møde, indkaldt af De danske Vietnamkomitéer, og som blev afholdt efter 18. september-demonstrationen, viste det sig da også, at mulighederne for en virkelig bred samling i anti-EF-kampen var begrænsede. DKP ønskede ikke et samarbejde til venstre, venstresocialisterne krævede, at EF-kampen blev ført på et socialistisk grundlag, og SF mødte ikke op på mødet.

I et diskussionsoplæg til disse forhandlinger erklærede KFML bl.a. følgende:

»Trods den voksende modstand (mod EF) har det...ikke

været muligt at forene bredere kredse i en koordineret og aktiv modstand mod planerne om at indlemme Danmark i EEC. Der har været spredte aktioner og demonstrationer, der eksisterer forskelligt materiale, som afslører konsekvenserne af dansk indlemmelse, og der findes forskellige komitéer og organisationer, som søger at samle modstandere af EEC.

Skal en sådan bevægelse imidlertid have slagkraft, må den samles til én stor bevægelse.»

Om denne bevægelses opgaver fremlagde KFML følgende:

»Først og fremmest må bevægelsen have det formål at holde Danmark uden for EEC. Det, der kan samle flest muligt, er bestræbelserne for at undgå en total udslettelse af dansk selvbestemmelsesret. Socialister som borgerlige må finde sammen i forsvaret for den nationale selvbestemmelsesret.« Og KFML erklærede endeligt, at »bevægelsen må udvikles gennem komitéer på arbejdspladser og gennem støtte til allerede eksisterende komitéer samt oprettelsen af komitéer på lokalt plan.«

Desuden advarede KFML imod »forsøg på at indsnævre bevægelsen til at blive en front, der har et socialistisk sigte. Som socialister stræber vi naturligvis efter et socialistisk Danmark. Det er vor organisations langsigtede mål, og der findes andre organisationer, der ligeledes har dette mål. Men en bevægelse mod EEC henvender sig ikke alene til socialister af forskellig observans, men også til ikke-socialister. Kampen for et socialistisk Danmark må ikke gøres identisk med kampen mod EEC. Kampen for socialismen er et socialistisk partis opgave – og iøvrigt er det jo ikke just en socialistisk omvæltning, som ligger lige for i Danmark. Det, der må være centralt for den bestemte kamp, der udfoldes mod indlemmelsen i EEC, er at samle flest muligt omkring kampen for national selvbestemmelsesret.« (*KOMMUNIST*, nr. 5, 1971, si. 13-14).

Dette grundlag kunne forhandlingsmøderne efter 18. september-demonstrationen ikke samles om. Forhandlin-

gerne brød sammen. VS fortsatte med sin socialistiske anti-EF-linie, mens DKP sammen med SF gik sammen med socialdemokratiske anti-EF-folk, Retsforbundet og andre i dannelsen af Folkebevægelsen mod EF.

Folkebevægelsen blev først dannet den 22.-23.april 1972. I elvte time var den samlede anti-EF-front langt om længe blevet skabt, men ikke just som en bred folkelig organisation, styret alene af anti-EF-komiteerne; tværtimod var dens ledelse sammensat på en sådan måde, at de tilsluttede partier og organisationer sikrede sig en afgørende indflydelse. Folkebevægelsen blev en topdirigeret front.

Dens politiske grundlag var til trods herfor egnet til at samle EF-modstanden. Fællesnævneren for arbejdet inden for Folkebevægelsen var NEJ TIL EF, og på grund af denne bredde, der svarede til de synspunkter, KFML havde fremlagt på forhandlingsmøderne efter 18. september-demonstrationen, gik også KFML ind i Folkebevægelsens arbejde; VS holdt sig udenfor. (*Om VS' anti-EF-linie, se nedenfor si. 280-81*).

EF-tilhængerne var alvorligt bekymrede for, at folkeafstemningen skulle ende med et nederlag for dem. Især efter at Norge 8 dage før den danske folkeafstemning havde sagt nej, var tilhængerne for alvor trængt. Men i de sidste dage før folkeafstemningen iværksatte pro-EF-folkene en velfinansieret annoncekampagne, hvor man udmalede alle de elendigheder, der angiveligt ville indtræffe, hvis Danmark holdt sig uden for EF. Kampagnen lykkedes. Selv om der blev afholdt mægtige anti-EF-demonstrationer over hele landet umiddelbart før folkeafstemningen, i København deltog omkring 100 000, stemte kun 36,5 pct nej. Den 1. januar 1973 blev Danmarks fuldt medlem af de Europæiske Fællesskaber.

Det er klart, at afstemningsresultatet gav EF-modstanden et knæk. Men Folkebevægelsen mod EF fortsatte alligevel sit arbejde.

Partidominansen i Folkebevægelsen, ikke mindst DKPs

betydelige indflydelse over det centrale apparat, truede imidlertid bestandigt med at indsnævre bevægelsens grundlag; fx. forsøgte DKP straks efter folkeafstemningen at spænde folkebevægelsen for sin antimonopolistiske vogn. Hensigten var, at den skulle udvikle sig til en front for DKPs antimonopolistiske demokrati, og paroler som FOR FOLKEMAGT – MOD PENGEMAGT dukkede stadigt hyppigere op. Kulminationen i dette forsøg var et DKP-inspireret forslag om, at folkebevægelsen i sine rækker skulle iværksætte en debat om, hvorledes man mente, at Danmark skulle se ud, når det engang kom ud af EF.

Inden for folkebevægelsen blev dette forslag mødt med kritik; med rette blev det hævdet, at en sådan debat lå uden for folkebevægelsens rammer; folkebevægelsens mål var at få Danmark ud af EF – og intet andet. Det var denne målsætning og ingen anden, som var grundlaget for, at bevægelsen kunne samle bredt, på tværs af alle politiske linier. På grund af modstanden mod debatten i folkebevægelsen selv løb den da også ud i sandet.

Stillet over for det næste store hjørne i EF-integrationen, afholdelsen af de direkte valg til Europa-parlamentet i 1979, slog DKPs dominans over Folkebevægelsen for alvor igennem. På et landsmøde i 1977 blev det besluttet, at Folkebevægelsen skulle deltage i dette valg og at den skulle samle de fornødne underskrifter til opstilling. Den konsekvente modstandslinie, nemlig en boycott af det planlagte valg, der skal legitimere og fremme bestræbelserne for at danne en Europa-stat, fik kun få stemmer.

Ved at gå ind i det EF-parlamentariske spil har Folkebevægelsen i realiteten opgivet kampen mod EF-integrationen. Det efterfølgende slagsmål, bl.a. mellem SF og DKP om, hvorvidt man roder partipolitik og frontpolitik sammen, hvis partipolitikere skaffer sig stemmer via Folkebevægelsen, er kun en ekstra understregning af det fatale ved Folkebevægelsens beslutning om at deltage i valget.

Folkebevægelsen var en bred bevægelse, der vitterligt bidrog til at samle modstanden mod EF, selv om den kom

for sent i gang, og selv om den blev topdirigeret af de deltagende organisationer. At den ikke formåede at fastholde modstanden, skyldtes delvis, at mange af modstanderne fra 1972 'vænnede' sig til et EF, der hurtigt blev splittet og svækket som følge af den økonomiske krise. Men denne 'tilvænnning' bør ikke skjule den kendsgerning, at Folkebevægelsen på grund af sin topdirigering først og fremmest af DKP og på grund af sin seneste tilslutning til opstilling ved EF-valget har lagt hindringer i vejen for en kompromisløs kamp mod Danmarks medlemsskab af EF.

9.4. SFs udenrigspolitiske linie i 70'erne

Den antiimperialistiske praksis kan ikke udvikles uden en antiimperialistisk bevidsthed. En væsentlig drivkraft i skabelsen af denne bevidsthed er de dele af arbejderklassen, som orienterer sig i socialistisk retning. Og derfor spiller det en afgørende rolle, hvorledes de erklærede socialistiske og erklærede antiimperialistiske partier stiller sig i forhold til kampen mod imperialismen. Disse partier – SF, DKP og VS – er meningsdannende; de er med til at skabe den opfattelse af imperialismen og af kampen mod imperialismen, der findes blandt de mere eller mindre konsekvente socialister, som er tilsluttet eller sympatiserer med de tre partier.

Vi har tidligere skildret, hvorledes *Socialistisk Folkeparti* blev dannet i forbindelse med et opgør i DKP med dette partis sovjetloyalitet; SF blev så at sige verdens første 'eurokommunistiske' parti. Vi skildrede videre, hvorledes SF gik ind for, at Danmark skulle afrustes fuldt og helt, en linie, som tiltrak mange pacifister og antimilitarister i 60'erne. (*Se ovenfor, si. 116-19*).

SFs anti-NATO-linie og afrustningspolitik kom imidlertid i klemme, da partiet efter folketingsvalget i 1966 tilbød sig som parlamentarisk underlag for en socialdemokratisk mindretalsregering. Kritiske røster i SF påpegede, at par-

tiet reelt svigtede en central del af sin politik gennem denne faktiske accept af en NATO-regering. (*Se ligeledes ovenfor, si. 119*).

Det var imidlertid ikke denne svigten, som forårsagede SFs sprængning i 1967 og dannelsen af VS. VS'erne brød med SF på grund af de indenrigspolitiske konsekvenser, samvirket med Socialdemokratiet fik, og på grund af mod-sætninger omkring arbejdsstil i partiet.

SF overlevede splittelsen, og i 1971, efter folketingsvalget i september, kom det igen til at spille rollen som støtteparti. Og det spillede denne rolle, alt imens Danmark blev losset ind i EF i 1972. Det betød ikke, at SF var tilhænger af EF, hvortil kom, at der ikke i 1971 blev indgået en særlig atale med Socialdemokratiet om forholdet mellem regeringen og SF. Derfor kunne SF hævde, at det kun støttede regeringen på de punkter, hvor der kunne opnås enighed, mens regeringen måtte søge støtte til sin markeds-, udenrigs-, og forsvarspolitik til højre i folketingssalen. Siden folketingsvalget i 1973 har SF ikke i nogen sammenhæng været tungen på den parlamentariske vægtskål.

Programmatisk er SFs udenrigspolitik uændret. Det mener det samme, som det mente i 60'erne.

SF opfatter USA som en imperialistisk supermagt. Sovjetunionen opfattes derimod ikke som en imperialistisk magt, men som et i hovedsiden socialistisk land, der dog begår den fejl, at det er med til at befordre blokpolitikken, og SF husker udmærket, »hvordan Sovjetunionen i 1948 og senere gennem økonomiske indgreb søgte at kvæle det jugoslaviske styre, vi husker interventionerne i Ungarn og senest den skamløse og folkeretsstridige intervention i Tjekkoslaviet«. (*Partiformandens beretning til SFs landsmøde 1976. Gengivet i SF – status 1976, Kbh. 1976, si. 9*).

En ting er, at SF ikke diskuterer disse indgreb hver for sig, en anden og central ting er, at SF på trods af sine fordømmelser af disse indgreb, herunder også »den skam-

løse og folkeretsstridige intervention i Tjekkoslaviet«, afviser, at Sovjetunionen er imperialistisk. En nærmere forklaring på, hvorledes indgrebene så skal forstås, findes ikke.

Men alt tyder på, at SF opfatter fx. det sovjetiske indgreb i Tjekkoslaviet som en underordnet fejl i forhold til en angivelig progressiv rolle, som Sovjetunionen alment hævdes at spille på verdensplan. Efter at have slået fast, at SF ofte har »kritiseret Sovjetunionen«, erklærer beretningen til SFs 1976-landsmøde, at »den cubanske hjælp til Angola er et stort og godt eksempel på international solidaritet, og det er tilfredsstillende at konstatere, at Sovjetunionen ikke satte det gode forhold til mr. Kissinger over det angolanske folks berettigede krav om solidarisk bistand.« (*Sammesteds, si. 8*).

I denne betragtning eksisterer ikke det mindste spor af forståelse for, at det sovjetiske indgreb i Angola – ligesom det senere indgreb i Ethiopien – er udtryk for en sovjetisk offensiv i rivaliseringen med USA om herredømmet over Afrika; og forståelsen af, at Sovjetunionen stod over for en mr. Kissinger, der var i defensiven og intet agtede at stille op over for de cubansk-sovjetiske larvefødder, eksisterer heller ikke. SF lever fortsat i 60'erne, hvor Sovjetunionen endnu var i defensiven, og hvor dens hovedsigte var 'fredelig sameksistens' med USA-imperialismen.

SFs manglende forståelse for Sovjetunionen som en offensiv, opadstigende supermagt savnes også i vurderingen af rustningskapløbet. I sin omtale af kaprustningen lægger den citerede beretning hovedvægten på USAs militære oprustning, samtidig med at den noget selvmodsigende repeterer SFs modstand mod *begge* de europæiske militærblokke. »Efter vor opfattelse bør man nu sætte alt ind på en *europæisk nedrustningspolitik*, der både må omfatte gensidig nedtrapning af styrkerne og tilbagetrækning af styrkerne uden for ens eget lands grænser. *Det er et krav, som må adresseres til begge sider i det pagtdelte Europa.*« (*Sammesteds, si. 6*).

Igen er det 60'ernes verdensbillede, som SF tager sit udgangspunkt i – med USA, der fortsat er drivende i oprustningen. Ikke et ord om, at den førende i den europæiske kaprustning i dag er Warszawa-pagten.

Også sikkerhedskonferencen i Helsinki vurderes positivt; det er i følge SF godt, at »disse aftaler kunne indgås«, især hvis de følges op af den ovenfor nævnte gensidige nedrustning. Nogen skepsis over for selve sikkerhedskonferencen og dennes funktion som blåstempler af den sovjetiske indflydelsessfære og som ideologisk slør for en voksende supermagtsrivalisering i Europa anes ikke.

Desuden opstiller beretningen »kravet om et *tæt samarbejde mellem de små og mellemstore stater* i og uden for Europa. Både fordi de har en åbenbar interesse i afspænding og nedrustning, men også fordi vi ellers risikerer, at der gennemføres en slags 'afspænding', hvorunder supermagterne deler verden imellem sig.« (*Sammesteds*, si. 6).

Kravet om samarbejde mellem de små og mellemstore magter er sat i en tydelig antihegemonistisk sammenhæng og repræsenterer et ønske om at knytte Danmark til den alliancefri bevægelse. Men samtidig ledsages det af en besynderlig forestilling om, at alliancefriheden skal modvirke en opdeling af verden i en slags 'afspændings'situation. Hvad der hér konkret tænkes på, er vanskeligt at sige, men ser man på verdensrealiteterne i 70'ernes slutning, er det næppe tænkeligt, at en sådan opdeling vil finde sted i fred og fordragelighed; tværtimod er der tale om en skærpet rivalisering, akkompagneret af en hæsblæsende kaprustning.

Det er imidlertid SFs selvmodsigende og uklare opfattelse af Sovjetunionens rolle, der er det mest iøjnefaldende ved dets verdenspolitiske synspunkter. Det ene øjeblik hyldes det sovjetiske indgreb i Angola, det andet øjeblik taler man om, at der er en fare for, at »supermagterne deler verden mellem sig.« Og den ene af disse supermagter er Sovjetunionen! Kan en supermagt, der tilstræber dominansen over den halve verden, vitterligt være socialistisk

eller endsige blot i hovedsagen progressiv? Dette spørgsmål besvarer SF tvetydigt.

Selv om SF forholder sig kritisk til Sovjetunionen, og selv om det snakker om *begge* europæiske militærpagters ansvar for oprustningen, opfatter det fortsat alene USA som værende den egentlige *imperialistiske* supermagt. Denne énøjethed, der lader hånt om dagens verdenspolitiske virkelighed, medvirker til at svække en nødvendig konsekvent kamp mod begge supermagter og åbner op for, at sovjetisk imperialismen kun imødegås med moralske fordømmelser af en fejlagtig, »folkeretsstridig« politik og ikke med kamp. Kritikken af Sovjetunionen fra SFs side får dermed et opportunistisk skær, omend det naturligvis er muligt at tage den sf'ske uklare skepsis over for den sovjetiske supermagt som udgangspunkt, når en éntydig anti-socialimperialistisk stillingtagen skal fremmes. Den sovjetimperialistiske praksis vil hen ad vejen hjælpe til denne stillingtagen.

9.5. DKPs udenrigspolitiske linie i 70'erne

Danmarks kommunistiske Parti udenrigspolitiske linie er ligeså konsekvent pro-sovjetisk som SFs er konsekvent uklar.

Vi har tidligere skildret, hvorledes DKP i kampen mod sf-tendensen i 1958 forsvarede en ubetinget solidaritet med Sovjetunionen, og hvorledes DKP i forbindelse med striden mellem de sovjetiske ledere og Kinas kommunistiske Parti i begyndelsen af 60'erne éntydigt støttede den sovjetiske linie. (*Se ovenfor, si. 121-23*).

DKPs sovjetloyalitet blev sat på en hård prøve, da Sovjetunionen besatte Tjekkoslaviet i 1968.

På dette tidspunkt var DKP særdeles trængt; ved folketingsvalget i januar 1968 havde det fået det tredjelaveste stemmetal siden Anden Verdenskrig: 29 706 stemmer = 1,0 pct. For ikke at blive trængt yderligere i defensiven

valgte DKP at forholde sig kritisk over for Warszawa-pagt-overgrebet på Tjekkoslaviet. I en erklæring, udsendt af DKPs forretningsudvalg på selve interventionsdagen, den 21. august, hed det, at samarbejdet mellem socialistiske stater og kommunistiske partier bygger på »ligeberettigelse og respekt for hvert lands mulighed for at udvikle og forbedre det socialistiske demokrati ud fra det enkelte lands forhold og traditioner. Den situation, der nu er kommet til udtryk ved andre socialistiske staters indmarch i Tjekkoslaviet, er efter vor opfattelse uforenelig med disse principper såvel som med vort håb om en politisk løsning af de opståede problemer gennem forhandling. Det har været et skridt, hvis baggrund vi på nuværende tidspunkt ikke finder motiveret, men som udnyttes af den internationale reaktion mod den samlede kommunistiske bevægelse.« Og udtalelsen fra forretningsudvalget udtrykker håb om, at man kan løse problemerne »uden fremmede troppers tilstedeværelse...« (*TIDEN*, nr. 8-9, Kbh. 1968, si. 171).

Denne udtalelse skulle redde DKPs demokratiske ansigt. Netop i eftersommeren 1968 forsøgte DKP at sikre sig ledelsen af Vietnambevægelsen, og en accept af det sovjetiske indgreb i Tjekkoslaviet havde næppe gavnet denne offensiv. (Jvf. *om kampen i vietnamkomitéerne, ovenfor*, si. 254). Desuden ville en opslutning bag invasionen i al almindelighed have lagt betydelige hindringer i vejen for DKPs håb om et parlamentarisk come back.

Men efter at dønningerne havde lagt sig ovenpå indgrebet, begyndte DKP at sløre sin stilling til det. Og reelt har partiet senere anerkendt indgrebets 'berettigelse'. I parti-sekretær, forretningsudvalgsmedlem og folketingsmedlem Ib Nørlands uofficielle partihistorie »Det knager i samfundets fuger og bånd«, hvis andet bind kom i 1973, hedder det således:

»Da højrefløjen i partiledelsen (den tjekkoslovakiske. Min anm.) modsatte sig at foretage modforanstaltninger (over for de antisocialistiske kræfter. Min anm.), var der

flere og flere i partiet, som kun så en udvej i at appellere om internationalistisk, socialistisk hjælp – inden noget uopretteligt var sket. På den baggrund traf Warszawa-pagt-magterne beslutning om at sende tropper til CSSR (Tjekkoslovakiet. Min anm.) 21. august 1968. Dermed var vestmagternes spekulation i vanskelighederne bragt til at strande.«

Og Nørlund skriver videre:

»Man talte om en sovjetisk 'besættelse' af CSSR, 'russisk overtagelse af magten' osv. Urimeligheden i disse påstande blev hurtigt indlysende. Tropperne blev placeret, så det var åbenbart, at deres formål var at beskytte CSSRs grænser. Og det blev en kamp mellem de politiske kræfter i CSSR selv, der kom til at bestemme den videre udvikling af socialismen i landet.« (*Nørlund: Det knager i samfundets fuger og bånd. Bd. 2. si. 140*).

At Warszawa-pagts tropper kendte så lidt til Tjekkoslovaikiets geografi, at de mente det nødvendigt at farte rundt i Prags hovedstrøg for at beskytte grænserne, må være en nød, det er Nørlunds sag at knække. Men hvordan han end forklarer besættelsen, står én ting klart tilbage: Han accepterer den.

Med Nørlunds redegørelse har DKP genoprettet den konsekvente sovjetloyale kurs, som kun fik et midlertidigt afbræk omkring selve invasionen. Denne kurs har også vist sig i forbindelse med DKPs holdning til de forskellige internationale og regionale konferencer, som de revisionistiske partier har afholdt.

På det internationale møde for de revisionistiske partier i Moskva i juni 1969 godkendte DKP således den samlede sluterklæring, mens f.eks. det italienske parti tog afstand fra de dele af den, der i virkeligheden anerkender det sovjetiske indgreb i Tjekkoslovakiet. (*Se mere herom, ovenfor si. 209*). Desuden deltog DKP pligtskyldigt i fordømmelsen af Kinas kommunistiske Parti. DKPs taler på konferencen, partiformanden Knud Jespersen, fandt det nødvendigt at vende sig »imod maoismens erklærede

bestræbelser for at dirigere eller splitte kommunisternes og de socialistiske landes enhed. Sådanne anslag er også direkte forsøgt mod vort parti.«

Desuden mente Knud Jespersen, at maoismen stræbte efter hegemoni. Et »alvorligt udtryk herfor er grænseprovokationerne mod socialismens førsteland, Sovjetunionen.« (*Den internationale konference af kommunistiske partier Moskva 1969, Kbh. 1969. si. 67*).

Også i forholdet til de 'eurokommunistiske' partier har DKP taget det sovjetiske standpunkt. Det gennemgående i DKPs behandling af 'eurokommunismen' er forsøget på at lægge et røgslør over uenighederne. Men til trods herfor kommer DKPs egentlige mening om den alligevel ud gennem sidebenene. Ib Nørlund erklærer fx. i forbindelse med bl.a. det italienske partis opposition forud for og på den netop omtalte internationale konference i Moskva, at forberedelserne af konferencen var blevet hæmmet af, »at visse splittende og nationalistisk indsnævrende tendenser havde gjort sig gældende.« (*Nørlund: Det knager..., si. 147*).

I en artikel i dagbladet POLITIKEN den 29. januar 1978, skrevet på foranledning af den opblussende diskussion om 'eurokommunismen', kalder Ib Nørlund den megen tale om 'eurokommunismen' for »sortsnak«. Det er klart, skriver han, at der er forskelle på veje og midler for de forskellige partier, men man skal ikke komme og mene, at de sydeuropæiske kommunistiske partiers forestillinger om en fredelig overgang til socialismen er noget specielt 'eurokommunistisk'. Fx. indgår det standpunkt, at »vejen til socialismen må gå over en fortsat udvidelse af demokratiet« også i DKPs program.

Det er da heller ikke omkring de revisionistiske grundopfattelser, der hersker uenighed. Det er forholdet til Sovjetunionen, striden står om. »Når vi i dag,« skriver Nørlund, »ser veje til socialismen gennem udfoldelse af fredelig og demokratisk kamp anderledes end i Sovjetunionen og andre lande, så berettiger det ikke til en almen

nedvurdering af dem, som først og under uhyre vanskelige betingelser gik frem til socialismen eller af deres resultater.« Og »..nedvurdering og nedrakning tjener kun dem, der vil forhindre forståelsen af noget af det mest afgørende i vor tids samfundsudvikling. Men den slags foretages undertiden i 'eurokommunismen's navn. Og så er det, den får interesse for den borgerlige presse.«

Og Nørlund slutter:

»Danmarks kommunistiske Parti er både et dansk og et kommunistisk parti. Men ikke et 'euro'. «(*POLITIKEN*, 29.1.1978, 2. sektion, si. 12).

DKPs trofasthed mod den 'socialistiske lejr' med Sovjetunionen i spidsen kommer også klart til udtryk i partiets program. Heri erklæres det, at der eksisterer et »*socialistisk verdenssystem*, som stærkere og stærkere gør sig gældende i den internationale politik – for fredens sag, for solidaritet med de overfaldne eller undertrykte folk.« (*Kommunisternes program, vedtaget af DKPs 25. kongres, september 1976. Kbh. 1976. si. 14*).

Og det hedder videre:

»Fællesskabet af socialistiske stater bygger på socialismens principper om solidaritet og broderskab mellem folkene, på staternes suverænitet og ligeberettigelse, på gensidig hjælp til fælles gavn, på arbejderklassens internationalisme. Erfaringerne viser, at det socialistiske verdenssystem netop derved har sikret sig betydelig fremgang.«

I denne principielle betragtning over forholdet mellem socialistiske stater er alle muligheder indbefattet. På den ene side tales om »staternes suverænitet og ligeberettigelse«, som udelukker den sovjetiske invasion i Tjekkoslovakiet, men på den anden side lukkes der op for den i sætningen just efter. Var invasionen ikke netop »gensidig hjælp til fælles gavn«?

DKP taler videre om, at man kan »påtvinge imperialismen respekt for principperne om fredelig sameksistens..«, og programmet hylder den politik, der har ført »til forhandlinger om gensidig nedrustning og til aftaler om udvi-

det økonomisk samarbejde.»

Det er »Sovjetunionens og andre socialistiske staters faste fredspolitik, der sammen med arbejderklassens og folkenes aktive fredskamp har opnået et omsving fra 'kold krig' til international afspænding.« (*Sammesteds, si. 14-15*).

DKPs linie for dansk udenrigspolitik bygger konsekvent på disse forestillinger om, at de vestkapitalistiske lande med USA i spidsen er imperialistiske, mens Sovjetunionen og de østeuropæiske lande er socialistiske, og at Danmarks sikkerhed opnås ved udmeldelse af både NATO og EF. »Danmark må erklære sig som en *neutral stat* og forlange stormagtsgarantier for sin neutralitet og suverænitet.« Med andre ord: Ulvene skal garantere lammets sikkerhed!

Endvidere støtter DKP »det grundlag, som er lagt af konferencen for *europæisk sikkerhed og samarbejde*«, det opfordrer til solidaritet med imperialismens ofre og vil fremme en alsidig udenrigshandel. »Danmark må udvide og udbygge sine *handelsmæssige og andre økonomiske forbindelser* til alle sider og på ligeberettigelsens grund – i særdeleshed med socialismens krisefri markeder og direkte med de nye råstofproducerende stater...« (*Sammesteds, si. 60*).

Et eksempel på, hvad nærmere 'økonomiske forbindelser' med 'socialismens krisefri markeder' betyder, er set i forbindelse med det ungarske statslige udenrigshandelselskab »Interag«s overtagelse i marts 1978 af aktiemajoriteten i den såkaldte 'folkefjernsynsfabrik' 3-F i Horsens; handelen er sket, uden at fabrikkens arbejdere anede det mindste om det. Da dagbladet INFORMATION gav Inger Lindberg, arbejderrepræsentant i virksomhedens bestyrelse, meddelelsen om salget, erklærede hun, at arbejderne intet havde fået at vide, men at hun nu havde fået forklaringen på, »at vi i den sidste tid har haft en vældig trafik af ungarere, som har målt og taget tid på alle vores arbejds gange.« (*INFORMATION, 7.3. 1978, si. 5*).

Dette lærestykke er kun et mindre eksempel på, hvad der ville ske, hvis man lukkede op på vid gab for østeuropæiske statskapitalistiske investeringer i Danmark; og går man fra økonomien til politikken, vil det under de nuværende internationale forhold, hvor sovjetimperialismen farter kloden rundt og 'sikrer' truede folk mod USA-imperialismen, være ret så betænkeligt, om DKP fik gennemført sin stormagts'garanterede' neutralitet. Hvortil kommer, at dette stormagts'garanterede' neutrale Danmark skal være afrustet. Eller med DKP-folketingsmand Villy Fuglsangs ord:

»Principielt er vi i vor forsvarspolitik stadig på linie med Alsing Andersen (Afdød socialdemokrat, tidligere forsvarsminister. Min anm.), da han i 1929 sagde: 'Afrust vort land!'« (*Folketingets forhandlinger, nr. 12, 1976-77, sp. 3656-3657*).

Som det ses af denne korte gennemgang af DKPs opfattelse af forholdene i verden og af den politik, Danmark burde følge, tager DKP ubetinget og uden tøven sit udgangspunkt i, at Sovjetunionen ønsker fred og socialisme. Og dermed bliver DKP en direkte hindring for en voksende erkendelse af Sovjetunionens imperialistiske karakter. Ja, faktisk repræsenterer DKP de sovjetiske verdenspolitiske interesser i Danmark.

9.6. VS' udenrigspolitiske linie i 70'erne

Venstresocialisternes udenrigspolitiske linie er så givet den mest uklare af de tre partiers.

VS blev dannet som en udløber af det europæiske »nye venstre«, der opstod i slutningen af 60'erne i kølvandet på Vietnam-bevægelserne og studenteroprørene, og partiet blev fra starten præget af denne strømnings modsætningsfyldte og ofte uklare teorier og standpunkter. »Det nye venstre« var, ikke mindst på grund af dets baggrund i bevægelserne mod USA-imperialismens aggression i Indo-

kina, fra starten klart anti-USA-imperialistisk. På den anden side var det ikke pro-sovjettisk; »det nye venstre«, der lagde vægt på opgøret med 'autoriteterne', med enhver form for 'autoritær' stats- eller organisationsmagt, opfattede Sovjetunionen, de østeuropæiske lande og de 'gamle' kommunistiske partier som stivnede, bureaukratiserede stater og partier.

Teoretisk blev »det nye venstre« præget af hastigt skiftende 'skoler'; men disse 'skoler's forskelligheder til trods var der dog et fællestræk, der bandt – og binder – »det nye venstre« sammen: Nemlig opfattelsen af, at »det nye venstre« må stå frit i forhold til den revolutionære bevægelses traditioner; derfor afvises leninismen, de kommunistiske partiers politiske erfaringer fra mellemkrigsårene osv. »Det nye venstre« mener om sig selv, at det er i færd med at rense den oprindelige, ægte marxistiske teori for det smuds, der er tilført den gennem de sidste hundrede år.

Netop denne holdning til teorien og til erfaringerne fører til, at »det nye venstre« rummer mange uafklarede og modstridende opfattelser, og »det nye venstre's partier, herunder det danske VS, mener, at det både er muligt og nødvendigt at acceptere selv en ret bred uenighed inden for deres rækker. De mener, at uenighederne og den manglende afklaring vil blive løst gennem en fortsat debat, og af partimedlemmerne forlanges det kun, at disse i allerbredeste forstand og inden for de allervideste rammer repræsenterer partierne.

Dette forhold gør det overordentlig vanskeligt at få greb om, hvad disse partier egentlig mener om en række spørgsmål. Og dette gælder ikke mindst i forbindelse med disse partiers opfattelse af verdensudviklingen og af den politik, der bør føres i forhold til denne udvikling. Ønsker man at afæske VS en stillingtagen til fx. Sovjetunionens internationale rolle, må man forvente at få mange forskellige svar, alt efter hvem man spørger.

Til trods herfor er det dog alligevel muligt at ane et *vist* mønster i VS' holdning til den internationale klassekamp.

Og tager man sit udgangspunkt i udtalelser, der nødvendigvis må have et vist partiofficielt stempel, må man desuden være berettiget til at udlægge disse udtalelser som i hvert fald partiets politik på det tidspunkt, udtalelserne er faldet.

I VS' første egentlige programskrift, vedtaget på partiets 2. kongres 2.-4. maj 1969, dvs. godt halvandet år efter partiets stiftelse, placeres Danmark som »en fast forankret og næsten uadskillelig del af den kapitalistiske verdensøkonomi,« og det understreges, at Danmarks »økonomiske udvikling har i alle måder været afhængig af forholdene i de store europæiske industrilande, som alle igen har været afhængige af forholdet til USA.« (*Programskrift for Venstresocialisterne. Kbh. 1969. si. 17*) – Denne opfattelse af Danmarks placering er ikke siden blevet ændret.

Om de 'socialistiske' lande udtaler programskriftet:

»En bevidst og konkret gennemførelse af en socialistisk samfundsordning må gå langt videre end de hidtidige 'socialistiske' lande, som i vid udstrækning stadig plages af ulighed og umyndiggørelse. Disse lande må betragtes som *statskapitalistiske*, fordi adskillelsen mellem arbejde og kapital, som er grundlaget for den kapitalistiske produktionsmåde, ikke er ophævet. Uden en udvikling henimod statsmagtens bortdøen vil lønarbejdernes konkrete situation ikke blive ændret.« (*Sammesteds, si. 29*) (*Min udh.*).

Det er imidlertid ikke alle de erklærede socialistiske lande, der stemples som éntydigt statskapitalistiske. Ifølge programmet tyder »flere træk i opbygningen af socialismen i Kina og Cuba på, at disse lande bevidst søger at undgå en gentagelse af de fejl, der er blevet begået i Østeuropa. Gennem kampagner imod bureaukratiseringstendenser, aktivisering af befolkningen og agitation imod personlige, materielle gevinstmotive i produktionslivet, forsøger man at realisere socialismens idealer om lighed mellem mennesker. Fremtiden vil vise, om det lykkes.« (*Sammesteds, si. 30*).

Hér kaldes Kina og Cuba altså socialistiske i modsæt-

ning til Sovjetunionen og de østeuropæiske lande; baggrunden er kulturrevolutionen i Kina og hin tids formodninger om, at Cuba ville gå samme vej.

Programmet sonderer således mellem statskapitalistiske og socialistiske lande, omend det samtidig hævder, at »socialisme i et enkelt land eller i en mindre gruppe af lande ikke (kan) virkeliggøres fuldt ud, før det meste af verden er blevet socialistisk.« Først da er »grundlaget for bureaukratiets magt« i de 'socialistiske' lande faldet bort; så er der nemlig ikke længere brug for et stort magtapparat, der skal værne mod ydre trusler. »Først da er der også mulighed for, at staterne som magtapparat kan afvikles,« skriver programmet. (*Sammesteds, si. 30*).

Igen knyttes socialismens skæbne til en nedbrydning af statsapparatet, samtidig med at den trotskistiske teori om det umulige i at fuldbyrde opbygningen af socialismen i ét land repeteres.

Det væsentlige i forbindelse med VS' opfattelse af Danmarks placering og af udviklingen i de statskapitalistiske og socialistiske lande er imidlertid, om partiet andetsteds i programmet drager nogle udenrigspolitiske konsekvenser af sin opfattelse.

Programmets udenrigspolitiske overvejelser er imidlertid yderst sparsomme; det slår fast, at på grund af kapitalens internationalisering »vil det være utænkeligt og uønskeligt at vende tilbage til den hidtidige nationale kapitalisme«, men samtidig understreges det, at VS må bidrage til at fremme den splittelse, som også præger den internationale kapital. »Dette kan f.eks. ske gennem støtte til oprettelsen af en nordisk politisk-økonomisk union. Et særligt perspektiv er her, at en sådan union nødvendigvis må følges af militær integration, hvilket åbner mulighed for brud med NATO.« VS har dog ingen illusioner om, at en nordisk union vil betyde en kapitalisme, der er væsensforskellig fra den, som vi kender fra Fællesmarkedet og USA, men »en økonomisk og militær adskillelse mellem Norden og den øvrige vestlige verden vil dog nok frembyde større

muligheder for revolutionær socialistisk indsats,« og »en agitation for afrustning vil utvivlsomt også have bedre vilkår i et neutralt Norden.« (*Sammesteds*, si. 40).

Det nordiske perspektiv, som oprulles her, er så givet en parentes i VS' politiske historie. Der kan næppe herske tvivl om, at det er brokker fra SF-fortiden, som dukker op. I 1969 stod Danmark midt i forhandlingerne om NORDEK (*se ovenfor*, si. 228), og SF gik varmt ind for NORDEK, selv om formålet med den nordiske økonomiske union var at bane vejen til EF.

Støtten til en nordisk politisk-økonomisk union er reelt det *eneste* regulære udenrigspolitiske programpunkt, der – ledsaget af en uforbeholden gentagelse af SFs afrustningslinje – trækkes op i VS' 1969-program. Der drages ingen konsekvenser af vurderingerne af Sovjetunionen, Østeuropa og Kina.

EF-kampen forud for folkeafstemningen i 1972 tvang imidlertid VS til en klar udenrigspolitisk stillingtagen. VS var naturligvis imod EF, men spørgsmålet var: I hvilket perspektiv skulle kampen mod EF ses?

Partiet tog sit udgangspunkt i, at nationen var identisk med den herskende klasse. Og inden for denne herskende klasse var det kun de små kapitalister, der var interesseret i nationens uafhængighed. Derfor var det i deres interesse, når man førte kampen mod EF under parolen FOR NATIONAL SELVBESTEMMELSESRET. »De, der opfordrer arbejderne til at gå imod EF under denne parole, prøver således at få arbejderne til at støtte en del af kapitalisterne (de små) mod en anden del (de store). Altså classesamarbejde.« (*VS. Arbejderklassen og EF. Kbh. uden år. Si. 10-11*).

Over for den nationale kamp mod EF stillede VS den socialistiske. For grunden til, at man skulle bekæmpe EF, var i følge VS, at »EF hæmmer kampen for socialismen«, og at opbygningen af et stærkt »overnationalt statsapparat vil..medføre en alvorlig forskydning af styrkeforholdet mellem klasserne.« Kampen skulle desuden »føres ud fra

den internationale arbejderklasses interesser.» (*Samme-
steds, si. 9 og 14*).

Med denne anti-EF-linie skiltes den nationale kamp fra klassekampen. VS erkendte ikke, at den nationale kamp i sidste instans er klassekamp, og at en bred national kamp mod EF var et forsøg på at bevare den af det danske folk skabte nation imod monopolborgerskabets udsalg af selv-samme nation.

Konsekvensen af VS' linie blev, at partiet – efter uden held at have forsøgt sig med socialistiske anti-EF-komitéer *inden for* Folkebevægelsen mod EF – tog afstand fra Folkebevægelsens bredt samlende kamp og i stedet søgte at danne en 'socialistisk enhedsfront mod EF'.

VS har aldrig siden forladt dette sekteriske, indsnævrende grundlag for anti-EF-kampen. Og det er på dette grundlag, at VS har besluttet sig til at opstille til EF-parlamentsvalgene, der er berammet til 1979. Heller ikke VS har – ligeså lidt som DKP og SF – valgt at gå ind i en kamp for at boycotte disse valg, hvilket kan synes særlig besynderligt, når man betænker, at VS lagde så overordentlig stor vægt på kampen mod opbygningen af det overnationale EF-statsapparat; EF-parlamentsvalgene er jo netop sat i værk for at styrke dette apparat.

Mens opfattelsen af kampen mod EF i det store og hele har været uanfægtet igennem VS' historie, har fraktionskampene inden for partiet medført betydelige svinginger i opfattelsen af den internationale situation på en række andre områder.

Det nærmeste, man kommer til en sammenfatning af VS' syn på verdensudviklingen i 70'erne, er de vurderinger, der findes i det indledende afsnit til hovedbestyrelsens beretning til VS' 9. kongres, der blev afholdt i februar-marts 1977.

Denne beretning tager sit udgangspunkt i, at verden er opdelt i nogle 'blokke': USA/EF/Japan, Sovjet/Østblokken, Kina og Den tredje Verden. Ifølge VS er modsætningerne mellem disse fire blokke voksende, »ikke mindst på

grund af den politisk-økonomiske krise.« Det slås fast, at USA/EF/Japan må »betragtes som den kapitalistiske bloks dominerende formationer».

Dernæst hedder det, at »i Sovjet og dens vasalstater smitter den kapitalistiske krise af og har resulteret i, at de planlægningsproblemer, der har præget udviklingen siden oktoberrevolutionen, og for vasalstaternes vedkommende siden slutningen af 2. verdenskrig, nu bliver endnu mere markante...« *Hvor* Sovjetunionen og dens vasalstater placeres, i eller uden for den kapitalistiske blok, får man ikke at vide; men skal man dømme ud fra beretningens hele sammenhæng, anbringes Sovjetunionen og vasalstaterne *uden for* den kapitalistiske blok, uden at det iøvrigt klargøres, hvilken samfundsorden, der i så fald findes i disse lande.

»Blokken« Kina bliver dog karakteriseret som et land, hvori der foregår en »opbygning af socialismen«, omend beretningen stiller sig afventende på grund af usikkerheden omkring den kinesiske politik efter Mao Tsetungs død.

Men tilbage til Sovjetunionen; i et særligt afsnit behandles denne magts internationale politiske rolle. Det gentages, at Sovjetunionens planlægningsvanskeligheder er blevet forstærket af Vestens økonomiske krise, og eftersom Sovjetunionen på den ene side må løse planlægningsproblemerne gennem »import af vestlig teknologi og i perioder også vestligt korn«, må »den kapitalistiske blok« på den anden side forsøge at »mindske krisen gennem erobringer af nye markeder østpå.«

På baggrund af denne redegørelse for det økonomiske forhold mellem øst og vest konkluderer beretningen: »Det er disse gensidige interesser, der er baggrunden for, at afspændingspolitikken og den fredelige sameksistens indtil videre har kunnet forløbe uden de store problemer.«

Beretningen tager dog et forbehold over for afspændingspolitikens angivelige succes, idet det fremhæves, at »USAs fortsatte imperialistiske dominans og krisen (har) gjort Sovjet lidt mere skeptisk med hensyn til fortsættelse

af forhandlingerne om diverse begrænsninger i 'rustningskapløbet', ligesom Sovjets (Cubas) rolle som støtte for MPLA i Angola har gjort USA skeptisk med hensyn til Sovjets 'reelle' hensigter.«

Om Den tredje Verdens placering siger beretningen følgende:

»På trods af, at råvarepriserne for de flestes vedkommende er steget i det sidste par år, har det ikke mindsket den 3. Verdens afhængighed i forhold til de vestlige imperialistiske lande...« Især »USA.. har kunnet udbygge sin indflydelse politisk og militært i de subimperialistiske centre i den 3. verden,« og med subimperialistiske centre tænker beretningsforfatterne på lande som Iran, Brasilien m.fl., som dels er afhængige af imperialismen og dels selv udbytter svagere lande i Den tredje Verden.

Sovjetunionens rolle i Den tredje Verden beskrives bemærkelsesværdigt mere afdæmpet. »Sovjets forhold til den 3. verden er præget af modsætninger,« eftersom Sovjet »i princippet (har) støttet to typer regimer: borgerligt nationalistiske, som f.eks. Ægypten og Jordan i Mellemøsten og Indien. Og i Afrika har man støttet mere militant nationalistiske befrielsesbevægelser, især MPLA i Angola.« Og eftersom VS sympatiserede med den sovjetisk-cubanske intervention i Angola, hævder beretningen, at »med hensyn til befrielsesbevægelserne har det nok betydet en vis tilknytning for landene til Sovjet, men en direkte imperialistisk afhængighed har indtil nu næppe været resultatet.«

Endelig siger beretningen om Vesteuropa, at man næppe skal forvente et revolutionært opsving hverken i Sydeuropa eller i Mellem- og Nordeuropa, dertil er de reformistiske og »militant reformistiske« kræfter for stærke. Om EFs placering siges meget lidt; dog antydes det, at USA ikke reelt er truet af konkurrencen fra EF og Japan.

Hvad er da i følge beretningen perspektiverne for VS ud fra denne – hér kort sammentrængte – analyse af verdens-

situationen?

Der er, siger beretningen, »to faktorer«, som er »afgørende for den fortsatte udvikling af den politisk-økonomiske krise, nemlig den 3. verdens kamp for højere råvarerpriser og mod fortsat imperialistisk fremtrængen, og arbejderklassens evne til at forsvare sine økonomiske og politiske rettigheder i i-landene (dvs. i de højtudviklede kapitalistiske lande. Min anm.)«

Og »for VS betyder dette, at vi må støtte de progressive anti-imperialistiske kræfter i den 3. verden, og i Vesteuropa støtte den samlede arbejderklassens kamp for levevilkårene.« (*Alle citaterne fra beretningen er taget fra VS/Intern Debatt, nr. 39, Kbh. 1976, si. 4-8*).

Kernen i VS-hovedbestyrelsens beretning er, at USA-imperialismen fortsat er overlegen på verdensplan, og at den befæster sin indflydelse i Den tredje Verden; over for USA-imperialismen står en splittet tredjeverden, som nok yder modstand, men som i hvert fald ikke opfattes som hovedkraften i kampen mod imperialismen; VS-beretningen tager simpelthen ikke stilling til, hvad der er hovedaspektet ved Den tredje Verdens rolle.

Sovjetunionen karakteriseres som relativt svag, og intetsteds antydes det, at det væsentlige træk ved den sovjetiske verdenspolitik er Sovjetunionens imperialistiske fremfærd i skarp konkurrence med USA; tværtimod sløres Sovjetunionens virkelige rolle, hver gang de konkrete sovjetiske handlinger beskrives. Invasionen i Angola kaldes således for »støtte«, det samme gør den sovjetiske politik over for de »nationalistiske« regimer i Mellemøsten. Sovjetunionens samfundsorden karakteriseres overhovedet ikke; det eneste, der siges er, at Østblokken er ramt af »planlægningsproblemer«, som den iøvrigt altid har haft.

Den stærke betoning af den internationale økonomiske krise som et slags underlag for alt, hvad der sker i verden, fører endvidere beretningen til at gøre Vestens behov for at eksportere østover og Østblokkens behov for teknologi

til det egentlige underlag for »afspændingspolitikken«, selv om den »afspændingspolitik«, beretningen taler om, blev sat i værk tyve år før krisens gennemslag!

VS-beretningen er endvidere ikke det mindste skeptisk over for »afspændingen«; for beretningen eksisterer ingen socialimperialistisk offensiv, ingen skærpelse af modsætningerne mellem supermagterne. Tværtimod taler den om, at krisen har medført, at »afspændingspolitikken og den fredelig sameksistens indtil videre har kunnet forløbe uden de store problemer.« Hvad der måtte være af gnidninger mellem supermagterne, skyldes ene og alene en vis gensidig 'skepsis'.

Det er klart, at med denne opfattelse af udviklingen i 70'ernes verdenspolitik er VS ude af stand til at føre en udenrigspolitik, der vender sig mod de to imperialistiske supermagters stræben efter at dele verden mellem sig, eller som satser alt på at forsvare Danmark mod USA-imperialismens infiltration og truslen fra socialimperialismen. VS' udenrigspolitiske linie for Vesteuropa bliver udelukkende sat i relation til krisen; den vesteuropæiske arbejderklassens opgave i forhold til storpolitikken er ikke at bekæmpe de to imperialistiske supermagter, men udelukkende at føre en antikapitalistisk levevilkårskamp, og denne kamp kan tilsyneladende foregå i læ af »afspændingspolitikken og den fredelige sameksistens...«

VS' parlamentariske praksis i forbindelse med Folketingets udenrigs- og forsvarspolitiske debatter svarer nøje til denne linie. Allerede i marts 1975 fremlagde folketingsmedlem Steen Folke det samme syn på VS' udenrigspolitiske opgaver, som indeholdes i beretningen til den 9. kongres.

Folke sagde, at det, »man måske kunne formulere som hovedprincipperne i vort udenrigspolitiske syn...« er »følgende: at VS vil stille sig solidarisk med de antiimperialistiske frihedsbevægelser overalt i verden, hvor de forekommer, og at VS vil stille sig solidarisk med og støtte lønarbejderklassens kamp mod kapitalen overalt i ver-

den.« (Cit. fra et indlæg i Folketinget 18.3.1975, *Folketingets forhandlinger*, 2. samling, nr. 6, 1974-75, sp. 2137).

I en række tilfælde, ikke mindst når de udenrigspolitiske debatter i Folketinget har bevæget sig ind på de virkelige storpolitiske spørgsmål, har VS udvidet sin udenrigspolitiske forståelse til også at omfatte anerkendelsen af, at der eksisterer to supermagter; men disse supermagters internationale og europæiske politik beskrives af VS på følgende måde:

»VS hører ikke til dem, der nærer en urokkelig tiltro til Sovjetunionen, hverken til dens styreform eller til dens ubetinget fredelige hensigter. Invasionerne i Ungarn og Tjekkoslaviet har talt deres tydelige sprog. Men vi mener faktisk, at USA udgør en større trussel mod Danmark af nøjagtigt de samme grunde, som vi mener, at Sovjet er en større trussel mod Tjekkoslaviet og Ungarn, hvis de ikke arter sig vel.«

Og videre i forlængelse heraf:

»De to supermagter har opdelt verden mellem sig og har senest med Helsinkiaftalerne bekræftet, at de vil blande sig så lidt som overhovedet muligt i hinandens indflydelsessfærer, og der er intetsomhelst, der tyder på, at de ikke vil overholde det.« (VS-folketingsmedlem Litten Hansen, 13.1.1977, *Folketingets forhandlinger*, nr. 12, 1976-77, sp. 3609).

Og ud fra denne opfattelse af de ubevægelige blokkes verden kunne VS ved samme lejlighed latterliggøre »forestillingen om truslen fra øst« og derfor uden besvær optræde som ordfører for en *fællesforespørgsel* om militærpolitikken sammen med DKP og SF.

Disse synspunkter gentages og udbygges af VS i folketingsdebatten om nedrustning den 2. marts 1978. VS' ordfører Kurt Hansen understreger, at VS »opfatter de nuværende militære blokke som hovedsagelig værende rettet imod såkaldte indre fjender, i hvert fald i væsentligt større omfang, end de er rettet imod såkaldte ydre fjender af mere taktisk bestemt art.«

Desuden mener Kurt Hansen, at snakken om, at russerne »har slagskibe, krigsskibe og u-både og hele balladen liggende parat til at invadere« Danmark, er »vildt overdrevne koldkrigstoner«; VS mener nemlig ikke, at »der er tale om nogen form for politiske forhold, som tilnærmelsesvis betinger, at Sovjetunionen eller Warszawa-pagten skulle udgøre nogen form for militærtrussel over for Danmark«, og man kan ikke »betegne Warszawa-pagten som værende en mere aggressiv magt end NATO«; tværtimod er det NATO, der »er den altdominerende aggressive part, og det mener jeg også klart er dokumenteret gennem de snese af krige, som USA har været involveret i rundt omkring i verden i de seneste mange år...«

Endelig slutter VS op om DKPs og SFs afrustningspolitik. »Vores holdning er helt klart den, at vi skal afruste så hurtigt som muligt«, men afrustningen kan ikke gennemføres fra den ene dag til den anden; »...det er en langvarig kamp, hvor det er de brede folkelige organisationer, arbejderklassen og fagbevægelsen, der har en afgørende del i, hvorvidt det vil lykkes at gennemføre en effektiv afmilitarisering og afrustning.« (*Folketingets Forhandlinger*, nr. 19, 1977-78, sp. 7031-32, 7057-58).

Som det ses af VS' udenrigspolitiske erklæringer, fastholder partiet stædigt, at militærpagterne primært er rettet mod indre fjender i pagtlandene og først i anden række mod hinanden. Dermed undervurderes imperialismens modsætningsfyldte karakter, ja, dens ganske væsen. Ifølge VS passer de imperialistiske magter blot deres egen have og lader hinanden være i fred. Og det bekymrer ikke VS, at Warszawa-pagten rustet som aldrig før; de omtalte ubåde, krigs- og slagskibe – som Kurt Hansen kalder dem – sejler på verdenshavene og nær danske kyster først og fremmest for at holde orden i Østeuropa!

Dette provinsielle syn på modsætningerne i verden ledsages desuden af gamle sf-forestillinger om, at Danmark kan afrustes, endnu mens borgerskabet har magten, blot arbejderklassen sætter alle kræfter ind. Hvordan dette

afrustede Danmark skal forsvares, siger VS intet om.

Af de tre partier – DKP, SF og VS – er VS uden tvivl det parti, som har den mest usammenhængende opfattelse af verdensudviklingen. Derfor virker dets udenrigspolitiske synspunkter så dilettantiske.

For den antiimperialistiske kamps skyld må man håbe, at dette ændres. VS har jo som underlag netop brede kredse, som spontant er antiimperialistiske, og som vil kunne mobiliseres til en kamp mod begge imperialistiske supermagter.

KAPITEL 10: KONKLUSION. KOMMUNISTISK ARBEJDERPARTIS UDENRIGSPOLITISKE LINIE

10.1. KFMLs program fra 1970

De synspunkter, der er fremlagt i denne bog, er baseret på de analyser, som er sammenfattet i *Kommunistisk Arbejderpartiet (KAPs)* principprogram, der blev vedtaget på partiets stiftelseskongres, november 1976.

KAPs stiftelse var resultatet af en 8-årig proces, som begyndte med oprettelsen af den partiforberevende organisation *Kommunistisk Forbund Marxister-Leninister (KFML)* den 15. september 1968.

Baggrunden for, at KFML blev grundlagt, var, at DKP endegyldigt var ophørt med at repræsentere den revolutionære linie i dansk arbejderbevægelse. Ganske vist havde det igennem årtier været så som så med DKPs revolutionære linie; allerede i slutningen af 30'erne kan man spore de revisionistiske og reformistiske træk, der i slutningen af besættelsestiden og ikke mindst efter besættelsens ophør kom til at dominere partiet, og som aldrig siden blev fjernet. (Jvf. ovenfor om DKPs politik i 30'erne, 40'erne og 50'erne, si. 24-42, 49-53, 87-106, 120-23).

Indtil begyndelsen af 60'erne var det imidlertid svært at erkende, at hovedaspektet ved DKP var en grundlæggende forkert politik. DKP var efter 1945 det eneste parti, der med ryggen mod muren forsvarede det danske folk og den danske arbejderklasse mod monopolkapitalens overgreb, og som bekæmpede NATO-politikernes underordning af Danmark under USA-imperialismen. Og denne DKPs politik kaldte på alle revolutionæres kræfter i en situation, hvor det amerikanske og det danske imperialistiske monopolborgerskab var i offensiven.

Men samtidig skyggede kampen for den reformistiske udvanding, der fandt sted af partiets program og principper. (Jvf. fx. om programmet *Det danske folks vej' fra 1952, se ovenfor si. 92*). Og den manglende årvågenhed over for denne udvanding blev befordret af det lave teoretiske niveau, der fandtes i DKP.

Det var 60'ernes internationale strid mellem den sovjetiske partiledelse på den ene side og i første række Kinas kommunistiske Parti på den anden, som kastede et skarpt og ubønhørligt lys over DKPs program og politiske praksis. Den kinesiske kritik af Sovjetunionen for at følge en revisionistisk kurs ramte også det danske parti. Men DKP ændrede ikke linie. Tværtimod var Hrusjtjof-liniens internationale blåstempling af revisionismen, af forestillingerne om en fredelig, parlamentarisk vej til socialismen arm i arm med socialdemokraterne og af forestillingerne om, at fredelig sameksistens kunne etableres som varig tilstand mellem socialismen og imperialismen, vand på DKPs mølle.

Kun få brød med DKP i lyset af den kinesiske kritik. Og først i 1968 var det muligt at danne en egentlig dansk anti-revisionistisk organisation gennem oprettelsen af KFML. Men KFML var i sine første år en skrøbelig organisation, der gang på gang var ved at blive blæst omkuld, først og fremmest af den seje og indædte reformistiske tradition, der igennem generationer har behersket dansk arbejderbevægelse.

Men KFML bevarede trods al modvind sit grundlag, der ikke mindst byggede på en forståelse af, at den amerikanske imperialisme var blevet suppleret med en sovjetisk imperialisme efter kapitalismens genrejsning i socialismens førsteland. Ud fra denne forståelse udarbejdedes KFMLs programskrift, der blev vedtaget den 31. maj 1970. I dette programskrift hedder det bl.a.:

»KFML støtter enhver antiimperialistisk bevægelse, der retter spydspidsen i sin kamp imod den amerikanske imperialisme. Samtidig vil KFML arbejde for, at antiimpe-

rialistiske frontbevægelser videreudvikles til at rette kampen imod *både* den amerikanske og den sovjetiske socialimperialisme, idet disse to store imperialistiske magter idag arbejder på at opdele verden imellem sig gennem stormagtsløsninger hen over hovedet på og på tværs af de kæmpende folk.«

Og:

»Stillet over for den amerikanske imperialismes indflydelse i og direkte dominans af Danmark vil KFML støtte enhver bevægelse, som aktivt og på et klart antiimperialistisk grundlag bekæmper NATO, bekæmper forsøg på at lægge Danmark direkte ind under de internationale monopoler o.lign. Desuden vender vi os imod forsøg fra USA- og sovjetimperialistisk side på at dominere de europæiske lande gennem europæiske nyordninger.«

Og endelig:

»KFML vil arbejde for nedrustning og neutralitet og støtte enhver bevægelse, som virkelig svækker det borgerlige danske militær, der på én og samme tid er USA-imperialismens vagthund i Danmark og det danske borgerskabs væbnede undertrykkelsesmiddel mod den danske lønarbejderklasse. Ud fra denne betragtning må vi hævde arbejderklassens ret til selvbevæbning, og derfor vender vi os mod pacifistiske paroler om generel afrustning, som bl.a. SF, DKP og VS går ind for...«. (*For et revolutionært kommunistisk parti. KFMLs baggrund og program. Kbh. 1970. si. 65-66, 68*).

Fra programskriftets vedtagelse til KAPs stiftelse 6½ år senere blev disse standpunkter videreudviklet i lyset af den verdenspolitiske udvikling.

KAPs principprogram fra november 1976 tager sit udgangspunkt i 70'ernes udvikling, hvor det er nødvendigt samtidig at »rette spydspidsen« mod *begge* supermagter, og desuden indeholder KAP-programmet i modsætning til KFMLs program fra 1970 en klar forståelse for, at det er Den tredje Verden, der er vor epokes anti-hegemonistiske og antiimperialistiske hovedkraft. (*Jvf. om Den tredje*

10.2. KAPs principprogram fra 1976

Netop fordi denne bogs synspunkter tager sit udgangspunkt i KAPs principprogram, vil sammenfatningen af disse synspunkter ske gennem en fremstilling af dette programs grundlæggende syn på den internationale klassekamps udvikling og perspektiver og på de antiimperialistiske opgaver, der ligger for i sammenhæng med Danmarks internationale placering.

Om *det internationale styrkeforhold* siger programmet:

»Efter Anden Verdenskrig har imperialismen lidt en række afgørende nederlag. Hovedkraften i kampen mod imperialismen har siden Anden Verdenskrig været og er fortsat folkene i Den tredje Verden.

Den tredje Verden er betegnelsen for de folk og nationer, som igennem de senere årtier har stået og fortsat står i det skarpeste modsætningsforhold til monopolborgerskaberne i de imperialistiske lande.

Efter Anden Verdenskrig var USA-imperialismen dominerende i verden. Men USA-imperialismen har lidt en række nederlag. Alligevel indtager USA fortsat på grund af dets størrelse, økonomiske styrke og militære potentiel en position som imperialistisk supermagt.

USA-imperialismens nederlag har været en stor sejr for verdens folk. Men samtidig har USA-imperialismens nederlag åbnet op for den sovjetiske imperialismes fremtrængen over hele verden.

Kapitalismens genrejsning i Sovjetunionen har forvandlet denne til en imperialistisk supermagt, som på grund af sin størrelse, økonomiske styrke og militære potentiel truer folkene i verden, og som rivaliserer med USA om verdensherredømmet.

De to imperialistiske supermagter, USA og Sovjetunionen, er folkenes hovedfjender.«

Og:

»Sovjetunionen er en supermagt og en supermagt i offensiven. I en periode, hvor styrkeforholdet mellem de imperialistiske magter ændres, øges faren for krig.«

Og videre:

»Et udtryk for den øgede krigsfare er supermagternes kaprustninger og stadig større militære koncentrationer i og uden for deres egne lande, og især socialimperialismens aggressive internationale politik og gigantiske oprustning igennem de senere år har bragt krigen nærmere.«

Ud fra denne beskrivelse af styrkeforholdet på verdensplan, formulerer programmet *hovedmodsigelsen i verden*:

»Under de nuværende betingelser, hvor de to imperialistiske supermagter, USA og Sovjetunionen, i indbyrdes rivalisering stræber efter verdensherredømmet, går hovedmodsigelsen i verden mellem de to imperialistiske supermagter på den ene side og arbejderklassen, folkene og de undertrykte nationer på den anden side.«

Om *kampen mod supermagterne* hedder det:

»Kampen mod supermagterne er en kamp for freden, en kamp for national selvbestemmelsesret, og en kamp imod økonomisk, politisk, militær og ideologisk undertrykkelse.«

Om *Danmarks placering i forhold til supermagterne* hedder det:

»Også Danmark er udsat for de to imperialistiske supermagters aggression.

Danmark er medlem af NATO og dermed underlagt den amerikanske imperialismes verdensstrategi. Det danske militærapparat er uløseligt forbundet med USA-imperialismens kapløb med socialimperialismen om herredømmet i Europa: Som medlem af NATO vil Danmark derfor uundgåeligt blive inddraget i en militær konfrontation mellem USA- og socialimperialismen.«

Og:

»Fra syd og øst er Danmark truet af socialimperialismen og dennes aggressive militære pagt, Warszawa-pagten.

Warszawa-pagttropper er stationeret mindre end 100 km fra Danmarks grænse, og den sovjetiske Østersøflåde udgør en permanent trussel mod de danske kyster.

Danmarks nationale suverænitet er således undergravet af USA-imperialismen og truet af socialimperialismen.«

Om kampen mod supermagterne siger programmet ligeledes:

»Kommunistisk Arbejderparti vil arbejde for en bred enhed i kampen mod de imperialistiske supermagter med kampen for den nationale selvbestemmelsesret som politisk grundlag.«

Og: »I kampen mod de imperialistiske supermagter rejser Kommunistisk Arbejderparti kravet om Danmarks udmeldelse af NATO. Målet er et alliancefrit Danmark.«

Og videre:

»I kampen mod supermagterne må det danske folk arbejde for NATO- og Warszawa-pagtens nedlæggelse, for fjernelsen af alle supermagtstropper på fremmed territorium, for nedlæggelsen af alle danske FN-kontingenter og for solidaritet med den tredje verdens folk.«

Om *Danmarks forhold til Norden* hedder det:

»Danmark er en del af Norden. De nordiske lande er samlet udsat for supermagternes aggression. De nordiske folk må udvikle og styrke en fælles kamp imod supermagterne, kæmpe for et alliancefrit Norden, bekæmpe flåde- og andre militærøvelser på nordisk territorium og i nordiske farvande og forene sig med den tredje verden i kampen mod supermagterne.«

Om *EF* hedder det:

»Danmarks nationale suverænitet er...ikke kun truet af de to imperialistiske supermagter. Danmark er medlem af EF, der er et instrument for de store vesteuropæiske monopolars bestræbelser på at øge udbytningen og undertrykkelsen af den vesteuropæiske arbejderklasse. En følge af samvirket mellem de europæiske monopoler er nedbrydningen af de mindre landes suverænitet.«

Om *EFs forhold til supermagterne* hedder det:

»I disse bestræbelser (på at skabe en vesteuropæisk supermagt. Min anm.) kommer EF til at stå i et modsætningsforhold til supermagterne; dette modsætningsforhold kan i visse tilfælde midlertidigt svække de to supermagter, men grundlaget for EFs politik er ikke kampen mod supermagterne, men stræben efter selv at blive en supermagt.«

Om *forholdet mellem kampen mod EF og mod supermagterne* hedder det:

»Arbejderklassen og de europæiske folk kan ikke støtte sig på de europæiske monopoler i kampen mod supermagterne. Kun ved at bekæmpe de europæiske monopolars nedbrydning af den nationale selvbestemmelsesret og ved at bekæmpe de europæiske monopolars skærpelse af udbytningen og undertrykkelsen af den europæiske arbejderklasse kan de europæiske folk på én og samme tid skabe et gunstigt udgangspunkt for et ligeberettiget samvirke mellem de europæiske folk i kampen mod supermagterne og frigøre sig fra egne monopolars skærpelse af undertrykkelsen og udbytningen ved hjælp af EF.«

Om *det nationale forsvar af Danmark* hedder det endelig:

»Det danske militærapparats vigtigste funktion er at tjene borgerskabet til undertrykkelsen af arbejderklassen. En støtte til det danske militær ville ... betyde, at den danske arbejderklasse kapitulerede over for borgerskabet, som altid har forrådt nationen og solgt ud af dens interesser.«

Og:

»Kommunistisk Arbejderparti arbejder for at nedbryde borgerskabets militærapparat. Kun en væbnet arbejderklasse og et væbnet folk kan forhindre supermagtsaggression og være et værn om den danske nation.« (*Alle citaterne er fra Kommunistisk Arbejderparti. Program. Kbh. 1977, si. 69-76*).

10.3. Slutord

Disse uddrag af Kommunistisk Arbejderpartis principprogram er den politiske konklusion på denne bogs fremstilling af det danske folks og den danske nations placering i den internationale klassekamp. Men konklusionen fortjener en tilføjelse, et historisk perspektiv:

Danmarks forhold til omverdenen har altid været præget af, at det er et lille land; bestandigt har Danmark været udsat for imperialistisk infiltration og i en kort periode for direkte imperialistisk besættelse.

Det danske borgerskab har aldrig på noget tidspunkt forsvaret den danske nations uafhængighed. Måske har det i en periode tilstræbt neutralitet for at sikre sig gode profitmuligheder til alle sider. Men kun så længe neutraliteten har givet fortjeneste og sikkerhed mod socialismen, har det danske borgerskab bevaret den. Under besættelsen samvirkede det gerne med den tyske imperialisme og begyndte så småt at indrette sig på et Neuropa under tysk overherredømme. Efter Anden Verdenskrig lagde det mere og mere udenlandsk inficerede danske monopolborgerskab Danmark ind under den amerikanske imperialismes overherredømme. Og senest har det yderligere nedbrudt den danske nations uafhængighed i samvirke med de europæiske monopolborgerskaber.

Kun folket og arbejderklassen har – omend desværre ikke altid lige kraftigt – modstået borgerskabets anti-nationale politik. Den danske nation er det arbejdende danske folks, og derfor er det nødvendigt, at folket værner den. Men eftersom borgerskabets magt ikke har været alvorligt anfægtet, har det kunnet udnytte sin ret så stærke position til at stække de kræfter, der ville sætte arbejderklassen og folket i bevægelse mod dets unationale politik.

Desuden er det danske folk våbenløst. Nok så mange dannebrogspaner over de danske kaserner kan ikke skjule den kendsgerning, at det danske militær kontrolleres af borgerskabet og kommanderes af USA-imperialisterne.

Derfor må det danske folk, den dag det mobiliseres til kamp mod en ny besættende magt, selv gribe til våben. Andet nationalt forsvar findes ikke – det viste situationen under den tyske besættelse ganske utvetydigt.

Men skal den danske arbejderklasse for alvor slippe af med dem, der sælger nationen, må den gøre op med borgerskabet, knuse dets statsmagt og etablere sin egen statsmagt, baseret på et folk i våben.

I dette socialistiske perspektiv skal den nationale kamp ses.

LITTERATURLISTE

I det følgende bringes en række kilder og fremstillinger, der har dannet grundlaget for udarbejdelsen af denne bog. Det er klart, at litteraturen er særdeles omfattende, og at mange andre kilder og fremstillinger kunne anføres. Men vil man arbejde videre med nogle af de problemer, der mange gange kun er strejft i denne bog, kan litteraturlisten i hvert fald give en vis indfaldsvinkel til videre søgning. Listen er opdelt i tre kategorier: Udlandet, Danmark og Tidsskrifter. – Hvor intet andet er angivet ved udgivelsesåret, er den pågældende bog eller pjece udgivet i København. – u.å. betyder 'uden angivelse af udgivelsesår'.

1. UDLANDET

Abel, Elie: Rakterne i oktober. (1967). – En journalistisk dag for dag-redegørelse for den storpolitiske beslutningsproces omkring Cuba-krisen 1962.

Albers, P. Goldschmidt, W & Oehlke, P.: Klassenkämpfe in Westeuropa. England, Frankreich, Italien. (Reinbek bei Hamburg 1971). – En skildring af arbejdskampene i slutningen af 60'erne i de tre lande ud fra et »nyvenstre«-synspunkt.

Aldén, L. Berntsson, L & Persson, G.: U-hjelp og imperialism. Utviklingshjelp til næringslivet eller til u-landene? (Oslo 1968). – En kritisk analyse af den vestlige ulandsbistand.

Backlund, Leif: Dollaren og Vesteuropa. (1971). – En gennemgang af den amerikanske valutapolitik siden 2. verdenskrig.

Barfod, G & Francis Madsen, K.: Nogle til de europæiske Markedsdannelser. (1967). – En 'objektiv' facts-redegørelse for EF og for Danmarks daværende forhold til EF og EFTA.

Bay, Sv.Å.: Sovjetunionen og vestmagterne 1945-1955. – Uddrag af kilder til belysning af de storpolitiske modsætningsforhold. Beregnet til brug i gymnasiet.

Die Belgrader Revisionisten-Clique – Verräter am Marxismus-Leninismus und Agent des Imperialismus. (Tirana 1964) – Albansk kritik af titoismen.

Berggren, H.: De forenede Staters historie. (1966) En factsmættet til-

stræbt 'saglig' fremstilling af USAs historie.

- Bergmann, U. Dutschke, R. Lefèvre, W. & Rabehl, B.: Studenternes Oprør eller Den nye Opposition. (1968). – Tyske studenterlederes redegørelse for studenterbevægelsen i Tyskland i slutningen af 60'erne.
- Bosch, Juan.: Pentagonismen. Den forhenværende præsident i Den dominikanske Republik om den nordamerikanske overudvikling af kapitalismen og dens indflydelse på U.S.A.s politiske system. (1967).
- Braunthal, J.: Geschichte der Internationale, III. (Hannover 1971) – En socialdemokratisk fremstilling af den internationale socialdemokratiske og kommunistiske bevægelses historie efter 2. verdenskrig.
- Carillo, Santiago: Problems of Socialism to-day. (London 1970). – Den 'eurokommunistiske' leder af det spanske revisionistpartis overvejelser over forholdet til andre revisionistiske partier og ikke mindst til Sovjetunionen.
- Castro, F. Guevara, Che, & Debray, R.: Vi er praktiske revolutionære. Tekster til belysning af den latinamerikanske revolution. I udvalg ved Cl. Clausen & P. Larsen. (1968).
- Centralkomiteéns beretning ved førstesekretær N.S. Hrusjtjof på SUKPs 22. kongres, 17. oktober 1961. Særnummer af FAKTA OM SOVJET-UNIONEN, 25.11. 1961. – En central kilde til Sovjetunionens officielle udenrigspolitiske linie i 60'erne.
- Cohn-Bendit: Venstrerdikalismen. Kur mod kommunismens alderdomssvækkelse. Studenteroprørets baggrund og strategi. (1968). – En analyse af det franske studenteroprør og maj-begivenhederne i 1968 ud fra et erklæret anarkistisk synspunkt.
- Danstrup, John: Storpolitik i dag. (1958) – En traditionel borgerlig gennemgang af det første efterkrigsårtis storpolitik.
- Darby, H.C. m.fl.: A short History of Yugoslavia. (Cambridge 1966) – En utvetydig borgerlig fremstilling af Jugoslaviens historie med størst vægt på tiden før 1945.
- Dickhut, W.: Die Restauration des Kapitalismus in der Sowjetunion. (Stuttgart 1974) – En relativt veldokumenteret marxistisk-leninistisk analyse af Sovjetunionen i dag, dog med en udpræget svaghed, når det drejer sig om skildringen af årsagerne til kapitalismens genrejsning.
- Dollerup, Preben: Den gode nabo med den store stok. (Århus 1969). – En kortfattet fremstilling af USAs imperialistiske politik over for Latinamerika siden forrige århundrede.
- EEC – et barn af borgerskabet. (1971) – En redegørelse for EF ud fra et anti-EF-synspunkt, udgivet af forlaget DEMOS.
- EF-Karnov. (1973-76) – En EF-lovsamling.
- The Eleventh National Congress of the Communist Party of China. Documents. (Peking 1977) – Repræsenterer det kinesiske syn på udviklingen i Kina og i verden efter Mao Tsetungs død og 'De fire's

- fald.
- Erklæring fra 81 kommunistiske partiers konference i Moskva. November 1960. (Særtryk af TIDEN, nr. 8, 1960).
- European Security. A Spectrum of Opinions. Udg. ved Ya. A. Lomko. (Moskva 1972) – En samling af sovjetiske og pro-sovjetiske opfattelser af europæisk sikkerhed og sikkerhedskonferencer.
- Die Februar-Ereignisse in der Tschechoslowakei. Die Geschichte der Regierungskrise. (Prag 1948) – En officiel tjekkoslovakisk dokument-samling om forsøget på at fjerne kommunisterne fra regeringen i 1948.
- Formand Maos teori om verdens deling i tre er et vigtigt bidrag til marxismen-leninismen. Artikel i KKP's hovedorgan FOLKETS DAG-BLAD, 1.11. 1977. I dansk oversættelse. (Forlaget OKTOBER, Kbh. 1977).
- Et forslag vedrørende den internationale kommunistiske bevægelses generallinje. Brev fra centralkomiteén for Kinas kommunistiske Parti som svar på brevet fra centralkomiteén for Sovjetunionens kommunistiske Parti af 30. marts 1963. (Kbh. juni 1963). – En sammenfatning af de kinesiske standpunkter i forbindelse med polemikken mod de sovjetiske ledere i begyndelsen af 60'erne.
- Foreign Bulletin of the Italian Communist Party, sept. 1962. (Rom 1962) – Indeholder bl.a. de politiske teser til Italiens kommunistiske Partis 10. kongres, hvori den 'italienske vej' til socialismen trækkes op.
- For varig fred og folkets demokrati. Europas 9 største kommunistiske partier om perspektiverne. (Warszawa-konferencen). (1948). – Taler og erklæringer fra KOMINFORMs grundlæggelsesmøde i 1947.
- Foster, William Z.: History of the Three Internationals. The World Socialist and Communist Movements from 1848 to Present. (New York 1955). – En ukritisk gennemgang af den internationale socialistiske og kommunistiske bevægelses historie, skrevet af den tidligere formand for USAs kommunistiske parti.
- Fraseri, Kristo: The History of Albania. A Brief Survey. (Tirana 1964) – En officiel fremstilling af Albanien's historie.
- Fuglsang, Villy: Rapport fra Ungarn. (1956) – En DKP-pjece, der forsvaret det sovjetiske indgreb i Ungarn 1956.
- Guevara, Ernesto Che: Revolution. Artikler, taler, breve. Udg. ved J. Stage. (1968).
- Hejzlar, Zdenek: Prag i skuggan av Moskva. (Stockholm 1976) – En fremstilling af begivenhederne omkring det sovjetiske indgreb i 1968; tilhørte 'reformgruppen' i Tjekkoslaviet.
- History of the Just Fatherland Liberation War of the Korean People. Udg. af The Research Institute of History, Academy of Sciences of the Democratic People's Republic of Korea. (Pyongyang 1961) – En officiel nordkoreansk fremstilling af Koreakrigen.
- Hoxha, Enver: Report submitted to the 7th Congress of the Party of

- Labour of Albania. (Tirana 1976) – Centralkomiteéns beretning til det albanske partis 7. kongres 1976; indeholder et stort afsnit, der skildrer det albanske syn på den internationale klassekamp.
- Hoxha, Enver: Speech delivered at the Meeting of 81 Communist and Workers' Parties in Moscow on November 16, 1960. (Tirana 1969) – Hoxhas tale er en polemik mod den sovjetiske ledelse og et centralt dokument til belysning af den daværende strid i den internationale kommunistiske bevægelse.
- Hvorfor gør Tremagts-traktaten al skade og ingen gavn? Udsendt af den kinesiske ambassade i København. (1963) – En kritik af i første række den sovjetiske atomprøvestop-politik.
- Den internationale konference af kommunistiske partier. Moskva 1969. (1969) – Taler og erklæringer fra konferencen.
- Is Yugoslavia a Socialist Country, se The Polemic on the General Line... The Italian Communist. Bi-Monthly Bulletin of The Communist Party of Italy, nr. 1, jan.-feb. 1974. (Rom 1974), – Indeholder taler, artikler og politiske deklamationer fra konferencen for det kapitalistiske Europas kommunistiske partier, der afholdtes 26.-28.1.1974.
- Johansen, Jahn Otto: Titokratiet. (Oslo 1967) – En venligsindet redegørelse for det politiske system i Jugoslavien.
- Karup Pedersen, Ole: Tendenser i international politik efter 1945 – status 1974. (1974) – Skrevet ud fra vestlige teorier om international politik.
- Keesing's Contemporary Archives. – En fortløbende serie af detaljerede redegørelser for begivenheder over hele verden. Følger begivenhederne dag for dag.
- Kina – et land i socialistisk udvikling. Udg. af Institutet for udviklingsforskning. (1973) – Fyldt med solide facts.
- Kommunistisk Internationales 7. verdenskongres. Temanummer af CLARTE, nr. 6. (1975) – Dokumenter fra KOMINTERNES 7. verdenskongres i 1935, hvor bl.a. den antifascistiske folkefrontspolitik blev udformet.
- Konferencen om sikkerhed og samarbejde i Europa. Slutakt. Udenrigsministeriet 1975. (1975) – Officiel dansk oversættelse af slutakten fra sikkerhedskonferencen i Helsinki 1975.
- Kulturrevolutionen i Kina. En antologi. Udg. ved Ellen Brun & Jacques Hersh. (1969) – Dokumenter fra og artikler om kulturrevolutionen.
- Mandel, E.: Fællesmarkedet og konkurrencen Europa/USA. (1968) – Mange facts; skrevet ud fra et trotskistisk synspunkt.
- II Manifesto. Klasse, parti, arbejdsråd. Red. af J. Stender Clausen. (1973) – Dokumenter og artikler om det italienske 'nye venstre'
- Maoismen. Taktik og mål. Udg. af pressebureauet NOVOSTI (APN). (1972) – En smagsprøve på niveauet i den sovjetiske anti-Kina-propaganda.
- Mao Tse-tung: Guerilla-krig og politisk strategi. (1966).

- Mellbin: Konferencen om sikkerhed og samarbejde i Europa. (1977) – En systematisk gennemgang af forberedelserne til konferencen, af talerne på konferencen og af slutakten.
- Moltke, Kai: Eurokommunismen. (1977) – En usystematisk og tilfældig gennemgang af eurokommunismens rødder og udvikling ud fra et reformistisk grundsynspunkt.
- National Communism and popular revolt in Eastern Europe. Udg. af Zinner. (New York 1956) – Pro-amerikansk sammenstyknings af dokumenter fra især Polen og Ungarn i kriseåret 1956.
- De nationale befrielsesfronter i Indokina. Firesider pjece udg. af De danske Vietnamkomitéer. (U.å.) – Kort gengivelse af befrielsesfronternes politiske grundlag.
- Norden mellem supermagterne. Styrk kampen mod den moderne revisionisme. Dokumenter fra de nordiske marxister-leninisters første fællesmøde. Særnummer af KOMMUNISTISK TIDSSKRIFT. (1975) – De nordiske marxistisk-leninistiske partiers og organisationers fællessyn på verdensudviklingen og på de opgaver, den stiller de antiimperialistiske kræfter overfor.
- Oprindelse til og udviklingen af uoverensstemmelserne mellem Sovjetunionens kommunistiske Partis ledelse og os. En kommentar fra Kinas kommunistiske Parti 6.9.1963. (1963).
- Ostvertræge, I. (Berlin (vest) 1971) – Samling af dokumenter vedr. den tyske forbundsrepublikks forhold til Østeuropa, Sovjetunionen og DDR.
- Den palæstinensiske befrielseskamp. En antologi. Ved Jens Nauntofte. (1971) – Dokumenter fra og artikler om palæstinenserne og de palæstinensiske befrielsesorganisationer.
- The Peoples reinforce their opposition to the aggressive and hegemonistic policy of the two imperialist superpowers. Speech of comrade Reis Malile, head of the delegation of the People's Republic of Albania at the 31st session of the U.N. General Assembly. Gengivet i Albanian Telegraphic Agency (ATA), News Bulletin, nr. 279, 5.10.1976. – Gengiver Albaniens syn på verdensproblemerne.
- Ploetz: Weltgeschichte der Gegenwart. (Würzburg 1975) – En uundværlig koncentreret factssamling.
- The Polemic on the General Line of the International Communist Movement. (Peking 1965) – En samling af de vigtigste dokumenter fra striden mellem SUKP og KKP.
- Den politiske krise i Italien. Tillæg til ARBEJDERAVISEN, nr. 11 (1978).
- The Programme of the League of Yugoslav Communists. (Beograd 1958) – Det jugoslaviske partiprogram fra 1958, som spillede en betydelig rolle i striden mellem Aksel Larsen-fløjen og flertallet i DKP.
- Pustejovsky, Otfrid: In Prag kein Fenstersturz. (München 1968) – En

- provestlig redegørelse for og dokumentindsamling til udviklingen i Tjekkoslovakiet fra 1948 til 1968.
- Radetzki, Marian: En ny økonomisk verdensorden? (Lund 1976) – Behandler forholdet mellem 'i-lande' og 'u-lande' i lyset af tredje verdenslandenes forslag til en ny økonomisk verdensorden.
- Revolutionær strategi. Folkefront, enhedsfront og arbejderklassens forbundsfæller. Temanummer af Clarté, nr. 6/74-1/75 (1975). – Indeholder en revisionistisk analyse af allianceproblemet; blandt artiklerne er E. Berlinguer: Den italienske vej til socialismen. Overvejelser efter begivenhederne i Chile.
- Romtraktaten. (EF-forlaget 1971). – Romtraktatens fulde tekst.
- Salomonsson, Per: Sovjetunionens historie 1917-1967. (1967) – En traditionel borgerlig sovjethistorie.
- Sander, Erik: Grænsestriden Kina-Sovjet. Udenrigspolitiske skrifter, serie 9, nr. 1 (1970) – Vestorienteret behandling af grænsestriden.
- Sik, Ota: Moderne socialistisk økonomi. Sandheden om den tjekkoslovakiske nationaløkonomis tilstand. (1969) – En af de førende 'liberale' økonomer fra perioden før 21. august 1968 om den tjekkoslovakiske økonomis krisetilstand.
- A social democratic congress of the French revisionists. Editorial of the ZERI I POPULLIT, Organ of the Central Committee of the Party of Labour of Albania, 21.2.1976. (Tirana 1976) – En albansk kritik af det franske revisionistiske partis 22. kongres.
- Sosialimperialismen. Sovjet i dag. (Oslo 1975) – En række artikler og vedtagelser omkring sosialimperialismen, udgivet af Arbeidernes Kommunistparti (ml), Norge.
- Striden i den internationale kommunistiske bevægelse – en kort gennemgang. Udgivet af KFML, Kbh. 1970. – En kort oversigt over den internationale strid.
- Studerteroprøret. Dokumenter og udsagn. Ved Bente Hansen og H.H. Jacobsen. (1968) – En samling af artikler fra studenterbevægelsen i Europa omkring 1967/68, incl. artikler fra Danmark.
- Tale af Den kinesiske Folkerepubliks delegations formand Teng Hsiao-ping ved FN's generalforsamlings ekstraordinære samling 10. april 1974. (Forlaget OKTOBER, Kbh. 1977). – Indeholder den første officielle fremstilling af teorien om verdens deling i tre.
- The Theory and Practice of Revolution. Editorial of the newspaper ZERI I POPULLIT, i: Albanian Telegraphic Agency (ATA). News Bulletin nr. 188, 7. juli 1977. – En omfattende kritik af teorien om verdens deling i tre.
- Togliattis memorandum. Udg. af Studenterforsamlingen i Århus. (Århus 1964) – Den nu afdøde leder af Italiens kommunistiske Parti, Togliattis, kritik af Sovjetunionen og proklamation af det italienske partis uafhængighed.

- Unter dem Banner des proletarischen Internationalismus. Dokumente und Materialien zur Geschichte der internationalen Arbeiterbewegung. Februar 1956 – Dezember 1959. (Berlin (DDR) 1960).
- Treatises and Alliances of the World. (New York 1974) – Samling af internationale traktater.
- Verdensbanken. Særnummer af Vietnam-Solidaritet. Red. af Verdensbankgruppen. (1970) – En kritisk analyse af Verdensbanken.
- Vietnams Arbejderpartis Historie. (1976) – en oversættelse af en partihistorie, udgivet af det vietnamesiske arbejderpartis kommission til studier af partiets historie.
- Yugoslav Survey. A Record of Facts and Information. (Beograd december 1963).

2. DANMARK

- Aktiv Ungdom. Ved Mads Nissen Styrk. (1963) – Interviews med deltagere i Kampagnen mod Atomvåben.
- Andersen, Helge: Er det Udlandet, der ejer Danmark? (1968) – En analyse af udenlandsk kapitalinfiltration i danske virksomheder.
- Andersen, Rich.: Danmark i 30'erne. (1968) – Populær fremstilling af perioden.
- Besættelsestidens Fakta, I-II, ved Alkil. (1945) – Dokumenter og kilder til besættelsestidens historie.
- Besættelsestidens historie. Radioens grundbøger. (1964) – Traditionel borgerlig fremstilling.
- Bille, Lars: Danske partiprogrammer 1945-1970. (1972) – En kildesamling.
- Bjøl, E. Haagerup, N.J., m.fl.: Danmark og NATO. (1968) – En pro-NATO fremstilling af Danmarks placering i forhold til NATO.
- Budtz, Lasse & Christensen, Steen: Udenrigspolitik set med socialdemokratiske øjne. (1974).
- Danmark og EF – forudsætninger og virkelighed. (1977) – En række indlæg, der kritiserer EF.
- Danmark og NATO, se Bjøl, E, m.fl.
- Dansk fredskonference. 12.-13. november 1955 i Aalborg. (Odense u.å.) – Uddrag af taler og erklæringer fra konferencen.
- Dansk sikkerhedspolitik. Red. af Adstofte. Danmarks Radios voksenundervisning. (1970) – Borgerlig redegørelse.
- Dansk Økonomi. Det økonomiske Råd. Formandsskabet. (1974). – Om de økonomiske problemer efter oliekrisen.
- Det danske folks vej. (1952) – DKPs program fra 1952.
- Derfor nej til Fællesmarkedet. Kritisk gennemgang af De europæiske Fællesskaber og Danmarks ansøgning om optagelse, red. af Gert

- Petersen og udsendt af SF. (U.å.).
- Folkesocialisme. Udg. v. Jens Kragh. Socialistisk Folkepartis forlag. (1977).
- Folketingets forhandlinger. (Fortløbende udgivelse) – Stenografiske referater af folketingets forhandlinger.
- For et revolutionært kommunistisk parti. KFMLs baggrund og program (1970).
- Fællesmarkedet og Danmark. En række pjecer udsendt af markedssekretariatet. (1971-72) – Tilsyneladende 'objektive', men reelt pro-efske.
- Jensen, Alfred: Ind i Fællesmarkedet – nej, der findes en anden vej. (1961) – DKPs kritik af Fællesmarkedet fra begyndelsen af 60'erne.
- Jensen, Alfred: Kommunisterne under Besættelsen. Beretning paa Kommunistisk Partis første legale Centralkomitémøde efter Befrielsen afholdt den 27. og 28. Maj 1945. (1945).
- Kaarsted, Tage: Hvad skal det nytte? De radikale og forsvaret 1894-1914. (Århus 1958) – En redegørelse ud fra Det radikale Venstres synspunkter.
- Kilder til Danmarks historie efter 1660. IV. 1864-1920. (1971) – Kildeuddrag til gymnasiebrug.
- Kilder til Danmarks politiske historie 1920-1939. (1969) – Kildeuddrag til gymnasiebrug.
- Kommunisternes program. Vedtaget på DKPs 25. kongres, september 1976. (1976).
- Kommunistisk Arbejderparti. Program. Fotografisk optryk (Forlaget OKTOBER 1977).
- Knudsen, Jørgen: Om Atommarchens mål og midler. Højskolebladet, 13.7.1962, si. 425-30. (1962) – Et indlæg om Kampagnen mod Atomvåben's perspektiver.
- Krigsforbrydelsesprocessen. Dansk Bertrand Russell Råd. Særnummer af politisk revy. (U.å.) – Om Russell-tribunalets danske afdeling og om formålet med domstolen.
- Larsen, Aksel: Kommunisternes Politik før Krigen. (1945) – Hvorledes DKP i 1945 selv opfattede dets mellemkrigspolitik.
- Larsen, Aksel: Den levende vej. (1958) – Udgivet efter hans eksklusion fra DKP og skildrer Larsens politiske standpunkter.
- Larsen, Aksel: Opgøret med Atlantpolitikken. Beretning på DKPs 17. kongres 22.-25. maj 1952. (U.å.).
- Larsen, Aksel: Taler og Artikler gennem 20 år. (1953) – Udsendt af DKP og indeholder alle væsentlige taler siden begyndelsen af 30'erne.
- Møller, Niels: Danmarks kommunistiske Partis forhold til og opfattelse af socialdemokratiet i perioden 1932 til 1941. (1974) – En kritisk gennemgang først og fremmest af DKPs skiftende holdning til socialdemokraterne. (Er ikke udgivet).
- NATO + Danmark. (1973) – En analyse af forholdet mellem Danmark og

- NATO og af NATOs internationale rolle, skrevet ud fra et anti-NATO-standpunkt.
- Nyboe Andersen, Poul: Udenrigsøkonomi. (1969) – En borgerlig økonomisk universitetslærebog.
- Nørlund, Ib: Det knager i samfundets fuger og bånd. Rids af dansk arbejderbevægelses udvikling. bd. 1 og 2. (U.å.) – DKPs opfattelse af den danske arbejderklasses historie og af DKPs egen historie.
- Nørlund, Ib: Sortsnak om eurokommunismen. POLITIKEN 29.1.1978. Om det nationale spørgsmål og kampen mod EEC. (1974) – Indeholder bl.a. uddrag af Lenin og Stalin vedr. det nationale spørgsmål.
- Petersen, Gert: Et kort rids af SFs historie 1958-1974 (1975).
- Politisk magt vokser ud af geværløbet! En pjecce om militær og klassekamp. (Forlaget OKTOBER u.å.) – En fremstilling af det danske militærs placering og af soldaterkampen ud fra et marxistisk-leninistisk synspunkt.
- Programskrift for Venstresocialisterne. (1969).
- SF – status 1976. (1976).
- Sigsgård, E. Amby, Chresten & Jørgensen, A.: Oliekrisen og de multinationale selskaber. (1974).
- S-SF. Kilder til belysning af forholdet mellem Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti 1959-1973. (1974).
- Togeby, Lise: Var de så røde? (1968) – En socialdemokratisk kritisk analyse af Socialdemokratiets barndom.
- Vandel-Petersen, M.: Dansk erhvervsliv og u-landene. (1969) – En borgerlig redegørelse for forholdet.
- Venstresocialisme – analyse og debat. Red. af A. Jørgensen, Eyvind Larsen og P. Wilhjelm. (1968) – en række indlæg, som repræsenterer debatten omkring VS' stiftelse og 'det nye venstre'.
- VS. Arbejderklassen og EF. (u.å.) – Udgivet forud for folkeafstemningen om EF-medlemskabet i oktober 1972; redegør for VS' syn på EF og på anti-EF-kampens perspektiver.
- VS' historie 1967-1975. En skitse. Ved A. Boertmann, Torben K. Pedersen og H. Plum. (1975) – VS' historie er her fremstillet ud fra VS-fraktionen VS-Rs synspunkter.

3. TIDSSKRIFTER, BLADE o.lign.

- Arbejderavisen. Udg. af Kommunistisk Arbejderparti fra 1977 og fremefter.
- Fakta om Sovjetunionen. Udgives af den sovjetiske ambassade i København.
- Kommunist. Udg. af Kommunistisk Forbund Marxister-Leninister (KFML) fra 1968 til 1976, hvor det afløstes af Arbejderavisen.

Kommunistisk Tidsskrift. Udg. af KFML/KAP.

Kontakt, udgives af Mellemfolkeligt Samvirke

Orientering, var i 1950'erne periodisk internt blad i DKP.

Peking Review, udgives i Peking, indeholder analyser af teoretisk, indre-politisk og udenrigspolitisk karakter.

Statistisk Årbog.

Tiden – DKPs tidsskrift siden 1945.

Vietnam-Solidaritet. Blev udgivet fra 1967 og fremefter. Fra 1968 DDVs blad. Er gået ind.

VS Bulletin, VS' udadvendte tidsskrift.

VS/Intern Debat.

ÅRSTALSREGISTER

Den følgende årstalsliste medtager i hovedsagen de begivenheder, der er omtalt i bogen. Tallene i () efter begivenhederne henviser til de sider i bogen, hvor de nævnes eller skildres. Desuden er der medtaget enkelte andre vigtige begivenheder, som ikke er nævnt i bogen. *Danske udenrigs-politiske begivenheder er trykt med kursiv.*

- 1658: *Danmark afstår Skåne, Halland og Blekinge til Sverige* (14)
1864: *Preussen erobrer Sønderjylland* (18)
1870'erne: *Socialdemokratiet dannes.*
1914-18: *Første Verdenskrig. Danmark neutralt.* (17)
1919: *Danmarks kommunistiske Parti dannes.* (24)
1920: *Sønderjylland genforenes med Danmark.*
1922: *Fascisterne under Mussolini tager magten.*
1924-26: *Første soc.dem. regering i Danmark under Th. Stauning.* (21)
1929-40: *Soc.dem.-radikal regering i Danmark under Stauning.* (21)
1933: *Nazisterne får regeringsmagten i Tyskland under Hitler.* (22)
Det danske socialdemokrati opgiver afrustningspolitikken. (22)
1935: *Kommunistisk Internationale (KOMINTERN)s 7. verdenskon-gres. Proklamerer folkefronten mod fascismen.* (27)
DKP slår ind på folkefrontspolitikens vej. (26-30)
1936-39: *Borgerkrig i Spanien mellem fascister og demokrater.* (23, 32)
1937: *Japan angriber Kina. Anden Verdenskrig er rent faktisk brudt ud. Stauning afviser nordisk forsvarsforbund.* (23)
1938: *England og Frankrig giver ved et møde i München Tyskland frie hænder til at indlemme de sudetertyske områder af Tjekkoslava-kiet.*
DKPs landspartikonference i Odense.
1939: *31/5 Ikke-angrebspagt mellem Danmark og Tyskland.* (24)
23/8 Ikke-angrebspagt mellem Tyskland og Sovjetunionen. (34)
1/9 Tyskland angriber Polen. (33)
1940: *9/4 Tyskland besætter Danmark.* (35)
1941: *22/6 Tyskland angriber Sovjetunionen*
22/8 Folketinget vedtager en lov, der forbyder kommunistisk virk-somhed.
7/12 Japan angriber USA.
1943: *Sommer: Frihedsrådet i Danmark oprettes.* (37)
29/8 Samarbejdsregeringen går af (39)
1945: *12/3 Den arabiske Liga oprettes.* (158)
5/5 De tyske tropper i Danmark kapitulerer. DKP atter legalt. (38)
8/5 Tyskland kapitulerer endeligt. Tyskland deles mellem USA, Storbritannien, Frankrig (vestzonerne) og Sovjetunionen (østzo-nen)

- Juni: De Forenede Nationer (FN) grundlægges. (38, 162)
 6/8 og 9/8 USA atombomber de to japanske byer Hiroshima og Nagasaki
 15/8 Japan kapitulerer. Anden Verdenskrig er endelig slut.
 17/8 Indonesiens uafhængighed erklæres. (156)
 30/10 *Første folketingsvalg efter Danmarks befrielse. DKP får 12% af stemmerne. Venstre-mindretsregering dannes under Kn. Kristensen.* (39, 49)
- 1946: 5/3 Churchills Fulton-tale, hvori han erklærer den 'kolde krig'. (43-44)
- 1947: Truman-doktrinen. USA udråber sig til verdens politibetjent. (45-46)
 5/6 Marshallplanen introduceres. (46)
 15/8 Indien og Pakistan uafhængige. (156)
 30/9 Kommunistisk Informationsbureau (KOMINFORM) grundlægges (106)
 28/10 *Folketingsvalg. DKP får kun 7% mod 12% i 1945. Soc. dem. mindretsregering under Hans Hedtoft.* (49-50)
- 1948: Februar: Forsøg på at fjerne kommunisterne fra regeringen i Tjekkoslaviet slås tilbage. (46)
 16/4 OEEC dannes. (71)
 14/5 Israel oprettes
 27/6 Jugoslavien ekskluderes af KOMINFORM (107)
- 1949: 25/1 COMECON oprettes (dog bliver DDR først medlem 1950, Den mongolske Folkerepublik 1962 og Cuba 1972) (184)
 4/4 NATO oprettes. *Danmark bliver medlem.* (78, 96)
 5-8/5 *DKPs 16. kongres; kampen mod atlantpolitikken bliver hovedopgaven for partiet.* (51)
 23/5 Forbundsrepublikken Tyskland proklameres. (79)
 august: Sovjetunionen prøvesprænger sin første atombombe (54)
 1/10 Den kinesiske Folkerepublik proklameres (54)
 7/10 Den Tyske Demokratiske Republik proklameres.
- 1950: 15-19/3 Verdensfredskomitémøde i Stockholm udsender Stockholm-appellen (88)
 25/6 Sydkorea angriber Den folkedemokratiske Republik Korea. USA står bag angrebet og får FN manipuleret til at gå ind på USAs side. (46)
 3/11 FNs »Uniting for Peace«-resolution. (163-64)
- 1951: 21-26/2 Verdensfredsrådet holder møde og udsender Fredskravet. (89)
 8/6 *Aftale mellem Danmark og USA om oprettelse af USA-baser i Grønland* (236)
 2/12 Nordisk Råd oprettes.
- 1952: 25/2 Grækenland og Tyrkiet bliver medlemmer af NATO.

- 22-25/5 DKPs 17. kongres; vedtager programskriftet 'Det danske Folks Vej' (92-95)
- juni: Soc. dem. siger nej til USA-flybaser i Danmark (82)
- 1953: 27/7 Våbenhvile i Korea. (54)
- 12/8 Sovjetunionen prøvesprænger sin første brintbombe (54)
- 1954: maj: Frankrig besejres i Indokina (54)
- 29-30/5 Dansk Fredskonference holder sit første møde i Odense. (91)
- 18/6 Støttet af USA invaderer eksilguatemaltekniske tropper Guatemala og styrter den demokratiske regering (60)
- 28/6 Kinas ministerpræsident Chou En-lai og Indiens ministerpræsident Nehru mødes og udformer principperne om fredelig sameksistens. (56)
- 21/7 Geneve-konferencen om Indokina afsluttes; Laos og Cambodja bliver uafhængige; Vietnam bliver ligeledes uafhængigt, men deles i Nord- og Sydvietnam. Procedure for genforening fastlægges, men brydes af Sydvietnam, der støttes af USA. (131)
- 30-31/8 Frankrig siger nej til oprettelse af Europa-hær. (80)
- 8/9 SEATO oprettes. (60)
- 4/10 Sovjetunionen opsender verdenshistoriens første kunstige satellit (Sputnik 1) (54)
- 1955: 24/2 Bagdad-pagten – senere kaldet CENTO – oprettes. (60)
- 18-24/4 Bandung-mødet. (55-56)
- 9/5 Vesttyskland bliver medlem af NATO (60)
- 14/5 Warszawa-pagten oprettes. (DDR bliver først medlem 28.1.56) (60)
- 26/5 Sovjetunionen udsoner sig med Jugoslavien (107)
- 18-23/7 Topmøde i Geneve mellem regeringscheferne fra Sovjetunionen, USA, Storbritannien og Frankrig. 'Geneve'ånden introduceres. (56)
- 1956: 15-25/2 Sovjetunionens kommunistiske Parti afholder sin 20. partikongres. Proklamerer 'fredelig sameksistens' som verdenspolitisk grundlinje. Kritik af Stalin. (57-58, 63-64)
- 3/3 Marokko uafhængigt (156)
- 17/4 KOMINFORM opløses (108)
- 26/7 Ægypten nationaliserer Suez-Kanalen (61)
- 22/10-4/11 Borgerkrigs-lignende tilstande i Ungarn; Sovjetunionen griber ind; DKP godkender indgrebet. (64-66, 100-01)
- 29/10-2/11 Israel angriber Ægypten, støttet af England og Frankrig. (61)
- 1957: 14-16/11 De kommunistiske partiers første internationale konference. Afholdes i Moskva. (66)
- 1958: 31/3 Sovjetunionen standser prøvesprængningerne af kernevåben. (125)

- 22-26/4 Jugoslaviens kommunisternes Liga afholder sin 7. kongres i Ljubljana (109)
- påske: den første engelske anti-atommarch afholdes (126)
- 14/7 USA-intervention i Libanon (60)
- 15/8 *Bladet 'Socialdemokraten' offentliggør DKPs partiformand, Aksel Larsens kritik af partiet, det såkaldte 'Memorandum'.* (103)
- aug-nov: USA-flåde truer Kina i Taiwan-strædet. (60)
- 31/10-2/11 *DKPs 20. partikongres. Partiet splittes.* (104)
- 1959: 15/2 *Socialistisk Folkeparti (SF) stiftes med den fra DKP ekskluderede Aksel Larsen som formand* (105)
- 16/2 Fidel Castro ministerpræsident på Cuba efter demokratisk revolution, der førte til det amerikanske Batista-vasal-regimes fald (54)
- efterår: *NATO-depoter oprettes på dansk jord* (80)
- 18/9 Sovjetunionen fremsætter i FN sit forslag om total og generel verdensomspændende afrustning (58)
- 1960: 4/1 EFTA oprettes; *Danmark bliver medlem.*
- 14/9 OPEC dannes (159)
- efterår: *Første danske anti-atommarch, arrangeret af Kampagnen mod Atomvåben* (126)
- 15/11 *DKP ryger efter valgnederlag ud af Folketinget, mens SF får 11 mandater* (105)
- 14/12 OECD oprettes (76)
- 20/12 Den sydvietnamesiske befrielsesfront dannes (132)
- 1961: april USA-udrustede eksilcubanere forsøger invasion på Cuba. Forsøget knuses (invasionen er også kaldt Svinebugt-invasionen) (61)
- efterår: *Det danske folketing ønsker, at Danmark bliver medlem af EEC, hvis England kommer med. Men planerne strandede, fordi Frankrig nedlægger veto mod engelsk optagelse.* (85-86)
- 10/11-1/12 De kommunistiske partiers anden internationale Moskva-konference. (67-68)
- 10/12 De diplomatiske forbindelser mellem Sovjetunionen og Albanien afbrydes
- 1962: 1/7 Algeriet uafhængigt (156)
- okt.-nov.: Cuba-krisen (61)
- Dansk-tysk fælleskommando oprettes* (80-81)
- 1963: 22-26/5 OAU (Den Afrikanske Enhedsorganisation) oprettes (158)
- 14/6 Kinas kommunistiske Parti udsender som led i polemikken mod Sovjetunionens kommunistiske Parti et forslag til generallinie for den kommunistiske bevægelse. Bruddet mellem Kinas kommunistiske Parti og de sovjetiske ledere er endegyldigt. (68-70)
- 25/7 Aftale mellem USA, Sovjetunionen og Storbritannien om forbud mod kernevåbenforsøg i atmosfæren, i det ydre rum og

- under vandet. (128-29)
 august: *DKP tager afstand fra Kinas kommunistiske Parti* (122)
 oktober: *SFs 3. kongres vedtager partiets første principprogram* (116-17)
- 1964: 1/6 Yaounde-aftalen mellem EEC og 18 lande i Den tredje Verden (182)
 25/6 *Kommunistisk Arbejdskreds stiftes* (122)
 august: Togliattis 'testamente' (207-08)
 2-4/8 Efter et påstået nordvietnamesisk angreb på en amerikansk destroyer påbegynder USA luftbombardementer af Den demokratiske Republik Vietnam (132)
 14/10 Hrusjtjof afsættes (185)
 16/10 Kina prøvesprænger for første gang en atombombe (128)
 30/12 Første UNCTAD-konference (165)
- 1965: 2/3 EEC smeltes sammen med Den europæiske Kul- og Stålundion (oprettet 18/4 1951) og EURATOM (oprettet 25/3 57) og bliver til EF (jvf. fodnoten side 174)
 sA intervenserer i Den dominikanske Republik (61)
- 1966: 7/3 Frankrig træder ud af NATOs kommando-fællesskab (83, 175)
 22/11 *SF går frem til 18 mandater i Folketinget og får flertal sammen med soc.dem.; bliver underlag for en soc.dem. mindretalsregering under J. O. Krag* (118-19)
- 1967: 5-10/6 Israel angriber Ægypten, Syrien og Jordan; indlemmer Gaza, Sinai, Golan og vestjordanisk område.
 forår: *De storkøbenhavnske Vietnamkomitéer dannes* (254)
 pinse: *første store vietnamdemonstration (pinsemarch)* (254)
 efterår: *Russell-tribunalet holder session i Roskilde* (253)
 17/12 *SF sprænges; Venstresocialisterne (VS) stiftes* (267, 276-77)
- 1968: januar: Den sovjetloyale tjekkoslovakiske partileder Novotny fjernes og erstattes med Dubcek (144)
 27/4 *Vietnam-demonstration ved USA-ambassaden i København overfalder af politiet* (254)
 maj: 'Maj-revolten' i Frankrig; strejkende og demonstrerende arbejdere og studenter lammer landet. (202)
 1/7 USA, Sovjetunionen og Storbritannien indgår aftale om forbud mod spredning af kernevåben (129)
 21/8 Sovjetunionen besætter Tjekkoslovakiet (143-47)
 13/9 Albanien træder ud af Warszawa-pagten
 15/9 *Kommunistisk Forbund Marxister-Leninister (KFML) stiftes; København* (122, 289-92).
 13/11 Bresjnev fremsætter i en tale i Polen tesen om de socialistiske landes begrænsede suverænitet (Bresjnev-doktrinen) (151)
 7-8/12 *De danske Vietnamkomitéer dannes* (255-56)
- 1969: NORDEK-planerne løber ud i sandet (228)

- marts: Sovjetiske grænseprovokationer mod Kina ved Ussurij-floden (169)
- 5/6 Den sydvietnamesiske befrielsesfront danner Sydvietnams provisoriske Revolutionsregering (132)
- 5-17/6 De revisionistiske partier holder international konference i Moskva (207-10)
- 7/6 Sovjetunionen foreslår oprettelsen af en asiatisk 'sikkerhedspagt'. (152)
- efterår: Strejkebølge i Italien («Det varme efterår») (203)
- 15/11 *Sidste virkelig store vietnamdemonstration i Danmark* (257)
- 17/11 SALT-forhandlingerne indledes (141)
- 1970: 18/3 USA-inspireret statskup i Cambodja (132)
- 24-25/4 De indokinesiske Folks konference afholdes (133)
- 30/6 *Danmark indleder forhandlinger om optagelse i EF* (261)
- 10/7 I tilslutning til COMECON oprettes en International Investeringsbank (187)
- 20/7 Davignon-rapporten lægges frem (74)
- 12/8 Vesttysk-sovjettisk aftale om de grænseproblemer, der fandtes mellem de to lande som følge af Anden Verdenskrig (192)
- 21/9 *Demonstration i København mod Verdensbank-møde* (258-59)
- 7/12 Vesttysk-polsk aftale om de grænseproblemer, der fandtes mellem Tyskland og Polen som følge af Anden Verdenskrig (193)
- 14/12 Arbejderopstand i Polen (205)
- 1971: 3/9 Aftale mellem USA, Sovjetunionen, Frankrig og Storbritannien om Berlin. Vestberlin anerkendes som et område, der er tilknyttet Vesttyskland (193)
- 25/10: Den Kinesiske Folkerepublik genindtager sin retmæssige plads i FN (167-68)
- 22/12 Det tidligere Østpakistan erklæres uafhængigt under navnet Bangla Desh (139, 152)
- 1972: 21-28/2 USAs præsident R. Nixon besøger Kina (168)
- 22-23/4 *Folkebevægelsen mod EF dannes* (264)
- 18/7 Ægypten udviser 15 000 sovjetiske militærrådgivere (153)
- 2/10 *Ved en folkeafstemning i Danmark siger et flertal ja til medlemskab af EF.* (264)
- 24-25/10 *Ved en folkeafstemning i Norge siger et flertal nej til medlemskab af EF* (75, 264)
- 16-17/12 *Afviklingen af De danske Vietnamkomitéer påbegyndes* (258)
- 1973: 1/1 Storbritannien, Irland og Danmark bliver formelt medlem af EF (75, 264)
- 27/1 Våbenstilstand i Vietnam
- 23/4 Den amerikanske udenrigsminister, H. Kissinger, foreslår

- 'Atlantisk Charter' (175)
- 11/9 USA-inspireret kontrarevolutionært kup i Chile (137-38)
- 6-26/10 Krig mellem Ægypten og Israel; arabiske oliestater iværksætter olieembargo. (176)
- 30/10 Forhandlingerne om gensidige troppereduktioner i Europa starter i Wien (141)
- 14-15/12 EF-topmøde i København vedtager den europæiske identitetserklæring (177-78)
- 1974: 9/4-2/5 FNs 6. ekstraordinære generalforsamling om råstoffer og udviklingsproblemer vedtager udtalelsen om 'Den nye økonomiske verdensorden' (165)
- 25/4 Det fascistiske regime i Portugal styrtes
- 26/6 NATOs Ottawaerklæring (179)
- 15/7 Den græske militærjunta foranstalter kup på Cypren med henblik på at indlemme øen i Grækenland; Tyrkiet sender tropper til Cypren for at forhindre indlemmelsen. (175)
- 8/8 Nixon træder tilbage som følge af Watergate-afsløringerne (195-96)
- 14/8 Grækenland træder – efter juntaens fald – ud af NATOs kommandofællesskab (175)
- 15/11 Det internationale energiagentur (IEA) grundlægges. (177)
- 21/11 Den palæstinensiske befrielsesorganisation (PLO) får observerstatus i FN (165)
- 1975: 4-7/2 Første samtaler mellem EF og COMECON (190)
- 28/2 Lomé-aftalen mellem EF og 46 lande i Den tredje Verden (183)
- 17/4 Den amerikanske Lon Nol-vasal-regering i Cambodja kapitulerer (133)
- 30/4 Sydvietnam kapitulerer (133)
- maj: Højrekræfterne fjernes fra regeringen i Laos (133)
- 1/8 Efter mange års forberedende møder underskriver regeringsledere fra 35 europæiske stater – *herunder Danmark* – i Helsinki den europæiske sikkerhedskonference slutakt (193-95)
- 11/11 Angolas uafhængighed proklameres.
- december: Sonnenfeldt-doktrinen om indflydelsessfærer (196-97)

Da en række af begivenhederne i de senere år endnu er 'varme', uafsluttede, er de ikke medtaget i årstalslisten. Enkelte af dem nævnes i bogen, men ellers må der henvises til læsernes egen hukommelse.

Afsluttet maj 78

